

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Andra kammaren.

Nr 22.

Onsdagen den 2 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, som anförde: Herr Jonsson i Eskilstuna har — under framhållande att under den senaste tiden upprepade gånger indragningar ägt rum vid Åkers krutbruk och avskedanden i stor utsträckning därstädes förekommit — med kammarens tillstånd till mig riktat en förfrågan om anledningen härtill.

*Svar på
interpellation.*

Till svar å denna förfrågan får jag anföra följande:

Det äger sin riktighet, att arbetsstyrkan vid Åkers krutbruk — från att i november 1940 hava uppnått en maximihöjd — under slutet av nämnda år och under den förflutna delen av innevarande år avsevärt nedbringats. Dock överstiger antalet vid krutbruket anställda arbetare ännu väsentligt vad som före stormaktskrigets utbrott var normalt.

Anledningen till att arbetsstyrkan under åren 1939 och 1940 kraftigt utökades torde icke tarva närmare förklaring — den sammanhänger helt naturligt med den utomordentliga intensitet, varmed krigsmateriel- och kruttillverkningen då sattes in. Att arbetsstyrkan vid krutbruket på senare tid måst nedbringas beror på att behovet av kruttillverkning minskats i den mån som krigsreservlagren efter hand börjat att bliva fyllda. I sin mån sammanhänger minskningen i den erforderliga arbetsstyrkan också med att viss tillverkning vid krutbruket ansetts böra nedläggas på grund av de erfarenheter, som Boforskatastrofen i december 1940 gav vid handen.

Enligt vad jag inhämtat från statens ammunitionsnämnd innebära nu föreliggande planer, att kruttillverkningen vid Åker skall under innevarande år ytterligare minskas för att under år 1942 närma sig den tidigare fredskvantiteten. Därest dessa planer anses böra genomföras, blir helt naturligt en ytterligare minskning av personalen ofrånkomlig. Emellertid vill jag betona, att någon tanke på att, såsom interpellanten synes befara, driften vid krutbruket skall helt nedläggas, icke inom regeringen varit uppe till dryftande. För min del är jag av den uppfattningen, att man vid ett genomförande av driftsin-skränkningar av här angivet slag har all anledning att i görligaste mån tillse, att därmed icke följa alltför stora sociala olägenheter för den därav berörda orten.

Till svarets kompletterande vill jag även lämna den upplysningen, att jämväl vid övriga krutfabriker i landet tillverkningsintensiteten under senare tid ansetts kunna minskas, med påföljd att personalstyrkorna även där successivt nedbringats.

Härpå yttrade

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till försvarsministern för svaret. Jag förstår mycket väl, att man icke offentli-

Andra kammarens protokoll 1941. Nr 22.

Svar på interpellation. (Forts.)

gen kan lämna en fullkomligt uttömmande redogörelse för produktionsläget på ifrågavarande område. Jag är vidare fullkomligt på det klara med, att arbetsstyrkorna vid försvarsverkets verkstäder icke kunna i längden uppehållas vid den storlek, som de fått på grund av särskilda, allbekanta förhållanden. Klokheten bjuder emellertid, synes det mig, att man iakttaga försiktighet, då produktionsapparaten skall krympa samman. Därför får jag anmäla min tillfredsställelse över, att statsrådet antytt vikten utav att verkstadsnämnden i fortsättningen går fram med skonsamhet. Man får hoppas, att denna nämnd för framtiden skall söka undvika, att onödigt irritation uppstår. Jag tillåter mig till slut uttala det önskemålet, att man vid de ofrånkomliga inskränkningarna måtte i möjligaste mån taga hänsyn till de anställdas försörjningsplikt. Jag har intet vidare att tillägga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 185, angående överskridande av den i kommerskollegii avlöningsstat under anslagsposten avlöningar till övrig icke-ordinarie personal upptagna delposten till grundavlöningar m. m.

§ 3.

Föredrogs var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 270 av herr *Falk m. fl.*; samt till behandling av lagutskott motionen nr 271 av herr *Lindmark m. fl.*

§ 4.

Utgifterna under riksstatens femte huvudtitel. Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 5, angående regleringen för budgetåret 1941/42 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvís samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Lades till handlingarna.

Punkten 34.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41 och 42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkterna 44—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 61.

Lades till handlingarna.

Punkterna 62—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72, angående motion angående anslag till fortsättnings- och repetitionskurser för läkare.

I en inom andra kammaren av herr *von Friesen* väckt motion, nr 16, hade hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1941/42 anvisa ett belopp av 9,000 kronor till fortsättnings- och repetitionskurser för läkare.

*Anslag till
fortsättnings-
och repeti-
tionskurser
för läkare.*

Utskottet hemställde, att motionen II:16 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *von Friesen*: Herr talman! I en uti denna kammare väckt motion har jag yrkat, att ett belopp av 9,000 kronor skulle anslås till fortsättnings- och repetitionskurser för läkare. Utskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka denna framställning. Utskottet hänvisar till, att en utredning pågår i ärendet. Nu behövs man, herr talman, icke vara så gammal i denna kammare för att finna,

Anslag till fortsättnings- och repetitionskurser för läkare. (Forts.)

att praktiskt taget alla frågor, som en motionär kan tänkas väcka motion i, råka vara föremål för någon sorts utredning. Det är mycket bekvämt för vederbörande utskott att på detta sätt, utan att vara alltför oartig mot motionären, hänvisa till, att utredning pågår. Det synes mig emellertid som om denna fråga sedan en ganska lång tid tillbaka vore nöjaktigt utredd. Jag erinrar om, att liknande kurser för något över ett tiotal år sedan anordnades i Stockholm av en sammanslutning av akademiska lärare, Föreningen för medicinska fortsättningskurser i Stockholm, och att ett visst antal deltagare i dessa kurser genom myndigheternas tillmötesgående erhöilo stipendier för beivrande av kurserna. På grund av statsfinansiella skäl avslogos under förra krisen, år 1931, upprepade framställningar om anslag, och på grund därav måste verksamheten upphöra. Nu ha förnyade försök gjorts att återuppliva denna synnerligen viktiga verksamhet. Göteborgs högskola har i samförstånd med Sveriges läkareförbund anordnat ett par liknande kurser. Dessa kurser ha varit synnerligen uppskattade. Antalet ansökningar har varit så stort, att långt ifrån alla sökande ha kunnat få deltaga. Enligt alla auktoritetens utsago ha kurserna visat sig vara synnerligen lämpliga och fyllt ett verkligt behov. Jag nämnde nyss, herr talman, att denna fråga syntes mig utredd. Jag hänvisar till vad jag yttrat angående de för något tiotal år sedan anordnade kurserna. Tanken har fortlevat hos en nämnd för medicinska fortsättningskurser, som ägnat dessa frågor en oavlätlig uppmärksamhet. I ett uttalande från denna nämnd, undertecknat av dess ordförande professor Olivercrona, framhålles helt naturligt vilken betydelse en liknande kursverksamhet skulle få. Nämnden använder så pass starka ord som dessa: »Under nuvarande förhållanden är det emellertid fara värt, att den höga nivå, på vilken Sveriges läkarkår sedan gammalt internationellt ansetts stå, kan komma att sjunka. Vad detta innebär för den hjälpsökande allmänheten torde ej behöva närmare framhållas.» Det påpekas också, att i ett flertal europeiska länder liknande fortbildningskurser blivit en statsinstitution. På många håll har man, såsom till exempel i Tyskland, gått ännu längre. Man har gått längre än vad jag anser lämpligt för våra förhållanden. I Tyskland har man obligatoriska kurser för samtliga läkare efter visst antal år. Det torde, herr talman, vara uppenbart, att med de stora landvinningar, som medicinen gjort, icke minst under de senaste tio eller tjugo åren, det icke räcker för läkarna att endast ha tillgång till facklitteratur för att bilda sig en uppfattning om de stora och delvis revolutionerande erfarenheter, som vunnits på olika områden inom medicinen. Det blir nödvändigt för dem att försöka få höra erfarna kollegers uttalanden i form av föredrag och kurser och framför allt att vid olika sjukhus studera de nya behandlingsmetoderna.

Jag har, herr talman, tillåtit mig att, trots att motionen avstyrkts av ett enhälligt statsutskott, fästa uppmärksamheten på denna synnerligen viktiga fråga, och jag uttalar den förhoppningen, att det åtminstone under bättre ekonomiska konjunkturer skall bli möjligt att med statsmakternas stöd återupptaga denna verksamhet, vilken torde vara av utomordentlig betydelse.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Jag är fullt övertygad om, att de synpunkter, som den ärade motionären nyss framfört, äro berättigade, och jag tror också, att man kan förvänta, att sådana utbildningskurser för läkare, som han förordat, i framtiden komma att anordnas. Det anslagsbelopp, det

Anslag till fortsättnings- och repetitionskurser för läkare. (Forts.)
här gäller, 9,000 kronor, är relativt obetydligt, särskilt i jämförelse med andra under denna omfångsrika huvudtitel upptagna anslag. Frågan har varit föremål för Kungl. Maj:ts behandling under hösten 1940 med anledning av en framställning från Göteborgs högskola. Kungl. Maj:t har icke varit beredd att föra fram frågan i riksdagen. Som utskottet framhållit i sitt utlåtande, är frågan föremål för utredning genom sakkunniga. Utskottet har därför stannat för att avstyrka bifall till motionen. I sakens nuvarande läge har utskottet, synes det mig, haft goda skäl för denna sin ståndpunkt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 73—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78.

Lades till handlingarna.

Punkterna 79—106.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 107.

Lades till handlingarna.

Punkterna 108—115.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 116, angående motion om åtgärder för understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor.

Understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 79, inom första kammaren av herr *T. Ström m. fl.* och den andra, nr 130, inom andra kammaren av herr *Olsson* i Mellerud *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående åtgärder för understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor samt om sådana förslag i frågan, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 79 och II: 130 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Olsson* i Mellerud: Herr talman! Jag har tillsammans med ett trettiotal ledamöter i båda kamrarna motionerat i den fråga, som på denna punkt upptages. I de båda likalydande motionerna hemställs om utredning angående åtgärder för understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor. Detta krav är icke något tillfälligt krav utan en frukt av en samlad erfarenhet på området. Motionen stödes utav landstingens centrala organisation. Den har givetvis föranletts av den omfattande bristen på sjuksköterskor. Vi anse, att denna brist är en direkt följd utav statsmakternas åtgöranden i olika av-

Understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor. (Forts.)

seenden. Jag vill erinra om, att flertalet landsting tidigare hade smärre kommunala utbildningsanstalter. Dessa anstalter måste på grund av de stegrade fordringarna från medicinalstyrelsens sida stängas. Sedan de små utbildningsanstalterna strypts, satte statsmakterna i gång med ett vidsträckt utvidgande av socialvården på olika områden. Detta medförde givetvis en stark ökning utav behovet av sköterskor. Den utbyggnad, som skett i fråga om distriktsvård, dispensärvård, förebyggande mödra- och barnavård o. s. v., har krävt ett mycket betydande antal sköterskor. Utvidgningen har icke kunnat ske i tillnärmelsevis så stor omfattning som varit avsedd. Detta har berott på, att bristen på sköterskor lagt hinder i vägen. Den av staten genomförda arbets-tidsregleringen, mot vilken jag givetvis icke har något att invända, har också bidragit till att behovet av sköterskor starkt stegrats.

Ifrån statsmakternas sida har man gått in för att i större utsträckning än tidigare centralisera utbildningen av sköterskor i statens regi. Man hyste tidigare den uppfattningen, att man med denna centraliserade utbildning skulle kunna förse icke enbart de statliga institutionerna med sköterskor utan även fylla det behov, som förefanns i landstingsområdena. Man kom emellertid mycket snart underfund med, att den centrala utbildningsanstalten var i hög grad otillräcklig. Medicinalstyrelsen beräknar själv för närvarande bristen på sköterskor till icke mindre än omkring 2,500. Dessutom har man då reserverat sig för taktens i utbyggandet av den sociala omvårdnaden ute i länen. Skulle denna takt bli raskare, är det sannolikt, att bristen blir ännu större än vad dessa beräkningar angiva.

Det visade sig alltså, att landstingen återigen mycket snart fingo gå in för att skaffa kommunala utbildningsanstalter för sköterskorna. I dag är det icke mindre än 11 av landets 25 landsting, som ha nödgats föranstalta om sådana utbildningsanstalter i landstingens regi.

Man kan knappast säga, att denna utbildning är en landstingens egen angelägenhet. Jag vill på denna punkt anföra vad medicinalstyrelsen sagt i sin utredning om en statlig sköterskeskola. Där säger nämnda myndighet: »Sjuksköterskeutbildningen bör i fråga om understöd från statens sida jämföras med annan yrkesutbildning.» Det är ju ett krav, som är ganska legalt och mot vilket, såvitt jag förstår, det knappast kan göras någon rimlig invändning.

Det statliga intresset för yrkesutbildning på övriga områden har för övrigt mycket starkt stegrats under de senare åren. Det vore därför underligt, om man just på denna punkt, där det gäller en viss speciell yrkesutbildning, skulle intaga en annan ståndpunkt än man gjort i fråga om yrkesutbildning i allmänhet.

Motionen är försiktigt avfattad. Den begär icke utan vidare medel till dessa kommunala sjuksköterskeskolor, utan den begär endast en utredning om de eventuella åtgärder, som på detta område kunna komma i fråga.

Det förefaller mig ganska egendomligt, att statsutskottet och dess tredje avdelning har utan vidare avstyrkt en så rimlig begäran som om utredning på denna punkt. Detta avslagsyrkande kan, såvitt jag förstår, icke vara starkare sakligt grundat.

De skäl, som anförts från utskottets sida, äro två. Det ena, säger man, är att yrkesutbildningen av sköterskor för landstingens vidkommande är en angelägenhet, som i så hög grad ligger i landstingens eget intresse, att de under alla omständigheter böra bestrida densamma. Man säger vidare, att dessutom få landstingen möjlighet att utnyttja sjuksköterskeelevernas arbetskraft, vilket gör, att uppoffringarna överhuvud taget icke bli så stora.

Om man håller sig till den första invändningen, där utskottet gör gällande,

Understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor. (Forts.)

att genom att skapa en kommunal sköterskeskola i ett landsting detta landsting för sitt vidkommande tryggar tillgodoseendet av behovet av sköterskor, så frågar jag, hur tillgången av sköterskor skall kunna tryggas på det sättet. Man vill väl ändå icke från utskottets sida göra gällande, att landstingens skola kunna ha möjlighet att genomföra någon sorts flyttningsförbud för sköterskorna, så att de, när de en gång äro utbildade i länet, skola tvingas att stanna kvar inom detsamma. Vi känna alla till den rörlighet, som arbetskraften överhuvud taget numera har, och vi veta, att de sköterskor, som utbildas i dessa anstalter, lika väl som alla andra mycket snabbt söka sig till de inrättningar, där, som man anser, fördelarna ur olika synpunkter äro större. De gå i ganska stor utsträckning till de av staten understödda dispensärerna, de gå till distriktsvården, de gå till den förebyggande mödra- och barnavården. Jag vet, att det förekommer fall, där man från sköterskekåren inom de olika landstingen till och med går direkt till Karolinska sjukhuset.

Det är uppenbart, att även om ett och annat landsting har försökt att förbinda eleverna att något år efter sin utbildning tjänstgöra inom det län, där utbildningsanstalten är förlagd, så kan en sådan förbindelse icke förplikta till något som helst. Den utbildade sköterskan har full frihet att efter sin utbildning välja sitt arbetsfält, precis som andra medborgare, där hon finner för gott. Någon möjlighet för landstingen att genom att skapa en sköterskeskola för sitt eget vidkommande få garanti för tillgång på sköterskor, som de under alla omständigheter ha behov av, föreligger alltså enligt mitt förmenande ej. Därför kan jag icke finna, att det är befogat att göra det påstående, som utskottet gör.

Jag vill också säga, att jag i fråga om elevernas arbetskraft tror, att utskottet väsentligt överdrivit betydelsen av ett utnyttjande av denna arbetskraft. Vi veta, att inom den nu reglerade arbetstid, som gäller för eleverna och som till och med för den första årskursen är kortare än för vanliga sköterskebiträden, skall undervisningen också läggas in. Det är väl icke avsikten — det hindrar för övrigt medicinalstyrelsen genom sina bestämmelser — att arbetstiden på något sätt får inkräkta på den undervisning, som sköterskeskolorna skola bedriva såväl i fråga om den rent teoretiska utbildningen som i fråga om instruktionen av sköterskorna och dylikt, som förekommer under de andra och tredje årskurserna.

Dessutom är det känt, att landstingen få betala viss ersättning till dessa elever. Man kommer alltså, såvitt jag förstår, fram till, att värdet av elevernas arbetskraft icke är tillnärmelsevis så stort som man från utskottets sida vill göra gällande.

Det finnes för övrigt ännu ett skäl för att de kommunala sköterskeskolorna ute i de olika länen röna stöd av statsmakterna. Det är betingat därav, att det nuvarande tillståndet, såvitt jag förstår, i viss utsträckning gynnar bl. a. huvudstaden på landsortslänens bekostnad. Den stora kontingent sköterskor, som utbildas exempelvis av den centrala anstalten här i Stockholm, är i första hand avsedd att tillgodose behovet vid de rent statliga sjukvårdsanstalterna. Men vi känna ju till, att sköterskorna från denna utbildningsanstalt söka sig ut även till huvudstadens kommunala sjukvårdsinrättningar och till den privata vården. Sålunda, den stora centrala utbildningsanstalten, menar jag, gynnar på det sättet tillgången på sköterskor för huvudstaden i en utsträckning, som blir till förfång för landsortslänens vidkommande.

När vi ha begärt en utredning om dessa förhållanden, så ha vi bland annat siktat på, att det skulle vara angeläget, att man utrönte, på vilket sätt staten lämpligast bör lämna ett bidrag till de kommunala sjuksköterskeskolorna. Vi ha bland annat också pekat på, att det borde var angeläget att få fastslaget

Understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor. (Forts.)
och klarlagt, i hur stor utsträckning de elever, som utbildas i de olika länen, söka sig över antingen till statliga inrättningar eller till län, som icke ha sådana utbildningsanstalter. Jag förstår icke, att det finnes något rimligt skäl att förvägra denna utredning. Kravet därpå har också, såsom jag tidigare nämnde, landstingsförbundets stöd.

Det enda skäl, som jag egentligen kan fästa något avseende vid i statsutskottets yttrande, är åberopandet av det statsfinansiella läget. Det är ett skäl, som är aktningsvärt. Men det frammanar å andra sidan frågan, huruvida det svenska samhället överhuvud taget skulle lida något förfång av om en nödig — märk väl nödig — utgift, som landstingen nu måste vidkännas, i någon mån skulle bestridas av statsmedel. Det är ju i så fall endast ett överflyttande av en utgiftspost från den ena skattsedeln till den andra. Det kan ju icke belasta samhället hårdare, om man väljer den ena vägen eller den andra. Huvudsaken är, att man här träffar ett något så när riktigt avgörande, så att icke det ena landstinget får bära tyngre utgifter för detta ändamål än som är rimligt och skäligt.

I slutet av sitt yttrande har statsutskottet, efter att ha anfört dessa skäl mot ett bifall till motionerna, sagt, att man förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på förevarande spörsmål och för riksdagen framlägger det förslag, vartill utvecklingen på området kan föranleda. Har man haft den goda viljan från utskottets sida, så förstår jag ingenting annat än att man måste ha kunnat gå med på ett bifall till motionerna, om man över huvud taget menat något med den sista satsen i utskottsutlåtandet. Eller är det måhända så, att man velat blidka en och annan av motionärerna och på det sättet försökt rida på två hästar? Man har här en känsla av att utskottet först och främst har gått in för avslag på motionerna och bastant och rejält ställt sig med den ena foten på avslag å dessa, men sedan velat skaffa sig ett litet tåstöd även för den andra foten med hänvisningen till Kungl. Maj:t.

Med anförande av dessa skäl kommer jag alltså fram till den ståndpunkten att motionens yrkande är väl grundat. Det finns ingen rimlig anledning att avstyrka en utredning om detta spörsmål. Jag tillåter mig därför, herr talman, yrka bifall till den motion, som är avlämnad av undertecknad m. fl.

I detta anförande instämde herr *Karlsson* i Munkedal.

Herr **Hagård**: Herr talman! Jag är direkt medveten om att man knappast har något att vinna för de synpunkter, som anföras i motionen. Statsutskottet står ju fullständigt enigt och det finnes icke ens en reservation att ansluta sig till.

Herr Olsson i Mellerud har här varit inne på de allmänna synpunkter, som ligga bakom motionärernas uppfattning. Jag vill nu här endast peka på några inkonsekvenser i den allmänna inställningen till föreliggande spörsmål. Ingen vill väl bestrida riktigheten av det påståendet att de anordningar, som träffats för sjuksköterskeutbildningen, höra till den rena yrkesutbildningen. Principiellt skulle sålunda frågan om statligt stöd åt dessa skolor kunna diskuteras under åttonde huvudtiteln i samband med anslagen till kommunernas yrkesundervisning. Jag håller sålunda för min del före, att frågan om den praktiska utbildningen på detta område lämpligen skulle kunna föras in under rubriken »verkstadsskolorna» och den teoretiska utbildningen under rubriken »lärlingsskolorna» eller »lärlingsskolornas yrkesavdelningar». Det är knappast något att invända häremot. Med den inställning vi de senaste decennierna tagit till frågan om yrkesutbildningen i allmänhet kunde man tycka, att den saken är ganska självklar. Kommunerna ha gjort stora uppoffringar för den kommunala yrkesundervisningen, och betydande belopp ha anslagits för att

Understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor. (Forts.)

skapa fram yrkesutbildning för arbetslös ungdom. Under de sista dagarna ha vi ju fått på kamrarnas bord en proposition om centrala verkstadsskolor, enligt vilken man skulle göra betydande utfästelser och offra betydande belopp för yrkesutbildningen i den form propositionen antyder. Men man vill icke göra något för en så viktig samhällelig angelägenhet som utbildningen av befattningshavare inom sjukvården.

Statsutskottet vill icke rent ut underkänna den i motionen uttalade meningen om att likställighet bör råda mellan denna yrkesutbildning och yrkesutbildning i allmänhet. Man blandar bort det hela genom att tala om att landstingens och här ifrågavarande städers intressen icke äro alldeles fria från egoism. Utskottet säger att städerna och landstingen själva hava intresse av att genom egna skolor befrämja sjuksköterskeutbildningen, då de härigenom kunna i stor utsträckning trygga rekryteringen av sjuksköterskor till sina sjukvårdsanstalter och vidare bli i tillfälle att utnyttja eleverna såsom arbetskraft under den praktiska delen av utbildningstiden, d. v. s. i det rena sjukvårdsarbetet. Den senare synpunkten kan man bortse ifrån, men den andra är mera klar och tydlig. Det gäller för landstingen och städerna att till sig dra ny arbetskraft till detta område. Sådana förment egoistiska synpunkter framträda dock, det måste jag säga, nästan allestädes, då man talar om anordningar på den kommunala yrkesundervisnings område. Ingen kommun gör väl någonting i den vägen utan att ha det direkta syftet bakom åtgärderna att lämna biträde och hjälp åt den ungdom, som finnes inom respektive kommuners område. Jag vill nämna, att en inom ett västsvenskt län tidigare befintlig sjuksköterskeskola nedlades, då expansionen inom sjukvårdsväsendet inträdde. Man komprimerade arbetstiden varigenom behov av ytterligare arbetskraft uppstod. Jag syftar på Vänersborgs sjuksköterskeskola. Man hade då bort kunna räkna med ingripande från den överordnade myndighet, som närmast hade intresse av att förhindra nedläggandet av skolan.

Jag har för min del ingen större förhoppning om att denna motion för närvarande skall vinna gehör. Men jag hoppas att Kungl. Maj:t, som är närmast till att taga initiativ, bör hava intresse för saken i fortsättningen. Jag yrkar emellertid, som den föregående talaren, bifall till motionen.

Herr Hage: Jag har känt ett särskilt behov av att som representant för ett nordligt län och de nordliga landstingen säga några ord i föreliggande fråga.

Under tider av stor sjuksköterskebrist framträda naturligen olägenheterna härav på ett alldeles särskilt sätt i län, som ligga långt från landets centrum. Det är också ett faktum, att vi i Norrbottens län haft mycket stora svårigheter på vissa trakter att skaffa kompetenta sjuksköterskor. Och det få vi väl även antagligen i framtiden, särskilt om man får utgå ifrån, att minskad arbetstid så småningom kommer att införas vid våra sjukvårdsanstalter. Vi ha därför ett alldeles särskilt intresse av att för vårt län söka göra något åt denna sak. Men detta är naturligtvis icke blott ett landstingsintresse utan även ett statens intresse. De, som gå ut ifrån dessa utbildningsanstalter, som det här är fråga om, stanna nämligen icke vid resp. kommuners och landstings sjukvårdsanstalter, utan gå i många fall över till garnisonssjukhusen och till statens institutioner av detta slag. Därför ligger det på allt sätt i statens intresse att understödja denna utbildning av sköterskor.

Emellertid torde man ändå kunna säga, att en mycket stor del av dessa i resp. läroanstalter utbildade sköterskor gå till lasarettsvården. Det är då att märka, att landstingen i stort sett bära alla kostnader, när det gäller lasarettsvården. Det fanns en gång en kommitté, den Lübeckska, som ifrågasatte om ej staten skulle kunna taga på sig någon del av kostnaderna även för lasarettsvården.

Understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor. (Forts.)
vården. Någon effekt av denna utredning och detta förslag på denna punkt har dock ännu icke kunnat spåras.

Landstingen och vissa kommuner bära alltså och måste för närvarande själva bära kostnaderna för lasarettsvården. Jag tycker därför, att det vore synnerligen tacknämligt och rimligt, om man åtminstone till en början kunde få något bidrag från staten till de stora kostnaderna för dessa ändamål. Nu vet jag visserligen, att man brukar avvisa sådana här saker med att åberopa hänsyn till den nuvarande ekonomiska situationen. Men i den situationen befinna sig även landstingen och kommunerna. Det landsting jag tillhör har tidigare haft en sköterskeutbildning, anordnad i Umeå. Den blev så dyrbar, att den måste läggas ned. Om emellertid möjligheter förefunnits att få statsbidrag för dylik verksamhet, som för oss ter sig synnerligen nödvändig, om man skall kunna täcka sköterskebehovet, är det mycket möjligt, att vi fortsatt med denna verksamhet.

Jag vågar säga, att denna fråga är synnerligen aktuell och att det bör göras något häråt så fort som möjligt. Den Lübeckska kommitténs förslag innebar bl. a. även, att det överhuvud taget skulle lämnas statsbidrag till den dyrbara lasarettsverksamheten för att därigenom i viss mån avvägbringa en utjämning av kostnaderna mellan landstingen. Så, som det nu är, drabbas ett sådant län som Norrbotten — med dess oerhörda geografiska utsträckning och det förhållandevis stora antal sjukvårdsanstalter, som man därför måste ha — på ett orimligt sätt av stora kostnader, till vilka man icke får något statsbidrag.

Från dessa utgångspunkter ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Det är en synnerligen otacksam uppgift att här i kammaren försvara ett utskottsutlåtande, när utskottet måste fatta beslut under iakttagande av statens budgetära intressen. Då får man över sig en sådan här lång föreläsning, som herr Olsson i Mellerud nyss hållit.

Herr Olsson i Mellerud kunde icke alls förstå de synpunkter, som utskottet lagt på denna fråga. Han yttrade sålunda bl. a., att utskottets skäl icke kunna vara starkt sakligt grundade o. s. v. Det är emellertid alltid så, att ett utskott måste se frågorna ur andra synpunkter än dem, som vederbörande motionärer föra fram. Jag skall därför söka så gott sig göra låter klargöra, hur utskottet sett på den föreliggande frågan.

Jag vill då först erinra om, att motionärerna visserligen stannat vid att hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning angående åtgärder för understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor samt om sådana förslag i frågan, vartill utredningen kunde giva anledning. Men bakgrunden till hela frågan synes mig vara den framställning — av departementschefen redovisad i femte huvudtiteln — som inkommit från vissa landsting i västra Sverige, och i vilken framställning begärts bidrag till en nyinrättad sjuksköterskeskola i Borås. Den omständigheten, att tvenne representanter för Älvsborgs län deltagit i debatten, synes mig starkt tala för sammanhanget mellan denna framställning och utredningskravet. Det väsentliga skälet för utskottets avstyrkande av kravet på utredning har varit det, att då vi nu ha ett ämbetsverk, till vars allmänna åliggande hör att sköta ärenden, som höra samman med sjukvården och de sanitära förhållandena överhuvud taget inom samhället, tillhör det också ämbetets åligganden att uppmärksamma, huruvida tillräckligt antal utbildade sköterskor finnas, om åtgärder från samhällets sida behöva vidtagas för att öka tillgången på sköterskor, eller om det är nödvändigt att staten i större utsträckning än hittills bidrager till yrkesutbildningen. Jag måste säga, att det är ganska överflödigt att skriva till Kungl. Maj:t och begära att ifrågavarande ämbetsverk skall fullgöra de allmänna uppgif-

Understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor. (Forts.)

ter, som åligga verket. Denna inställning till saken har varit bestämmande även för mig. Då herr Olsson i Mellerud tycker det är egendomligt, att statsutskottet avstyrkt utredningen, och finner att denna ståndpunkt icke kan vara sakligt grundad, vill jag svara med att säga, att jag å min sida tycker att hans yrkande om utredning är fullständigt överflödigt, då vi ha organ som skola sköta om sådana saker. Vilken av dessa ståndpunkter som är riktig får väl herr Olsson i Mellerud och jag tvista om. För mig är emellertid nämnda betraktelsesätt avgörande. Vi skola för övrigt komma ihåg, att statsmakterna under de sista åren beslutat inrätta en statens sjuksköterskeskola. Sålunda har man från samhällets sida vidtagit speciella åtgärder för att underlätta och stödja utbildningen av sköterskor. Jag kan med hänsyn härtill icke anse, att herr Hagårds påstående, att staten icke vill hjälpa till för att underlätta yrkesutbildningen på området i fråga, är riktigt. Staten har sålunda under en tid, som icke ligger långt tillbaka, genom av mig nyss åberopat beslut visat sitt intresse för saken.

Den förste ärade talaren i denna debatt framhöll vidare, att landstingens kostnader för sjuksköterskeutbildningen äro avsevärda och att landstingen icke kunna beräkna få den valuta för sina kostnader i de avseenden, som utskottet pekar på i sitt utlåtande, emedan man inte kan tvinga en utbildad sköterska att vara kvar inom det landstingsområde, där hon åtnjutit sin utbildning. Ja, jag kan icke tvista om dessa saker. Det har emellertid inom avdelningen framhållits, att det ingalunda är en tunga för landstingen att hålla sjuksköterskeskolor. Man har tvärtom ansett, att den nytta landstingen ha icke bara av eleverna under utbildningstiden utan även av sköterskorna framdeles är så avsevärd, att det ligger i landstingets intresse att ha egna sjuksköterskeskolor. Jag har ju icke deltagit i landstingsarbetet och har därför ingen erfarenhet i det avseendet att bygga på, men jag litar på vad erfarna landstingsmän inom utskottet uttalat i frågan. Jag förmodar, att här står påstående mot påstående. Den riktiga ståndpunkten ligger väl någonstans mitt emellan.

Jag anser emellertid — i det jag betonar den principiella uppfattningen, att det är medicinalstyrelsens uppgift att taga de initiativ, som omständigheterna kunna kräva — att det är fullständigt onödigt att i sakens nuvarande läge skriva till Kungl. Maj:t i frågan. Det är närmast detta, som utskottet menat, när utskottet i slutet yttrat: »Utskottet anser sig kunna utgå från att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på förevarande spörsmål och för riksdagen framlägger det förslag, vartill utvecklingen på området må kunna föranleda.» Jag tycker, att motionärerna där av utskottet få ett understrykande av vad som är det väsentliga i detta avseende och att de därför icke behöva gå längre.

Detta är, herr talman, vad som dikterat utskottets ståndpunktstagande, och jag ber att med vad jag nu anfört få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman, mina damer och herrar! Jag anser mig genom den siste ärade talarens anförande ha fått belägg för min tidigare misstanke, att det inom utskottet funnits två viljor. Det har varit en, som velat gå motionärerna åtminstone en smula till mötes. Tack vare den har man fått in sista satsen i motiveringen. Det har vidare varit en, som icke enbart sagt stopp utan också slagit back.

När den föregående talaren här säger, att utredningen är fullständigt överflödig, är hans påstående ganska svårt att förena med den anvisning man givit Kungl. Maj:t att ha uppmärksamheten riktad på saken och, om så skulle visa sig erforderligt, vidtaga åtgärder.

Det heter någonstädes i Skriften: »Du skall icke plöja med en oxe och en

Understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor. (Forts.)
åsna tillsammans.» Jag skulle nästan vilja ge utskottet det rådet i detta sammanhang. Man kan icke vilja två saker på en gång. Man måste vilja det ena eller det andra.

Här ha vi sökt leda i bevis, att landstingen ha stora utgifter för en uppgift, som icke är enbart en landstingsuppgift. Det kan nämligen icke skapas garanti för att de utbildade sköterskorna sysselsättas inom landstingsområdet. Det är alltså en riksangelägenhet. Herr Eriksson säger, att staten visat sitt intresse genom att den startat statens sjuksköterskeskola här i Stockholm. Jag vill emellertid erinra om att denna skola icke fyller ens behovet för de statliga och statsunderstödda anstalterna och ännu mindre då för de olika länens sjukvårdsanstalter. Det är alltså ett mycket måttligt intresse staten hittills visat för denna utbildning.

Jag vidhåller, att den utredning, som vi begärt, är ganska rimlig och väl motiverad. Jag har litet svårt att förstå, att utskottet på denna punkt icke kunnat lämna sitt medgivande till vad motionärerna föreslagit.

Herr Eriksson i Stockholm erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag måste be herr Olsson i Mellerud citera mina uttalanden riktigt. Jag har icke sagt, att utredningen är överflödig. Jag har sagt, att en skrivelse med begäran om utredning är överflödig, därför att vi ha ett ämbetsverk, som har till åliggande att följa denna fråga.

Herr Olsson i Mellerud, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Jag vill erinra den föregående talaren om att det ämbetsverk, som han talar om, nämligen kungl. medicinalstyrelsen, har tillstyrkt bidrag till de kommunala sjuksköterskeskolorna.

Vidare yttrade:

Herr Isacsson: Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord såsom replik till herr C. P. Olsson, som går till angrepp mot tredje avdelningen därför att den icke velat tillstyrka den motion, som han framfört i andra kammaren. Det är kanske skäl i att tala om, att samma motion väckts i första kammaren. Den ledamot, som där motionerat, har deltagit i ärendets behandling på avdelningen, men han reserverade sig icke. Det måste väl vara något skäl till att han icke gjorde det.

Det är ju synnerligen tacknämligt, att man i västra Sverige startat en sjuksköterskeskola. Jag tror, att den är behövlig — ja, det vet jag för övrigt — men jag är icke säker på att det är nödvändigt att ögonblickligen begära statsbidrag. Det är andra landsting, som under en lång följd av år drivit sådana skolor utan att en enda gång begära statsbidrag eller ens tänka på dylikt. Och trots herr C. P. Olssons långa förklaring om att dessa sjuksköterskeskolor icke äro till fördel för landstingen, kan jag vittna om att vi för vår del anse det för en uppenbar fördel, att vi i länets centrala sjukhus ha en sjuksköterskeskola. Vi ha en lång erfarenhet på detta område. När herr C. P. Olsson sedan är så vred över att vi icke vilja skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning, skulle jag vilja fråga, om han nu vill höra på ett ögonblick: Vad är det vi skola utreda? Sjuksköterskebristen känna vi till. Herr Olsson har själv sagt, att det torde vara en brist på cirka 2,500 sköterskor vid detta laget. Vad är det då vi skola utreda? Är det icke medicinalstyrelsens och Kungl. Maj:ts solklara uppgift med sådana siffror för ögonen att taga det initiativ, som kan behöva tagas. Det ha vi utgått ifrån, att det är, och med tanke på att vi på varenda punkt erinras om nödvändigheten av att un-

Understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor. (Forts.)

der nu rådande förhållanden hålla igen, när det gäller förslag, som kunna för-
anleda icke absolut nödvändiga utgifter, ha vi valt vägen att icke formellt
tillstyrka motionen utan endast giva en vink till Kungl. Maj:t och medicinal-
styrelsen att komma med det förslag, som kan anses lämpligt. Jag tror, att
den vägen leder lika säkert till målet, och jag är övertygad om att herr C. P.
Olsson, om han tänkt sig för riktigt, skulle ha funnit, att det är att tillstyrka
motionen på ett alldeles särskilt verkningsfullt sätt.

Herr Hage: Herr talman! Med anledning av herr Erikssons i Stockholm an-
förande måste jag säga, att hans motivering för att man skall avslå motionen
är ganska egendomlig. Han yttrade, att det finns ett ämbetsverk, som bevakar
frågor av detta slag och har skyldighet att göra framställning till Kungl.
Maj:t, om så skulle behövas. Som svar på detta skulle jag vilja säga, att det
finns ämbetsverk inom statsförvaltningen, som ha skyldighet att bevaka frå-
gor av alla slag, men trots detta framföres det motioner här i riksdagen. Kon-
sekvensen av herr Erikssons uppfattning måste bli, att det ingen anledning
finns att väcka motioner i riksdagen och begära utredningar om saker och ting,
eftersom det finns ämbetsverk, som ansvara för att frågorna upptagas till be-
handling. Jag måste säga, att en sådan inställning degraderar riksdagen och
sätter den på ett mycket lågt plan. Jag kommer, så länge jag sitter här i riks-
dagen, att icke taga några hänsyn till sådant. Det är givetvis så, att ett stort
ämbetsverk, som har mycket att sköta, kan förbise en eller annan sak, och det
kan då vara lämpligt och riktigt, att folk, som sysslar med dylikt, för fram
frågan i form av en motion.

Herr Isacson frågade, vad vi skulle utreda. Så vitt jag förstår, skola vi ut-
reda grunderna för hur dessa statsbidrag lämpligen böra utgå. Så har jag åt-
minstone fattat motionen.

Nej, den gamla principen att skriva vackra motiveringar och sluta med en
negativ kläm kan ha effekt i vissa fall. Men jag tror likväl, att en kläm, som
står i överensstämmelse med motiveringen, har större effekt. Från den utgångs-
punkten ber jag alltjämt att få yrka bifall till motionen.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Herr Isacson frågade, vad vi skulle
utreda. Jag försökte att i mitt förra anförande klargöra den saken. Antingen
gjorde jag det dåligt eller också var herr Isacson mindre uppmärksam. Jag
vill förutsätta det förra och skall nu försöka rekapitulera hur jag tänker mig
det hela.

Det som skall utredas är närmast, huruvida det är en speciell landstings-
angelägenhet att utbilda sjuksköterskor. Genom den väldiga utbyggnad, som
har skett av sjukvården, av dispensärverksamheten, av distriktsvården, av den
förebyggande mödra- och barnavården och av alla dessa olika grenar, som äro
statens uppgifter i lika hög grad som länens, och genom att länens sjuksköter-
skeskolor få förse dessa grenar med sköterskor, kan det, enligt vårt förmenan-
de, behöva utredas, om icke det finns en skälig anledning till att staten giver
dessa sjuksköterskeskolor ett visst stöd. Sjuksköterskorna övergå till en tjänst,
som i många stycken är statlig, och sjuksköterskor, som utbildas inom ett visst
län, kunna naturligtvis icke hindras att söka sin utkomst i sådana län, som
icke ha någon utbildningsanstalt. Det är närmast med hänsyn till dessa för-
hållanden, som jag skulle vilja ha utrett, om det föreligger skäl för statsbi-
drag. För min del har jag den uppfattningen, att sådana skäl föreligga, men
man kan ju icke få tillräckligt gehör för densamma, innan man får saken öve-
dersägligt fastslagen och klarlagd.

Den erfarenhet, som jag har, en erfarenhet som jag tror också har kommit

Understödjande av kommunala sjuksköterskeskolor. (Forts.)
till uttryck i landstingens centrala organisations yttrande, stöder icke herr Isacssons mening, när han påstår, att det är till fördel för landstingen att ha sköterskeutbildningen om hand. Med de mycket stränga krav, som medicinalstyrelsen numera har både i fråga om sköterskeutbildningens längd och i fråga om allt som behövs för organisationen av sjuksköterskeskolorna, tror jag icke det är någon som helst affär ur landstingens synpunkt.

Vad man slutligen också skulle undersöka genom en utredning är frågan, huruvida icke genom den hittills bedrivna centrala utbildningsmetoden huvudstaden i någon mån profiterat på landsbygdens bekostnad.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Olsson i Mellerud begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 116:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Olsson i Mellerud, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 95 ja och 93 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 117—120.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Bidrag till
förebyggande
mödra- och
barnavård.*

Punkten 121, angående bidrag till förebyggande mödra- och barnavård.

Kungl. Maj:t hade under punkten 146 av femte huvudtiteln uti innevarande års statsverksproposition föreslagit riksdagen att till Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av fru *Västberg m. fl.* väckt motion, nr 74, vari hemställts, »att riksdagen måtte för utbyggnad och intensifiering av den förebyggande mödra- och barnavården i enlighet med av medicinalstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1940 uppdragna riktlinjer höja det av departementschefen föreslagna anslaget med ytterligare 115,000 kronor till 490,000 kronor samt att riksdagen måtte utöka det för bidrag till upplysningsverksamhet på detta område av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet av högst 25,000 kronor till högst 50,000 kronor.»

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 74, måtte till Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Fru Västberg: Herr talman! Mina äldre kamrater i riksdagen ha uppmuntrat mig med att försäkra, att det minst behövs domkrafter för att rubba på ett enhälligt utlåtande från statsutskottet, då det värnar Kungl. Maj:t mot enskilda riksdagsledamöters ansvarslösa attentat mot sparsamheten. Vi kunna bara mobilisera den medicinska sakkunskapen, det sunda förnuftet i kommunerna samt några hundratusen undrande barnaföderskor i riket till stöd för en begärd effektivisering av den förebyggande barna- och mödravården! Jag kan endast beklaga, att utskottet ansett det hårda tidsläget motivera en ståndpunkt, som mera präglas av finansministerns förtvivlade sparsamhetsnit än av socialministerns sociala patos, ty själv kan jag inte böja mig för den snålhet mot barn och mödrar, som i detta fall betyder slöseri med våra bästa nationella värden.

Tänk på att det ändock här i landet föds omkring 90,000 barn årligen av mer eller mindre unga mödrar. Det är ett både nationellt och humanitärt intresse att dessa barn få växa upp friska och sunda och att mödrarna få den betryggande kontroll de behöva. Omkring 4,000 av dessa barn dö redan i första levnadsåret samt ytterligare cirka 5,000 under de följande 4 åren, och det lär skola vara ett par tusen barn som varje år komma till världen dödfödda. Allt vad mödrarna till dessa barn givit av månaders oro och krafter gå till spillo för dem och landet. Men det hemska är ju, att detta i kanske de flesta fall icke varit nödvändigt, utan att barnen med bättre vård och större kontroll av mödrarna skulle ha kunnat räddas. Ha vi egentligen råd i vårt barnfattiga land att hushålla så illa med detta dyrbara material? Det är ju också redan under de första åren av barnets tillvaro, som de största riskerna finnas. Det är då som svaghet och sjukdom grundläggas genom felaktig skötsel. Skulle det icke då löna sig att offra några fattiga kronor på varje spädbarn för att slippa förlora stora slantar på dem under kanske ett helt liv. Jag har aldrig förstått mig riktigt på den samhällsekonomi, som vårdslösar med det dyrbara barnmaterialet endast för att spara en och annan krona för ögonblicket. För mig är den förebyggande barna- och mödravården nästan A och O i ett radikalt socialvårdsarbete för barnets och familjens bästa.

Det var därför också med glädje och stora förväntningar som jag i en delegation inom befolkningskommissionen deltog i arbetet att utforma den nuvarande statliga organisationen för barna- och mödravårdscentralerna. Genom statsmakternas och kommunalmyndigheternas, men ej minst läkarnas och mödrarnas förståelse ha vi nu på några år fått igång över 360 centraler och stationer, som bilda ett nät över hela landet. Det är endast ett par tre län, som ännu inte infört organisationen, och på en del andra håll är densamma inte fullt genomförd. Man har dock kommit längst i fråga om att realisera den beslutade planen, när det gäller att upprätta stationer inom de olika provinssiälakardistrikten. Jag har själv varit i tillfälle att på olika centraler i landet konstatera med vilken glädje och trygghet mödrarna komma och uppvisa sina barn för läkare och sköterskor samt hur tacksamt de anamma alla goda råd de få om hur de skola vårda sina barn på bästa sätt. Även fäderna äro naturligtvis glada och belåtna över att dessa centraler finnas, som ger den behövliga kontrollen och vården åt hustrurna och de små barnen.

Nu är det emellertid ett mycket starkt behov av att utbygga denna verk-

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)
samhet på olika sätt. På en del orter råder en så stor trängsel, att det behövs flera centraler och flera mottagningar. Medicinalstyrelsen beräknar högst 350 barn på varje central, i Stockholm lära finnas 500 på vissa centraler. Så är förhållandet även på andra orter. Detta gäller då framför allt de större städerna.

Men det mest aktuella behovet anmäler sig från landsbygden, där ju även spädbarnsdödligheten är störst och avstånden längst. Vi bo ju i ett vidsträckt och glest befolkat land, där provinsialläkardistriktet måste spänna över stora områden. Nu äro centralerna och stationerna belägna på den ort, där läkaren är bosatt. För att bättre tillgodose behovet i distriktets utkanter, där vi ha de barnrika, oftast mindre bemedlade familjerna, är det nödvändigt att upprätta ett större antal filialer. Det är ju bättre och billigare, att en läkare med sköterska reser från centrum och håller mottagning i byarna etc. än att utkanternas mödrar skola färdas många mil med dåliga kommunikationsmedel fram och åter med sina barn för att träffa doktorn. Behovet har blivit ännu starkare nu i krisen på grund av svårigheterna med bussarna. Men nu utgår ju intet statsbidrag till dessa filialer, och det finns inte heller några anslag för ändamålet. Frågan är då, om mödrarna och barnen skola bli lidande, om läkarna själva skola betala för att de göra ett nyttigt arbete, om landsting och kommuner skola betala, eller om staten skall lämna bidrag även för dessa filialer. Det förefaller oss vara naturligare, rättvisare och tryggare, att staten ger anslag även i detta fall.

En annan fråga av betydelse är att utsträcka kontrollen över barnen till andra levnadsåret. I befolkningskommissionen hade vi tänkt oss en stegvis utbyggd kontroll över alla barn, från födelsen till skolåldern, då skolan skulle övertaga ansvaret för barnens hälsovård, men ännu så länge ha vi inte kommit längre än till att införa spädbarnskontroll. Det är dock oerhört viktigt att barnen kontrolleras även det andra året, när amningen upphör och många risker hota de små. Medicinalstyrelsen har även begärt att centralernas verksamhet skall få utvidgas på detta sätt. Alla som nu äro intresserade av vår befolkningspolitik ha här ett utmärkt tillfälle att göra en insats. Man kan säkerligen med en klokt anlagd propaganda övertyga de unga mödrarna om hur nyttigt och nödvändigt det är att deras barn få växa upp tillsammans med syskon. Jag vill i detta sammanhang även framhålla betydelsen av en ökad och mera effektiv upplysning genom moderna affischer, genom lämpliga flygblad etc. som handla om barnens hälsovård, befolkningsfrågan och dylikt; vi ha nog ganska mycket förbisett betydelsen av en sådan propaganda i vårt land.

Den utvidgning och intensifiering av den förebyggande barna- och mödravården, som medicinalstyrelsen och motionärerna ha begärt, är sålunda mycket starkt motiverad. Kostnaderna äro ju också mycket ringa i förhållande till de lysande resultat man kan uppnå i fråga om barnens hälsovård och den lycka som detta ger i varje familj. Enligt uppgift från medicinalstyrelsen finnas både läkare och sköterskor för den föreslagna ökningen av antalet filialer och mottagningar, och medicinalstyrelsen bör ju bäst känna till detta. För denna påbyggnad av verksamheten krävas alltså inte flera läkare och sköterskor, utan intensifieringen innebär en ökad koncentration av arbetet med de tillgängliga krafterna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

Herr Isacson: Herr talman! Då jag i går såg en liten artikel i en Stockholmstidning, där man under braskande rubriker talade om att det förestår strid om detta problem i riksdagen i morgon, undrade jag i mitt stilla sinne varför det skulle behöva bli en ny strid om den här saken. Lika visst som det gläder oss att höra fru Västberg tala varmt och innerligt för barnens och mödrarnas vård, lika visst är också hela riksdagen besjälad av samma omtanke och hyser denna känsla, och detta bevisas väl bäst därav att det ju var åtskilliga år sedan dessa reformer beslutades, t. o. m. innan fru Västberg tillhörde riksdagen. Det är alltså inte om detta vi behöva strida. Det är heller inte om pengar vi behöva strida. Det skulle emellertid ha varit önskligt att motionärerna gjort sig underrättade om förutsättningarna för denna reforms fullständiga utbyggande i hela vårt land, innan de begärt nya och särskilda utvidgningar av reformen.

Utskottet har ju fått ett underbetyg i det uttalande som fru Västberg gjorde. Hon tröstade sig emellertid med att det ser ut som om även statsutskottet skulle förstå dessa synpunkter. Det är glädjande att vi åtminstone få det erkännandet, att det finns något hopp om att vi skola fatta de här tingen. Jag är alldeles övertygad därom, att om fru Västberg varit i tillfälle att i utskottet delta i realbehandlingen av dessa frågor, så skulle hon inte haft anledning göra detta uttalande. Utskottet har naturligtvis haft vissa skäl, då det följt Kungl. Maj:ts anvisning och sagt att för i år må detta anslag räcka. Vi bygga detta vårt antagande på vissheten om att vi inte ha möjlighet, på grund av kända skäl — sköterskebrist och annat — att ute i en rad landsting utbygga vården ens i den första, ursprungliga formen. Utom sköterskebristen är det en annan sak man bör taga hänsyn till, nämligen provinsialläkardistriktens stora omfattning. Provinsialläkarna påläggas på grund därav oerhörda arbetsbördor, som undan för undan ökas. Det är ett gammalt önskemål från riksdagens sida, att denna distriktsordning skall läggas om och distrikten göras mindre. Av kända skäl har detta blott kunnat ske i långsam takt. I år har emellertid utskottet på nytt gjort ett försök i denna riktning — huruvida socialministern tänker efterfölja det, vet jag inte — men vi föreslå i varje fall en utökning med fem av det antal nya provinsialläkartjänster Kungl. Maj:tt föreslår.

Här ha vi således ett mycket starkt hinder i vägen för utbyggandet av denna och även vissa andra vårdformer. Det har i utskottet meddelats, att det ännu icke lyckats, och jag kan ifrån mitt eget landstingsområde meddela, att vi ännu inte lyckats att fullt utbygga distriktssjukvården. En annan mycket betydelsefull reform finns än så länge mest på papperet, nämligen folk-tandvården — vi stå i ungefär samma belägenhet med den. Det rapporteras från åtskilliga håll, att man har klinikerna färdiga, men man får inga tandläkare. Det är alltså en rad svårigheter vi möta ute på fältet, där vi skola levandegöra av riksdagen beslutade reformer. Dessa ha motionärerna tydligen förbisett. Förståelse för saken eller vilja att göra dessa reformer effektiva är det ingalunda brist på, men omständigheter, vilka vi ännu inte kunnat bemästra, göra att vi måste finna oss i en långsammare tågorordning än vi annars skulle ha önskat.

På tal om distriktssköterskorna vill jag nämna en synpunkt, som börjat framföras från dem själva och från målsmännen. När den organisationen beslöts, uttalades det farhågor för att man redan då lade på sköterskorna en alltför stor arbetsbörd. Det har visat sig, att dessa farhågor tyvärr varit riktiga — det är särskilt bostadsinspektionen som i mycket hög grad irriterar sköterskorna i deras verksamhet. Och nu skall man lägga på dem en ytterligare arbetsbörd genom här ifrågavarande reform. Jag är rädd för att vi en

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

vacker dag möta den svårigheten, att vi nödgas på något sätt antingen förminska deras distrikt eller också avlyfta en del av deras nuvarande arbetsbörda.

Vi ha inom utskottet försökt att ganska grundligt tränga in uti alla dessa olika förhandenvarande omständigheter. Vi ha säkerligen allesamman en önskan att fortast möjligt göra den vård, varom det här är fråga, effektiv, men då vi vänt oss emot motionärerna ha vi gjort detta emedan vi anse, att innan vi börja utvidga, innan vi begära nya pengar och nya krafter för en utbyggnad av filialer i de distrikt, som redan fått en central eller flera, vilja vi ha reformen genomförd över hela landet och i samtliga landstingsområden, där man i flera fall ännu saknar någon sådan central. För vårt landstings vidkommande ha vi organisationen klar på papperet, men vi ha av olika skäl ännu inte kunnat komma längre. Vi skola under året dock göra ett försök att starta några stycken centraler.

Det är i samband med detta också en annan sak som jag skulle vilja beröra, och jag vänder mig därvid särskilt till socialministern. Vi ha inom vårt landstingsområde några barnavårdsstationer, som drivas av respektive samhällen utan anslag från vare sig landstinget eller statsmakterna. Här undrar jag, om inte åtminstone under en övergångstid det skulle vara möjligt att, även om det inte är provinsialläkaren som sköter stationerna, få statsbidrag till saken. Det är med rätt stora uppostringar vissa samhällen driva dessa stationer, och det råder intet tvivel om betydelsen av dessas verksamhet.

Herr talman! Det blir väl tillfälle kanske att återkomma. Jag har med detta bara velat anföra de skäl som för utskottet varit avgörande, och jag ber att få erinra om den motion, som väckts av bl. a. fru Nordgren och fröken Hesselgren, vari de begära utredning av å ena sidan distriktssköterskornas arbetsuppgifter och å andra sidan distriktsbarnmorskornas tjänsteförhållanden. Det är faktiskt på det sättet att vi ha barnmorskedistrikt, där barnmorskan under ett år inte haft en enda förlossning. Det finns å andra sidan distrikts-sköterskor som ha nästan mera arbete än de orka med. På grund av nu gällande bestämmelser får emellertid barnmorskan inte anlitas inom den vård, som vi här nu resonera om. Vi ha ifrågasatt, om det inte skulle kunna finnas någon form för att genom en extra specialkurs göra en del av dessa arbetslösa barnmorskor nyttiga inom mödra- och barnavården, åtminstone under en övergångstid tills vi fått tillräckligt med distriktssköterskor. Det är enligt min mening och så som vi i utskottet ha sett saken ett försök och en strävan att skapa förutsättningarna först för denna reforms rationella bedrivande, som vi ha stannat vid att förorda Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har därvid helt naturligt också måst ta hänsyn till vad Kungl. Maj:t har begärt, och även om vi lika varmt som någon annan här skulle önska större anslag både på denna punkt och andra, tvingas vi väl ändå av kända skäl att ta någon hänsyn till vad en ansvarig regering anser sig ha möjlighet att kunna prestera. Vi veta av vunnit erfarenhet att de stora pengar, som vi måste punga ut med för andra uppgifter, kunna vi inte komma ifrån, och i den mån vi kunna iakttaga sparsamhet utan att något därmed skadas, så tror jag också att vi böra göra det. Och det är min bestämda uppfattning att vi på detta område först måste få förutsättningarna klara för de olika vårdformernas utbyggande, och när de äro klara skola vi alldeles säkert komma igen och begära pengar för att organisationen skall bli fullt effektiv.

Med dessa ord, herr talman, ber jag för min del, med allt erkännande åt de synpunkter som man framfört i motionen, att med hänvisning till vad jag här yttrat få yrka bifall till utskottets hemställan.

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

Fru **Västberg** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Till vad statsutskottets talesman anfört vill jag anmärka ett par saker.

Jag tycker det är orimligt att de län, som av egen förskyllan ännu inte fått någon förebyggande mödra- och barnavård, skola få hindra övriga län att fullfölja planen och utbygga verksamheten.

När man talar om bristen på läkare och merarbetet för sköterskorna så har man inte förstått vår motion. Utbyggnaden skall ju ske där läkare- och sköterskefrågan redan är ordnad. Och om en sköterska måste göra långa resor till enskilda hem i distriktets utkanter, så måste väl detta ta mera tid och kräva mera arbete än om hon och läkaren följas åt till en filial och där ta emot besök av de mödrar och barn som söka deras hjälp.

Herr **Isacsson**, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Jag vill bara till fru Västberg säga, att meningen med vårt uttalande på den här punkten är att vi anse, att folk ute i de landstingsområden, som ännu icke ha någon central, skulle ha svårt att förstå, att man inom vissa andra områden bygger ut inte bara centraler utan också filialer, med därmed förenade ökade kostnader. Det är detta jag har velat framhålla.

Härpå anförde:

Fröken **Andersson**: Herr talman! Det är klart, att det finns anledning till undran när man i dessa tider kommer med förslag om höjningar av anslag, som gå löst på cirka 140,000 kronor. Vi ha emellertid sett saken på det sättet, att i tider av sjunkande ekonomisk standard träffas de sämst ställda hårdast, och just beträffande denna kategori ha vi ansett, att det är en allvarlig fara för landet, om inte mödrarna och barnen omhändertagas på bästa möjliga sätt.

För övrigt har här anförts en hel del praktiska svårigheter för reformen. Det förefaller undersamt att inte medicinalstyrelsen, som har begärt en väsentligt högre summa än den i propositionen upptagna, haft vetskap om dessa praktiska svårigheter. Medicinalstyrelsen har ansett, att en ännu större summa kunde användas, och vi ha ingen anledning betvivla att så är fallet.

Det har talats så mycket om — och problemet har även redan diskuterats här — att man borde vidta åtgärder av befolkningspolitiska skäl. Javäl, men vilket befolkningspolitiskt skäl är mera ömmande, mera ägnat att vara, jag höll på att säga produktivt än att på bästa möjliga sätt ta hand om de barn som redan finnas och göra detta i så stor utsträckning som landets ekonomiska tillgångar någonsin räcka till för? Det är alltså, mena vi, viktigt att såväl mödrar som barn få en ordentlig vård. Men i detta sammanhang kan jag inte underlåta — och det är närmast därför jag har begärt ordet — att betona vikten av att mödrarna inte bara när de befinna sig i det läge det här gäller få den underbyggnad och upplysning som är av behovet påkallad, utan att denna underbyggnad ges på ett tillräckligt tidigt stadium. Jag skall icke gräva i det förgångna, men jag kan ändå inte låta bli att beklaga att den motion, som faktiskt berörde denna fråga, hemvårdsmotionen, föll för några veckor sedan. Man kan visserligen göra massor av invändningar, man kan säga, att det är bättre att mödrarna få denna upplysning och undervisning i det aktuella läget, men man bör dock komma ihåg att när det gäller andra sammanhang i livet, det är av vikt, att vederbörande från ungdomen har fått en underbyggnad, som man sedan kan bygga vidare på, att det med andra ord finns resonansbotten för den upplysningsverksamhet som här är avsedd att bedrivas. Det är ju klart att detta bara är ett skäl vid sidan om de skäl som här föreligga, ty det är å andra sidan alldeles uppenbart, att när mödrarna ofta inte ha denna underbyggnad

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)
i den utsträckning som vore av nöden, är det ännu viktigare att vi nu i det aktuella läget gripa in och göra vårt yttersta.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till motionen.

Fru Lindqvist-Petersson: Eftersom jag tillhör den generation, där man väl närmast kan finna föräldrarna till de barn, som beröras av de åtgärder som här diskuteras, tycker jag mig ha en viss rätt att föra fram några synpunkter och reflexioner inför denna fråga. Jag måste då först säga, att det var med en känsla av besvikelse jag tog del av statsutskottets avslagsyrkande på den föreliggande motionen om förhöjt anslag till mödra- och barnavården.

Då denna motion har undertecknats av så gott som samtliga kvinnliga riksdagsledamöter och av representanter för tre olika partier, måste ju detta visa hur kvinnorna se på denna sak, att vi anse, att mödra- och barnavårdens utbyggande är en stor och betydelsefull fråga. Man förstår naturligtvis de skäl, som med hänvisning till det statsfinansiella läget åberopas för ett avslag på begäran om högre anslag. Vi veta alla att det måste sparas, och jag tror säkert, att landets kvinnor i allmänhet fattat allvaret i den situation vi nu befinna oss i. Vi förstå, att vi inte nu kunna påräkna sociala reformer i samma tempo som före kriget. Jag tror man vågar säga, att kvinnorna under den tid som gått sedan krigsutbrottet haft tillfälle att ge prov på sin offervilja, ansvarskänsla och försvarsvilja. Jag påminner i detta sammanhang om det civila försvarsarbete i alla dess olika former, som utföres av kvinnoföreningarnas beredskapskommittéer runt om i landet, liksom också om deras erkänt goda insatser i de bägge försvarslånekampanjerna. Ingen kan väl gärna bestrida vår förståelse av att försvaret under nuvarande förhållanden givetvis främst måste ses tillgodo och att på grund därav andra intressen, trots deras många gånger stora berättigande, måste skjutas åt sidan. Men det är väl också ganska naturligt, att vi med en sådan utveckling inför våra ögon med oro fråga oss, hur det kommer att gå med det sociala reformarbete, som vi bara för några år sedan voro så glada och stolta över. Och man kan omöjligt låta bli att reagera, då besparingarna och inknappningarna komma att gå ut över barnen, som äro vår framtid, som vi leva och arbeta för och för vilkas skull vi vilja försvara oss.

Dessa frågor kännas särskilt brännande för oss, som ännu ha våra barn i småbarnsåldern, då de äro minst motståndskraftiga. Det är naturligt att vi på ett särskilt sätt och med särskild förväntan ta del av sådana åtgärder, som syfta till att våra barn i största möjliga utsträckning skola skonas från att bli märkta av krigets och krisens påfrestningar. Det är ju alldeles självklart, att det sociala hjälpbehovet ökas under en kris. Om de redan existerande hjälpåtgärderna skola få samma värde som tidigare, måste givetvis anslagen till dem bli betydligt större; i annat fall blir ju den reella verkan en faktisk inskränkning och nedskärning av den hjälp man tidigare lämnat. Man har då yrkat på en höjning av anslaget till den förebyggande mödra- och barnavården för att det skall bli möjligt att bygga ut denna vård efter de delvis ändrade förhållanden som krisen medfört.

Jag står här visserligen som representant för ett av de tvenne landstingsområden, som ännu sakna den förebyggande mödra- och barnavården, men det kan naturligtvis under inga förhållanden hindra mig från att rösta för bifall till en motion, som syftar till att bygga ut verksamheten, även om den inte f. n. skulle komma vårt län tillgodo. Nu ha vi emellertid goda förhoppningar om att kunna få i gång verksamheten inom en snar framtid, och det är självklart, att vi med stor iver vänta på den dag, då också våra minsta barn skola komma in under en regelbunden kontroll av läkare. Men när man granskar planerna konstaterar man genast, att verksamheten åtminstone för vårt vidkommande

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

inte blir av den betydelse, som vi hade hoppats. När den skall anordnas efter det vanliga schemat med en barnavårdsstation inom varje provinsialläkaredistrikt, placerad på den ort, där läkaren bor, innebär det för vår del att många av de avlägset boende familjerna inte kunna taga läkarens tjänster i anspråk. Om jag tänker på t. ex. Mörsils provinsialläkaredistrikt, så ha de som bo i Kall, Bonäset eller Kallrör inte mindre än 8 mil till provinsialläkaren i Mörsil. Det är ju uteslutet att mödrarna ofta skulle kunna frakta sina små barn så långa vägar, allra helst som vi ju ha vinter en lång tid av året och ett hårt klimat. Jag måste därför säga, att om vi skola ha någon verklig glädje och nytta av denna verksamhet och om den skall verka på ett något så när rättvist sätt, måste systemet kunna byggas ut med filialmottagningar ute i de avlägsna byarna. Med hänsyn därtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 74.

Herr andre vice talmannen **Österström:** Herr talman! Det är klart att man med en viss tvekan framträder i debatten efter det att den första ärade talarinnan fått en sådan reprimand av statsutskottets representant, herr Isacson, som hon fick — i varje fall var det ju en påfallande stramhet i tonen, som jag nödgas konstatera. Detta är dock det ena skälet till att jag begärt ordet. Jag vill nämligen icke, att det i kammarens protokoll i dag skall bli fastslaget, att det här är en sak, som intresserar endast kvinnorna. Den naturliga ridderlighet, som jag har, ger mig också anledning att försöka hjälpa både fru Västberg och hennes väninnor en liten smula.

Det andra skälet till att jag framträder är måhända icke mindre bärande. Det är den omständigheten att jag, utan skryt sagt, kanske ändå är den ledamot av riksdagen, som blivit mest förtrogen med vad det här är fråga om. Den socialdemokratiska majoriteten i Västernorrlands läns landsting gjorde nämligen för tre år sedan i ett anfall av märklig generositet mig till ordförande i distriktsstyrelsen, och sedan har jag måst ägna mig åt denna sak på ett sätt som gör, att jag måhända skulle kunna bidra med några faktiska upplysningar, vilka icke bara äro till fördel för statsutskottets handläggning i framtiden av detta ärende utan även kanske rent av äro av intresse för de motionerande kvinnorna och — om jag har djärvheten att säga det — icke heller äro alldeles utan betydelse för Kungl. Maj:t, d. v. s. för socialministern. Jag föreställer mig nämligen, att någon gång på eftersommaren komma socialministern och statssekreteraren att säga, att »det är väl ändå bäst att vi titta efter vad riksdagen sade, när socialdepartementets huvudtitel var före», och så skickar man någon hygglig amanuens att läsa igenom detta riksdagsprotokoll, och då är jag vördsamt och förbindligt tacksam, ifall även herr andre vice talmannens i den här kammaren nu framförda synpunkter i någon mån beaktas.

Saken är nämligen den, att motionärerna ha rätt i sak. Frågan är utomordentligt viktig. Detta vågar jag säga, sedan vi i Västernorrlands län ha lyckats genomföra en distriktsvårdsorganisation, som kanske är mera fullkomnad än i något annat län, och vi på detta speciella område ha erfarenheter, som kanske äro mera omfattande än annorstädes. Vi ha nämligen mödra- och barnavårdscentral av typ 2 i alla länets städer. Vi ha dessutom, vilket vi kanske egentligen inte borde få ha enligt de nuvarande direktiven, ytterligare en sådan central i Kramfors i Gudmundrå. Vi ha möjlighet att låta även denna femte central bestå, därför att den var tillkommen på privat initiativ innan distriktsvårdsorganisationen var genomförd, och vi ha av nåd fått behålla den, något som vi äro ytterligt tacksamma och glada för. Sedan ha vi byggt ut stationer — alltså den enklaste typ, som det här resoneras om — i alla provinsialläkaredistrikt, där vi ha distriktssköterskor.

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

Det finns få områden, som det är så utomordentligt tacksamt att arbeta på som detta, därför att resultatet ger sig ögonblickligen, icke bara i en förbättrad barnavård utan i en massa andra avseenden. Hela distriktsvårdsorganisationen är i mycket hög grad beroende av att detta med barnavården på ett riktigt bra sätt slår igenom. Det är nämligen på det sättet, att vägen till hemmen ofta och säkrast går genom barnen, och det är ingenting som är så viktigt för distriktsvården som att vinna hemmens, d. v. s. mödrarnas förtroende. Det kommer man lättast fram till på den här vägen, och därvid vågar jag säga, att jag talar av erfarenhet.

Tre faktorer måste samverka på ett intimt sätt i detta sammanhang, om det skall gå bra. För det första: fastheten i hela detta arbete med den förebyggande mödra- och barnavården representeras av läkarna. De måste till, och de måste vara intresserade, ty detta är alldeles utslagsgivande, det har åtminstone jag funnit. Men nu förhåller det sig, som man väl vet, på så sätt, att läkarutbildningen i vårt land i mycket hög grad — lyckligtvis kan man säga men inte bara lyckligtvis — har tagit sikte på att lära läkarna att bota sjuka. Hälsovården, och framför allt hälsokontrollen, ha icke alla läkare något riktigt grepp eller något verkligt begrepp om. Det har inte gått dem i blodet, och därför händer det gång efter annan att man måste ha en älskvärd sammanstötning med läkarna om mödra- och barnavården. Men när man har kommit till tals med en sådan läkare och fått honom eller henne intresserad för saken, dröjer det icke länge förrän det blir alldeles strående resultat av deras insatser. Jag skulle kunna visa kammaren, och alltså dokumentera vad jag säger, det ena brevet efter det andra från läkare, som sagt: Men ni hade ju rätt, detta är ju någonting alldeles utmärkt, bara man kommer sig för med det! Javisst är det så. Läkarna få ett helt annat grepp om hela befolkningen, när de gripar sig an med hälsokontrollen och få se, vad den verkligen ger.

Herr Isacson har tryckt på en väsentlig sida av saken i sitt opponenta anförande emot motionärerna. Det är nämligen på det sättet, att vi icke ha tjänsteläkarorganisationen utbyggd här i landet på ett tillräckligt effektivt sätt. Jag tillät mig med ett par ord fästa socialministerns och kammarens uppmärksamhet på detta i remissdebatten, och det kan icke nog kraftigt understrykas, hur rätt herr Isacson har beträffande detta missförhållande. Jag skulle för min del vara väldigt tacksam, om man inom finansdepartementet, som jag förmodar driver på med piskan, när de här frågorna förekomma, nästa gång ville vara vänlig att åtminstone icke kalla snålheten, när det gäller utbyggnad av provinsialläkarorganisationen, för sparsamhet, ty det är ingen sparsamhet. Det är motsatsen till sparsamhet och klar misshushållning med pengar att icke bygga ut tjänsteläkarorganisationen i tillräcklig omfattning. Vi få ju icke alls ut av tjänsteläkarna med de stora distrikten vad statsmakterna med denna penninggivning avse att få ut. Det hela störtar samman och är i någon mån, om jag får uttrycka det onyanserat, ett av bevisen för att svensk socialpolitik i hög grad kännetecknas av glänsande ansatser men att tillämpningen präglas av tafatthet, som man tyvärr i så hög grad stöter på på område efter område, en påtaglig brist på konsekvens, som kännetecknar tillämpningen, tveksamheten att sätta ut i livet det som är riktigt tänkt och riktigt tecknat på papperet.

De socialhygieniska repetitionskurserna för tjänsteläkare måste bedrivas med kraft. Det är en utmärkt sak, och det kan inte nog varmt anbefallas att man ger pengar till detta. Okunnigheten om bedrivandet av socialhygien finns nämligen också i mycket stor utsträckning hos våra läkare. Men det är som jag säger, att när de fått taget om detta, bli de i utomordentligt hög grad intresserade och göra synnerligen värdefulla insatser. Det måste alltså finnas

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

tillräckligt många läkare, det måste dessliques ställas ekonomiska resurser till deras förfogande, så att de kunna verka i hälsovårdens tjänst, och här trycka alltså motionärerna på en väsentlig sak i enlighet med medicinalstyrelsens inställning och framställning.

Men då skulle jag vilja säga till motionärerna följande: Jag har funnit under de här åren, att det räcker inte bara med filialer till mödra- och barnavårdsstationerna — att man skickar ut läkarna alltså. Det är visserligen sant att vad som här föreslagits måste också göras, och vi ha genomfört det i Västernorrlands län på landstingets bekostnad så konsekvent som det är möjligt. Det är emellertid en annan sak, som jag skulle be socialministern tänka på, och det är att man måste finna en anordning så att mödrarna, även om man organiserar sådana här filialmottagningar, få möjlighet att resa ned till läkaren. Här tryckte den näst föregående ärade talarinnan på en mycket intressant punkt. Hon nämnde ett distrikt i Jämtlands län, där det är oerhört svårt tack vare de långa avstånden. Jag skall säga henne, att när ni bygga ut denna verksamhet i Jämtlands län, måste ni under alla förhållanden se till att mödrarna få resebidrag, så att de komma ned till stationen och till filialerna i Mörsils provinsialläkaredistrikt. Man måste ordna med resebidrag, därför att när resan till läkare kostar kanske 15, 20 kronor, kunna inte våra fattiga skogsarbetarhustrur komma ned med sina barn. Det finns ingen möjlighet för dem. Därför måste man göra vården åtkomlig för dem medelst resebidrag.

Här inträffar alltså det vidunderliga, att vi vägra att ge det ytterligare be-
lopp, som är det mindre men som verkligen skulle göra verksamheten effektiv, alltså möjliggöra för de sämst ställda hustrurna och mödrarna att komma fram till läkarna. Vad är detta för system? Vi måste på något sätt komma vidare fram på den inslagna vägen. Det är klart, att visst kunna kommunerna och landstingen klara detta med resebidrag, om de ha förståelse. Jag vill emellertid säga — jag skall här nämna ett namn — att det är inte alla kommuner som ha den förståelse som vår kamrat herr Jonssons i Haverö kommun visat för denna sak, trots att Haverö kommun har det släpigt och svårt i finansiellt avseende. Där lyckades jag före jul träffa en uppgörelse med kommunalnämnden. Vi gingo igenom vad det kostade att hundraprocentigt trygga varje mors och barns tillgång till hälsokontroll inom Haverö. Vi funno, att det kostade 1,000 kronor, och så förde kommunen upp 1,000 kronor för ändamålet i sin budget. Det är så det skall gå till! Därmed får man ut något som man måste ha ut, nämligen hundraprocentig hälsokontroll. Endast därmed kunna vi vara tillfredsställda.

Den andra avgörande faktorn i mödra- och barnavården är sköterskorna. Herr Isacson säger — och det är ju ett tal, som man hör på ett och annat håll — att distriktsvårdsorganisationen är omöjlig och hopplös. Det lär ha visat sig, att distriktssköterskorna fingo för mycket att göra. Ja, var och en dömer efter sin erfarenhet. Jag säger ännu en gång, att i Västernorrlands län, där vi ha byggt ut detta i högre grad än vad man gjort i något annat län, ha vi icke denna tråkiga erfarenhet. Men det är klart, att om man gör på ett annat sätt än vad statsmakterna menat att man skulle göra, alltså om man tar mycket stora distrikt i stället för rimliga, då är det självklart att resultatet blir otillfredsställande. Men det är inte så det skall gå till. Tar man i genomsnitt en folkmängd av 3,000 i varje sköterskedistrikt, försäkrar jag att detta klarar sig och det klarar sig alldeles utmärkt dessutom.

Jag vill passa på att säga, att min erfarenhet är vidare, att distriktssköterskorna göra ett briljant arbete. De försäkra också med en mun och samstämmigt i alla sina rapporter, att det var arbetet med barnen som framförallt bröt vägen för den övriga distriktsvården, om jag undantar sjukvården, som

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

naturligtvis människorna alltid äro intresserade för. Det är ett otroligt tålamod, som dessa sköterskor måste visa. Det är förståelse och det är hänsynstagande också, men det är ett tacksamt arbete, och det finns ingen av dem som vill komma ifrån det, när de väl fått ett visst grepp om det hela. Men jag har varit med om — för att ta ett exempel, som belyser detta — att en äldre prästfru i en församling av ren okunnighet har spridit iskylla kring hela detta arbete. Vår distriktssköterska kom och klagade att det hela var hopplöst och omöjligt. Då får man tala med denna prästfru och få henne att begripa, att även om hon själv haft tio barn och klarat det hela, utan hjälp av läkare och sköterskor, så kunna ändå inte alla göra det på samma sätt som hon genom ambition och genom ekonomiska möjligheter har kunnat göra, och så får man reda upp det. Sedan kan det inträffa, såsom skedde en gång på senhösten, när jag var uppe i Junsele i Västernorrlands län: Distriktssköterskan hade haft semester, så ringde det i telefonen och hon kommer tillbaka och berättar, att nu ringde det från en by långt inne i skogen — ty genom telegrafstyrelsens framsynta arbete finns det telefon litet varstädes numera — det var en kolonistfamilj, där modern i gården meddelade, har syster verkligen nu kommit, så jag kan gå sju kilometer genom skogen med flickan och få henne omsedd igen! Det är sådant som gör att man börjar tro på detta arbete. Eller när fabriksarbetarna i Sundsvallsdistriktet ringa upp den ene efter den andra till centralen i Sundsvall och säga: Vill syster komma hit ut och hjälpa mig emot min älskvärda mamma, som håller på att göra det hela alldeles hopplöst med ungarna, eftersom hon försöker intala min hustru att man inte behöver det som syster hållit på att tala om, i fråga om barnavård, men nu skola vid ta itu med min gamla kära mor, som inte begriper detta. Det låter en smula sentimentalt, men det är verkligen så det ligger till, och det är icke alldeles ovidkommande.

Den tredje bestämmande faktorn är landstingen, d. v. s. för närvarande distriktsvårdsstyrelserna. Efter den genomförda lagändringen är det hälsovårdsberedningen inom förvaltningsutskottet, som skall sköta det. Men det får icke byråkratiseras detta arbete, det måste ges någonting av personlig kraft i fråga om tillämpningen, om det skall gå bra, det måste bli ett personligt innehåll i dessa strävanden.

Enligt de erfarenheter jag har är den bästa typen för arbetet centraler av typ 2; där får man hundraprocentigt resultat. Men huru bör man ordna denna hälsokontroll? Jo, man bör ordna det så, att *alla* mödrar komma med sina spädbarn. Ni skola akta er — jag säger detta till kvinnorna — för att driva den satsen, att hälsokontrollen bara är avsedd för de fattiga. Vi skola ha dit hela mödragruppen. I Västernorrlands län ha vi ordnat så, att komma icke direktorsfruarna och disponentfruarna till centralerna med sina ungar — ja, jag säger »ungar» därför att jag tycker det är trevligt — utan i stället, som det har hänt, sänder dit en barnsköterska med barnet, så säga vi till dem: Ja, det var mycket roligt att få se ert barn här, men vi äro tacksamma att få se modern också. Sedan komma de, ibland med en smula tvekan, men när de en gång kommit dit, kan man vara lugn för att de gå där hela året ut. Alla skola vara med i hälsokontrollen. Jag försäkrar socialministern, att det är en stark sak detta, men det är det felet med dessa centraler, att man bara kan ha dem i städerna. Vi behöva statens medgivande, som gör det möjligt att bygga ut centraler av typ 2 även i tätbebyggda samhällen utanför städerna. Det är en sak, som statsrådet gärna kan grubbla på till nästa riksdag.

När vi fått alla med på detta, blir det icke endast ett uttryck för social välvilja, utan det blir en sak, som alla mödrar komma att erkänna vara något som man verkligen bör slå vakt om, därför att det är en så utomordentligt bra anordning. Det är klart, att stationernas resultat blir ojämnt, beroende på för-

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

hållanden, som alla förstå. Men då måste detta med resebidrag komma med liksom den anordning, som motionärerna tryckt på, nämligen att läkarna skola ha tillfälle att resa ut och anordna sådana där filialmottagningar. Jag är på intet sätt tveksam om att detta är, såsom fru Västberg och andra sagt, en storartad sak. Det finns all anledning att fortsätta därmed, och jag kan för mitt samvetes skull — för att bli en smula patetisk — icke underlåta att instämma i det yrkande om bifall till motionen, som framställt av fru Västberg.

I detta anförande instämde herrar *Pettersson* i Hällbacken, *Hage* och *Hansson* i Skediga.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall för min del icke ingå i någon polemik emot det förord, som här givits åt motionen. Det är ju klart som dagen, att det bara kan finnas ett gemensamt önskemål, nämligen att mödra- och barnavårdsinstitutionerna ska byggas ut. Jag vill fästa uppmärksamheten på att filialer kunna upprättas redan enligt gällande direktiv. Jag skulle antagligen icke lagt mig i denna debatt, om det icke varit ett yttrande av herr Österström, som uppkallade mig.

Det har genomförts en rad sociala reformer, och herr Österström säger, att det förekommit valhänthet och tafatthet, när de nu skolat föras ut i livet. Ja, det finns säkert fog för ett sådant uttalande. Men det är ju ändå alldeles omöjligt att glömma, att det utbröt ett jättekrig i september 1939. Och att detta även måste få inflytande på utbyggandet av socialvården i många av dess olika förgreningar det ligger i sakens natur. Jag vill säga, att ingen skulle vara gladare än jag, om själva takten i utbyggnadsarbetet vore ofantligt mycket livligare än den är på såväl detta som andra sociala områden. Men det finns ju vissa järnhårda fakta i samband därmed, som man icke kan komma ifrån. Jag tänker icke taga upp frågan om dålig eller god sparsamhetspolitik, ehuru herr Österströms anförande väl kunde ge anledning att dryfta även den sidan av saken. Men det är naturligtvis så, att när vissa ting kräva massor av utgifter, måste det ske en begränsning på punkter, där det enligt sakens natur måste råda mera delade meningar om, huruvida begränsning är god sparsamhetspolitik eller icke. Det enda man kan säga är, att om man gör så, komma statsutgifterna att bli mycket mindre, även om de goda verkningarna av detta på det sättet skulle bli mindre.

Det är vad jag har att säga i denna sak, och jag kan icke vara annat än tacksam för att utskottet följt Kungl. Maj:t i sitt förslag.

Herr andre vice talmannen **Österström** erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Med anledning av statsrådets anförande är jag angelägen säga, att när jag talade om tafatthet och valhänthet vid tillämpandet av åtskilliga nytillkomna grenar i den sociala reformpolitiken, hade jag icke därmed den ringaste tanke på att angripa statsrådet. Sedan jag förklarat detta, tar jag emellertid icke tillbaka ett enda dugg. Men det är något helt annat än ett angrepp på statsrådet.

Härefter anförde:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag uppfattade det icke såsom ett angrepp på mig utan bara såsom ett konstaterande av faktum. Och emot detta konstaterar jag, att när det blir ont om pengar, bli också möjligheterna till utbyggande av socialvården så mycket mindre. Det är klart, att hos landstingen och andra stora lokala enheter, som ju ha att slutligen svara för den praktiska tillämpningen, intresset på olika håll

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)
är rätt olika, och att detta skulle kunna ha sin skuld i att utbyggandet går mycket ojämnt, när man jämför olika delar av landet.

Fru **Alvén**: Herr talman! Det skulle ju kunna anses vara onödigt att yttra sig mer i denna debatt efter de anföranden, som hållits dels av herr Österström och dels av socialministern, men jag vill peka på några saker i alla fall.

Det gäller ju icke någon strid om huruvida denna angelägenhet, förebyggande mödra- och barnavård, är berättigad eller icke. Säkerligen är varje kvinna, även om hon råkar stå utan någon reservation till statsutskottets föreliggande betänkande, lika varmt intresserad av utformandet av denna sak som motionärerna själva. Men man kan som kvinna ha vissa önskemål och kanske sangviniska förhoppningar och ändå konstatera, att det finns en gräns, där man dock måste slå av på dessa önskemål och förhoppningar. Och det är icke underligt, om även en kvinna måste böja sig för sakskalet, då sådana anföras. Jag anser, att de sakskalet som här anförts äro av så vittgående art, att man måste beakta dem.

Herr andre vice talmannen har redan poängterat det väsentliga, som hänger samman med själva organisationsformen, nämligen landstingens inställning till detta. Det gör, att jag icke alls skall syssla med den saken. Men jag vill understryka nödvändigheten av att det från riksdagens sida ges möjlighet att utbygga distriktsorganen. Om herrarna och damerna läst femte huvudtiteln, ha ni funnit, att den begränsning i utvidgandet av denna plan, som gjordes för några år sedan just när krisen satte in, och som gällde provinsialläkarinstitutionens utbyggande, den har utskottet nu tagit upp. Man har visserligen med hänsyn till de ekonomiska svårigheter vi nu befinna oss i icke vågat sträcka sig så långt som önskvärt hade varit, d. v. s. till att utbygga detta helt och hållet, vilket förutsätter tillsättandet av 10 nya provinsialläkartjänster. Utskottet har gått in för att man skulle tillsätta ytterligare 5 sådana tjänster för att på det sättet lägga en vidgad grund för att kunna utbygga detta till att icke bara gälla städer och stadsliknande samhällen utan även komma landsbygdens folk till godo.

I detta sammanhang yttrade fru Disa Västberg några ord, som gjorde mig verkligt bedrövad. Hon sade, att det icke är rättvist, att de som redan fått sitt arbete stabiliserat skulle behöva straffas därför att icke andra fått sitt. Det gjorde mig som landsbygds kvinna verkligen ont att höra detta, då jag anser, att barnen äro lika mycket värda vare sig de äro födda i stad eller på landet. Man borde väl då hellre kunna tänka sig att begränsa denna verksamhet i städer och municipalsamhällen, där bostadsförhållandena visserligen äro trängre men där det dock finns förebyggande mödra- och barnavård, för att under denna kristid låta dem, som ingenting ha av detta, få en möjlighet att komma i åtnjutande av samma förmån. Detta har gjort att jag biträtt det förslag, som framställts om utbyggnad av provinsialläkarkåren, vilket ju utgör den väsentliga förutsättningen för att vi skola kunna genomföra detta. Jag har också gjort det därför att jag har sysslat med detta inom Dalarna, som visserligen har den hittills bäst utbyggda provinsialläkarinstitutionen, men som ändå icke i samma utsträckning lyckats genomföra denna förebyggande mödra- och barnavård just på den grund som herr Österström talade om, nämligen att det icke finns sjuksköterskor tillräckligt för detta arbete.

Den som läst femte huvudtiteln och statsutskottets förevarande utlåtande finner, att vi för en liten stund sedan med utgångspunkt från en motion, som avgivits av fröken Hesselgren och fru Nordgren, visat på en åtgärd, som genom statsmakternas åtgöranden kan vidtagas för att råda bot på bristen på sjuksköterskor, som kunna effektuera detta arbete, nämligen att medicinal-

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

styrelsen skall ge sin tillåtelse till att man kunde få använda barnmorskorna i detta förebyggande mödraarbete. Även i en annan motion, som vi tidigare behandlat och som avgivits av herr Sundström i Vikmanshyttan m. fl., påvisas distrikssköterskornas oerhörda arbetsbörda, som i många distrikt är rent av överväldigande stor, och där kommer man in på frågan om en arbetsfördelning. Man föreslår att taga ut mesta möjliga arbete av de tjänstemannagrupper, som finnas inom vårt sociala arbete, och att man alltså icke skall låta barnmorskorna uppbära en lön, av vilken de icke göra sig förtjänta, och icke utkräva mera arbete av en distriktsköterska än hon har krafter att utföra.

Detta är några av de synpunkter, som jag här velat framföra och som gjort, att jag har böjt mig för de sakskal, som anförts inom utskottet, emedan jag ansett, att man icke bör bygga ut i toppen av en organisation, även om det är aldrig så vällovligt, när man icke har grunden lagd, så att man kan bygga stabilt hela vägen. Jag tror, att man går stadigast, om man håller sig till fakta i detta avseende och om vi hjälpas åt att bygga ut detta även för landsbygden och icke bara för städer och större samhällen. Det finns en annan väg, varigenom man kan skapa mödracentraler, och det är den, att man låter skolläkarna taga hand om det, men detta blir givetvis icke möjligt att åstadkomma på andra ställen än där man har skolläkare.

Utskottet har skrivit mycket välvilligt och påvisat — vilket även socialministern gjort — att medicinalstyrelsen har haft möjlighet att lämna bidrag till utökande av dessa stationer, där så erfordrats. Socialministern har tolkat det så, även om medicinalstyrelsen i sitt utlåtande varit tvekande på den punkten. Jag tror, att vi utan olägenhet kunna bygga vidare på denna grund, så att detta gagnar hela vårt folk, och så att största möjliga antal barn och mödrar kunna komma i åtnjutande av denna förmån. Jag tycker, att vi gott kunna följa utskottet, eftersom jag anser det vara nödvändigt, att vi först och främst ha grunden till det hela lagd. Jag kan tillägga, att bland alla reformer, som varit föremål för behandling inom statsutskottet, ha vi även det tillstyrkta anslaget till utökande av förlossningsanstalter och väntehem i ödebygder, som jag anser utgöra en av de allra första åtgärderna för att en moder skall kunna känna trygghet, då hon skall föda barn.

Jag vill med det här sagda poängtera, att jag tror, att vad statsutskottet föreslår är den säkraste vägen för att nå en stabil grund att bygga vidare på. Det är icke tillkommet i någon avsikt att minska ansvaret för mödrar och barn. Och slutmeningen i utskottets utlåtande, där man fäster Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på att Kungl. Maj:t i detta spörsmål kan framlägga förslag i motionens syfte så snart omständigheterna det medgiva, bör ju borga för att med det sociala patos, som vår socialminister har, denna fråga icke kommer att läggas åsido.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen lämnade för kort genmäle ordet till

Fru Västberg, som yttrade: Fru Alvéen kunde ha besparat sig försöket att få kammaren att tro, att vi motionärer mera tänkt på städernas än på landsbygdens barn. Om fru Alvéen läst vår motion och hört på vad jag sagt lika intresserat, som hon låter oss förstå att hon studerat femte huvudtiteln, så borde hon ha funnit att vi med vårt förslag om statsbidrag till även filialerna i främsta rummet velat hjälpa just landsbygdens mödrar. Dessa ha därför också större orsak att vara smärtsamt berörda över fru Alvéens ståndpunkt än hon över mitt yttrande för motionen.

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

De skäl som här anförts mot vårt yrkande äro redan bemötta i vår motion. De bli icke mera riktiga för att de upprepas gång på gång.

Det är ju också så att det är landstingen som ha att ta initiativ och uppgöra plan om den förebyggande vården, och jag kan fortfarande inte fatta varför mera försigkomna län skola bestraffas för att ett par län ännu inte hunnit med att ens påbörja arbetet på detta område, då man här med små medel ändock kan utbygga och intensifiera vården där organisationen redan finns och då detta inte kan vara till förfång för de efterblivna länen.

När man talar om sakskäl och fakta räcker det för mig att i denna fråga stödja mig på medicinalstyrelsens auktoritet.

Vidare anförde:

Herr Hage: Herr talman! Jag skall inskränka mig till ett mycket kort anförande. Anledningen till att jag begärde ordet var närmast en passus i såväl herr statsrådets som i herr Isaacssons anföranden.

Bägge dessa herrar framhöllo, att man med hänsyn till nu rådande ekonomiska förhållanden måste undvika ett ökande av anslag av detta slag i budgeten. Men denna anslagsfråga är icke löst med en sådan negativ inställning. Som saken nu ligger till tvingar sig ett utbyggande fram likväl inom detta område i ett flertal län, särskilt då i de geografiskt vidsträckta länen. Detta har påtalats på sid. 269 i femte huvudtiteln i ett uttalande av Svenska landstingsförbundets styrelse, ett uttalande som jag själv varit med om att formulera. I detta uttalande säger man, att, om det icke blir några anordningar från *statens* sida inom detta område, så innebär detta en ekonomisk belastning för *landstingens* vidkommande, som icke förutsetts vid reformens genomförande. Med ett ord sagt: utvecklingen i fråga om placeringen av dessa kostnader på staten, landstingen eller eventuellt kommunerna tar en helt annan väg än den man egentligen tänkte sig från början, när man startade denna verksamhet. Då var man alldeles givet inställd på att staten i stor utsträckning skulle ta på sig dessa kostnader. Nu komma dessa ökade kostnader att drabba landstingen och då särskilt de landsting, som finnas i de geografiskt sett vidsträckta länen och kanske också kommunerna i dessa. Detta är en synpunkt, som jag tycker att man måste tillmäta en viss betydelse. Med andra ord: man lyfter icke bort från den nationalekonomiska gemenskapen kostnaden för denna uppgift. Det hela blir till slut endast en fråga om *fördelningen av kostnaderna* mellan stat och landsting. Ty denna verksamhet tränger sig fram och får sin lösning, även om icke staten ger något ökat anslag. Ger emellertid staten icke något ökat anslag, blir resultatet endast det, att kostnaderna komma att läggas på andra institutioner, som äro ekonomiskt svagare än staten.

Jag förstår mycket väl, att som saken ligger till, kommer motionen icke att bifallas. Men för att i alla fall understryka, hur nödvändigt ett utbyggande av denna verksamhet är, ber jag herr talman, som representant för ett län med den största barnadödligheten i landet, att för min del få yrka bifall till motionen.

Herr von Friesen: Herr talman! Det var ett yttrande av andre vice talmannen rörande läkarnas inställning till detta arbete, som närmast uppkallade mig att säga några ord.

Herr Österström yttrade bland annat något som obestriddligen har en viss giltighet, nämligen att läkarnas utbildning i socialmedicin varit ganska bristfällig. Härtill skulle jag emellertid vilja säga, dels att under de senaste tio åren säkerligen dessa frågor vid våra medicinska läroanstalter ägnats större upp-

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

märksamhet än som kanske tidigare varit förhållandet. Dels skulle jag också vilja säga, att jag tror att det vid denna verksamhetsform mindre beror på vederbörandes teoretiska kännedom om dessa olika socialmedicinska spørsmål än på den rent personliga fallenheten och det personliga intresset för spørgsmålet ifråga. Jag tror att hur långt vår utbildning än kommer att gå på detta område, detta senare kommer att bli det viktigaste.

Så yttrade sig herr Österström ganska kritiskt om, så vitt jag fattade honom rätt, vår tjänsteläkarorganisation, där han ansåg sig kunna påvisa vissa brister. Så tillvida vill jag ge honom och andra talare fullkomligt rätt, när man påpekar önskvärdheten av en ytterligare uppdelning av provinsialläkar-distrikten. Varför nu detta icke kan ske i så stor utsträckning som skulle vara betingad av medicinska hänsyn förstår var och en, nämligen att det beror på det statsfinansiella läget. Det är också önskvärt att den uppdelning, som sker av redan existerande distrikt och som närmast ankommer på medicinalstyrelsen, blir så riktig och rättvis och rimlig som möjligt. Det har icke alltid varit så helt med den saken.

Men jag tror att man kan stanna vid detta i sin kritik av den svenska tjänsteläkarorganisationen. Vi böra nämligen komma ihåg, att den svenska provinsialläkarorganisationen — så synes det mig åtminstone — är ganska väl anpassad efter våra speciella förhållanden. Provinsialläkarna ha en dubbel uppgift. Dels ha de den socialmedicinska, den socialvårdande uppgiften och dels den ingalunda minst betydelsefulla, den sjukvårdande uppgiften. Det finns krafter i vårt land som vilja göra gällande, att man skulle bäst främja det socialmedicinska arbetet, om man tillskapade en särskild kår av uteslutande socialmedicinskt arbetande läkare, som icke dreve någon direkt sjukvårdande verksamhet, alltså en kår av samma typ som förste provinsialläkarna i länen. Jag tror icke, herr talman, att en sådan utveckling på något sätt skulle vara önskvärd, och jag tror icke heller att man bör lägga alltför mycket av socialmedicinska uppgifter på dessa våra tjänsteläkare. Detta måste alltid ske till förfång för andra viktiga uppgifter, nämligen själva sjukvården, och det är alldeles uppenbart att om man ger läkarna för många socialmedicinska uppgifter så måste de skjuta dem ifrån sig, då de icke kunna utföra detta arbete ordentligt och den sjukvårdande uppgiften i allt fall måste lösas. Det rätta är därför att man bibehåller vår nuvarande tjänsteläkarorganisation och att man ser till att man får en förnuftig avvägning mellan de socialmedicinska och de sjukvårdande uppgifterna.

Till slut skulle jag vilja understryka ett uttalande, som gjorts av herr Isacson, och liksom han hoppas jag att det föres vidare till chefen för socialdepartementet. Herr Isacson påpekade nämligen, efter vad det synes mig fullkomligt riktigt, att på privat initiativ startats en hel del sådana här institutioner, som ledas icke av de ordinarie tjänsteläkarna, d. v. s. provinsialläkarna, utan kanske antingen av rent privatpraktiserande läkare eller också av andra tjänsteläkare, som dock icke ha samma befogenheter som provinsialläkarna, men att dessa institutioner för förebyggande barna- och mödravård på grund av att verksamheten icke ledes av provinsialläkare icke kunna få något statsbidrag. Jag tycker att detta var ett mycket viktigt och värdefullt påpekande, och jag hoppas att det kommer att beaktas av socialministern.

Herr förste vice talmannen: Med hänsyn till mängden av ärenden på föredragningslistan får jag uppmana talarna att strängt hålla sig till ämnet.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag skall försöka att ställa mig till efterrättelse herr talmannens påpekande och fatta mig så kort som möjligt.

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

Jag vill till en början konstatera, att alla de anföranden, som hållits här i dag, andats sympati och välvilja för själva saken, denna mödravård. Striden står om vi skola ha råd att utbygga den ytterligare under de nu rådande svåra förhållandena eller icke.

Så vitt jag kan förstå äro de medel, som här begäras, av behovet påkallade. Det hela behöver byggas ut både vad beträffar upplysningen och vad beträffar filialer och sådana saker. Den summa som härför begärts torde icke vara oöverkomlig.

På tal om vad som här sagts därom, att vi icke ha tillräckligt med arbetskraft för att kunna utbygga denna verksamhet vill jag säga, att jag för min del tror att man har rätt när man säger, att vi genom att tidigare i dag ha godtagit en motion om barnmorskorna skaffat oss ytterligare arbetskraft för detta ändamål. Jag vill i det sammanhanget också understryka, att det är av stor vikt att statsutskottets förslag om att den här saken snarast möjligt undersökes, också kommer till utförande. Innan resultatet av denna undersökning kommit fram, tror jag mig emellertid kunna säga, att vi i barnmorskorna redan nu ha en arbetskraft, som direkt kan användas för detta ändamål. Jag tror därför icke att man kan skylla yrkandet om avslag på denna motion på bristen på arbetskraft. Denna motion har undertecknats av nästan alla kvinnor här i kammaren, och jag vet att alla kvinnor i kammaren med sina sympatier följt densamma.

Herr talman! Man brukar ju säga, att vad kvinnan vill vill Gud, och därför kommer jag för min del att rösta för bifall till motionen.

Häruti instämde fru *Nordgren*.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att konstatera, att trots den långa debatt som här förts råder det ganska liten meningsskiljaktighet mellan utskottet och motionärerna. Vi finna sålunda, att utskottet icke polemiserat i sak mot motionärerna, utan att det i stället allenast är fråga om meningsskiljaktighet rörande den takt med vilken man skall gå att genomföra den betydelsefulla verksamhet, som vi just nu hålla på att bygga ut.

Vi ha, som herr Isacson framhöll, haft att behandla en hel del medicinska frågor i det här sammanhanget. Vi ha sålunda förehaft denna punkt dels i samband med punkten om provinsialläkarna, som redan tidigare behandlats, och dels i samband med vissa andra punkter i huvudtiteln. Vi ha därvid kommit till den uppfattningen, att det som i detta avseende just nu är mest trängande att göra är att man försöker öka ut antalet provinsialläkardistrikt. Vi koncentrerade sålunda våra ansträngningar på att åstadkomma ett ökat antal provinsialläkartjänster, vilket vi, såsom även tidigare under debatten framhållits, ansågo vara den rätta vägen. Detta innebär icke att vi beträffande den punkt, som vi nu behandla, ställde oss avvisande. Det hela rör sig endast om det tempo, i vilket denna organisation skall utbyggas. Det är min övertygelse — en sak som också framhölls av en talarinna på Jämtlandslänsbänken — att anslaget för detta ändamål måste höjas för att denna sjukvård skall kunna byggas ut. Detta kommer framdeles att kräva mycket höga kostnader. Utskottet har emellertid trott, att för det budgetår, vars stat vi nu behandla, man skall kunna reda sig med det anslag, som departementschefen föreslagit. Vi ha också i motiveringen försökt ge uttryck för denna vår uppfattning, och jag måste säga, att de anföranden, som här hållits, icke bibringat mig den uppfattningen, att vi skulle ha resonerat fel på den punkten. Det är också därför, herr talman, som jag instämmer i det yrkande, som redan framställt om bifall till utskottets förslag.

Bidrag till förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Västberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 121:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 122.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 123, angående bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård.

*Bidrag till
utrustning av
polikliniker
för folktand-
vård.*

Kungl. Maj:t hade under punkten 148 av femte huvudtiteln uti innevarande års statsverksproposition föreslagit riksdagen att till Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 27, inom första kammaren av herr *Th. Nilsson m. fl.* och den andra, nr 39, inom andra kammaren av herr *Karlsson i Munkedal m. fl.*, däri hemställt, att riksdagen måtte till bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård för budgetåret 1941/42 höja det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget till 200,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 27 och II: 39, måtte till Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr talman! Det dröjde länge innan beslutet om folktandvården kunde effektueras. Detta berodde på att det icke var någon lätt sak att skaffa lämpliga lokaler till klinikerna. Medicinalstyrelsen ställde, måhända också riktigt, ganska stora fordringar på dessa lokaler.

Landstingen ha nu försökt att skaffa dessa lokaler. Man har byggt nya hus, och man har moderniserat äldre byggnader. Nu står man sålunda inför uppgiften att utrusta och iordningställa dessa lokaler med nödig apparatur, vartill landstingen erhålla bidrag från här ifrågavarande anslag. Men just som lokalerna kunna tagas i bruk äventyras nu hela verksamheten genom att anslaget inte blir tillräckligt stort. Man riskerar sålunda att igångsättandet av denna verksamhet på många orter uppskjutes ett år, ja, kanske längre.

Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård. (Forts.)

Det är detta som gjort att i båda kamrarna väckts motioner om ett från 100,000 till 200,000 kronor förhöjt anslag. Medicinalstyrelsen hade ju äskat 370,000 kronor, men motionärerna ansågo att med hänsyn till det läge som för närvarande råder kunde man icke begära så mycket, men att för att hela utvecklingen av denna verksamhet icke skulle bli utsatt för alltför stora rubbningar ett anslag på 200,000 kronor var väl motiverat.

Nu har utskottet sagt, att detta är en bra sak, och utskottet har sålunda, som så ofta är fallet, ställt sig som man brukar säga välvilligt. Men härtill har det också inskränkt sig.

Jag begärde egentligen ordet, herr talman, för att rikta en allvarlig vädjan till socialministern att han snarast möjligt ville reparera de skador, som genom anslagsminskningen vållats på detta område genom att föreslå ett anslag på en eventuell tilläggsstat och därigenom göra det möjligt för landstingen att få bidrag till klinikutrustning i sådana lokaler, som det här är fråga om, eller att han, om det inte blir någon tilläggsstat, när budgeten för 1942/43 skall göras upp föreslår ett väsentligt högre anslag än han gjort för 1941/42. För att understryka vikten av att detta anslag höjes, skall jag emellertid, herr talman, anhålla att få yrka bifall till de föreliggande motionerna, I: 27 och II: 39.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 124—133.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 134.

Lades till handlingarna.

Punkterna 135—139.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 140.

Lades till handlingarna.

Punkterna 141—156.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 157.

Lades till handlingarna.

Punkten 158.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 159 och 160.

Lades till handlingarna.

Punkterna 161—169.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 170.

Lades till handlingarna.

Punkten 171.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 172.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 11, angående regleringen för budgetåret 1941/42 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till folkhushållningsdepartementet.

Sedan utskottets inledningsvis gjorda omförmälan lagts till handlingarna, beslöt kammaren på förslag av herr förste vice talmannen, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 16 och 23—25.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av banorna Hälsingborg—Hässelholm, Hälsingborg—Eslöv, Sundsvall—Änge och Gävle—Ockelbo jämte en i ämnet väckt motion.

*Elektrifiering
av vissa
banor.*

Därvid yttrade:

Herr Nilsson i Landskrona: Herr talman! I likhet med Kungl. Maj:t föreslår nu statsutskottet i sitt här föreliggande utlåtande nr 56 bland annat, att bandelen Hälsingborg—Eslöv, vilken har en banlängd av 45 km, skall elektrifieras. Sedan den kungl. propositionen i detta ärende förelagts riksdagen, avlämnade undertecknad en motion med förslag om att även bandelen Billeberga—Landskrona, som är direkt ansluten till bandelen Hälsingborg—Eslöv och har en längd av endast 11 km, i ett sammanhang borde elektrifieras. Detta förslag har emellertid inte av statsutskottet kunnat tillstyrkas, då frågan ej varit föremål för närmare utredning av järnvägsstyrelsen.

Herr talman, jag ber i anledning av detta att få göra några erinringar. Järnvägssträckan Landskrona—Billeberga är en del av den bana, som tidigare ägdes av Landskrona—Eslövs järnvägsaktiebolag, och som i ekonomiskt avseende var betydligt överlägsen den av ett annat bolag ägda samtrafikerande linjen Hälsingborg—Billeberga. Vid försäljningen av järnvägen Landskrona—Eslöv uttalades från Landskrona stads sida, vilken hade aktiemajoriteten i bolaget, den förhoppningen, att vid en eventuell elektrifiering av berörda bandelar Landskrona—Billeberga skulle komma med, och att de direkta förbindel-

Elektrifiering av vissa banor. (Forts.)

serna skulle komma att bibehållas. Att detta icke sattes in såsom ett direkt villkor vid försäljandet av järnvägen är beklagligt, men kan rimligtvis inte berättiga den nuvarande ägaren, staten, att på sätt, som nu föregår, placera den gamla huvudlinjen, som lämnat så goda resultat, till en bilinje utan nämnvärd betydelse. Landskrona stad med sina omkring 21,000 innevånare är helt — jag vill understryka detta — beroende av sin industri, handel och sjöfart och på grund härav givetvis beroende av goda kommunikationer. Belysande för trafikens omfattning är, att under tiden den 1 mars 1940—den 28 februari 1941 hade vid Landskrona station försålts 110,229 personbiljetter, varav ej mindre än 43,052 i sådana stationsrelationer, att vederbörande resande haft att använda sträckan Landskrona—Billeberga. Härtill kommer givetvis ett minst lika stort antal biljetter sålda mot Landskrona såsom retur- och månadsbiljetter. Vad beträffar godstrafiken kan nämnas, att under samma tid från Landskrona avsänts 23,115 godsvagnar, varav över Billeberga 9,955, medan de ankommande godsvagnarnas antal uppgår till 22,280, varav över Billeberga 10,123. Om linjen Landskrona—Billeberga icke elektrifieras samtidigt med den övriga delen till Eslöv, torde de direkta godståg, som sedan många år gå mellan Landskrona och Eslöv, ej utan vissa trafiktekniska svårigheter kunna framföras på denna linje. Det har också hos dem, som dagligdags syssla med trafiken, väckt stor förvåning, att bandelen Landskrona—Billeberga ej medtagits i det här föreliggande förslaget.

Enligt vad som framgår av en utav byråingenjören i kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen C. A. Ehrlin utarbetad beräkning skulle kostnaden för elektrifiering vid nuvarande prisläge bli 6,510,000 kronor för linjen Hälsingborg—Eslöv och 1,662,000 kronor för linjen Landskrona—Billeberga. Den procentuella besparingen skulle för båda praktiskt taget bli densamma eller 1.8 procent vid ett kolpris av 25 kr. per ton och 3.5 procent vid ett kolpris av 50 kr. per ton. I anledning av detta skulle således inga motiv av ekonomisk art föreligga, som kunna ge befogad anledning att lösrycka den här berörda bandelen ur det stora sammanhanget.

Herr talman! Vad jag här anfört är inte ett nödrop från en stad, som ingenting själv utträttar. Vår industri, handel och hantverk samt vår kommunala representation — det bör sägas i detta sammanhang — ha var och en på sitt område på ett utomordentligt sätt gjort sin insats i samhällets gemensamma intresse för att bemästra de svåra kriser, som gång efter annan gått över vår stad. Vid något tillfälle hade vi mellan 1,200 och 1,300 anmälda arbetslösa och ett skatteunderlag, som nedgått med nära hälften.

Mitt inlägg i denna fråga bör endast uppfattas som en vänlig påminnelse om statens skyldighet att på detta område göra vad på den ankommer och inte, såsom här är fallet, vingklippa oss i våra strävanden att hävda oss såväl utåt som inåt. Jag förstår, herr talman, mycket väl, att ingenting är att göra åt saken i detta nuet. Jag vill emellertid från denna plats blott vädja till järnvägsstyrelsen och regeringen, att de måtte medverka till att få bandelen Landskrona—Billeberga elektrifierad i samband med den här föreslagna elektrifieringen av bandelen Hälsingborg—Eslöv, vilket torde vara till stor fördel för alla parter. Jag hoppas, herr talman, att min vädjan inte kommer att förklinga ohörd utan måtte leda till ett för vårt samhälle gynnsamt resultat.

I detta anförande, varunder herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Ekdahl*.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Jag har, i saknad av all lokalkännedom, ingen möjlighet att ingå närmare på de synpunkter, som herr Nilsson i

Elektrifiering av vissa banor. (Forts.)

Landskrona anført såsom stöd för sitt yrkande, att bandelen Billeberga—Landskrona bör elektrifieras. För vårt ställningstagande både på statsutskottets fjärde avdelning och sedan i utskottet var det alldeles tillräckligt, att denna bandel överhuvud taget icke varit föremål för någon utredning, och det får väl betraktas såsom en ganska självfallen sak, att riksdagen icke gärna kan vara med om att besluta om elektrifiering av en järnväg, utan att ett sådant beslut föregåtts av en utredning.

Då herr Nilsson i Landskrona icke framställt något annat yrkande än det utskottet kommit med, finns för mig icke anledning att närmare fördjupa mig i ämnet. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag har i statsutskottet biträtt det förslag beträffande den nu ifrågavarande motionen, som fjärde avdelningen kommit till, och det finns ingen anledning att frånga vad utskottet sagt. Jag vill blott i detta fall uttala den förmodan, att järnvägsstyrelsen skall låta sig angeläget vara att verkställa den utredning, som efterlysts. Jag erinrar härutinnan om att när statens järnvägar på sin tid övertogo Norra Sörmlands banor lät styrelsen samtidigt som man elektrifierade den längre banan också elektrifiera en liten banstump av ungefär den längd, som det här är fråga om.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Karlskrona—Växjö m. fl. järnvägar jämte i ämnet väckta motioner.

*Statsförvärv
av Karls-
krona—Växjö
m. fl. järn-
vägar.*

I propositionen nr 70 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 7 februari 1941, föreslagit riksdagen att dels besluta, att Karlskrona—Växjö, Växjö—Alvesta, Växjö—Tingsryds, Växjö—Åseda—Hultsfreds och Östra Värends järnvägar skulle på avtalade villkor förvärvas av staten och införlivas med statens järnvägar, dels ock till Förvärv av Karlskrona—Växjö m. fl. järnvägar för budgetåret 1941/42 å kapitalbudgeten under rubriken Statens affärsverksfonder, Statens järnvägar, anvisa ett reservationsanslag av 7,191,000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 186, av herr *G. Velander m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 248, av herr *Janson i Frändesta m. fl.* hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att, med hänsyn till nu inträdda extraordinära ekonomiska förhållanden, förstatligandet av de enskilda järnvägarna borde tillsvidare anstå, detta dock icke i sådana fall där preliminära överenskommelser rörande dylikt förstatligande redan träffats mellan järnvägsstyrelsen och styrelsen eller ledningen för visst järnvägsföretag.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) besluta, att Karlskrona—Växjö, Växjö—Alvesta, Växjö—Tingsryds, Växjö—Åseda—Hultsfreds och Östra Värends järnvägar skulle på avtalade villkor förvärvas av staten och införlivas med statens järnvägar;

b) till Förvärv av Karlskrona—Växjö m. fl. järnvägar för budgetåret 1941/42 såsom kapitalinvestering i Statens affärsverksfonder, Statens järnvägar, anvisa ett reservationsanslag av 7,191,000 kronor;

Statsförvärv av Karlskrona—Växjö m. fl. järnvägar. (Forts.)

II. att de i ämnet väckta motionerna I: 186 och II: 248 ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Sundberg* och *Skoglund* i Doverstorp.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Olson* i Göteborg: Herr talman! I detta ärende föreligger en av herr Janson i Frändesta avlämnad motion, som även jag undertecknat. Ifrågavarande motion står i ganska löst samband med propositionen nr 70, så till vida som den icke yrkar på någon ändring av Kungl. Maj:ts förslag angående statsinlösen av Karlskrona—Växjö järnväg eller övriga järnvägar, beträffande vilka preliminära uppgörelser träffats, men den går ut ifrån den meningen att statens vidare engagerande i trafikföretag liksom i annan näringsverksamhet vid sidan av det gagn, som understundom följer ett sådant ingripande från statens sida, drar med sig risker, som slutligen kunna komma tillsynes på skattsedlarna. Det står skrivet några ord i motionen angående statsbanornas redovisning av ökade kapitalinvesteringar vid övertagandet av enskilda järnvägar, som avse att belysa denna mening. Här omtalas, hurusom i samband med den nya uppställningen av riksstaten fr. o. m. budgetåret 1938/1939 av statsbanornas kapital nedskrevs cirka 500 miljoner kronor, och vi uttryckte den förmodan, att dessa nedskrivningar säkerligen också stodo i samband med förvärvet av enskilda järnvägar. Jag anser mig oförhindrad att i detta sammanhang med järnvägsstyrelsen som adress uttala det önskemålet, att vid dess fortsatta uppgörande av förslag till inlösen av enskilda järnvägar redovisningen av det däri investerade kapitalet måtte ske på ett sådant sätt, att en enhetlig överblick vinnes över hur detta kapital i fortsättningen bliver förvaltadt med hänsyn till dess förräntning genom driftmedel eller tilläventyrs genom skatte-medel. Motionärerna ha med andra ord den uppfattningen, att statens finansiella situation nu och en lång tid framåt helt enkelt icke medger några ytterligare engagemang i risker, som av näringslivet måste honoreras vare sig det sker genom höjda frakter inom trafikföretagen eller genom skatter.

När det är fråga om de ekonomiska konsekvenserna av dessa åtgöranden, göra både departementschefen och utskottet ett stort nummer av det sätt, på vilket likviden skall erläggas, i det man förmenar, att ett utlämnande av statsobligationer, inlösningsbara om tio år, skulle väsentligt minska olägenheterna för kapital- eller lånemarknaden av genomförandet av dessa transaktioner. Det är mycket möjligt, att inverkan på kapitalmarknaden blir ringa, men det sammanhänger väl ej så mycket med sättet för likvidens erläggande som med att det här ej är fråga om nyinvestering av realkapital, att det ej är fråga om utgivande av medel för konsumtionsändamål. Jag kan väl förstå, att om staten tar upp stora lån för att t. ex. motverka arbetslöshet eller på annat sätt påverka köpkraften, så belasta dessa medel kapital- och lånemarknaden, när de i första hand ej äro avsedda att dit återflyta. Däremot är det svårt att förstå, att nu förevarande transaktion skulle nämnvärt påverka kapitalmarknaden, även om likviden skulle verkställas tidigare, då man kan räkna med ett återflytande av medlen till den allmänna kapitalmarknaden samtidigt som de överlämnas till de inlösta enskilda järnvägarna såsom likvid.

De ekonomiska betänkligheter, som ha föranlett motionen, äro icke heller i första hand förknippade med betalningssättet eller med bekymmer för kapitalmarknaden och statens beroende av denna för sin budgetbalansering utan botten i oro för statens allt mera vidgade engagerande i ekonomiska företag, vilket oundgängligen medför risker för ytterligare skattebelastning, risker, som vårt

Statsförvärv av Karlskrona—Växjö m. fl. järnvägar (Forts.)

samhällsliv med hänsyn till den ekonomiska utvecklingen helt enkelt icke har råd att påtaga sig. Att riskerna kunna vara ganska stora framgår av det sakförhållandet, att de ekonomiska konsekvenserna av riksdagens principbeslut år 1939 angående förstatligande av enskilda järnvägar aldrig ha utretts. Hela frågan om järnvägsförstatligandet har i mycket stor utsträckning kommit att bli en trossats. Jag tror icke man kan påstå, att det var strängt ekonomiska synpunkter, som helt vägledde riksdagen, när detta beslut fattades. De vägran- de invändningar ur ekonomiska synpunkter, som gjordes från flera håll i de yttranden, som inkommo — bland annat från Bergslagens järnvägar — tala ett annat språk. Det lyser igenom behandlingen av hela detta ärende, att det, som jag sade, varit en trossak mer än en ekonomiskt fastlagd och kalkylerad plan.

Jag vet icke, om kammarens ledamöter komma ihåg, hur detta ärende utvecklades. Jag skall icke bli långrandig utan skall endast göra en helt kort sammanfattning. Frågan aktualiserades genom en motion vid 1933 års riksdag. I anledning av denna motion beslöt riksdagen sedermera på statsutskottets förslag, att en utredning skulle verkställas angående förvaltnings- och driftkostnaderna för ett sammanslaget svenskt normalspårnät. Motionen hade gått vida längre, eftersom den syftade till en socialisering av hela vårt trafikväsende, men riksdagen stannade som sagt vid att begära utredning av förvaltnings- och driftkostnaderna för ett sammanslaget normalspårnät. Det blev järnvägsstyrelsen, som utförde denna utredning, och den begränsade densamma till 41 normalspåriga järnvägar. Sedan fortsatte 1936 års järnvägskommitté där järnvägsstyrelsen hade slutat. Denna kommitté avgav sitt betänkande år 1938. I detsamma hade man hissat väsentligt nya signaler, i det att man förordade ett allmänt förstatligande av såväl normal- som smalspårnätet. Detta betänkande åtföljdes emellertid icke av någon utredning om förvaltnings- och driftkostnaderna. Den enda uppgift om dessa kostnader man har föreligger i järnvägsför- eningens fusionsutredning, men någon utredning om kostnaderna för hela järnvägsnätet i statens regi har aldrig blivit gjord.

Både departementschefen och utskottet framhålla den utomordentliga betydelsen av järnvägsväsendets samordning särskilt vid krigstillfällen. Det är ju i och för sig ägnat att inge en trygghetskänsla, att försvarets behov kommit att intaga en framskjuten plats i argumenteringen för det fortsatta förstatligandet. Denna synpunkt har nämligen knappast vare sig i 1926 års kommitté eller vid riksdagsbeslutet år 1939 skänkts något beaktande. Såsom ett led i vår försvarsberedskap förefaller emellertid den på lång sikt ställda förstatligande planen vara något senkommen. Dess bättre kan för detta extrema fall söras för nödig effektivitet av vårt transportväsen på annat sätt. Krigets stränga krav på effektivitet böra uppfyllas genom krigsbetonade specialåtgärder, sådana som ligga i transportkommissionens hand och för vilka förfogandelagen har tillkommit. Hela förstatligandeplanen är däremot anpassad efter fredsförhållanden och avses komma att medföra fördelar just för fredsförhållanden. Det är sådana fördelar, som man hoppas skola taga sig uttryck i goda transportförhållanden och billiga frakter för näringslivet. Emellertid äro dessa framtidsmål icke så trängande för näringslivets del, att icke ett fullföljande av förstatligandeplanen, vars framtida bärighet icke är utredd, skulle kunna anstå under nuvarande period av utomordentligt ansträngda statsfinanser. Statsutskottet har visserligen liksom departementschefen räknat med att med övertagandet av särskilt inkomstgivande och därför i inlösen dyra företag skulle tills vidare kunna anstå, men med hänsyn till statsfinanserna tala väl minst lika starka skäl för att också de dåliga järnvägarnas statsinlösen får tills vidare anstå.

Statsförvärv av Karlskrona—Växjö m. fl. järnvägar. (Forts.)

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka, att kammaren måtte, med avslag å utskottets under II gjorda hemställan, besluta att bifalla det i motionen i andra kammaren nr 248 gjorda yrkandet.

Herr *Janson* i Frändesta instämde häruti.

Herr *Andersson* i Prästbol: Herr talman! Jag tror för min del icke, att det kan vara särskilt givande att nu taga upp en principiell järnvägsdebatt i denna fråga, såsom motionären här synes vilja åstadkomma. Jag skall därför inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att de i ämnet väckta motionerna bifölles; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

*Förvärv av
Kalmar—
Torsås järn-
väg.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Kalmar—Torsås järnväg jämte i ämnet väckta motioner; och anförde därvid

Herr *Jonsson* i Skedsbygd: Herr talman! I anledning av den kungl. propositionen angående avtal mellan kungl. järnvägsstyrelsen och vederbörande järnvägsägare om övertagande av Kalmar—Torsås järnväg har jag jämte några stycken av kammarens ledamöter väckt en motion. I den träffade överenskommelsen ingår villkorligt, att den till den ifrågavarande banan anslutna järnvägen Ljungbyholm—Påryd skulle nedläggas. Sistnämnda järnväg har emellertid för den trakt, som den genomlöper, mycket stor betydelse. Det ekonomiska livet i orten har anpassat sig efter järnvägen och någon annan förbindelseled, som kan fylla trafikbehovet, finns icke. Driften å järnvägen i fråga bör därför tills vidare upprätthållas. Vi ha fördenskull i vår motion yrkat på att innan järnvägen nedlägges sådana anordningar måtte vidtagas, att bygdens trafikbehov blir tillgodosett. Utskottet har också på denna punkt ställt sig synnerligen välvilligt, och jag kan icke annat än uttrycka min och de övriga motionärernas tacksamhet häröver. Eftersom emellertid enligt vad jag erfarit ansökan om nedläggande av järnvägen för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, har jag velat här inför kammaren påtala det stora behov, som i dessa trakter föreligger av den nu till nedläggning föreslagna trafikleden. Jag hoppas därför, att Kungl. Maj:t vid avgörandet av denna fråga kommer att beakta vad utskottet har skrivit och således icke medge ett nedläggande av järnvägen förrän trafikbehovet eventuellt genom byggande av landsväg blir tillgodosett på orten ifråga.

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölles.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande av Ystad—Eslövs m. fl. järnvägar; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vägskatteutjämningsbidrag.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om kapitalinvesteringsanslag å riksstaten för budgetåret 1941/42, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1, 4 och 6.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneklassplacering för vissa lärare;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en personlig professur vid tekniska högskolan i Stockholm för professor E. H. W. Weibull;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av viss delpost i den för länsstyrelserna fastställda avlöningsstaten för budgetåret 1940/41; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till överståthållarämbetet för budgetåret 1941/42.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 66, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m.

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1941/42 hade Kungl. Maj:t (sjätte huvudtiteln, punkt 7, sid. 30—36, av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1941) föreslagit riksdagen att dels till Bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 47,700,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen; dels ock godkänna följande

*Kamrarnas
skiljaktiga be-
slut i fråga
om bidrag till
vägunder-
hållet på lan-
det m. m.*

Förslag

till

Förordning

angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1941.

Härigenom förordnas, att utan hinder av vad i 2 § 1 mom. förordningen den 30 juni 1936 (nr 451) angående statsbidrag till den allmänna väghållningen i riket föreskrives, följande skall äga tillämpning:

Till vägdistrikt skall, i mån av tillgång å därtill anslagna medel, för år 1941 lämnas statsbidrag med åttiofem procent av det belopp, vartill väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknar distriktets kostnad för vägunderhåll och vinterväghållning under året skäligen böra uppgå. I fråga om ödebygdsväg skall bidraget dock, efter i övrigt samma grunder, utgå med nittiofem procent.

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

För tilldelning till vägdistriktet av ifrågavarande bidrag till vägunderhållet på landet m. m. skall väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgöra en fördelningsplan. Över det beslut, varigenom denna fördelningsplan fastställs, må besvär icke anföras.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I samband därmed hade inom riksdagens kamrar avgivits åtskilliga motioner.

Statsutskottet hade i sitt utlåtande nr 6 under punkten 7:o) hemställt, att riksdagen, i anledning av de i ämnet väckta motionerna I: 83 och 139 samt II: 128, 173 och 189, måtte

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1941, besluta att nämnda statsbidrag skulle, efter i huvudsak oförändrade grunder i övrigt, för detta år utgå med åttiofem procent, dock att till kostnader för underhåll av ödebygdsväg och vinterväghållning å sådan väg särskilt tilläggsbidrag med tio procent finge lämnas;

b) till Bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 47,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I en vid nämnda punkt av utlåtandet fogad reservation av herr *Joh. Nilsson* i Malmö *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å de i ämnet väckta motionerna I: 83 och 139 samt II: 128, 173 och 189, måtte

a) godkänna det av föredragande departementschefen framlagda förslaget till förordning angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1941;

b) till Bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 47,700,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren antagit det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen, medan andra kammaren bifallit vad utskottet hemställt.

Då de skiljaktiga beslut, vari kamrarna sålunda stannat, syntes kunna sammanjämkas på sätt här nedan angives, hade utskottet hemställt,

att riksdagen måtte, båda kamrarna med frånträdande av sina förut i ärendet fattade beslut, godkänna följande hemställan:

»att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och de i ämnet väckta motionerna I: 83 och 139 samt II: 128, 173 och 189, må

a) besluta, att statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet skall för år 1941 utgå med nittiofem procent beträffande ödebygdsväg och i övrigt med åttiofem procent, under iakttagande att bidraget bestämmes till vinterväghållningen enligt för närvarande gällande grunder och till underhållet i övrigt enligt de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna;

b) till Bidrag till vinterväghållningen på landet för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 10,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

c) till Bidrag till vägunderhållet på landet i övrigt m. m. för budgetåret

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

1941/42 anvisa ett anslag av 38,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.»

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Bernhard Nilsson, Heiding, Carlström*, friherre *De Geer, Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Isacsson, Hansson* i Rubbestad och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett, att, då någon sammanjämkning av de skiljaktiga beslut, som av kamrarna fattats, icke lämpligen läte sig göra, utskottet bort framlägga förslag till proposition avseende gemensam votering i föreliggande fråga.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Svensson* i Grönvik: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter finna föreligger här ett förslag till sammanjämkning av de olika beslut, som kamrarna fattade i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet. Detta sammanjämningsförslag är från många synpunkter rätt märkligt. Andra kammaren beslöt ju för sin del att man skulle bibehålla de förut gällande grunderna för bidraget samt bevilja anslag för ändamålet såsom förslagsanslag. Detta anslag upptogs därvid till 700,000 kronor lägre belopp än Kungl. Maj:t hade föreslagit, och man ville därför ha ett reservationsanslag istället för ett fast anslag. Det nu föreliggande sammanjämningsförslaget är märkligt så till vida, att man icke blott har kluvit själva beräkningsgrunderna utan också har föreslagit ett anslag, som med 1,000,000 kronor överstiger det belopp, som andra kammaren för sin del beslöt bevilja.

Detta är emellertid kanske icke det viktigaste i detta sammanhang, ehuru även den saken bör uppmärksammas, utan det viktigaste är, att man i fråga om vintervägunderhållet föreslår bibehållande av nuvarande bidragsgrunder, d. v. s. att bidraget skall utgå efter de verkliga kostnaderna, och för detta ändamål vill anvisa ett särskilt anslag, som skall ha förslagsanslags natur. Jag måste säga, att detta sätt att sammanjämka har givit till resultat något som kan betecknas som ett underbart sammelsurium. Jag använder detta uttryck, därför att förslaget är varken det ena eller det andra. Man må ha vilken uppfattning som helst om de olika förslag som förelägo sista gången kammaren behandlade denna fråga, så var dock vart och ett för sig ett redigt och genomtänkt förslag. Det ena förslaget — propositionens — som blev första kammarens beslut, innebar, att statsbidrag skulle utgå efter de beräknade kostnaderna men icke bara till en del utan genomgående efter hela linjen. Andra kammarens beslut innebar, att statsbidrag skulle utgå efter nu gällande grunder. Om man nu klyver detta förslag, så att man för bidrag till vintervägunderhållet bibehåller de gamla grunderna och för bidrag till sommarvägunderhållet lägger de beräknade kostnaderna till grund, då blir det så svårt att tillämpa dessa bestämmelser, att jag tror, att det blir omöjligt att åstadkomma en riktig tillämpning. Jag måste ju under sådana förhållanden understryka de svårigheter, som skulle uppstå vid en tillämpning av de nu i sammanjämningsförslaget förordade grunderna. Vilket är vintervägunderhållet och vilket är sommarvägunderhållet? Vi kunna ha stränga vintrar som börja tidigt och ha milda vintrar, då man kan ifrågasätta, huruvida det överhuvud taget kan vara tal om någon vinterväghållning. Det är också en annan sak att uppmärksamma. Vi kunna ha vinterunderhåll låt oss säga fram i april och maj i Norrbotten, under det att sommarunderhållet börjar kanske redan i slutet av mars nere i Skåne. Skall man då tillämpa sådana principer, att man samtidigt har vintervägunderhåll i Norrbotten och sommarvägunderhåll t. ex. i Malmöhus län? Jag måste säga, att det är rent orimligt att tillämpa ett sådant system.

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Det är allt detta som gör, att vi icke kunnat vara med om utskottets förslag. I varje fall bör andra kammaren med understrykande av dessa synpunkter avslå sammanjämningsförslaget. Då få vi en gemensam votering, varvid riksdagens ledamöter få votera antingen för andra kammarens beslut, där man håller på de gamla grunderna, att de verkliga kostnaderna skulle utgöra grunden för statsbidraget, eller för Kungl. Maj:ts av första kammaren godtagna förslag, där bidragen till vägunderhållet baseras på de beräknade kostnaderna. Då vet man, efter vilka grunder man skall räkna, och då blir det inte så oklart, som enligt detta sammanjämningsförslag. För att reda upp den trassliga härva, som man onödigt krånglat till, måste vi här i andra kammaren avslå sammanjämningsförslaget. Då få vi fram det förslag om gemensam votering som löser frågan. Sedan lämnas det åt ledamöterna att för sin del avgöra på vilket förslag de vilja rösta. Vilket beslut som riksdagen då än kommer till, blir det bättre, enklare och enhetligare än detta förslag, som är utomordentligt komplicerat. Jag vill i detta sammanhang tillägga, att jag vill hellre gå med på första kammarens beslut än vara med om detta sammanjämningsförslag.

Med understrykande av detta ber jag, herr talman, att få yrka avslag på statsutskottets förslag till sammanjämkning i denna fråga.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Vad vi här skall resonera om, är icke den fråga som förelåg förra gången, då vi behandlade grunderna för bidrag till vägunderhållet och kamrarna stannade i olika beslut. Vad vi nu ha att göra, är att finna ett sätt att förena kamrarnas då skiljaktiga beslut. Härom säger § 63 i riksdagsordningen: »Stanna kamrarna över någon fråga, däri ständigt eller i dess ställe särskilt tillsatt utskott sig yttrat, uti huvudsakligen eller till vissa delar olika beslut, då skall utskottet söka att de olika meningarna, såvitt möjligt är, sammanjämka och med förslag därom till kamrarna inkomma.» Det är alltså, vad som skall ske, när kamrarna stanna vid olika beslut. Då skall vederbörande utskott, här alltså statsutskottet, försöka sammanjämka besluten och med förslag därom till kamrarna inkomma, och det är detta förslag som här föreligger. Det förslag däremot som den föregående ärade talaren, herr Svensson i Grönvik, framställde, alltså att avslå detta förslag och gå till gemensam votering, innebär ett framgångssätt som först i andra hand kan förekomma. Om det visar sig omöjligt att sammanjämka de skiljaktiga besluten och frågan rör pengar, då kan det förekomma gemensam votering, men i första hand har man att söka åstadkomma en sammanjämkning. Det är också vad som i detta fall skett.

Jag anser, att den sammanjämningslinje som vi här ha är synnerligen väl funnen. Den ger ungefär lika mycket åt vardera kammaren och gör det på ett sätt som jag tror ur tekniska synpunkter är fullt tillfredsställande. Utskottet har inte heller behövt att söka en konstlad sammanjämningslinje nu, därför att den linje som utskottet föreslagit förelåg i en i anledning av Kungl. Maj:ts proposition väckt motion, som här av utskottet har tagits till sammanjämningslinje. Herr Svensson i Grönvik ansåg, att detta var ett synnerligen konstigt förslag i olika avseenden. Han säger, att det är varken det ena eller det andra. Det är varken Kungl. Maj:ts förslag eller utskottets förslag, som vi hade att strida om förra gången. Nej, det är det inte, men det skall icke heller vara varken det ena eller det andra, utan det skall vara en medellinje, en sammanjämningslinje. Det ligger i sakens natur, att det icke kan vara varken det ena eller det andra.

Nu säger herr Svensson också, att sammanjämningsförslaget innebär ett anslag som med en miljon kronor överstiger det belopp som andra kamma-

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

rens förut fattade beslut avsåg. Ja, det är en mycket formell skillnad, som herr Svensson i Grönvik mycket väl förstår. Det är ju så, att det beslut om 47,000,000 kronor som då förelåg gällde ett förslagsanslag, men här äro ju de 38 miljonerna ett fast anslag och endast de 10 miljonerna ett förslagsanslag. Man får nog därför säga, att dessa 48 miljoner kronor nu i realiteten inte innebära ett högre belopp än det som andra kammaren beslutade förra gången. Jag anser alltså, att de invändningar som här rests icke ha någon reell grund för sig utan att de väsentligen äro en konstruktion.

Sedan framställde herr Svensson i Grönvik ett reellt skäl mot sammanjämningsförslaget. Han menade, att det icke fanns någon möjlighet att skilja ut vintervägunderhållet och sommarvägunderhållet. Efter de upplysningar som vi inhämtat är i själva verket bokföringen så lagd, att man har en bestämd skillnad mellan sommarvägunderhållet och vintervägunderhållet. Det är alltså ingen svårighet rent bokföringsmässigt. Det kan man klara ut på kronan och öret. Det föreligger ingen svårighet att göra denna uppdelning. Jag kan betyga, att inom det vägdistrikt som jag tillhör hade vi för ett antal år sedan vägunderhållet på entreprenad, och vi hade en särskild uppgörelse beträffande sommarunderhållet och en särskild uppgörelse beträffande vinterunderhållet. Det var aldrig någon svårighet att klara ut, vad som var vinterunderhåll och vad som var sommarunderhåll, och det lär det inte bli här heller. Med den utveckling av kontrollen och bokföringen som skett under de senaste åren ha vi väsentligt mycket större möjligheter nu än tidigare att exakt angiva, vad som skall räknas till det ena och till det andra.

Då alltså det sammanjämningsförslag som utskottet här framlagt översensstämmer med grundlagens både bokstav och anda och då det icke finns några som helst tekniska svårigheter i detta fall, ber jag herr talman, att få yrka bifall till utskottets här föreliggande memorial.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Jag skall be att få helt och fullt ansluta mig till de synpunkter som framförts av herr Persson i Falla. När jag begärt ordet, är det därför, att herr Svensson i Grönvik använt mycket starka ord för en karakterisering av sammanjämningsförslaget. Han kallade nämligen detta förslag för ett underbart sammelsurium. Jag vill för min del säga, att detta sammanjämningsförslag lika litet som sammanjämningsförslag överhuvud taget representerar någon idealisk lösning. Men statsutskottet har befunnit sig i det predikamentet, att det måste försöka att på bästa möjliga sätt förena de båda kamrarnas ståndpunkter, och har då icke kunnat finna någon bättre lösning än den som rekommenderats i en motion som väckts i riksdagen, i båda kamrarna för övrigt, av representanter för vägstyrelserna och erfarna vägmän att tjäna som ett alternativt förslag till Kungl. Maj:ts förslag. Det är alltså dessa motionärers linje som statsutskottet gjort till sin och framlagt som sammanjämningsförslag.

Det är inte lämpligt och det är inte heller min önskan att här på nytt rulla upp den debatt som fördes, då denna fråga realbehandlades i kammaren. Jag ber bara att få erinra om, att vi alldeles nyss i denna kammare ansågo oss vara tvungna att avslå en mycket starkt motiverad motion, som gick ut på bättre vård för barn och mödrar i detta land. Vi gjorde detta av sparsamhetskäl. Kan det vara rimligt att man, när det gäller att lägga ned pengar på vägar, icke skulle då också söka åtminstone i någon mån tillämpa sparsamhetskravet. Jag anser för min del, att man bör göra detta. Sammanjämningsförslaget tillgodoser visserligen icke sparsamhetssynpunkterna i den utsträckning jag hade önskat, men då man här måste taga hänsyn till den andra meningen,

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

så håller jag före, att något vinner man på detta sammanjämningsförslag även i sparsamhetssyfte. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Häruti instämde herr *Jonsson* i Eskilstuna.

Herr **Andersson** i Prästbol: Herr talman! Jag skall icke säga mycket i denna fråga. Vi diskuterade den ingående, då vi avgjorde den förra gången. Jag kan icke tänka mig, att kammarens ledamöter ha ändrat ståndpunkt sedan dess.

Det påstods av den föregående talaren, att man skulle spara pengar genom att ansluta sig till utskottets förslag. Jag tror ingalunda, att så blir förhållandet, men därom kan ju delade meningar råda. Jag tror dock, att vill man ha verklig reda och ordning i vägväsendet här i landet, skall man icke från det ena året till det andra hoppa på sådana här experiment. Jag anser, att den enda riktiga vägen är att nu gå till en gemensam votering, då majoriteten får fälla sitt utslag i denna tvistefråga.

Jag har den uppfattningen, att det är onödigt att nu i detta läge upptaga en längre debatt i spörsmålet, och jag hemställer därför om bifall till den reservation som är fogad till det föreliggande utskottsmemorialet.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Då jag undertecknat reservationen, tillåter jag mig säga några ord.

Herr **Persson** i Falla tycktes vilja göra gällande, att då vi nu diskutera denna fråga, är det den konstitutionella sidan av saken som här skall diskuteras och alltså inte den frågan, huruvida sammanjämningsförslaget är det rätta eller icke. Han tycktes vilja förmena oss att uttala vår mening om huruvida förslaget var av den art att det kunde accepteras. Jag anser emellertid, att det väsentliga, när det är fråga om en sammanjämkning, icke är, att det står i grundlagsparagrafen, att först skall sammanjämkning ske, utan man skall se till, att sammanjämningsförslaget är av sådan art, att det kan accepteras. Då måste jag säga mig, att detta sammanjämningsförslag icke är sådant, att det kan anses vara tillfredsställande.

Herr **Svensson** i Grönvik har synnerligen ingående karakteriserat detsamma, och jag vill instämma i hans omdöme, att det är ett sammelsurium som kommer att leda till mycket konstiga konsekvenser, trots att herr **Lindberg** i Umeå har en annan uppfattning. Att herr **Lindberg** i Umeå och för övrigt alla som stå för utskottsutlåtandet, inklusive herr **Persson** i Falla, kommit till det resultat som de gjort, torde förklaras därav, att alla dessa 13 äro representanter för städer. Herr **Persson** i Falla är ju därvidlag ett undantag, men han har aldrig suttit i en vägstyrelse och känner alltså icke till hur förhållandena där äro. Detta må förklara det sammelsurium som utskottsmajoriteten kommit med. Jag tror, att därest riksdagen antager detta sammanjämningsförslag, kommer detta att visa sig vara synnerligen olyckligt. Därför anser jag, att andra kammaren skulle göra rätt i att avslå detsamma. Då få vi i stället en gemensam votering om första kammarens och andra kammarens föregående beslut. Jag har samma uppfattning som herr **Svensson** i Grönvik, att det är bra mycket bättre att gå på denna linje med en gemensam votering, ty då får man ändå veta, hur det skall vara.

Herr **Svensson** i Grönvik påpekade svårigheten att skilja mellan vintervägunderhåll och sommarvägunderhåll. Herr **Persson** i Falla ville göra gällande, att det inte alls var någon fara därmed. Bokföringen är så upplagd, att det av densamma klart framgår, vilket som är sommarunderhåll och vilket

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

som är vinterunderhåll. Ja, det är riktigt att så är fallet. Men hur bokföringen skötes, vilka omkostnader föras på sommarvägunderhåll och vilka på vintervägunderhåll, det är den stora frågan. Vilka kostnader föras t. ex. vid tjällossningen på våren på sommarunderhållet och vilka på vinterunderhållet? Det är just på den punkten som det kommer att bli stora tvistigheter. I vissa distrikt kanske de stora kostnader som tjällossningen för med sig föras på sommarunderhållet, under det att dessa kostnader i andra distrikt komma att föras på vinterunderhållet. Det kommer att bli mycket stora orättvisor de olika distrikten emellan beträffande denna sak.

Sedan får jag säga, att det är ett förvånansvärt resultat som utskottet här har kommit till i sitt sammanjämningsförslag. Då vi förut fattade beslut i denna fråga, beslöt första kammaren en anslagssumma på 47,700,000 kronor, medan andra kammarens beslut gick ut på en summa av 47 miljoner kronor. Båda besluten inneburo alltså en lägre summa än den som nu föreslås i sammanjämningsförslaget. Därtill är att märka, att första kammarens beslut avsåg ett fast anslag och icke ett förslagsanslag. Nu har emellertid utskottet föreslagit, inte bara att anslagsbeloppet skall ökas upp till 48 miljoner kronor utan att därvidlag 10 miljoner kronor skola anvisas som ett förslagsanslag som kan överskridas ganska betydligt. Att detta anslag kommer att överskridas, det känner man redan till, därför att det är meningen med detta förslag, att det skall avse de verkliga kostnaderna under 1940, och dessa känner man till. De voro 13,800,000 kronor, och 85 procent därav blir ungefär 12 miljoner kronor. Beräkningen av detta anslag till 10 miljoner kronor håller alltså icke streck.

Sedan vill jag, när herr Lindberg i Umeå betonade, att man här skall anlägga sparsamhetssynpunkter, säga, att det var det vi gjorde, när vi förra gången behandlade denna fråga. Vi ansågo nämligen, att reservationen, som då vann andra kammarens bifall, var billigare än Kungl. Maj:ts förslag, och vi gingo alltså den gången på sparsamhetslinjen. Ännu mer skäl är det att gå på denna linje i dag, då det här blir ett betydligt mindre anslag, om reservationen vinner bifall. Av denna anledning ber jag, herr talman, att få yrka avslag på det föreliggande sammanjämningsförslaget.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Lindberg i Umeå såsom motiv för ett bifall i sammanjämningsförslaget anförde, att i dag tidigare avvisats ett förslag där det gällde barnavård. Jag måste säga, att detta är en något underbar motivering för ett bifall till ett sammanjämningsförslag, som innebär att anslagsbeloppet höjes så att det överstiger det av andra kammaren tidigare beslutade med en miljon kronor. Jag kan icke förstå logiken i det resonemanget, att därför att vi på grund av rådande svårigheter avslagit en framställning att skaffa medel till ett behjärtansvärt ändamål, skola vi i detta fall bevilja mera medel, än vad Kungl. Maj:t begärt och andra kammaren tidigare beslutat. Detta är en underbar — jag använder fortfarande detta uttryck — sammanjämningsmetod. Första kammaren har beslutat ett anslag på 47,700,000 kronor och andra kammaren ett anslag på 47 miljoner kronor, och då kommer man med ett sammanjämningsförslag, vari föreslås ett anslag på 48 miljoner kronor. En sådan sammanjämkning, herr Persson i Falla, talar väl ändå icke grundlagen om.

Jag måste för min del säga, att jag icke klandrar sättet — att man försöker en sammanjämkning — men jag anser, att det resultat, som man har kommit till, är sådant, att man inte kan godtaga det. Ett rimligt sätt att lösa frågan är att gå till en gemensam votering. Den enda vägen för att komma

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

fram därtill är, att kammaren avslår detta sammanjämningsförslag. Då återgår ärendet till statsutskottet, och då har det att framlägga förslag till gemensam votering. Det blir då möjligt för riksdagens ledamöter att avgiva sitt votum antingen för det ena eller det andra förslaget. Vi behöva inte diskutera den här saken så mycket. Besluta vi om gemensam votering, få ju alla frihet att avgiva det votum som de anse riktigt.

Det är från dessa utgångspunkter jag anser, att det inte finns någon anledning för andra kammaren att frånga sin förut intagna ståndpunkt och följa sammanjämningsförslaget. Detta bjuder ju på vissa punkter fördelar, som inte medföljde andra kammarens beslut. Men vi böra trots detta inte gå med på det, dels därför att det skulle uppstå svårigheter vid tillämpningen och dels därför att det i den föreliggande situationen inte finns någon anledning att höja anslagsbeloppet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Herr Hansson i Rubbestad vill inte alls tala om de konstitutionella formerna och reglerna för förening av kamrarnas beslut. Detta förstår jag mycket väl. Ty om han hade gjort det, hade han varit tvungen att konstatera, att det föreliggande förslaget står i bästa överensstämmelse med grundlagens både ord och anda. Men herr Hansson i Rubbestad har andra synpunkter på frågan. För honom existerar överhuvud taget inga sådana frågor, som hur man skall på ett konstitutionellt riktigt sätt förena olika beslut. Han skall driva igenom sin vilja oavkortad och utan minsta prutmän, det är det väsentliga för honom. Och han tror att han skall kunna göra det genom en gemensam votering, varför han håller sig på den linjen alldeles obekymrad om grundlagens bestämmelser. Men jag undrar ändå, om inte herr Hansson i Rubbestad har räknat fel. Jag misstänker, att om han får sin vilja igenom i dag, så kan det gå som det gick i en sedelärande berättelse, som jag lärde mig i folkskolan och som herr Hansson i Rubbestad säkert också lärde sig, ehuru han uppenbarligen glömt bort den. Jag tänker på berättelsen om hunden och köttstycket, vars moral ligger innesluten i orden: den som gapar efter mycket, mister ofta hela stycket. Så kan det gå för herr Hansson, om han inte vill följa de formella regler vi ha för sammanjämnning av skiljaktiga beslut och inte heller vill taga hänsyn till de reella skäl, som här föreligga. Så länge vi ha ett tvåkammerssystem, böra vi också söka taga tillbörlig hänsyn till de olika meningarna i kamrarnas beslut. Då beslutet inte sammanfalla, är det naturligt, att man söker finna ett medel att få en förening till stånd. Det är detta som utskottet gjort, och utskottets linje är, såvitt jag kan förstå, mycket väl funnen.

Herr Hansson i Rubbestad säger, att han inte tror på bokföringen. Han tror, att man i ett vägdistrikt för på ett sätt och i ett annat vägdistrikt på ett annat sätt, och så skulle man på det sättet komma att manipulera hit och dit. Men herrarna ha ju förut talat om vilken utomordentlig kontroll vägstyrelserna ha över sig genom vägkonsulenterna i länen. Dessa passa på dem så infamt, att de inte kunna föra en krona fel utan måste hålla sig på mattan och föra allting rätt. Hur går detta ihop med herr Hanssons i Rubbestad resone-mang i dag? Såvitt jag kan se, går det inte ihop alls.

Jag tycker inte, att vi behöva fortsätta debatten om var de utskottsledamöter, som tillhöra majoriteten, höra hemma eller inte höra hemma. Var och en bör handla efter sin uppfattning om vad som är det sakligt riktiga, oavsett om han är mantalsskriven på det ena eller andra stället. Herr Hansson i Rubbestad menar, att jag är diskvalificerad att yttra mig eller överhuvud

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

taget taga befattning med frågan, därför att jag inte sitter i någon vägstyrelse. Men detta är ju något som gäller majoriteten av kammarens ledamöter. Skulle herr Hansson i Rubbestad få sin vilja igenom, skulle vi få avträda och lämna åt de kammarledamöter, som sitta i vägstyrelser, att besluta i frågan. Men då skulle herr Hansson införa en ny konstitutionell ordning. Jag undrar förresten, hur det förhåller sig med herr Hansson i Rubbestad själv. Tillhör han någon vägstyrelse? Eller kan det vara så, att han faller för samma diskvalifikationsgrund? Detta spelar emellertid ingen roll. Vi skola inte, när vi fatta beslut, taga hänsyn till var vi äro bosatta, utan var och en skall handla efter sin uppfattning om det sakligt riktiga. Och de skäl som här anförts mot utskottsförslaget äro så ytterligt svaga och uppkonstruerade, att det inte finns minsta anledning att frågå detsamma.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Lindmark: Herr talman! Det har sagts i debatten, att vi inte skulle kunna på ett tillfredsställande sätt dela upp vinter- och sommarvägunderhållet i räkenkaperna. Ehuru jag i mitt slutyrkande kommer till samma resultat som de vilka göra denna uppfattning gällande, kan jag likväl inte verifiera riktigheten av densamma. Det förhåller sig nämligen så, att man mycket väl kan uppdelat vinter- och sommarvägunderhållet. Skulle någonting brista härutinnan, vore det ju en lämplig uppgift för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att meddela närmare direktiv. Jag tror emellertid, att dylika direktiv inte äro erforderliga. Vägstyrelserna och vägingenjörerna ha nämligen redan på detta område samlat betydande erfarenheter.

Vi skola ju i dag inte debattera vilken metod för statsbidragets utgående som i och för sig har företräde. Det gäller i stället, om vi skola godkänna den föreslagna sammanjämkningen eller om vi skola låta frågan gå till gemensam votering. Jag håller före, att statsutskottet förfarit riktigt, då utskottet först prövat möjligheten till en sammanjämkning. Det är inte inkonstitutionellt, utan det gäller tvärtom att först pröva problemet från den sidan. Detta utesluter emellertid inte, att man av sakliga och reella skäl kan finna en gemensam votering vara den riktiga utvägen. Första kammaren lär redan ha godkänt sammanjämkningsförslaget. Om andra kammaren avslår förslaget och alltså handlar i konsekvens med sitt förra beslut, blir resultatet endast att frågan går till gemensam votering. Jag vill för min del rekommendera denna utväg. Den närmaste anledningen härtill är den, att jag inte anser att det är bra med olika principer för statsbidragets utgående, när det gäller vägunderhållet. Det följer ganska betydande olägenheter av att man, sedan man ett antal år tillämpat en princip, går över till att tillämpa en ny princip. Följden kan bli, att man lurar staten på betydande belopp. När vi behandlade frågan för några dagar sedan, påvisade jag i ett anförande, att man under vissa givna förhållanden kan frångånda staten betydande summor, som komma vägdistriktens kassor till godo. Det kan väl ändå inte vara meningen att vägdistriktet skola få medel av staten, som inte motsvaras av utfört arbete och havda utgifter. Staten bör vara rädd om sina pengar. För att skydda sig mot dessa konsekvenser, borde man låta bli att bryta principerna. Den i sammanjämkningsförslaget föreslagna delade principen är inte så farlig som den av Kungl. Maj:t föreslagna. Men jag måste för min del sätta i främsta rummet den gamla principen med föregående års verkliga kostnad som grundval. Denna princip bör tillämpas även i fortsättningen. Det är så mycket mindre anledning att nu bryta principerna, som vi kanske snart nog stå inför ett förstatligande av vägväsendet.

Frågan kanske för vissa ledamöter av kammaren kan förefalla svår att be-

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

döma. Men inte behöver man vara ordförande eller ledamot i en vägstyrelse för att kunna taga ställning till densamma. Man behöver bara bruka sitt sunda förnuft. Det är mig angeläget att påpeka vilka konsekvenser som de olika principerna kunna föra med sig, och jag skall därför nu upprepa en del av vad jag yttrade då vi senast behandlade frågan. 1939 års vägunderhållskostnader voro förhållandevis höga, medan 1940 års kostnader på grund av myndigheternas uppmaningar till sparsamhet i vissa distrikt i avsevärd mån nedbringats. Detta har på vissa håll medfört, att man fått ett utomordentligt högt statsbidrag till 1940 års kostnader. Så har exempelvis Umebygdens vägdistrikt i Västerbotten fått omkring 161 procent i statsbidrag. Går nu Kungl. Maj:ts förslag igenom, kommer nästa års statsbidrag att utgå efter den uppskattade kostnaden. Det är givet, att detta uppskattade belopp inte kan stanna vid 1940 års låga kostnader, utan det kommer att ligga väsentligt mycket högre. Och det kommer inte att bli några svårigheter för vägdistriktet att anpassa sina verkliga utgifter efter den uppskattade kostnaden. Resultatet blir, om vi fortfarande hålla oss till Umebygdens vägdistrikt, att de 76 procent, som vägdistriktet fått för mycket år 1940, kan vägdistriktet stoppa i sin egen ficka utan att göra motsvarande arbetsprestationer. Då det synes som om det viktigaste i detta sammanhang är, att statens utgifter minskas så mycket som möjligt, kan man inte underlåta att taga hänsyn till dessa konsekvenser. Och för att undvika att staten på detta sätt luras på en massa pengar, bör man i fortsättningen tillämpa samma princip som man tillämpat under en följd av år. Man bör dröja med att göra ändringar, till dess statsmakterna eventuellt besluta om vägväsendets förstatligande.

Under återopande av de nu anförda synpunkterna ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets sammanjämningsförslag.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Det föreföll av herr Perssons i Falla yttrande, som om han fattade grundlagens bestämmelser om sammanjämkning så, att sammanjämkningen fick vara av vilken kvalitet som helst. Bara man kom med en sammanjämkning, skulle all rättfärdighet vara uppfylld. Jag har i stället den uppfattningen, att det är sammanjämkningens innebörd, som är det väsentliga. En sammanjämkning skall ju, som herr Persson i Falla själv framhöll, utgöra en medellinje mellan vad de båda kamrarna beslutat. Men så är inte fallet med det här föreliggande sammanjämningsförslaget. I fråga om kostnaden ligger detta över vad båda kamrarna beslutat. Andra kammaren beslöt ett anslag om 47 miljoner kronor och första kammaren 47.7 miljoner kronor. I ett sammanjämningsförslag borde alltså anslaget ligga omkring 47.35 miljoner kronor. Men här har man ökat det till 48 miljoner kronor och dessutom gjort en del av anslaget till ett förslagsanslag. Det är enligt mitt förmenande en sammanjämkning, som ligger utom all rim och reson.

Den sedelärande berättelse, som herr Persson i Falla påminde mig om, minns även jag mycket väl från skolan. Men som förhållandena här ligga till, skulle jag vilja likna herr Persson i Falla själv vid hunden med köttstycket. Han själv höll i det stora köttstycket och röstade för 47.7 miljoner, medan jag för min del höll i det lilla. Nu har herr Persson i Falla ökat på till 48 miljoner, vilket jag anser är ännu mera betänkligt. Jag tycker därför att det är all anledning för kammaren att avslå detta förslag.

Herr Persson i Falla vill göra gällande, att uppdelningen av vinter- och sommarvägunderhållet kommer att kontrolleras av vägingenjörerna. Men dessa kontrollera inte direkt vad som föres på vinterunderhåll och vad som föres på sommarunderhåll. Detta är en sak, som måste bedömas från fall till fall, och

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

vägingenjörerna kunna ju inte springa och titta vad som föres på det ena eller andra stället. Deras kontroll av bokföringen begränsar sig till att undersöka vilka kostnader som kunna ifrågakomma vid beräkningen av statsbidraget. Kontrollen går alltså ut på att förhindra att vägdistrikten orättmätigt sko sig på statens bekostnad. Vilka kostnader som skola föras på vinterunderhåll och vilka på sommarunderhåll få vägdistrikten själva bestämma. Och därvidlag kommer praxis i de olika vägdistrikten att bli synnerligen olika. Det måste bli så, det kan inte hjälpas.

Herr Persson i Falla undrar, om jag tillhör någon vägstyrelse. Om det förbättrar saken, kan jag upplysa om att jag är ledamot av en vägstyrelse. Kanske herr Persson i Falla efter den upplysningen tar litet mera hänsyn till vad jag säger.

Herr **Lindh**: Herr talman! Det är knappt att man vågar begära ordet i den här frågan, enär min kamrat på länsbänken råkar i ett så fruktansvärt fighthumör, så snart vägfrågorna föras på tal. Då jag emellertid icke hade ordet under den långa debatt, som hölls i denna fråga för någon tid sedan, så tillåter jag mig att vid detta tillfälle säga några ord. Jag tycker för min del, att utskottet icke i tillräcklig grad tagit hänsyn till andra kammarens inställning. Andra kammaren fattade sitt beslut med stor majoritet. Den »förlikning», som utskottet erbjuder, förefaller mig skäligen mager. Om utskottet i dag skulle segra här i kammaren, vilket jag hoppas, att utskottet icke kommer att göra, så beklagar jag synnerligen livligt, att kammaren icke förra gången biföll den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, d. v. s. Kungl. Maj:ts proposition. Av två onda ting bör man välja det minst onda. Jag frågar nu, om icke detta sammanjämningsförslag, som i själva verket är en ganska urvattnad kompromiss, i fall det antages, kommer att föranleda en hel del krångel för vägväsendet här i landet. Den högre makt, som nu skall sköta klassificeringen av de olika arbeten, vilka gå under beteckningen vinterväghållning och sommarvägunderhåll, kommer att få det ganska svårt att någotsånär skipa rättvisa. Arbetena för sommarvägunderhåll och vinterväghållning »gå i själva verket i varandra», och det är mycket svårt att skilja på, vad som är sommarvägunderhåll och vad som är vinterväghållning. Skola vi komma dithän, att vägdistrikten måste hålla sig med särskilda sommarbilar och särskilda vinterbilar? Det kanske blir resultatet, om utskottets förslag bifalles. Man frågar sig vidare: hur skall det bli med sådana arbeten, som i själva verket avse vinterväghållning, men som utföres sommartid? Antag, att en stenlagd väg börjar »gå i vågor», beroende på att under vägbanan finnes ett s. k. tjälskjutande jordlager. Detta jordlager kan icke avlägsnas annat än på sommaren, men arbetet med dess bortskaffande är ett typiskt vinterväghållningsarbete. Åtskilliga andra exempel skulle kunna anföras. Jag anser, att både Kungl. Maj:ts förslag och utskottets tidigare förslag äro bättre än det nu av utskottet framlagda sammanjämningsförslaget.

Man talar om lands- och stadsintresse. Redaktören för en huvudstadstidning, framskjuten ledamot av statsutskottet, har i sin tidning vid upprepade tillfällen förklarat, att de, som icke förstå det fina i utskottets förslag, sakna förnuft. För min del har jag icke någon överdriven respekt för de synpunkter på detta utpräglade landsortsproblem, som strömma ut ifrån ett storstadsfönster.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få instämma i yrkandet om avslag på utskottets förslag. Jag yrkar således bifall till reservationen.

Andra kammarens protokoll 1941. Nr 22.

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! De ledamöter av kammaren, som här talat för reservationen, ha ju, såsom vi allesammans hört, förklarat, att de anse, att de nu gällande grunderna för statsbidrag till vägunderhållet böra bibehållas även i fortsättningen. Jag vill då påpeka, att, om den meningen skulle segra, att vi skola ha en gemensam votering, och om i denna gemensamma votering de herrar, som jag här syftar på, få sin ståndpunkt i sakfrågan igenom, så komma icke de nuvarande grunderna för statsbidrag till vägunderhållet att oförändrat gälla. Det förhåller sig nämligen så — som man nu tycks ha glömt — att fjolårets riksdag beslöt, att statsbidrag skulle utgå med 75 % av kostnaden för vägunderhållet. Här föreligger icke något förslag om statsbidrag med 75 %. Det föreligger ett förslag, att statsbidraget skall bli 85 % och alltså höjas med 10 %. Man bör således icke tala om de gamla grunderna. Det är fråga om att tillämpa de gamla principerna, men det är icke fråga om, att de gamla grunderna i full utsträckning skola gälla.

Vad är det som motiverat Kungl. Maj:ts förslag och det nu föreliggande sammanjämningsförslaget? Motivet är att vi, även när det gäller kostnaderna för vägunderhållet, måste försöka att iakttaga största möjliga sparsamhet. Det har nämligen inträffat någonting alldeles nytt, som vi måste beakta, när vi behandla en sådan fråga som denna. Tidigare betalades alla kostnader för vägarna med bilskattemedel. Bilskattemedlen uppgingo år 1938 till något över 130 miljoner kronor. Icke ett öre av skattemedel behövde användas för vägunderhållet. Även i fjol hade man rätt god tillgång på bilskattemedel. Man hade 55 miljoner kronor i automobilskattefonden. Nu äro dessa 55 miljoner kronor slut. Det finns inga pengar i bilskattefonden. Man räknar med att under nästa budgetår få in endast 25 miljoner kronor i automobilskattemedel. Detta betyder, om Kungl. Maj:ts förslag går igenom, att 65 miljoner kronor komma att belasta skattebudgeten.

Nu förmena de herrar, som opponera sig emot detta sammanjämningsförslag, att vi icke skola tveka inför en utgift på skattebudgeten av 65 miljoner. Det kan i framtiden gärna få bli 75 miljoner kronor, 100 miljoner kronor eller ännu mera. Det är detta, som vi icke kunna vara med om. Vi anse det rimligt och sunt, att man försöker att spara i största möjliga utsträckning även på detta område.

Herr **Svensson** i Grönvik kom med det egendomliga uttalandet, att utskottets förslag icke vittnar om någon önskan att iakttaga sparsamhet, eftersom utskottet uppskattar medelsbehovet till 48 miljoner kronor, under det att herr **Svensson** i Grönvik och hans meningsfränder uppskatta medelsbehovet till 47 miljoner kronor. Hela kammaren vet emellertid, att 47 miljoner kronor är ett förslagsanslag, som kan komma att överskridas. Även om kostnaderna icke skulle gå upp till mycket högre belopp i år, så är det väl intet tvivel om att, om det nuvarande systemet skall fortbestå, minskningen i bilskattemedlen kommer att medföra, att det belopp, som måste uttagas av skattebetalarna, kommer att väsentligen ökas.

Jag vill slutligen uttala min stora förvåning över herr **Lindmarks** i Drängsmarkby anförande. Herr **Lindmark** slutade sitt anförande med att yrka avslag på sammanjämningsförslaget efter en motivering, vari han visst påvisade svårigheterna att skilja på kostnader för vinterväghållning och sommarvägunderhåll. Det må icke förtänkas mig, att jag blev en smula överraskad. Sammanjämningsförslaget överensstämmer ju till punkt och pricka med det förslag, som framställdes i en av herr **Lindmark** väckt motion. Under de debatter, som förts i statsutskottets fjärde avdelning, ha vi kommit till det resultatet, att det icke är omöjligt att skilja på kostnaderna för vinterväghållning

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

och sommarvägunderhåll. För år 1940 är kostnaden för vinterväghållningen redan känd. Den uppgår till 13,800,000 kronor. Hur skulle man kunna få fram den siffran, om det varit omöjligt att skilja på kostnader för vinterväghållning och sommarvägunderhåll? Jag tror, att det även i fortsättningen skall visa sig möjligt att skilja på dessa kostnader. Kräves det införande av något nytt bokföringssystem eller andra åtgärder, så föreställer jag mig, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen efter samråd med vägstyrelserna och eventuellt även med herr Lindmark skall kunna klara saken på ett tillfredsställande sätt.

Herr Carlström: Herr talman! Jag deltog icke i debatten vid den »allmänna vägstämman», som hölls här i kammaren i dag fjorton dagar sen. Att döma av det anförande, som herr Hansson i Rubbestad nyss höll, så menade han, att den, som icke vore ledamot i vägstyrelse, icke borde yttra sig i sådana frågor som denna. Trots detta skall jag bedja att få säga några ord. Herr Hansson i Rubbestad har framhållit sparsamhetssynpunkterna. Även jag brukar ju ofta förfäktat dylika synpunkter. Jag känner mig dock litet fundersam, då jag får höra, att huvudmotivet för att icke bifalla sammanjämningsförslaget skulle vara, att man borde iakttaga sparsamhet. Det är väl ingenting, som hindrar — jag tror, att herr Lindberg också var inne på detta — att vägstyrelserna detta år på egen risk väsentligt öka sina utgifter i förhoppning att nästa år få ersättning om det gamla systemet bibehålles. När jag hör detta tal om sparsamhet, kommer jag att tänka på bibelordet: »händerna äro Esaus, men rösten Jakobs».

Det är också en annan sak, som är ägnad att väcka undran. Då vi diskuterade denna fråga förra gången, sades det, att det vore omöjligt att beräkna kostnaderna för vinterväghållningen tidigt på året. Det var ett av huvudskälen, varför man icke ville gå med på regeringens förslag. Sammanjämningsförslaget går ut på att statsbidrag till vinterväghållningskostnaderna skall utgå efter hittillsvarande grunder, men att Kungl. Maj:ts förslag skall bifallas beträffande övriga underhållskostnader. Det förefaller, som om man på visst håll ansåge, att vägstämmoombuden här i kammaren borde ha hand om förståndet, och att kammarens övriga ledamöter borde rätta sig efter dem, även om deras argumentering icke förefölle hållbar. Förra gången röstade jag för regeringens förslag. Denna gång kommer jag att rösta för utskottets sammanjämningsförslag. Jag vill icke uttala mig om, huruvida sammanjämningsförslaget är bättre eller sämre än Kungl. Maj:ts förslag. För mig avgörande har varit dels att jag anser, att tiderna nu äro sådana, att icke allt kan få förbliva vid det gamla, dels också att jag anser, att det är en oriktig princip, att en myndighet skall bestämma om utgifter, som en annan myndighet får betala. Den principen brukar ju icke tillämpas på andra områden här i landet, men från vägstyrelsehåll har det antytts, att principen ifråga skulle vara utomordentligt bra. Jag har för all del en stor respekt för vägstyrelserna, men inte är den så stor, att jag kan tillägna mig den uppfattningen, att det endast äro de, som böra ha rätt att träffa ett avgörande. Sammanjämningsförslaget borde, om viljan vore god, kunna tillfredsställa även vägstyrelsernas ledamöter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av min ärade länskamrat herr Lindahls något onyanserade anförande. Han ville göra gällande, att sammanjämningsförslaget vore en urvatnad kompromiss, som han uttryckte sig. Framförallt skulle det icke finnas någon möjlighet att skilja på sommarvägunderhåll och vinterväghållning. Arbetena för sommar-

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

vägunderhåll och vinterväghållningen »ginge i varandra». Jag vill då ånyo erinra om, att i vårt gemensamma vägdistrikt vi för några år sedan hade vägunderhållet upplåtet på entreprenad, därvid särskilda kostnadsberäkningar gjordes för sommarvägunderhållet och vinterväghållningen: det förekom aldrig den minsta friktion. Det gick alldeles utmärkt. Herr Lindahl är dock ursäktad, om han icke känner till detta. Det var före hans tid. Han är nämligen så »färsk» på detta område, att han icke var med då, och hans erfarenhet på detta område måste väl därför vara rätt begränsad. Om man tränger in i detta problem med litet mera lugn, än herr Lindahl visade, tror jag, att man skall komma till en rakt motsatt uppfattning mot den han nyss gav uttryck åt.

Det har varit mycken palaver om beloppen, 48 miljoner, 47.7 miljoner och 47 miljoner. Herr Hansson i Rubbestad hade icke ord nog starka för att uttrycka sin häpnad över, att man nu skulle gå med på ett högre belopp än vardera kammaren beslutade förra gången. Jag tror icke, att herr Hansson i Rubbestad i själ och hjärta är så förvånad, som han ger sig sken av. Jag tror nog, att han rätt väl begriper detta. Det skulle vi nog få höra, om han ville tala fritt ur hjärtat. Saken är ju den, att förra gången gällde det dels ett förslagsanslag på 47 miljoner kronor och dels ett fast anslag på 47.7 miljoner kronor. Sammanjämningsförslaget upptager 48 miljoner kronor, därav 38 miljoner kronor fast anslag och 10 miljoner kronor, för vinterväghållningen, förslagsanslag. Om man har litet grand begrepp om vad orden förslagsanslag och fast anslag betyda, så behöver man icke känna sig så förbryllad som herr Hansson i Rubbestad påstod sig vara. Det är alldeles uppenbart, att man befinner sig på den ekonomiskt sett säkrare sidan, om man bifaller sammanjämningsförslaget. För övrigt är det ju egendomligt, att herr Hansson i Rubbestad och hans vördade partichef, herr Svensson i Grönvik, m. fl. förra gången klagade över, att vägdistrikten skulle få för litet pengar. Om Kungl. Maj:ts förslag antogs, skulle det uppstå svåra situationer för länsstyrelserna. I dag däremot har man en panisk förskräckelse för att man, om sammanjämningsförslaget bifalles, skall få för mycket pengar. Man slår ifrån sig med bägge händerna och tycker, att det är alldeles fasligt, vad det blir många miljoner. Nu behöver man inte alls så mycket pengar som det föreföll förra gången. Jag tycker verkligen, att det sätt, varpå herrarna argumentera, är obegripligt. Det finns icke ett spår av sammanhang och konsekvens i detta resonemang.

Jag lämnar nu frågans materiella innebörd för att kasta en blick på dess konstitutionella sida, som herr Hansson i Rubbestad naturligtvis inte alls vill tala om. Båda kamrarna ha lika behörighet och myndighet i alla frågor. När kamrarna stanna i olika beslut, så skall vederbörande utskott försöka få till stånd en sammanjämkning, som åt vardera sidan giver ungefär lika mycket. Man skall, såvitt möjligt är, följa en medellinje. En sådan linje har man i detta fall lyckats finna, och det är detta, som jag tycker bör vara avgörande. Denna sammanjämkning ger åt vardera sidan ungefär lika mycket, och därför böra vi antaga sammanjämningsförslaget. Det står i bästa överensstämmelse såväl med författingens anda som dess bokstav. Några tekniska svårigheter uppstå icke, om frågan löses efter sammanjämningsförslagets linjer.

Herr **Lindahl** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Eftersom herr Persson i Falla vill föra över kampen till hemmaplan, så får jag upplysa kammaren om att hur grön jag än må vara på vägväsendets område, så är jag likafullt ordförande i det vägdistrikt, vars vägstämman herr Persson i Falla icke tillhör. Jag vill icke påstå, att det är herr Perssons i Falla utomordentliga sakkunskap, som har drivit det dithän, att sockenborna

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

icke ansett, att han bör vara ombud vid vägstämman, men kammaren kan ju göra sig en föreställning om, hur saken förhåller sig. Jag föreställer mig, att herr Persson i Falla släpar på vissa komplex, när det gäller vägväsendet. Han brukar ju i vanliga fall vara en rätt hygglig karl att ha att göra med, men han blir ofantligt hård, så fort det gäller diskussioner om vägväsendets organisation och särskilt då det gäller det egna vägdistriktet.

Herr Persson i Falla, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag förstår inte, hur herr Lindahl kan hålla ett anförande, där han inte med ett enda ord berör den fråga som behandlas, utan i stället mot mig riktar en rad personliga tillvitelser och sanningslösa påståenden. Den omständigheten, att jag icke numera är vägombud, beror icke alls på att jag skulle av mina sockenbor blivit avsatt, som herr Lindahl ville få kammaren att tro, utan därpå att jag vid senaste valet bestämt avsade mig förnyat uppdrag, vilket jag tror att han vet förut. Sedan lång tid tillbaka voro inom Hallsbergs socken de två vägombuden, jag och en annan, bägge från högerpartiet. Emellertid gjorde vid den senaste vägstämman det socialdemokratiska partiet anspråk på att få en av platserna. Det var ju fullkomligt riktigt ur vanliga proportionalitetssynpunkter: socialdemokraterna voro det största partiet, och det fanns ingen rimlig anledning att motsätta sig deras begäran, som vi voro eniga om att tillmötesgå. Något av de förutvarande ombuden måste under sådana förhållanden träda tillbaka, och då jag av riksdagsarbetet och andra uppdrag ofta de senare åren varit förhindrad att delta i stämmorna, ansåg jag det självklart att jag skulle sluta, och då jag föreslogs till återval sade jag nej därtill. Min kamrat som ombud hade inga hinder för att delta i stämmorna, och då han därtill var en utomordentligt lämplig och väl kvalificerad man yrkade jag på att han skulle återväljas, vilket också skedde.

Jag tycker, att det var från olika håll fullt korrekt handlat. Herr Lindahls utläggningar om mina s. k. komplex, att jag skulle sakna förtroende inom min hemkommun och blivit avsatt som vägstämmoombud etc., få stå för herr Lindahls räkning och kunna endast ha något värde som ett bidrag till hans egen karakteristik.

Vidare anförde:

Herr Lindmark: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Lindberg i Umeå kom med en serie av oriktiga uttalanden i denna fråga. Jag skall be att få säga några ord med anledning av detta. Det är ju en relativt stor fråga.

Herr Lindberg fäste sig vid uttrycket, att vi skulle återgå till de gamla grunderna — det var vårt uttryck — och yttrade med förklarad anlete, att de gamla grunderna äro fjolårets grunder med 75 procents bidrag. Det var icke detta som vi kallade den gamla formen. De gamla grunderna är vad som rädde många år före 1940.

Herr Lindberg upplyste om, att det är ett betydande belopp som det gäller att beräkna statsbidraget på: han nämnde 65 miljoner kronor. Icke förty har herr Lindberg utan reservation varit med om följande formulering i utskottets utlåtande: »Enligt numera tillgängliga uppgifter uppgingo vägunderhållskostnaderna under år 1940 till i runt tal 56 miljoner kronor.» Herr Lindberg har tydligen kastat om de två första siffrorna och sagt 65 miljoner kronor.

Det är icke nog bara med det. Det råkar bli precis samma belopp som Kungl. Maj:t upptagit i statsverkspropositionen, och i följd av detta blir det precis samma krav på statskassan, hur vi än besluta i denna fråga, vare sig statsverkspropositionen segrar eller utskottets tidigare givna förslag segrar.

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Herr Lindberg talade om för oss, att nu räcka icke bilskattemedlen längre, utan det blir skattebetalarnas medel, som skola stå emellan: därför skola vi vara extra sparsamma. Jag har redan påvisat, att det är ingen extra sparsamhet. Vilket beslut vi än fatta i dag, räcka icke bilskattemedlen till, utan det är naturligtvis skattebetalarna, som skola träda till.

Herr Lindberg säger också, att jag tidigare i mitt förra anförande talat om den stora svårigheten att skilja vinter- och sommarunderhållet. Vad jag sagt är den rena, rama motsatsen! Jag påvisade, att de, som framhållit svårigheterna, hade icke talat riktigt. Det är tvärtom en mycket lätt sak att skilja dem åt. Skulle något vägdistrikt falla för frestelsen att vilja överföra till vinterväghållningen sådant, som ganska självklart annars borde höra till sommarunderhållet, har vägingenjören — det praktiseras i ganska stor utsträckning — i sin hand att överföra till rätta kolumnen de belopp, som äro felaktigt förda. Den anmärkningen faller således fullkomligt till marken.

Slutligen säger herr Lindberg, att det är min motion, som här blivit bifallen, för den händelse sammanjämkningen går igenom, och att jag därför ej borde tala mot sammanjämkningen. Det ger mig anledning att något litet tala om vad motionen innehöll: det är två alternativ.

Det märkliga är, att när andra kammaren förra gången tog ställning till denna fråga, biföll den mitt första alternativ; i dag genom sammanjämningsförslaget bifalles mitt andra alternativ. Faktiskt ha båda bifallits; men blott det ena kan gälla.

Jag satte som första alternativ den gamla anordningen — jag hoppas, att herr Lindberg ursäktar mig uttrycket »gamla» — sålunda att statsbidraget i det fallet skulle grundas på den verkliga kostnaden föregående år. Det fick första platsen. Men skulle statsutskottet och riksdagen icke vilja gå in för detta, tog jag något, som var mindre lämpligt men icke farligt, nämligen att man gjorde en åtskillnad mellan sommarvägunderhållet och vinterväghållningen och gjorde anslaget för vinterväghållningen till förslagsanslag. Det är det alternativet, som utskottet gjort till sammanjämningsförslag.

Med andra ord: jag vill gruppera detta på följande sätt: Kungl. Maj:ts förslag är det sämsta. Mitt alternativ nr 2 i motionen är det närmast bästa, men det bästa är, att den gamla ordningen får gälla. Det får intet inflytande å statsutgifterna för 1941 i annan mening än att det belopp, som upptagits i statsverkspropositionen, blir detsamma.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om avslag.

Herr Lindberg i Umeå erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag nödgas emot herr Lindmark säga, att jag måste i stort sett vidhålla vad jag sade i mitt förra anförande. Det är dock ett faktum, att för sista året — det var det jag talade om — har statsbidraget utgått med 75 procent på vägunderhållskostnaden och icke med 85 procent.

När jag talade om 65 miljoner kronor, som skulle komma på skattebudgeten — det heter visserligen budgetutjämningsfonden men innebär i verkligheten skattebudgeten — talade jag ej om vägunderhållskostnaden utan om kostnaden för vägväsendet, som beräknas totalt till 90 miljoner kronor. Då bilskattemedlen beräknas inbringa 25 miljoner kronor, komma sålunda 65 miljoner kronor ur den så kallade budgetutjämningsfonden, d. v. s. i realiteten av skattemedel.

Det är alldeles riktigt som herr Lindmark säger, att han haft två alternativ: ett de gamla grunderna och ett, som nu framlägges i sammanjämningsförslaget. Sedan det första alternativet fallit i första kammaren, accepterade ut-

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på lan-
det m. m. (Forts.)

skottet herr Lindmarks andra alternativ. Jag trodde verkligen, att herr Lindmark i nuvarande läge skulle komma att hålla på sitt andra alternativ. Nu gör jag det i varje fall för hans räkning.

Slutligen vill jag säga, att i ett avseende hade jag fel, nämligen när jag sade att herr Lindmark påvisat svårigheterna att skilja på vinter- och sommarvägunderhåll. Jag beklagar, att jag missuppfattade herr Lindmark. Herr Lindmark har deklarerat, att denna svårighet ej finns, vilket alltså är en bekräftelse på den uppfattning statsutskottets majoritet företräder.

Herr **Lindmark**, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Om jag också har missuppfattat herr Lindberg på en punkt, har han missuppfattat mig på fem punkter. Det tycker jag är en proportion, som åtminstone är för mig ganska gynnsam.

Vad herr Lindberg sade om dessa 65 miljoner kronor är riktigt. Men det låg väl ändå någon mening bakom den anförda siffran. Det var i varje fall meningen att påvisa den stora ansträngning som statskassan skulle få genom dagens eventuella avslag på sammanjämkningen. Jag har redan påvisat, att det påverkar icke summorna med ett enda öre, och vi kunna därför icke fästa avseende vid herr Lindbergs senaste anförande.

Härefter yttrade:

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Jag skulle vilja till dels herr Lindberg och dels de herrar, som alltjämt vidhålla, att sparsamhetsåtgärderna avse dessa 85 procent på det uppskattade underhållet, säga nästan detsamma som jag sade, när jag deltog i debatten vid frågans avgörande sist, att det icke är den sparsamhet, som herrarna göra gällande, att det blir. Ty vill ni spara, mina herrar, är ni icke inne på rätt väg.

Hade man velat undvika den svårighet och åstadkomma sparsamhet, som man åberopar som ett av de starkaste skälen att gå på det uppskattade vägunderhållet, och samtidigt också få mindre statsutgifter, hade man kunnat komma med 75 procent för kommande budgetår liksom man gjorde i fjol. Då hade man fått dessa 25 procent eller 10 procent mer på vägdistriktet, liksom man givetvis också hade fått en ytterligare sporre på vägdistriktet att söka spara.

Jag vill säga, herr talman, att jag skulle finna denna väg mera tilltalande och acceptabel än det förslag, som nu föreligger. Jag vill först som sist säga, att de argument, som herrarna komma med under betoning av sparsamhetsskäl, äro rätt så verklighetsfrämmande. Det blir i själva verket på det sättet, att i vissa stycken håller det, men på ett flertal områden blir det orättvisa, därför att det finnes icke människor funtade med det sjätte eller sjunde sinne, som kan säga, att vägunderhållet kostar så och så mycket i det och det avseendet kommande år. Det är väl icke riksdagens mening, att vi här skola spekulera i denna ovissa beräkning.

Nu vill jag tillägga, att jag har fått den uppfattningen, att genom denna kompromiss — sammanjämkning kallas det ju — som träffats, har man dragit ut de värsta gifttänderna ur det förra förslaget. Men jag kan icke komma ifrån, att det kommer att bli mycket stora svårigheter och också giva möjligheter för en del vägdistrikt att jag vill icke säga manipulera men dock att vid övergången från vinter- till sommarvägunderhållet kanske lägga det än på det ena sättet och än på det andra sättet. Det torde med andra ord bli mycket svårt för dessa vägdistrikt att tillämpa enhetliga bestämmelser. Det är icke heller säkert, att vägingenjörerna se lika på saken i olika delar av landet.

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Jag tycker egentligen, herr talman, att dessa bestämmelser, som vi nu komma in på i sammanjämkningen, äro något böjliga, om jag får använda uttrycket, och att de sakna ryggrad.

Jag har fattat det så, att den statsutskottets majoritet, som dikterat beslutet, när frågan återkommit, har ansett, att man skulle gå in på denna linje, då den vore mera acceptabel än den, som förelåg i den reservation, som tidigare frambars av de ledamöter, som nu bilda majoriteten. Men jag måste säga, herr talman, att jag skulle vara ledsn, om icke andra kammaren vidbleve sitt förra beslut. Det är den rena, riktiga och kloka linjen. Där har man möjligheter att gå efter de grunder, som äro vedertagna och prövade och som av de olika vägdistrikten, såvitt jag vet, överallt befunnits vara de rättvisaste och riktigaste. Jag kan icke finna annat än att de böra bibehållas.

Herr Persson i Falla deklarerade sin uppfattning om detta samt meddelade, att han icke är ombud i något vägdistrikt mera, därför att det från hans vägdistrikt var en annan alldeles ovanligt duktig och skicklig man, som satt som ledamot i hans ställe och därför att socialdemokraterna togo ett mandat. Jag har försökt att taga reda på i vad mån denne man haft samma uppfattning som herr Persson i Falla. Det har jag icke fått klarhet i. Men sannolikt kan han icke dela herr Perssons i Falla uppfattning, har det sagts mig.

Jag har å andra sidan, herr talman, av vad som förevarit i denna fråga funnit, att man bland annat sagt på följande sätt: Vi från städerna, som icke tillhöra vägdistrikt, ha väl intet intresse av att gynna vägdistriktet. Herr talman! Jag fattar det på det sättet, att det, som i dag i denna fråga framföres i reservationen, är det rättvisa och riktiga. Min inställning har varit och kommer att bli, att skulle det föreligga ett förslag rättvist och riktigt — även om det endast gynnade storstäderna och icke alls landsbygdens intressen — skulle jag ändå giva det min röst. Åtminstone har min inställning och strävan alltid varit sådan. Jag kommer också att göra det nu.

Det finnes ingen anledning att frånga de gamla bestämmelserna att statsbidraget skall utgå på de verkliga underhållskostnaderna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Steneberg.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Lindberg i sitt anförande frammanade hotet, att det gäller skattebetalarnas medel, därför att bilskattemedlen icke räcka. Jag måste göra samma erinran som jag gjorde mot hans föregående anförande, där han gjorde en jämförelse mellan de anslag, som vi tidigare i dag behandlat. Just med hänsyn till omtanken om skattebetalarnas medel tror jag icke, att det är anledning att gå på en annan linje i det hänseendet.

Beträffande det resonemang han i övrigt hade angående grunderna, då han talade om, att det var 75 procent som beslutades förra året och nu 85 procent, tror jag icke, att vi behöva diskutera den saken, ty på den punkten ha alla samma uppfattning. Det har icke varit olika meningar om bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Jag vill erinra herr Persson i Falla, som framhöll, att jag förra gången då denna fråga behandlades ansåg, att icke anslaget räckte till, därom att jag även då hade den uppfattningen, att den gången var utskottets förslag i realiteten billigare än reservationens. Om herr Persson i Falla försöker taga reda på vad jag sade, kan han komma underfund med att jag vid det tillfället sade ungefär vad jag nu antytt.

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Herr Carlström ansåg det förra gången ligga under sin värdighet att deltaga i denna vägstämman. Nu ansåg han sig ha en viss moralisk skyldighet att giva kammarens ledamöter en moralläxa, hur de skola handla i dylika fall. I det hänseendet ställde han upp sparsamheten som ett moment. Jag måste fråga: Vad hade han för motiv för att nu använda detta sitt sparsamhetspatos? Intet! För min del gör jag gällande, att när det gäller sparsamhet har jag också en känsla för den saken. Jag tror, att man skall komma underfund med att vilket annat beslut riksdagen än fattar och i varje fall om riksdagen fattar beslut i överensstämmelse med sammanjämningsförslaget, så kommer det att för riksdagen bli dyrare än om den gått den vägen, som andra kammaren tidigare beslutat sig för.

Det är dessa reflexioner, herr talman, som jag ansett mig böra göra. Jag tror, att det icke är någonting i denna debatt, som har sakligt motbevisat de synpunkter, som jag i mitt förra anförande angav. Ej heller tror jag, att det på grund av det resonemang, som förts från olika talare, är anledning för andra kammaren att ändra mening.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till mitt förra yrkande om avslag på sammanjämnningen.

Herr Carlström: Jag väntade mig detta av herr Svensson i Grönvik. Han uppträder här med sådan bastant självsäkerhet och anser tydligen att varje annan, som uppträtt i debatten och hyst en annan mening än han, bör diskvalificeras därför att han inte begriper saken — eller eventuellt inte är vägstyrelseledamot. Jag hade den känslan förra gången vid diskuterade denna sak, att det låg till på det sättet. Det är monopol här i kammaren på vägvisdomen, och den ha herrar Svensson i Grönvik, Hansson i Rubbestad och andra anammat, och vi andra skola helst sitta och höra underdånigt på deras ord. Vi skola inte ens få avstå från att yttra oss ena gången eller få uppträda den andra. Men det göra vi i alla fall, herr Svensson i Grönvik.

Vad beträffar de sakliga skälen lyckas inte herr Svensson att med sin dimbildning i avseende på sparsamheten övertyga någon av kammarens ledamöter. Saken är den, att vi som sitta i vägstyrelsen, resonerar han, vi ha hand om förståndet och därför skall det bli på det sätt vi vill. Att kunna ändra på detta är ungefär lika lönlöst som att komma till någon liten kommun i småkommunlän och säga: Ni skola slå er tillsammans med andra församlingar för att få skapliga kommunalutskylder. Nej, så länge de gamla sockenpamparna finnas kvar, slår man inte tillsamman en enda socken. »Allt blir vid det gamla — så länge det är *vi* som bestämma.»

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande memorial nr 66, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 106 ja och 98 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 9, i anledning av väckta motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats tretton inom riksdagen väckta motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt.

I de likalydande motionerna nr 98 i första kammaren av herr *Linderot* och nr 90 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta avskaffa omsättningsskatten»;

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 98 och II: 90, om avskaffande av omsättningsskatten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna nr 53 och 149 i första kammaren samt nr 89, 194 och 196 i andra kammaren, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om ändring av förordningen om allmän omsättningsskatt i de delar, som berörts i detta betänkande, och därvid beakta vad i betänkandet anförts samt snarast möjligt för årets riksdag framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

3) att de likalydande motionerna I: 97 och II: 135, angående viss ändring i förordningen om allmän omsättningsskatt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4) att motionen I: 148, angående viss ändring i förordningen om allmän omsättningsskatt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

5) att motionen II: 195, om viss ändring i förordningen om allmän omsättningsskatt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6) att motionen II: 197, om förbud mot offentliggörande av anteckningar i omsättningsskattelängden rörande de skattskyldigas omsättningar och taxeringar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

7) att motionen II: 198, om viss ändring i förordningen om allmän omsättningsskatt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Henriksson**: Herr talman! Det innebär väl ingen överdrift om jag påstår, att det var med rätt utbredda olustkänslor som vi här i kammaren den 11 december 1940 antogo det då föreliggande förslaget till förordning om allmän omsättningsskatt. En del av oss kände måhända olust inför själva skatteprincipen. Den måste dock accepteras i det rådande statsfinansiella läget. Jag och många med mig kände i främsta rummet olust inför den utformning som skatten hade erhållit: hela rader med undantagsvaror, skatt på skatten, dold skatt o. s. v.

Motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

De rent tekniska bristerna voro också uppenbara. Finansdepartementets nya telning var beklagansvärt ofullgånge när den släpptes ut i livet, och den skönhetsbehandling som första särskilda utskottet efter två månaders trögt arbete lyckats åstadkomma var långt ifrån tillfyllest för att avhjälpa skavankerna. Utskottet var heller inte belåtet, det sade bestämt ifrån i sitt betänkande, att det framlagda förslaget brast i klarhet och lämnade rum för stor tvekan rörande bestämmelsernas rätta innebörd. Utskottsmajoriteten ville dock inte dra ut konsekvenserna av denna sin uppfattning. Det framställdes inom utskottet yrkande på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om omedelbart fortsatt överarbetande av förordningen, men detta yrkande måste framföras till riksdagen genom reservation. Riksdagen följde tyvärr utskottsmajoriteten, och gentemot reservanterna framhöll man att det inte var behövt med någon skrivelse, ty man var övertygad om att Kungl. Maj:t i alla fall skulle vidtaga åtgärder för att rätta till de förefintliga bristerna. Några initiativ i den riktningen har dock Kungl. Maj:t inte tagit trots att svårigheterna blivit nära nog olidliga både för de företag och de myndigheter som skola tillämpa förordningens bestämmelser. Kristiden medför i alla fall sådana belastningar och svårigheter både för företagare och myndigheter, att det sannoligen inte kan vara lämpligt att därtill sätta dem att gissa gåtor.

Jag tillhörde förra året reservanterna inom första särskilda utskottet, och jag är i år motionär och har därför anledning att med tillfredsställelse notera, att ett enhälligt bevillningsutskott nu föreslår en skrivelse till regeringen med begäran om en översyn av bestämmelserna i omsättningsskatteförordningen. Bevillningsutskottet tar främst sikte på det rådande osäkerhetstillståndet i fråga om skattepliktens avgränsning och förmenar, att man snarast möjligt måste komma till rätta härmed. Arrangemanget med den centrala omsättningsskattenämnden och dess befogenheter har visat sig otillräckligt då det gällt att ge de skattskyldiga vägledning rörande deras skatteplikt, och detta förutsades för övrigt redan i höstas.

Jag skall inte fördjupa mig i detta avsnitt, ty det finns redovisat i utskottets betänkande. Här ha nu också förelegat vissa motioner till behandling, vari yrkats på utökning av antalet skattefria varor. Bevillningsutskottet har här intagit samma principiella position, kan jag säga, som första särskilda utskottet förra året och säger, att »i likhet med första särskilda utskottet finner utskottet det av praktiska skäl vara angeläget, att antalet skattefria varuslag begränsas till så få varor som möjligt», och avstyrker av den anledningen bifall till de framförda motionerna.

Den här frågan har nyligen på ett annat sätt fått en överraskande aktualitet. I det förslag till förordning som Kungl. Maj:t framlade i höstas, fanns det i andra paragrafen ett moment som lød: »Kungl. Maj:t äger förordna de ytterligare undantag från skatteplikt beträffande särskilda varor eller varugrupper», och i en motion yrkade jag för min del avslag på detta moment. Motiveringen till detta avslagsyrkande var tvåfaldig. För det första ansåg jag det principiellt och konstitutionellt oriktigt att riksdagen fränhänder sig beslutanderätten rörande skattepliktens omfattning. För det andra hade jag den bestämda ståndpunkten att undantagsvarorna borde hållas vid ett minimum med hänsyn både till kontrollen och arbetsbelastningen på de skattskyldiga. Mitt yrkande hade också sympatier i utskottet. Jag skulle vilja säga stora sympatier. Men efter åtskillig diskussion enades man emellertid om att låta bestämmelsen kvarstå. Jag gav också för min del med mig på den punkten med hänsyn till utskottets skrivning. Så här heter det i första särskilda utskottets utlåtande nr 10, sid. 26: »Enligt 2 § 2 mom. i förslaget skall Kungl. Maj:t äga förordna om ytterligare undantag från skatteplikt beträf-

Motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt. (Forts.)
fande särskilda varor eller varugrupper. I motionen II: 32 har hemställts, att detta stadgande måtte utgå. Till motivering av stadgandet har departementschefen anført, att han ansett detsamma icke gärna kunna undvaras i en lagstiftning sådan som denna, vars verkningar äro lika vittgående som svåröverskådliga. Av detta uttalande drar utskottet den slutsatsen, att ifrågavarande bemyndigande är avsett att begagnas endast för sådana nu oförutsedda fall, då alldeles särskilt starka skäl tala därför och då omständigheterna icke medgiva frågans hänskjutande till riksdagen. Under förutsättning, att bemyndigandet erhåller denna snäva uttolkning, anser utskottet stadgandet kunna och böra kvarstå.»

Ja, vad har nu hänt! Jo, Kungl. Maj:t har behagat att fullständigt nonchallera denna riksdagens klart uttalade önskan och göra det mitt under pågående riksdag. Med stöd av det här nyssnämnda momentet har Kungl. Maj:t utfärdat en förordning, som trädde i kraft i går, den 1 april alltså, och enligt vilken de skattefria varornas skara utökas med följande: medel för betning av utsäde, s. k. A. I. V.-vätska avsedd för konservering av foder, bakteriekulturer till växter, saltsten samt hösalt. Vidare kalciumkarbid, takpapp och annan impregnerad byggnadspapp, tjära och tjärolja av alla slag, asfalt, bitumenmattor, isoleringsmattor, reveteringsmattor och reveteringsväv. Det är att märka, att flera av de här nyss nämnda nya undantagsvarorna varit föremål för diskussion inför första särskilda utskottet i höstas. Vad karbid beträffar framställdes inom utskottet ett yrkande om att den varan skulle uppföras på listan för skattefria varor. Det yrkandet avslogs av utskottet. Varorna hösalt, papp och tjära voro föremål för diskussion i samband med frågan om principen för gränsdragningen mellan butikshandelsvara och icke butikshandelsvara.

Man var inom utskottet medveten om att en utsträckning av undantagsvarorna skulle försvåra kontrollen och öka arbetsbördan för handeln. Första särskilda utskottet yttrade om den saken följande: »Ju flera undantag som medgivas, desto större bliva besvärligheterna för handeln och svårigheterna att utöva kontroll över beskattningen. Från åtskilliga handelsorganisationers sida ha dessa synpunkter starkt understrukits, och från vissa håll har till och med ifrågasatts, om det överhuvud taget skall bliva möjligt för detaljhandlarna att fylla funktionen som uppbördsorgan, därest systemet med undantag bibehålles.» Vidare yttrar första särskilda utskottet: »Utskottet anser alltså att vissa livsmedel åtminstone för närvarande böra undantagas från beskattningen, men finner å andra sidan angeläget att dessa undantag icke nu ytterligare utökas.» Utskottet hade samma princip i ögonsikte, när det gällde att dra gränsen mellan butikshandelsvaror och icke butikshandelsvaror. För att icke butikshandeln skulle diskrimineras öppnade utskottet en möjlighet att sälja icke butikshandelsvaror i butikerna utan att skatt behövde uttagas. När utskottet i sitt betänkande hade redovisat för denna justering fortsatte utskottet: »I övrigt anser sig utskottet här endast böra framhålla, att det av samma skäl, som föranlett utskottet att föreslå den nyss omnämnda kompletteringen av 2 §, givetvis är angeläget, att alla varor som i någon mera betydande utsträckning försäljas i butik — låt vara endast inom lanthandeln eller eljest inom någon mera begränsad del av butikshandeln — också bliva förklarade för butikshandelsvaror.» När detta skrevs hade utskottet både tjära, papp och hösalt och många andra stora artiklar inom lanthandeln och järnhandeln i åtanke.

Inom handeln ansåg man detta utskottets uttalande synnerligen värdefullt med hänsyn till att bestämmelserna i övrigt gävo mer än nog av arbete med bokföring och kontroll. Nu har Kungl. Maj:t strukit ett streck över hela den-

Motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

na mödosamt uppbyggda avvägning av olika intressen, som då gjordes inom första särskilda utskottet, och Kungl. Maj:t negligerade fullständigt gränserna för det bemyndigande som riksdagen med tvekan givit. Jag vill än en gång upprepa att utskottet av vad som Kungl. Maj:t anfört drog den slutsatsen att bemyndigandet var avsett att begagnas endast för sådana nu oförutsedda fall, då alldeles särskilt starka skäl tala därför och då omständigheterna icke medgiva frågans hänskjutande till riksdagen. Icke i något avseende berättigade den fullmakten, så vitt jag begriper, till den åtgärd som vidtagits, och jag säger, att jag avvaktar med rätt stort intresse hur riksdagen, närmast dess konstitutionsutskott, kommer att reagera inför denna icke oväsentliga principfråga. Genom vad som nu skett är, såvitt jag förstår, gärdet upprivet. Man har här från utskottets sida försökt hålla igen gentemot alla de krav, som var och en från sina utgångspunkter rest på nya och nya undantag. Alla komma ihåg vilken stor packe motioner vi hade i höstas, och i vilka man yrkade på undantag för det och undantag för det. Nu har Kungl. Maj:t alltså t. o. m. medgivit undantag för varor, som utskottet förra året icke ansåg böra höra till undantagen. Nu ha vi varit ganska övertygade om att vi få långa rader igen med framställningar om nya undantag. Jag måste säga, att jag är ganska orolig för den utveckling, som kan komma efter detta.

Ja, herr talman, till slut skall jag endast med ett par ord motivera, varför jag accepterat avstyrkandet av två av mina fyra motioner. Den ena av dessa två rörde frågan om huruvida återbäring och kassarabatt, som lämnas i affärerna, skulle inräknas i säljarens vederlag eller icke. Den motionen väcktes, därför att innan motionstiden var utgången, hade man icke lyckats få någon klarhet om hur den saken skulle tolkas, och de sakkunniga på det området voro, så vitt jag förstår, av delade meningar. Sedermera har i formuläret till deklarationen en punkt upptagits, där avdrag medgivits för kassarabatt och återbäring, och således har den frågan redan blivit löst, jag måste dock säga på ett sätt, som icke giver full klarhet. I motionen yrkade jag på att sådan kassarabatt och återbäring, som bestämts på förhand, som alltså kan sägas vara en del av köpeavtalet och icke på något sätt kunde anses ingå i vederlaget, skulle få dras av. Det kunde ju däremot vara problematiskt, huruvida en återbäring, som utgår av vinstmedel, skulle få dragas av. Utskottet påpekar detta och anser att Kungl. Maj:t skall ägna den saken uppmärksamhet.

Den andra motionen, som utskottet också avstyrkt, rörde ett yrkande om att anteckningar i omsättningsskattelängden icke skulle bli offentlig handling. Jag har i motionen hänvisat till att det i förordningen säges ifrån att deklarationsuppgifterna icke få vara offentliga handlingar. Därav följer, anser jag, att omsättningsskattelängden, i den mån det rör omsättningssiffror, icke bör vara offentlig handling. Nu kan det kanske vara litet diskutabelt vilket utskott, som bör behandla en sådan fråga — om det skulle vara bevillningsutskottet eller konstitutionsutskottet. Frågan har nu lösts så, att man påpekar saken och förmenar att Kungl. Maj:t bör ägna frågan uppmärksamhet, när formuläret för omsättningsskattelängden skall utarbetas.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande betänkande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till klockan 7.30 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 14.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Gustafsson** i Lekåsa, som anförde: Herr talman! Nuvarande allvarliga läge motiverar otvivelaktigt inkallelserna av värnpliktiga och landstormsmän till beredskapstjänst. Vårt lands lojala och fosterländskt sinnade jordbruksfolk vill förvisso icke heller att vad som är nödvändigt i sådant hänseende skall eftersättas. En annan sak är att livsmedelsförsörjningen och såsom en viktig del därav jordbruksproduktionen är av stor betydelse även ur försvarsberedskapens synpunkt. Om exempelvis sådd och skörd äventyras, kan detta medföra att vårt lands möjlighet att bevara oberoende och handlingsfrihet i förhållande till utlandet väsentligen förminsкас.

Man skänker gärna sitt erkännande åt statsmakternas goda vilja att i möjligaste utsträckning tillse att för jordbruket nödvändig arbetskraft, som utkallats till beredskapstjänst under för näring bråd tid, hempermitteras. Där emot kan kanske icke alltid samma erkännande ges åt myndigheternas förståelse att tekniskt lösa problemen och deras praktiska handlag därmed. Intrycket från föregående år är i alltför många fall att resultaten ingalunda fullt motsvarade de goda föresatserna och de offentligen kungjorda avsikterna. Det är att hoppas att till det snart förestående vårbruket i år mera tillfredsställande resultat ernås.

Faktum är dock att i många fall personer som behövdes hemma och borde ha hemsänts icke alls erhöilo permission samt att i många trakter de permitterade kommo hem först när den brådeste tiden var över. Sådant är otvivelaktigt ägnat att väcka berättigad irritation.

En annan sak vill jag särskilt peka på. Den gruppering av till beredskapstjänst inkallade ävensom sådana som kunna förväntas bli inkallade därtill med hänsyn till huru väl de behövdes hemma vid jordbruket i olika klasser, vidlådes obestriddligt av många bristfälligheter. Kristidsstyrelsernas och nämndernas verksamhet i detta hänseende föreföll nog mången gång att vara behäftad med påtagliga ojämnheter. Man får väl förutsätta att från början beräknades huru många som med hänsyn till försvarets behov kunde hemsändas och att om i vissa fall permittering icke skedde detta medförde att icke den sålunda beräknade möjligheten till lättnad åt jordbruket fullt utnyttjades.

En alltför snäv avgränsning exempelvis av A-klassare — sådana som i första hand borde komma i fråga för hempermittering — kunde därför medföra icke önskvärda konsekvenser. Sålunda inträffar i vissa av mig kända fall att i en mindre socken kanske bara en enda placerades i A-klass samt att denne sedan inte blev mobiliserad. På grund av den alltför snäva grupperingen kunde detta leda till att därför från denna socken ingen alls blev hemsänd, medan flera väl behövde det. Med vad jag anført vill jag ingalunda säga, att icke den det gällde synnerligen väl motsvarade anspråken på dem som i första hand böra hemsändas. Men även andra borde enligt min bestämda uppfattning dessutom kunna ha erhållit motsvarande gradering.

Under återopande av de anförda synpunkterna ber jag om kammarens tillstånd att till *statsrådet och chefen för försvarsdepartementet* få framställa följande frågor:

1) Vill statsrådet i folkförsörjningens intresse medverka till att vid inkallelse till beredskapstjänst under för jordbruket bråd tid sådana militära enheter såvitt möjligt icke beröras, som i största utsträckning rekryteras från den jordbrukande befolkningen?

2) Kunna vi hoppas på ett smidigare permitteringssystem, så att de inom jordbruket verksamma som kunna permitteras till vårarbetena hemsändas i för de olika landsdelarna lämplig tid ävensom att den ur försvarets synpunkt

Interpellation. (Forts.)

möjliga permitteringen icke i de olika fallen beskäres genom för snäv behovsgradering?

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 15.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig fastighet i Jokkmokks socken;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa undersökningar på jordbrukets område; och

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till understöd åt fiskare.

§ 16.

Herr *Andersson* i Igelboda avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 159, med förslag om ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 4.46 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 2 april.

Kl. 7.30 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

*Motioner av-
seende för-
ordningen om
allmän om-
sättningsskatt.*

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning bevillningsutskottets betänkande, nr 9, i anledning av väckta motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

(Forts.)

Herr **Senander**, som anförde: Herr talman! Jag vet, att jag kommer att tala för döva öron, när jag nu drager en lans för den motion, som jag och mina meningsfränder i kammaren väckt och som går ut på slopande av omsättningsskatten, men jag vill i trots härav säga ett par ord.

Under den korta tid, som omsättningsskatten verkat, har det bekräftats, att den kritik, som levererades vid lagens tillkomst, alltigenom var berättigad. Omsättningsskatten har visat sig vara en skattepålaga, som med hela sin tyngd drabbar de fattigaste i landet. Liksom all annan indirekt beskattning betyder den däremot en klar fördel för bolagen och de större inkomsttagarna, vilka genom omsättningsskatten och andra indirekta skatter befrias från en kraftigare direkt beskattning. Skatten har t. o. m. verkat hårdare i praktiken för de stora massorna än vad man kunde förutsätta vid dess tillkomst. Det har nämligen visat sig, att icke bara staten utan också många mindre samvetsömma affärsmän passat på att under skydd av omsättningsskattelagen skinna konsumenterna. Dessa affärsmän ha sålunda använt omsättningsskatten som täckmantel för att skaffa sig en extra vinst. Jag skulle tro, att det icke ligger någon större överdrift i påståendet, att denna vinst närmar sig storleken av det belopp, som staten tager ut genom skatten. För vår del beräknade vi, då skatten kom till, att den skulle fördyra levnadskostnaderna för exempelvis en familj på sju personer med i runt tal 230 kronor om året. Sedan lagen nu tillämpats en tid, kan man fastslå, att den verkliga fördyringen är betydligt större. Man kan inför detta ha rätt att ställa frågan: Var det för att möjliggöra denna dubbla utplundring av konsumenterna, som lagens tillskyndare så frenetiskt kämpade för att skatten skulle vara osynlig? Omsättningsskatten är enligt vår uppfattning en synnerligen raffinerad metod för en effektiv beskattning av de små inkomsttagarna. Det är ju också klart för alla, att ingen skatt har mottagits med så stark förbittring bland de breda lagren inom folket som just omsättningsskatten. De talrika protestuttalanden, som gjorts inom fackföreningsrörelsen och inom många husmodersförsamlingar, äro ju tillräckliga bevis för stämningen hos det arbetande folket. När vi därför kräva, att omsättningsskatten skall slopas, anse vi oss ha bakom detta krav den stora majoriteten av det svenska folket.

Mot detta krav från vår sida invändes, att staten måste ha medel till sina utgifter, de stora utgifter, som i avsevärd omfattning äro en följd av krisen, och att man icke egentligen kan på annat sätt anskaffa medlen än genom en

Motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt. (Forts.)
hård beskattning också av konsumenternas stora massa. Vi ha för vår del tidigare förklarat, att rustningsslöseriet måste begränsas, om icke land och folk skola fullkomligt ruineras. Vi ha också visat på en väg till finansiering av de stora statsutgifterna, en annan väg än att pressa massorna. Den vägen är att klämma efter bolagen och de större inkomsttagarna. De väldiga vinster, som bolagen nu redovisa, vittna värtaligt om att kupongklipparna icke bära några andra bördor än möjligen de bördor, som representeras av de stora dividenderna. Det är också på tiden, att vi äntligen få en ordentlig förmögenhetsbeskattning. Det är ju ett faktum, att förmögenheterna i det väsentliga äro fullständigt oantastade. Gentemot detta vårt krav har man rest den invändningen, att en förmögenhetsbeskattning är detsamma som en konfiskation. Därtill svara vi utan vidare, att vi äro anhängare av en förmögenhetskonfiskation. Vi anse, att de som icke dragit sig för att konfiskera fattigt folks knappa inkomster icke borde vara så betänksamma, när det gäller att genomföra konfiskation av förmögenheterna.

Herr talman! Det har talats om att genom en räntesänkning åstadkomma en sänkning av den allmänna prisnivån eller i varje fall i vissa avseenden en prissänkning. För min del tror jag, att utsikterna att nå ett sådant resultat genom en räntesänkning äro mycket problematiska. Däremot betyder ett slopande av omsättningsskatten, att man kan åstadkomma en säker och omedelbar sänkning av prisnivån till gagn för folkets stora massor. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den motion, som avgivits av mig och mina partikamrater.

Härefter yttrade:

Herr **Thorell**: Herr talman! Då jag begärt ordet är det icke för att ingå i någon polemik mot föregående talare, utan jag skall gå in på en detalj, som, vad jag vet, icke tidigare i dag berörts.

Vid denna tid förrättas det runt om ute i landet ett stort antal auktioner. Det kan vara hos jordbrukare, som sluta med sina jordbruk, eller hos dödsbon, som realisera tillgångarna i boet. Jag har både från dem som hålla auktionerna — auktionisterna — och från de personer, som realisera sina tillgångar, fått förfrågningar, huruvida omsättningsskatt i dylika fall skall utgå eller icke. Jag har hänvisat vederbörande till omsättningsskattenämnden, då jag på min egen förfrågan där icke fått något besked. Så sent som för några timmar sedan förfrågade jag mig hos nämnden, om man nu kommit till klarhet i hur författningarna skola tolkas och om omsättningsskatt skall utgå, men jag fick till svar, att ännu ingenting var bestämt därom.

Denna ovisshet har vållat mycket stora svårigheter. En auktion, som hölls 4 mil härifrån för en tid sedan, fördröjdes ett par tre timmar bara fördenskull. Man vågade icke sätta i gång, därför att man icke var klar på saken. Auktionisten förklarade, att han icke kunde lägga på omsättningsskatt, om han icke på förhand hade talat om för kunderna, att så skulle ske.

Emellertid tycks man vilja tolka författningarna på det sättet, att om ägaren till lösöret själv håller auktionen och sålunda icke anlitar en auktionist, skall ingen omsättningsskatt utgå. Skall däremot en kommissionär — såsom uttrycket heter — förrätta auktionen, en person som bedriver sin rörelse yrkesmässigt, måste omsättningsskatt erläggas. Jag ber först att få påpeka, att det är ganska egendomligt, att det icke är varans natur som är avgörande. Här har det kommit in ett helt nytt moment, frågan vem som säljer varan. Jag kan icke förstå, att detta kan vara riktigt. När andra särskilda utskottet förra året skrev i saken, tog man upp vissa exempel. Bl. a. sades det, att om en antikvi-

Motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt. (Forts.)
tetsaffär samlar upp varor från olika håll och håller auktion, skall omsättningsskatt utgå. Man kan väl knappast säga, att det finns någon likhet mellan försäljningen i en antikvitetsaffär och den försäljning, som sker då en jordbrukare hemma på sin gård realiserar sitt lösöre.

Nu har bevillningsutskottet tagit upp frågan och föreslagit, att den skall utredas — jag har själv varit med om behandlingen för övrigt. Jag skulle gärna vilja ge några tips om hur saken bör ordnas. Det vore väl ändå riktigt, att det som gäller för ägaren också skall gälla för kommissionären och att skatt således ej skall utgå, då det annars är stor risk för att det kommer att fuskas härvidlag och träffas uppgörelser mellan kommissionärerna och ägarerna för att kringgå bestämmelserna.

Detta var en av de detaljer, som jag ville beröra. Så var det ännu en, och den rör tillämpningen av lagen när jordbruksmaskiner, bilar eller andra saker säljas och använda varor tagas i utbyte — antingen det nu är varor av samma slag eller andra slags varor. En av de största maskinfirmorna i vårt län har skrivit till mig och påpekat de egendomliga situationer, som kunna uppstå. En jordbrukare, som köper t. ex. en ny skördemaskin och lämnar sin gamla i utbyte, får betala omsättningsskatt på hela köpesumman för den nya maskinen. Då går alltså den gamla maskinen tillbaka till firman och försäljes till en annan jordbrukare, i vanliga fall någon som har det sämre ekonomiskt ställt. Det tages då ut omsättningsskatt på nytt. Nu kan någon säga, att den kostnaden får affärsmannen betala. Men alla, som känna till förhållandena, inse säkert, att den siste köparen säkerligen får på det ena eller det andra sättet betala omsättningsskatt även han. Jag skulle vara mycket glad, herr talman, om under den fortsatta debatten här någon ville vara vänlig att påvisa något annat fall, där dubbelbeskattning i fråga om omsättningsskatt sker. Jag har hittills icke sett något annat, men kanske har jag icke varit tillräckligt uppmärksam på saken. I det exempel jag nämnde föreligger en klar och tydlig dubbelbeskattning. Jag skall med hänsyn till att vi ha mycket arbete kvar i kväll icke trötta kammaren med att draga fram fler av de exempel, som den ifrågakvarande firman anför.

Då nu vissa frågor i samband med omsättningsskatten skola tagas under omprövning, har jag velat, herr talman, få dessa synpunkter till protokollet. Jag hoppas, att utredningen tager hänsyn till de förhållanden jag nämnt och kommer med bättre förslag. För närvarande är omsättningsskattelagen och dess tolkning icke klar och rättvis i de detaljer jag här berört.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det finns enligt min uppfattning ingen anledning att nu återigen taga upp en mera omfattande debatt om omsättningsskattens vara eller icke vara. Det råder i dag precis samma förhållanden som när vi i höstas nödgades godtaga denna skatteform, och då är det ju tämligen meningslöst att börja debattera skattens upphävande.

Jag skulle för övrigt till herr Senander vilja säga, att vi befinna oss väl nu i det läget, att det praktiskt taget icke finns något land, som icke bygger en väsentlig del av inkomsterna på omsättningsskatt. Jag tror icke, att herr Senander, om han vill göra en studiefärd även österut, skulle alltför länge behöva sväva i okunnighet om att man också där rätt väsentligt bygger på en sådan skatt.

Det förvånar mig, att herr Senander talade om att han räknat ut, att en arbetarfamilj måste betala betydligt mer än 240 kronor i omsättningsskatt om året. Om jag icke räknar fel i hastigheten måste det betyda — vi hålla oss till 250 kronor för jämnhetens skull — att familjen köper skattelagda varor för 5,000 kronor. Även om herr Senander skulle ha rätt i sitt uttalande om

Motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt. (Forts.)
att man har tagit väsentligt mera än vad skatten betingar och även om jag säger, att det rör sig om för 4,000 kronor skattepliktiga varor, kan jag icke, om jag räknar med alla möjliga utgifter, de vanliga skatterna, alla utgifter för skattefria varor, hyror o. s. v. komma till annat resultat än att den som betalar en omsättningsskatt av denna storlek måste röra sig med en inkomst, som ligger någonstans mellan 7,000 och 9,000 kronor.

Förvånansvärt är det också, att herr Senander fullkomligt har förbisett det uttalande angående förmögenhetsbeskattning som ett instrument för betalande av de ökade skulder, som staten tvingas göra i detta läge, vilket riksdagen gjorde vid 1940 års riksdag i samband med beslutet om omläggningen av värnsskatten. Det uttalandet står ännu i dag, och jag skulle tänka mig, att riksdagen icke är mindre benägen att vidhålla detta sitt uttalande den dag som i dag är.

Jag skulle sedan vilja säga angående de av herr Thorell här framförda synpunkterna, att särskilt när det gäller auktionerna har utskottet uttalat att det är nödvändigt att vinna större klarhet i saken än vad som för närvarande råder.

I fråga om de synpunkter, som här framfördes av herr Henriksson, så kan jag inte på något sätt finna att vi hade kommit längre, om riksdagen hade bifallit herr Henrikssons reservation i december, än vi ha kommit nu, därför att riksdagen biföll utskottsförslaget. Det är ju ingen obekant, att första särskilda utskottet lade ned mycket arbete för att finna en annan konstruktion än den, som man slutligen enligt det kungliga förslaget nödgades stanna vid. Nu har man haft längre tid på sig. Man har haft möjlighet att tillgodogöra sig den erfarenhet, som har vunnits under dessa månader, och det har stärkt bevillningsutskottet, som ju i stort sett är detsamma som första särskilda utskottet vid urtima riksdagen, i dess uppfattning att man här måste söka sig fram på vägar, som på ett tidigare stadium, än som kan ske med de vanliga skattedomstolarna, kunna skapa klarhet inte bara på punkten om butikshandelsvaror utan även i spørsmålet om skattläggning eller icke skattläggning. Det är just de fall, där man svävar i okunnighet om skatten skall åvila en vara eller inte, och kanske att den inte skall åvila varan men handlanden ändå uttagit skatt, som givetvis inte kan återbetalas till dem, som erlagt den i små portioner, det är just i dessa fall det är nödvändigt att få klarhet.

Det som är den svåra punkten här är givetvis att man måste söka undvika att få till stånd konflikter emellan den nämnd, som har handhaft tolkningen av omsättningsskatteförordningen på de punkter den har fått sig anförtrödd, och de ordinarie skattedomstolarna. Här har nu från skilda håll lagts fram en mångfald av synpunkter på detta problem. Kammarrätten har bland annat framhållit, att man skulle kunna åstadkomma någon sorts hälftenbruk mellan kammarrätten och centrala omsättningsskattenämnden. Jag skulle vilja starkt understryka vad utskottet säger särskilt på en punkt i sitt utlåtande, att det har ifrågasatts om man inte helt enkelt kunde flytta in omsättningsskattenämnden i kammarrätten, göra tvenne byråer i kammarrätten, som handha dessa ting och få dem knäckta på det mest lämpliga sättet på en gång och därigenom också undvika alla konflikter i fortsättningen mellan centrala omsättningsskattenämnden och de ordinarie skattedomstolarna.

Sedan skall jag inte yttra mig om den kritik, som herr Henriksson riktade mot Kungl. Maj:t, närmast finansministern, för vad han skulle ha låtit komma sig till last när det gällde utfärdandet av den sista förordningen. Det ankommer inte på bevillningsutskottet att göra någon tolkning av dessa ting. Kungl. Maj:t får väl svara i den ordning som är föreskriven, när nu herr

Motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt. (Forts.)
 Henriksson har hotat med konstitutionsutskottet såsom det svärd, som nu hänger över Kungl. Maj:ts regering och närmast finansministern. Det finns icke anledning vare sig för mig eller för bevillningsutskottet att lägga oss i denna tvist — den får ha sin gång — och om inte den lyckas så får väl herr Henriksson söka sak med Kungl. Maj:t på sätt han finner lämpligt.

Jag vill, herr talman, med anförande av dessa synpunkter och med uttalande av den förhoppningen att det skall vara möjligt, såsom utskottet hemställer om, att snarast möjligt under innevarande riksdag från Kungl. Maj:t få ett överarbetat förslag i dessa avseenden, hemställa om bifall till vad bevillningsutskottet har föreslagit.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan under punkten 1), nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de likalydande motionerna I: 98 och II: 90; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

På därå framställd proposition biföll kammaren härefter vad utskottet under punkterna 2)—7) hemställt.

§ 2.

*Åtgärder till
förebyggande
av att landets
jordbrukare
vid nedslakt-
ning av djur-
besättningar
till följd av
foderbrist
m. m. nödgas
utgiva direkt
skatt för den i
anledning
därav upp-
burna valu-
tan.*

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 10, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förebyggande av att landets jordbrukare vid nedslaktning av djurbesättningar till följd av foderbrist m. m. nödgas utgiva direkt skatt till det allmänna för den i anledning därav uppburna valutan.

Därvid anförde:

Herr **Lundell**: Herr talman! Jag har till detta bevillningsutskottets betänkande fogat en blank reservation, och jag vill tillåta mig att ta kammarens uppmärksamhet i anspråk ett par minuter för att klargöra, vad som ligger bakom denna reservation.

I det ärende det här är fråga om — alltså hur man skall förfara med beskattning av sådana inkomster, som ha uppkommit för en lantbrukare, när han sålt kreatur på grund av foderbrist — ha inom länsstyrelserna lämnats vissa anvisningar, som stå refererade nedtill på sidan 2 i betänkandet. Där står det, att anvisningarna »ha därvid i regel varit av i huvudsak följande innehåll».

»Vid bestämmande av gränsen mellan löpande försäljning, d. v. s. normal omsättning av kreatur, och realisation borde i fråga om större och medelstora kreatursbesättningar i allmänhet räknas med $\frac{1}{5}$ av besättningen såsom normal omsättning. Försäljningssumman för denna del borde inräknas i inkomsten av jordbruksfastighet. Om nedslaktning ägt rum i större omfattning än som motsvarar $\frac{1}{5}$ av besättningen, borde frågan om beskattningen av inkomsten av den försälda överskjutande delen av besättningen bedömas enligt reglerna för beskattning av realisationsvinst.» Så står det slutligen, att i fråga om mindre jordbruk borde frågan, huruvida normal eller onormal nedslaktning föreligger, bedömas från fall till fall.

Se vi sedan på vad utskottet självt säger skola vi finna, att utskottet rekommenderar de här anvisningarna, som lämnats inom länen, till efterföljd. I nedre delen av sidan 3 står följande sats: »Det torde kunna förväntas, att sagda anvisningar, därest de beaktas av beskattningsnämnderna, skola bidra till en såvitt möjligt enhetlig tillämpning av bestämmelserna samt leda till ett för de skattskyldiga tillfredsställande resultat.» Detta uttalande från

Åtgärder till förebyggande av att landets jordbrukare vid nedslaktning av djurbesättningar till följd av foderbrist m. m. nödgas utgiva direkt skatt för den i anledning därav uppburna valutan. (Forts.)

utskottets sida är ju i stort sett en rekommendation att tillämpa de lämnade anvisningarna, fastän man ju naturligtvis inte kan säga att det är en direkt föreskrift eller ett påbud att anvisningarna äro de enda som få tillämpas.

Kan man nu anse, att de anvisningar, som jag här relaterat, äro i allo tillfredsställande och rättvisa gentemot lantbrukaren-skattedragaren? Efter min mening kan man inte anse att de äro alldeles rättvisa eller tillfredsställande. Låt oss anta som ett exempel, att vi ha en lantbrukare, som har 20 kor i början av beskattningsåret i fråga, och antag att han sedan säljer 4 kor under beskattningsåret. Det är $\frac{1}{5}$ av besättningen. Men antag sedan, att han genom naturlig tillväxt, alltså genom ungdjur, kvigor, kalvar, får ett tillskott av nya kor till samma antal. Då har han i slutet av beskattningsåret fortfarande 20 kor. Han har sålt 4 och fått in 4 nya genom naturlig tillväxt.

Om förhållandet har varit detta, är det enligt min uppfattning fullt naturligt och riktigt att han varit i sin jordbruksbilaga upptaga som intäkt likviden för de 4 kor han sålt. Men antag att förhållandet är annorlunda på det sättet, att han har sålt dessa 4 kor på grund av foderbrist. Han har då säkerligen också på grund av foderbrist inskränkt sin ungdjurshållning, och låt oss antaga att resultatet blivit, att han inte har fått in några nya kor som ha kalvat, I slutet av året har han då 16 kor emot 20 i början på året. Om vi då för enkelhetens skull antaga, att hans ungdjursbestånd är detsamma i slutet av året som i början, alltså likvärdigt — identiskt är det naturligtvis inte — då har man alltså den skillnaden mellan början och slutet av året, att i början hade han 20 kor och i slutet 16. Under sådana förhållanden synes det mig rättvist och riktigt, att han inte skall behöva upptaga som inkomst likviden för dessa 4 kor, som han sålt. Jag menar att man måste göra en distinktion mellan dessa två fall, då han visserligen sålt lika många djur i båda fallen men har en mindre besättning i ena fallet än i det andra vid beskattningsårets slut. — Det är nu klart, att om han inte i detta senare fall, då besättningen reducerats, behöver upptaga som intäkt likviden för de djur han sålt, får han naturligtvis inte heller framdeles, ifall han skulle köpa igen ett motsvarande antal djur, dra av den utgiften såsom en utgift på jordbruksbilagan, och det vare sig detta nya inköp sker under samma år eller det sker under något följande år.

Jag vill framhålla, att det tänkesätt som jag här anfört såsom det riktiga, överensstämmer också med vad som skulle komma att beräknas, ifall vederbörande lantbrukare deklarerade efter bokföring på ett affärsmässigt sätt. Då skulle den inkomst han fått genom försäljning av de 4 djuren i det senare fallet neutraliseras av en minskning av hans inventerade kreatursbesättning i slutet av året.

Däremot blir det ju på ett annat sätt, om man följer de rekommendationer som bevilningsutskottet här mer eller mindre livligt rekommenderar till efterföljd. Där gör man ju icke någon skillnad mellan de två fall, som jag här schematiskt uppvisat. Där menar man, att beskattningsmyndigheterna skola i båda dessa fall förfara på samma sätt. Där är det avgörande, hur stor del av det ingående djurbeståndet han har sålt, och man tar icke hänsyn till om hans besättning därigenom har minskat eller förblivit oförändrad.

Nu frågar kanske någon, hur det kommer sig, när jag har denna skiljaktiga uppfattning från utskottet, att jag inte givit den till känna i en klart formulerad reservation utan endast avgivit en blank reservation. Det har jag gjort därför att jag inte är övertygad om att en befrielse för lantbrukarna att upptaga som intäkt likviden för de försålda djuren skulle i allmänhet vara för-

Åtgärder till förebyggande av att landets jordbrukare vid nedslaktning av djurbesättningar till följd av foderbrist m. m. nödgas utgiva direkt skatt för den i anledning därav uppburna valutan. (Forts.)

delaktig för lantbrukarna. Det är nämligen så, att den lantbrukare, som har sålt djur under hösten på grund av foderbrist, söker i synnerligen många fall köpa igen ett motsvarande antal djur till sommaren och betet, och man kan vara säker på att han får betala mera för de djur han köper nu än vad han fick för dem han sålde i höstas. Då är det för honom fördelaktigast att uppta som intäkt likviden för de djur han har sålt och då i stället få göra avdrag för de djur han köper igen på våren. Detta förhållande är anledningen till att jag inte har ansett det vara så nödvändigt att direkt i text i en reservation utlägga min uppfattning om det förfarande, som jag anser skulle vara det formellt riktiga. Jag har därför nöjt mig med denna blanka reservation.

Herr talman! Jag har icke något yrkande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag kunde nöja mig med ett enkelt yrkande om bifall till utskottets hemställan. Jag vill emellertid i detta sammanhang påpeka, att man naturligtvis alltid kan diskutera vad som är den fullständiga rättvisan eller inte och anse, att det resultat, till vilket utskottet kommit, inte innehåller den fullständiga rättvisan. De övriga 19 ledamöterna i utskottet anse det vara tämligen rättvist, och det förmåles att motionärerna äro tämligen nöjda med den rättvisa, som man försökt åstadkomma.

Utskottet har ju inte velat följa denna schablon, som håller ett gott stycke, utan utskottet har därtill också sagt, att anvisningarna naturligtvis icke få utgöra hinder för tillämpning i särskilda fall av annan beräkningsgrund i fråga om en skattskyldigs normala omsättning, och för att komma ytterligare ett steg mot rättvisan har man ansett att taxeringsnämndernas beslut böra närmare prövas av prövningsnämnderna. I en del avseenden förväntar man, att taxeringsnämnderna skola göra anteckningar i sina protokoll angående dessa ärenden för att prövningsnämnderna så mycket lättare skola finna dem och komma till rätta med dem. Jag tror att det är ett försök, som här göres, att i en svår tid av billighetsskäl åstadkomma ett så rättvist resultat som möjligt.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 11, i anledning av väckta motioner om upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 151 i första kammaren av herr *Löfvander m. fl.* och nr 138 i andra kammaren av herr *Pettersson i Norregård m. fl.*, hade hemställts, »att riksdagen med upphävande av gällande ortsguppering utav de skattefria familjeavdragen måtte besluta att vid statlig beskattning lika familjeavdrag tillämpas i enlighet med för ortsgrupp I nu gällande bestämmelser».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 151 av herr *Löfvander m. fl.* och II: 138 av herr *Pettersson i Norregård m. fl.*, om upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Sköldén* och *Hammarlund*, som ansett, att utskottet, med bifall till de likalydande motionerna I: 151 och II: 138, bort hemställa, att riksdagen

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning. (Forts.)

med upphävande av gällande ortsgruppering utav de skattefria familjeavdragen måtte besluta att vid statlig beskattning lika familjeavdrag tillämpas i enlighet med för ortsgrupp I nu gällande bestämmelser;

2) av herrar *Elon Andersson* och *Hagberg* i Malmö, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Hammarlund: Herr talman! Som reservant i detta ärende skall jag be att få säga några ord.

Man har vid behandlingen av denna motion i bevillningsutskottets andra avdelning ansett att frågan inte var av den storleksordning, att man nu borde bifalla motionärernas yrkande. Jag anser emellertid, att frågan ur landsbygdens synpunkt är av så stor betydelse, att den icke bör negligeras, något som motionens många underskrifter även visa. Man bör enligt vår mening icke dröja med att rätta till det som är vrängt i samhället. I landsorten vinner den uppfattningen terräng för varje dag som går, att dyrortsgrupperingen är omotiverad och orättvis och att den dess förr ju hellre bör avskaffas.

Att systemet med dyrortsgruppering starkt påskyndar den pågående folk- och kapitalvandringen till storstäderna torde näppeligen kunna förnekas.

Man har i utskottets betänkande nämnt, att levnadsomkostnaderna även under normala förhållanden variera något på olika orter i riket — något som jag icke vill förneka — och man anser att en nöjaktig lösning av den föreliggande frågan icke kan komma till stånd genom ett införande av endast en ortsgrupp. Men då nu levnadsomkostnaderna utvecklas att bli så gott som ensartade över hela landet, vad står då kvar som underlag för denna ortsgruppering?

Då vi häromdagen behandlade lagutskottets uttalande angående pensionerna, yttrade en ärad talare ifrån en storstad, att jordbrukarnas ekonomiska organisationer medverkat till, att man praktiskt taget hade samma priser på jordbrukets förnödenheter i stad och på landsbygd, med andra ord att naturhushållningen ersatts med penninghushållningen. Då nu staten ransonerat en mängd varor, tillämpas inte annat än jag vet samma prissättning såväl i staden som på landsbygden. Kläderna äro ju i allmänhet konfektionsarbete. De äro av fabriken åsatta samma pris, vare sig de köpas i Skåne, i Stockholm eller uppe i Norrland.

Det man hänger upp sig på är som bekant hyrorna. Men enligt min erfarenhet släppa icke fabrikanterna av byggnadsmateriel, badkar, tvättställ, vattenledningsrör etc. ut olika katalogpriser för stad och för landsbygd. Tvärtom. Köper jag hundra badkar på en gång, så får jag dem billigare per styck, än om jag köper bara ett åt gången — och de större husen byggas nu en gång i storstäderna.

Sedan talar man om, att tomterna äro så dyra i städerna. Men detta elimineras genom att man bygger upp till hundra eldstäder på samma tomt under samma tak. Annat är det med husbyggaren på landsbygden och hans enfamiljshus. Skillnaden mellan arbetslönerna i stad och på land är som vi alla veta mycket ringa. Men rekvirerar jag på landet arbetskraft ifrån staden, t. ex. en rörläggare eller en elektriker, så får jag betala den lön som gäller i staden och dessutom reseersättning. Och moderniteter som mätningar och dylikt ha vi också infört på landsbygden och få betala för dem.

Man realiserar i staden, man slumpar bort kött, möbler, kläder och alla förnödenheter i de s. k. dyrortssamhällena till billiga priser, och landsortsböna i sin billiga ort skickar bud med bussar, han cyklar eller åker tåg in till dyrorterna för att köpa dyrortens billigare varor. Ja, ni får ursäkta, mitt herrskap,

*Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdrag-
gen vid statlig beskattning. (Forts.)*

att folket på landsbygden drar på mun åt socialstyrelsens och riksdagens sakkunskap i dessa frågor.

Det måste vara något fel i hela systemet, anser man ute på landsbygden, ett fel, som bör rättas till ju fortare desto hellre. Folk diskuterar dessa frågor ute på landsbygden och föreningar bildas. Nu kanske man kan säga, att det är fråga om föreningar av kroniskt missnöjda, av personer, som äro missnöjda med allt och alla. Nej, det är i stället fråga om duktigt, laglydigt folk, som undrar över att det kan gå till på detta sätt.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Sköldén och mig själv.

Herr Pettersson i Norregård: Herr talman! Då jag jämte tretton medmotionärer i denna kammare väckt en motion, som behandlats i föreliggande utskottsutlåtande, ber jag att få ta kammarens tid i anspråk en liten stund för att erinra om några synpunkter, som medverkat till att frågan även i år kommit inför riksdagen.

De statliga ingrepp, som härvidlag skett, ha, som den föregående talaren också omnämnde, gjort att prisläget blivit något så när lika i de olika orterna. De ha till och med verkat därhän att på vissa mindre orter prisläget för en del konsumtionsvaror stigit.

Genom den allt högre skattebördan, som nu pålagges av statsmakterna — särskilt då den procentuellt höga värnskatten — är det helt naturligt att dessa avdrag göra att den orättvisa i beskattningen, som förut rätt de olika ortsgrupperna emellan, blivit allt mera framträdande. På sätt och vis kan man säga, att den ur skatteteknisk synpunkt mindre bärkraftiga delen av folket, som bor på landsbygden, får lämna ett dyrortsbidrag till dem som bo i s. k. högre dyrorter eller i de större samhällena. Enligt min mening borde de, som bo i en högre dyrortsgrupp och som sålunda fått kompensation för en löneminskning, vara mera bärkraftiga i fråga om skattebetalningen.

Utskottet har vid behandlingen av frågan sagt, att det i likhet med motionärerna tycker, att denna skattegruppering icke är tillfredsställande. Jag förstår att utskottet så måste tycka, ty rättvis är denna gruppering förvisso icke. Man hade emellertid under dessa förhållanden kunnat förvänta, att utskottet skulle ha kunnat komma till ett positivt resultat. Utskottet tar sig emellertid nu före att citera vad andra lagutskottet yttrat i ett tidigare utlåtande angående dyrortsgraderingen i dess helhet, nämligen att detta spörsmål icke bör tagas upp till närmare övervägande, förrän de nuvarande prisförhållandena nått en större stabilitet, så att erforderliga ekonomiska undersökningar på längre sikt kunna verkställas. Med detta uttalande tycks utskottet känna sig tillfreds. Enligt min mening är det nödvändigt med en översyn av hela dyrortsgraderingen. Det är rätt naturligt att frågan kommer att ta rätt lång tid. Men det problem, som det här särskilt gäller och som vållar så stora orättvisor, kan med fördel brytas ut ur detta större sammanhang.

Bland befolkningen på landsbygden har kravet på en ändring i detta avseende för vart år som gått blivit allt starkare. Med landsbygdens folk menar jag i detta fall icke bara bondebefolkningen, ty denna orättvisa drabbar icke bara denna grupp utan kanske i lika hög grad de mindre städernas befolkning, som får skatta för sin inkomst efter samma grunder, som gälla för de lägsta dyrortsgrupperna. Härtill kommer en kategori, som drabbas ännu hårdare av dessa bestämmelser, nämligen de som bo i municipalsamhällena. Dessa få ju betala särskild skatt till sin kommun, och de drabbas sålunda i ännu högre grad av detta orättvisa system.

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning. (Forts.)

Jag är viss om, att om människorna på landsbygden vore mera införstådda i hur detta skattesystem verkar, skulle detta krav från landsbygdens sida göra sig än mera gällande. Många äro emellertid de, som icke riktigt satt sig in i, hur dessa avdrag verka på skatten, och som ha svårt nog att förstå frågan som sådan. Det är ju dock så, att de minsta inkomsttagarna såväl i städer som på landsbygd icke alltid kunna utnyttja de höga avdrag, som enligt skatteförfattningarna stå dem till buds. Det fordras en viss inkomst för att till fullo kunna utnyttja dessa avdrag. En familj exempelvis här i Stockholm, bestående av man och hustru samt fyra barn och med en inkomst på cirka 4,000 kronor, skulle, även om Stockholm befunne sig i lägsta ortsgruppen såsom jag föreslagit, sedan de allmänna avdragen gjorts, icke kunna utnyttja dessa avdrag till fullo. I lägsta ortsgruppen, I, är nämligen grundavdraget 3,520 kronor, och därtill kommer bankningsmetoden. För att en sådan familj med nu gällande avdrag i Stockholm skall kunna få skatta måste den ha en inkomst på mellan 5—6,000 kronor, innan avdraget till fullo kunnat utnyttjas. Alltså är det icke de mindre inkomsttagarna, vilka, såsom motståndarna till motionen velat göra gällande, skulle drabbas av denna ändring i avdragsrätten. Jag har för övrigt i en hel rad Stockholmstidningar sett uppgivet, att ett bifall till denna motion skulle innebära ett försvarande av försörjningen för en mängd familjer med många barn. Men detta visar sig icke vara riktigt, om allmänheten får objektiv upplysning i frågan. Vissa politiska tidningar på landsbygden förtiga också saken, därför att det är en ömtålig fråga för dem att röra vid. Vi kunna för övrigt ta ett annat exempel, t. ex. en familjeförsörjare här i Stockholm med en taxerad inkomst av 9,000 kronor, vilket belopp med hänsyn till de allmänna avdragen motsvarar en verklig inkomst av mellan 10—11,000 kronor. Han kommer i dyrort V undan med 1,540 kronor lägre skatt, än om han bott i lägsta dyrort. Det är helt naturligt att en så oerhört stor skillnad i fråga om skatterna mellan inkomsttagare av enahanda storleksordning måste irritera dem som bo på landsbygden, låt vara att vi på landsbygden icke ha så många med så höga inkomster.

Med de anförda exemplen har jag velat visa, att skattebetalarna på landsbygden i högre grad än skattebetalarna i städerna få hjälpa till med att tillfredsställa statens behov av skatter. Men icke nog med detta. De som bo på landsbygden ha också i allmänhet betydligt större kommunalskatter än stadsborna. Det finns ju landskommuner, som ha oerhört tryckande kommunalskatter, för att nu icke särskilt tala om de förut nämnda municipalsamhällena med deras extra skatt. Härtill kommer emellertid att på många dyrorter de sammanlagda skatterna bli mycket låga. Här i Stockholm kunna vi räkna med nära 25 skattekrönor per huvud räknat, medan landskommunerna ha 5 till 10 kronor. Det är alltså helt naturligt att Stockholm med sina stora inkomsttagare kan hålla sin kommunalskatt betydligt nere. Vi ha ju i dag bevittnat hurusom riksdagen försöker vältra ytterligare skatter på landsbygden. Jag tänker nu närmast på vägfrågan. Man får nästan en känsla av att storstadsrepresentanterna här i riksdagen söka åt sig bevara de förmåner, som denna skattelagstiftning givit dem, genom att lägga band även på de ledamöter av riksdagen, vilka representera landsbygden och som sålunda speciellt skulle bevaka landsbygdens intressen i detta fall. Jag förstår detta i fråga om första kammaren, som med det valsystem, som numera finns, väljes inom ett tiotal distrikt, för att representera landsbygden, men som till stor del består av stadsrepresentanter. Hela frågan blir härigenom litet snedvriden. Den folkvalda andra kammaren tycker jag emellertid skulle inta en annan ställning till dessa frågor.

Jag har, herr talman, ännu ett exempel, som visar att denna skattegruppering

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning. (Forts.)

måste bort. Det har nämligen visat sig, att de lokala taxeringsnämnderna icke observerat den skillnad i fråga om dyrorterna, som skattemyndigheterna, d. v. s. länsstyrelserna i samråd med vederbörande taxeringsombud, bestämt beträffande det fria vivret. I Stockholm har sålunda fastställts, att det fria vivret borde beräknas till 600 kronor för år. Detta gäller alltså högsta dyrort, V. I Jönköping, Ortsgrupp III, har samma förmån satts till 700 kronor per man och 650 kronor för kvinna, alltså ett högre värde å den s. k. billigare orten än å den dyrare. Tack vare det högre skatteunderlaget kan man alltså även här i Stockholm medge en viss skattelindring. För landskommunerna, exempelvis i Jönköpings län, som jag känner bäst till, och i städerna där, som tillhöra lägsta Ortsgrupp I, äro dessa värden satta till 575 kronor, alltså endast 25 kronor lägre i Stockholm eller i högsta dyrort.

Det är därför icke att förvåna sig över, att ungdomarna lämna landsbygden och bege sig till städerna, där de kunna få det bättre i alla avseenden, icke minst då det gäller att komma i åtnjutande av en lägre taxering än den på landsbygden. Landsbygdskommunerna måste som sagt försöka få upp sitt skatteunderlag, och därför ta de upp vivret till högre belopp än man finner sig för-anlåten göra i städerna.

Det ser emellertid ut som om det skulle vara omöjligt att kunna få en ändring till stånd i ett system, som visat sig vara oriktigt. Vi ha annars här i dag ändrat på gamla principer som fungerat bra, t. ex. utgående vägunderhållet, men när det gäller att få en ändring till stånd på detta område som fungerar illa, visar det sig att det finns en stark opinion för bibehållandet av en orättvis förmån, som man en gång fått. Det är helt naturligt vår strävan att härvidlag åstadkomma full rättvisa genom tillskapandet av en för alla lika dyrortsgradering. Vi veta emellertid, att det på skatteområdet icke går att få någon full rättvisa. Men nog tycker jag, att det skall gå att få till stånd en betydligt bättre avvägning av skattebördorna än den förhandenvarande.

Nu säger emellertid utskottet, att under rådande förhållanden kan det icke tillstyrka motionerna i fråga. »Under rådande förhållanden» har det sagts förut under detta krig. Vi veta icke hur länge detta krig kan komma att räcka. Kanhända kan det räcka fem år, kanhända längre. Vi måste därför protestera emot ett sådant slagord som det nu av utskottet använda, när det gäller en orättvisa sådan som den här påvisade.

Utskottet har ju till en början yttrat sig mycket välvilligt om motionerna, men jag vet icke om icke detta välvilliga uttalande allenast är tillkommet för att dölja tankarna och för att få frågan skjuten på framtiden. Jag tror emellertid för min del att de som streta emot göra klokt uti att nu ta upp den till prövning och avgörande, innan opinionen för en ändring växer dem över huvudet. Jag hoppas därför att kammaren skall biträda det förslag, som framförts i den av herrar Sköldén och Hammarlund avgivna reservationen, som sammanfaller med motionen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag har vid detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation. Med denna avser jag givetvis icke att markera något avståndstagande från den kläm, till vilken utskottet här kommit fram. Jag anser det nämligen alldeles uppenbart, att utskottet icke kunnat framställa något annat yrkande än det, som här är förhanden. Ty, herr talman, vad är det motionärerna kräva? Jo, motionärerna önska utan vidare, att riksdagen skall upphäva skattegrupperingen. Riksdagen brukar ju icke fatta beslut i viktiga frågor — och detta är ju en mycket betydelsefull angelägenhet — utan före-

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning. (Forts.)

gående utredning. Jag föreställer mig därför, att riksdagen icke heller i dag är sinnad att frånga denna förnuftiga ordning.

Vad sedan motiveringen beträffar kan jag, herr talman, icke underlåta att än en gång ge uttryck åt det beklagande, som jag framförde, när vi senast diskuterade ett avsnitt av detta problem, nämligen att riksdagens arbetsordning är sådan att ett spörsmål av denna beskaffenhet skall behöva serveras kammaren i tre olika omgångar.

Vi ha här ett knippe av motioner, som syssla med olika sidor av dyrortsproblemet. En av dessa motioner har varit hänvisad till andra lagutskottet och har redan avgjorts. En annan ligger nu på kammarens bord, och ytterligare något senare komma ett par framställningar, som remitterats till statsutskottet. En dylik splittring av arbetsmaterialet kan icke annat än, såvitt jag förstår, avsevärt försvåra ett enhetligt bedömande av hela spörsmålet.

Denna splittring har också i sin mån satt sin prägel på det föreliggande utskottsutlåtandet. Det har helt säkert icke undgått kammarens ledamöter att bevillningsutskottet i viss mån ansett sig bundet av det ståndpunktstagande, som kamrarna för ett par veckor sedan intogo, när vi diskuterade de dyrortsgraderade folkpensionerna. Vid detta tillfälle följde ju kamrarna andra lagutskottets förslag, ehuru en ganska betydande minoritet hade en annan mening. Nu är det vidare så, att om riksdagen träffat ett avgörande, så är den ju i allmänhet icke villig att frånga denna uppfattning under samma riksdag. Bevillningsutskottets utlåtande ligger också därför i viss mån i linje med vad andra lagutskottet förut anfört. Därutöver har emellertid bevillningsutskottet velat ge uttryck åt sin mening i ärendet, så långt det nu går. Bevillningsutskottet har ju tidigare haft anledning syssla med dessa ting. Det skedde så sent som förra året, då man fann, att nu gällande ordning icke var tillfredsställande, och man förutsatte, att en översyn av grunderna för skattegrupperingen skulle komma att äga rum så snart det lämpligen kunde ske. Denna sin ståndpunkt från i fjol har bevillningsutskottet nu ytterligare understrukit och därmed säkerligen givit uttryck åt en uppfattning, som är ganska allmän här i kamrarna.

Utskottet har emellertid gått ett steg längre och skiljer sig kanske därvidlag något litet från andra lagutskottet. Utskottet har, enligt vad det förmåler i slutet av sin motivering, »icke förbisett, att förhållandena kunna komma att utveckla sig så, att en provisorisk lösning beträffande skattegrupperingen blir nödvändig i avvaktan på en blivande slutlig reform». Jag anser det påkallat att understryka denna sats i utskottets utlåtande, ty det är alldeles säkert så, som jag tillät mig anföra, då vi senast hade frågan uppe, att riksdagen icke huru länge som helst kan skjuta ifrån sig detta spörsmål. När vi för ett par veckor sedan diskuterade saken, höll min kollega här på fyrstadsbänken, statssekreterare Erlander i socialdepartementet, ett anförande, i vilket han gav till känna, så vitt jag fattade honom rätt, att man inom socialdepartementet med uppmärksamhet följer denna fråga, och att man där var beredd att, så snart sig göra låter, komma fram med förslag ägnade att leda till en bättre sakernas ordning. Jag hoppas, att denna åstundan inom departementet alltjämt är densamma, och att den om möjligt också kommer att tillväxa i styrka, ty det är ostridigt så, att i hela detta stora problemkomplex föreligger en ganska betydande irritation.

Men, herr talman, denna irritation är ingalunda begränsad till landsbygden. Jag förstår väl, att den där kanske starkare ger sig till känna, ty man förnimmer måhända de ändrade förhållandena starkare där. Man kan icke underlåta konstatera den fortgående utjämningen i levnadskostnaderna mellan stad och land. Huru långt den fortskridit är ju litet svårt att säga på basis av det

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning. (Forts.)

material, som föreligger, men det vore ju meningen försöka precisera detta så småningom. Att vara så tvärsäker i omdömet om utjämningsprocessens hittillsvarande förlopp, som ett par talare varit här i kväll, är väl knappast tillrådligt. Men vi skola icke vara blinda för att i detta ärende föreligger en irritation också på dyrorterna, där man nog på sina håll har den uppfattningen, att den agitation i ärendet, som bedrivs på landsbygden, i viss utsträckning rör sig med överdrifter. När förhållandena ligga till på det sättet, tycker jag det bör vara i båda parternas intresse, att en allsidig och förutsättningslös utredning, som det heter, i dessa ting snarast möjligt kommer till stånd, så att man får se, i vad mån missnöjet på landsbygden är berättigat och i vad mån irritationen på dyrorterna har någon grund i verkligheten. Nu kan det icke vara någon mening i att i kväll taga upp en stor debatt i detta spörsmål. När statsutskottet kommer med sitt yttrande om de återstående motionerna, föreligger, så vitt jag förstår, ett bättre tillfälle för ett sådant meningsutbyte.

Jag har med vad jag här sagt endast ännu en gång velat uttrycka min mening, att man här får försöka komma fram till en sådan ordning, som är ägnad att stilla den oro, som på många håll förefinnes i dyrortsfrågan. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **Pettersson** i Norregård, som för kort genmåle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Jag förstår ju herr Hagbergs inställning, och jag måste med tacksamhet notera, att han är positiv i det fallet. Men jag förstår också hans försiktighet — han är ju dock storstadsbo — då han säger, att riksdagen icke i dag kan fatta något beslut. Detsamma sades i fjol, när vi bara yrkade på en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet. Jag tror icke, att det vore omöjligt för riksdagen att nu fatta ett beslut i denna fråga; vi ha inte begärt upphävande av hela förordningen, utan endast en ändring av graderingen däri som ökar skatteunderlaget, och det kan riksdagen mycket väl omedelbart besluta.

Härefter yttrade

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Det är sant, att det kan råda delade meningar om den skattegruppsindelning, som vi nu ha. Jag förråder ingen hemlighet, när jag säger, att 1936 års skattekommitté mycket allvarligt övervägde, om man skulle övergå till en gruppindelning, som upptog tre i stället för såsom nu fem ortsgrupper. Man stannade emellertid på grund av många förhållanden vid att bibehålla den gruppindelning man hade. Och när man därtill föreslog de väsentligt förhöjda orts- och familjeavdrag, som genomfördes vid 1938 års riksdag, så är det väl ingen av kammarens ledamöter, som svävar i okunnighet om, att en av de starkast verkande faktorerna vid höjningen av dessa belopp var rent befolkningspolitiska synpunkter. Jag förråder icke alls någon hemlighet, om jag säger, att jag själv tillhörde dem som voro tveksamma, under det att det var sådana, som hysa en i politiskt avseende helt annan uppfattning än jag, som slutligen övertygade mig om att man ur icke minst befolkningspolitiska synpunkter måste gå denna väg.

Jag erkänner, att det låg någonting i dessa synpunkter. Jag erkänner, att dessa avdrag säkert hava verkat gott för de stora familjerna i vårt land och givit dem en hjälp, som de hava behövt. Men i och med att jag konstaterar detta, så är jag icke blind för en annan sak. Jag framhöll i december i fjol, när vi diskuterade ett visst nytt system att sätta i stället för förslaget till omsättningsskatt, att det icke gick an att försöka tala om en direkt beskattning såsom ersättning för omsättningsskatten, om man samtidigt till exempel av

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning. (Forts.)

olika omständigheter tvingades att skära ned orts- och familjeavdragen rätt väsentligt. Man måste befinna sig i en väsentligt svårare tid än den, i vilken vi nu befinna oss, om man skall gå till den ytterligheten.

Jag är emellertid icke blind för att ett sådant läge kan uppstå. Och utskottet säger ju, såsom herr Hagberg nyss betonade, att det kan tänkas, att man i ett visst läge kan nödgas gå till en provisorisk lösning av detta problem. Men jag tror, att det icke är att börja i den rätta ändan, om man börjar med att skära ned familje- och ortsavdragen vid beskattningen. Dessa avdrag måste följa den allmänna dyrortsgrupperingen i landet, visserligen icke fullt men dock i någon mån. Jag hyser sålunda, herr talman, den uppfattningen, att om man skall börja avveckla ortsgrupperingen, bör man börja med lönerna, där det, om jag icke minns fel, finns åtta eller nio grupper. Det är där den stora undersökningen om levnadskostnaderna skall sätta in. När den en gång väl är avslutad och riksdagen fattat beslut på den punkten, då kommer automatiskt att följa en omprövning av indelningen i skattegrupper. Såvitt jag förstår måste det vara den riktiga vägen att gå, och icke att börja i precis den motsatta ändan, så att man först pressar ned de avdrag, som skola ges de stora familjerna, som skola ges åt dem som i detta avseende ha det svårast. Man måste börja med det som är det grundläggande, och det är den stora dyrortsgrupperingen. Först sedan den är avklarad skall man börja med detta, därest nu icke ett nödtillstånd, som ingen kan övervinna på annat sätt, tvingar oss till att ytterligare belasta de stora familjerna. Det reserverar jag mig för. Men annars bör man enligt min mening gå till väga på detta sätt.

Jag skulle, liksom bevillningsutskottet gjorde i fjol, kunna ansluta mig till den kritik, som riktats emot dyrortsgrupperingen på många och väsentliga punkter, men jag vinner ingenting med att tala om det i detta sammanhang. Det är nog så, som herr Hagberg här anmärkte, att denna diskussion skall föras vid den rätta tidpunkten, och det är när vi ha att pröva det utlåtande i saken, som är att vänta från statsutskottet. Då kunna vi kanske bli i tillfälle att lufta våra känslor och göra våra anmärkningar och driva fram de synpunkter, som måhända leda till en undersökning av alla dessa förhållanden. Men att börja med att gripa in här och på sätt som motionärerna föreslagit utan vidare stryka ett streck över de fyra ortsgrupperna, det är enligt min mening att straffa dem i samhället, som ha det svårast och som sist borde vara de som skulle bära ytterligare bördor.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr **Pettersson** i Norregård erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Med anledning av att herr Olsson i Gävle yttrade, att det till grund för dyrortsgrupperingen förra gången hade legat befolkningspolitiska synpunkter, vill jag bara säga, att jag tror, att vi göra klokt i att beakta dessa synpunkter även för landsbygdens vidkommande. Det bidrager icke att öka nativiteten på landsbygden, att den är hårdare skattebelagd än städerna. Jag skulle gärna ha bidragit till att vi höjt avdragen ytterligare för alla, men statsfinanserna tillåta icke detta. Jag tror, att det vore mycket klokt, om vi beaktade befolkningssynpunkter och rättvisa, även när det gäller landsbygden.

Vidare yttrade:

Herr **Lundell**: Herr talman! Det framlades ju i fjol från bondeförbundshåll en motion av i huvudsak samma innehåll och yrkande, som här framlagts i år. Det utskottsbetänkande, som i fjol avgavs i anledning av den motionen, bevillningsutskottets betänkande nr 30, var efter mitt förmenande icke tillfreds-

*Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdrag-
gen vid statlig beskattning. (Forts.)*

ställande, och därför tillät jag mig att till detta betänkandet foga ett särskilt yttrande. Jag hade den uppfattningen, att utskottsmajoriteten i stort sett hade precis samma uppfattning som jag i saken men icke uttryckt det på ett så klart sätt, att det med full tydlighet framgick, huru man tänkt sig det hela. Från bondeförbundshåll fogades till betänkandet en reservation av ungefär samma realinnehåll som den, som är fogad vid detta betänkande.

Den uppfattning jag hade i fjol i detta ärende har jag givetvis kvar fortfarande. Jag har emellertid icke ansett det nödvändigt att i år återupprepa det särskilda yttrande, som jag i fjol fogade till betänkandet, och detta av den anledningen att vad utskottsmajoriteten här uttalat är betydligt klarare och bättre än det som uttalades i fjol. Jag är därför mera tillfredsställd med den formulering, som utskottsbetänkandet i år har fått. Dock anser jag nog, att där finns en och annan brist. Man ser icke klart vad utskottet tänkt sig, när det frågar, »huruvida en dyrortsgruppering i olika hänseenden överhuvud taget bör bibehållas eller icke». Däri ligger icke något uttalande om att man tvivlar på att den är rättvis. Där kan likaväl ligga en tanke, att man av andra grunder än rättvisegrunder skulle vara benägen att eventuellt avskaffa dyrortsgrupperingen.

Vidare står det mot slutet av samma stycke, att utskottet har »icke förbi-sett, att förhållandena kunna komma att utveckla sig så, att en provisorisk lösning beträffande skattegrupperingen blir nödvändig i avvaktan på en blivande slutlig reform». Jag har förgäves inom utskottet försökt få ordet »skattegrupperingen» utbytt emot ett riktigare uttryck. Det som utskottet här vill säga är, att en provisorisk lösning av frågan om de statliga ortsavdragens höjd kan tänkas bli nödvändig. Det är dock två olika saker. Själva skattegrupperingen är ju en förordning, som innehåller alla kommuners inordnande i fem olika dyrortsgrupper. Det är *en* sak; där står ingenting om skatteavdragens höjd, det står i inkomstskatteförordningen. Det är *där* det är fråga om en ändring. När nu alla i utskottet ha klart för sig, att det är på det sättet, så förstår jag inte, varför man icke kan skriva detta också, men det har varit fullkomligt omöjligt att få vare sig andra avdelningen eller utskottet att rucka på detta uttryck, fastän jag icke hört någon, som egentligen kunnat påstå, att det är riktigt det som nu står där. I stället för ordet »skattegrupperingen» på tredje raden från slutet av utskottets motivering borde enligt min mening stå »de statliga ortsavdragens höjd».

Sedan jag hört vad herrar Hammarlund och Pettersson i Norregård här sagt, vill jag säga, att jag i realiteten, i själva sakfrågan, är av precis samma uppfattning som de, nämligen att dyrortsgraderingarna såsom de nu äro genomförda i lönegruppering, skattegruppering och pensionsgruppering, äro i hög grad orättvisa. Jag har anmärkt på den saken här i kammaren tidigare, tror jag, än det anmärkts från något annat håll. Jag tror, att det var år 1933 eller 1934 som jag började anmärka på den saken. Men även om jag nu har samma uppfattning i sakfrågan som dessa talare från bondeförbundet, så har jag icke den uppfattningen, att man kan gå fram lika enkelt och kortfattat som de här föreslå. Det tillvägagångssätt, som jag skulle anse vara det lämpliga och riktiga, har i år blivit intaget i en motion, som är framburen i denna kammare av herr von Seth och har nummer 175. Den har blivit hänvisad till statsutskottet och kommer väl i tidens fullbord att komma före här i kammaren. När detta blir, har jag efter förfrågan hos en ärad ledamot i statsutskottet icke lyckats få någon klarhet i. — Det är, såsom det redan påpekats av herr Hagberg i Malmö, ganska egendomligt, att denna fråga om rättvisa och orättvisa i dyrortsgrupperingen skall före tre gånger i kammaren, en gång från andra lagut-

*Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdrag-
gen vid statlig beskattning. (Forts.)*

skottet, en gång från bevillningsutskottet och en gång från statsutskottet. Det vore lämpligare, om man slog sig tillsammans och tog en riktig generalvädring från alla tre utskotten på en gång.

Vad som här skrivits i en av herr von Seth framburen motion anser jag vara så riktigt, att jag skall tillåta mig att i korthet läsa upp själva huvudpunkterna. Där sägs det, att »utredning rörande de för olika orter gällande levnadskostnaderna bör, därest ej krigs- eller andra onormala förhållanden göra det olämpligt, föreligga färdig i god tid före utgången av 1942». Det kan hända, att det icke lyckas år 1942. Vi veta icke, hur länge kriget varar, och om det kan sluta före utgången av år 1943 en gång. Det står vidare: »Härvid bör tillses, att de nyttigheter och tjänster, som å olika orter prissättas, äro med varandra fullt jämnogoda, varvid å jämförelse mellan bostadsförmåner i stad och på landsbygd särskild omsorg behöver nedläggas.» Om jag sedan läser det för denna debatt väsentliga, heter det vidare: »Därest levnadskostnaderna å olika orter efter en sådan efter rationella grunder verkställd utredning visa endast obetydliga skillnader, bör skattegrupperingen upphöra och ortsavdrag framdeles utgå med lika belopp för alla kommuner. I sådant fall är det naturligt, att även lönegrupperingen och grupperingen av folkpensionernas tilläggspensioner för framtiden upphöra; — — — därest åter levnadskostnaderna å olika orter efter ifrågavarande utredning visa betydande skillnader, skall ny skattegruppering äga rum (eventuellt med färre ortsgrupper) med bestämmande av såväl de kommunala som de statliga ortsavdragens höjd i de olika ortsgrupperna i nära anslutning till utredningsresultatet.» Här är i korthet angiven den uppfattning, som jag hade i denna fråga för ett år sedan. Den uppfattningen hade jag för fem år sedan, och den uppfattningen kommer jag säkerligen att ha fem år härefter, då jag hoppas, att denna sak för länge sedan hunnit bli genomförd.

Jag tycker för min del, herrar Hammarlund och Pettersson i Norregård — jag tror förresten att ni också finna det så — att innebörden av vad jag här läst upp är riktigt och att man i en så för hela landet genomgripande fråga, som det här gäller, icke gärna kan fatta beslut annat än efter en grundlig utredning, så att man icke begår några nya orättvisor åt annat håll, när man gör en ändring av hittillsvarande förhållanden.

Sedan sägs dessutom, att bevillningsutskottet ställer i utsikt eller framhåller åtminstone såsom tänkbart, att »förhållandena kunna komma att utveckla sig så att en provisorisk lösning beträffande skattegrupperingen» — läs nu icke »skattegrupperingen» utan läs »de statliga ortsavdragens höjd», ty det har utskottet menat fastän det säger något annat — »blir nödvändig i avvaktan på en blivande slutlig reform». Jag tror, att man från alla håll borde kunna låta sig nöja med detta och finna det vara det enda riktiga och rimliga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Arnemark: Herr talman! Jag hade kanske bort spara med att blanda mig i debatten om dyrortsgrupperingen, till dess vi fått upp den i nästa omgång d. v. s. i samband med lönesättningen — ett ärende, som vi vänta så småningom från statsutskottet. Jag kan emellertid icke undgå att reagera mot det talesätt, som ideligen återkommer och som utgör motivet för de motioner, som väckts i dyrortsgrupperingsfrågan i olika avseenden, nämligen talet om att en utjämning skett i fråga om levnadskostnaderna, som i stort sett skulle gjort dessa kostnader lika över hela vårt land. Herr Hagberg i Malmö nämnde i detta sammanhang ordet överdrift, och jag skulle vilja säga, att här röra vi oss med en våldsam överdrift, när vi påstå detta. Reservanten från utskot-

*Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdrag-
gen vid statlig beskattning. (Forts.)*

tet, herr Hammarlund, återkommer med samma motiv, då han uttrycker saken så, att levnadskostnaderna blivit ensartade över hela riket. Huvudmotionären, herr Pettersson i Norregård, uttalade som sin mening, att levnadskostnaderna blivit något så när lika på olika orter. Detta är — det vill jag fortfarande påstå — en mycket stor överdrift.

Jag skall icke förneka, att i fråga om våra livsmedelspriser utvecklingen har gått dithän, att ett större antal varor än tidigare fått, vad jag skulle vilja kalla, likriktade priser, och att de följaktligen äro i det närmaste lika över hela vårt land. Detta kan vara ett motiv för en *översyn* över våra dyrortsgrupperingar på olika områden, men dessa levnadskostnadsförskjutningar äro verkligen icke så genomgripande, att de kunna utgöra skäl för att gå till storms mot dyrortsgrupperingssystemets princip, nämligen att det skall vara en gradering och en anpassning efter de olika orternas levnadskostnader.

Det finns nämligen alltså en levnadskostnadspost, mina damer och herrar, som ensam sörjer för att i stort sett den gamla olikheten orterna emellan kvarstår, och det är kostnaden för bostäderna. Jag vill icke komma med några hemmagjorda kalkyler i fråga om levnadskostnadernas utveckling utan skall hålla mig endast till posten bostadshyran, och då ber jag att få anföra några siffror från Sociala meddelanden nr 2 för år 1941, vari redovisas socialstyrelsens senaste hyresräkning, baserad på hyresåret hösten 1939 — hösten 1940. Tar man del av denna redovisning, som är gjord efter de anvisningar, som 1938 års lönekommitté på sin tid lämnade och som riksdagen ställde sig bakom, när den godtog lönekommitténs förslag i fråga om det civila avlöningsreglementet, finner man, att denna är gjord på ett sådant sätt, som, så vitt jag kan förstå, måste tillfredsställa alla. Man gör här jämförelser mellan likartade bostadslägenheter på olika orter. Det är icke någon klumpredovisning, utan den delar upp de olika kvalitetskategorierna och redovisar därefter resultatet från de olika orterna. Motionärerna ha i sina motioner talat om en familj på sex personer, som har så och så stora olikheter i fråga om skattefria avdrag. Jag utgår ifrån att en familj av den storleken behöver åtminstone tre rum och kök för att bo människovärdigt. Då finner man av socialstyrelsens hyresräkning, att en sådan bostad med värme — jag tar den med värme, därför att det är den mest vanliga typ, som förekommer i marknaden — kostade i Stockholm hösten 1939 i medelhyra 1,948 kronor. Gå vi till Göteborg, kostar samma slags bostadslägenhet 1,612 kronor. Gå vi till Jönköpings län, där huvudmotionären i denna kammare är bosatt, finna vi, att i Eksjö — jag tar Eksjö med avsikt, därför att Eksjö är så att säga den vagga, där rörelsen »Rättvisa åt landsorten» sett dagens ljus — kostade samma slags lägenhet 902 kronor. Det är skillnad, herr Pettersson i Norregård, på 1,948 kronor i Stockholm och 902 kronor i Eksjö. Vi kunna taga några andra småstäder i Jönköpings län. I Huskvarna kostade en sådan lägenhet 845 kronor, i Nässjö 959 kronor, i Gränna 897 kronor, i landskommunen Anderstorp 484 kronor o. s. v.

Det ligger därför i öppen dag, att det fortfarande existerar en klar och påtagbar skillnad i fråga om de *totala* levnadskostnaderna, även om kostnaderna för livsmedelsposten skulle närma sig varandra på olika orter — en skillnad, som åtminstone i det allra närmaste fortfarande fullt ut motiverar den gamla skillnad, som gjordes dyrorterna emellan, när den sista dyrortsgrupperingen verkställdes.

Jag skall, herr talman, nu icke fördjupa mig ytterligare i detta ämne. Jag har velat för kammaren draga dessa siffror för att belysa denna sak beträffande en av de viktigaste levnadskostnadsposterna. Vi veta, att i Stockholm slukar bostadshyran för den stora massan medborgare 25 å 30 procent av hela års-

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning. (Forts.)

inkomsten. Det är alltså här icke fråga om någon liten post. Och det är en ofrånkomlig post. Med det exempel, som motionärerna talat om, och varmed de velat belysa den nuvarande skattegrupperingens orättvisa, komma de fram till att denna familj på man, hustru och fyra barn i Ortsgrupp I skulle få ett avdrag på 3,520 kronor, medan i den högsta Ortsgruppen motsvarande familj skulle åtnjuta ett avdrag på 4,640 kronor — alltså en skillnad på 1,120 kronor. Herr Pettersson i Norregård! Skillnaden mellan Stockholmshyran och Eksjöhyran motsvarar ungefär detta skillnadsbelopp, så att, när man börjar studera saken litet närmare, kanske man ändå kommer underfund med att det nuvarande systemet i grund och botten icke är så orättvist, som motionärerna och reservanterna sökt ådagalägga. Det ligger i sakens natur, att man, när man skall beskatta människorna, icke skall stirra sig blind på den nominella inkomsten, utan att man, såsom f. n. sker, främst tar sikte på realinkomsten. Den skillnad i nominell inkomst som existerar kan man uttrycka som så, att 4,000 kronor i Eksjö äro ungefär lika mycket värda som 5,200 à 5,300 kronor i Stockholm. Detta förklarar, varför det måste anses rättvist och billigt med de större skattefria avdragen å dyrare orter, ty då tar man sikte, såsom jag nyss uttryckte saken, på realinkomsten och icke på den nominella inkomsten, något som är nödvändigt ifall man överhuvud taget vill åstadkomma en rättvis beskattning.

Herr talman! Med detta är min ställning klar, och jag är glad över att bevillningsutskottet kommit till det slut, som det här gjort, nämligen att avstyrka motionerna. Jag har den uppfattningen, att ett bifall till motionerna skulle medföra mycket stora orättvisor, något som vi undgå, om vi tills vidare finna oss med de små ojämnheter, som måhända finnas orterna emellan, och som böra rättas till, när vi komma till sådana tider, då priserna icke flyta i den omfattning, som de för närvarande göra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, men jag vill tillägga beträffande utskottets motivering, att jag nog tycker, att utskottet bockat sig alltför mycket för motionärerna.

Herr Hagberg i Malmö, som för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Det statistiska material, som den siste ärade talaren anförde beträffande det aktuella hyresläget på olika orter, är givetvis alldeles riktigt, och mot detsamma kan ingen erinran framställas. Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på att detta material belyser på intet sätt den fortgående utjämningen i levnadskostnaderna mellan stad och land, och det är dock detta spörsmål, som utgör kärnpunkten i det problem, som vi här diskutera.

Härpå yttrade:

Herr Carlström: Herr talman! Jämte några kamrater i denna kammare har jag avgivit en motion, som berör problemet i större omfattning, och då vi väl, såsom åtskilliga talare sagt, längre fram komma att behandla detta problem i annat sammanhang med anledning av ett utlåtande från statsutskottet, vill jag nu icke gå in på någon vidare debatt i denna fråga utan endast deklarerat, att jag tycker det är något egendomligt, att fastän herr Lundell var rätt så belåten med utlåtandet, visar det sig, att herr Arnemark var också ganska belåten. Detta vittnar egentligen icke om att utskottet här ger så mycket för den, som vill, att någonting skall ske. Jag tycker för min del, herr Lundell, att utskottet ger mycket mindre än i fjol, ty då sade utskottet: »Utskottet förutsätter emellertid, att en översyn av grunderna för skattegrupperingen kommer att äga rum, så snart detta lämpligen kan ske, samt att därvid tagas un-

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning. (Forts.)

der övervägande alla de förhållanden, som böra beaktas i förevarande sammanhang.» Fastän nu motionärerna icke begärt en utredning utan gått direkt på en ändring i fråga om avdragen, när det gäller skatterna, finner emellertid utskottet i likhet med andra lagutskottet härförleden frågan om ortsgrupperingens berättigande icke för närvarande böra göras till föremål för utredning. Alltså vill man icke heller en *utredning* för närvarande. Den sista meningen i utlåtandet ger förvisso något avkall — det skulle kunna vara möjligt att få till stånd en mera *provisorisk* sådan åtminstone — men det lovar ju icke så synnerligen mycket. Jag finner sålunda, att utskottet i år nästan ställt sig mera avvisande än i fjol, trots att jag tror, att litet var har på känn, att opinionen i bygderna mot detta system växer år efter år.

Vi ha i vår motion icke tagit upp detta problem om avdrag isolerat, när det gäller beskattningen, utan vi ha sökt komma fram till att få en utredning över hela fältet, alltså även i fråga om dyrortsgrupperingen, när det gäller lönerna. Jag tror det vara nödvändigt, och jag gläder mig verkligen åt att utskottets talesman, herr Olsson i Gävle, var inne på samma sak, då han sade, att han för sin del ansåg, att man måste börja i fråga om dyrortsgrupperingen, då det gällde lönerna, och sedan försöka att i fråga om skatteavdragen komma fram till något resultat. Vi motionärer från vår sida ha icke begärt, att man skall jämma ut det hela utan försökt precisera det så, att man skulle skära ned såväl antalet dyrortsgrupper som antalet ortsgrupper, som gälla skatteavdragen.

Herr Arnemark var inne på hyresposten, och jag skall icke närmare gå in på den saken utan nöja mig med att säga, att det är alldeles riktigt, att hyrorna icke äro lika höga i Eksjö som i Stockholm, men det är ändå så, att de två omständigheter, som inverka, när det gäller dessa ting — dels avdrag för skatter och dels högre löner — synas obilliga för dem som bo på de »lägre» orterna och irritera folk ute i bygderna ganska mycket. Jag har för övrigt talat med en tjänsteman, som bott på en billigare ort och även i Stockholm, och han sade, att Stockholm hade ändå så många fördelar i skilda avseenden, att även om hyran är 1,000 kronor högre där för en tjänsteman, som har 5,000 kronor, bodde han mycket hellre i Stockholm än i Hälsingborg eller på någon annan »billigare» ort. Detta ger också vid handen, att man icke får tillmäta hyreskostnaden alltför avgörande betydelse, när man ger sig in på detta problem. Skulle för övrigt ökningen av byggnadskostnaderna på landsbygden fortgå i samma takt som hittills, komma vi snart upp till samma hyror där som i städerna. Jag menar emellertid, att det finns ingen anledning nu — det tro väl icke motionärerna eller reservanten själva — att tänka sig i dag komma fram till det beslut, motionen syftar till.

Jag har, herr talman, sålunda icke någon avsikt att framställa något yrkande, men jag vill ha sagt, att om man på vissa håll tänker, att det även på detta område skall få bli vid det gamla, tror jag icke, att det går så värst länge till.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Jag tror, att jag skall kunna tillmötesgå herr talmannen och koncentrera vad jag ämnar säga.

Jag vill ansluta mig till vad någon talare i debatten sade, nämligen att det hade varit naturligare, om alla de frågor, som gälla dyrortsgruppering, på en gång hade blivit föremål för diskussion. När vi vid det ena tillfället behandla dyrortsgrupperingen i avseende på skatten, vid det andra exempelvis i fråga om lönerna o. s. v., kan det inte hjälpas, att det måste bli en upprepning. Det finns emellertid en för oss alla gemensam utgångspunkt för denna diskussion, och det är, att det inte är bra som det är och att vi alla vilja ha en ändring till

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning. (Forts.)

stånd. Det återstår bara att klargöra, när och hur en sådan ändring skall kunna genomföras.

Jag vill poängtera, att detta är en mycket omfattande fråga, ty en blivande ny dyrortsgruppering måste komma att omfatta icke blott skatterna utan även lönegrupperingen och pensionsgrupperingen, och hela denna rad av avtal, som äro träffade inom industriens och det enskilda näringslivets område, komma också att beröras. Vi måste då vara medvetna om att vad som skall göras, skall göras grundligt och så rättvist som överhuvud taget är möjligt.

Jag begärde ordet, herr talman, närmast på grund av att någon talare — jag tror att det var motionären eller en av reservanterna — fällde det mycket tvärsäkra uttalandet, att nu äro levnadskostnaderna lika i stad och på landsbygd och alltså lika stora över hela vårt land. Jag tror att man skall vara litet försiktig, innan man faller sådana tvärsäkra påståenden. Jag vet, att det har företagits en utredning rörande dyrortsgrupperingen i vårt land av 1936 års lönekommitté. Denna kommitté hade också från början den uppfattningen, att den jordbrukspolitik i utjämning riktning, som staten förde, hade åstadkommit en nivellering av levnadskostnaderna på de olika platserna. För att undersöka detta förhållande företog kommittén en mycket grundlig utredning på denna punkt. Därvid visade det sig emellertid, att trots denna statliga jordbrukspolitik fanns det vitt skilda prislägen på många orter här i landet. Lönekommittén måste med anledning härav i stället för att förenkla systemet med dyrortsgrupperingen gå den motsatta vägen och företaga en utbyggnad av detta system för att komma rättvisan så nära som möjligt, ty detta är väl ändå huvudsyftet med det hela.

Jag vill med anledning av vad som nyss uttalades av herr Arnemark nämna, att denna utrednings principiella riktlinjer godkändes av 1938 års riksdag. Det var meningen, att den dyrortsgruppering, som trädde i kraft 1935, skulle upphöra 1940, och vi skulle då för detta år få en ny dyrortsgruppering efter de nya riktlinjerna. Tyvärr har prisläget omöjliggjort detta. Priserna på alla slags förnödenheter äro synnerligen skiftande och alltför ostadiga för att man överhuvud taget nu skulle kunna företaga nya grupperingar, byggda på kostnads-kalkyler, ty det skulle säkerligen visa sig slå i hög grad fel i framtiden, om man skulle bygga en sådan gruppering på nuvarande tids kostnader.

Om det skall anses innebära en rättvisa att slopa dyrortsgrupperingen i fråga om skatterna och liknande ting, skulle detta gälla även i fråga om dyrortsgrupperingen på andra områden. Det är riktigt att dyrortsgrupperingen inte är bra som den är. Men jag är alldeles övertygad om att ett slopande av densamma kommer att medföra orättvisor på andra håll, vilka äro av en helt annan storleksordning än vad vi nu ha att röra oss med. Det gäller enligt min mening att komma till rätta med detta problem, innan några ändringar företagas. Motionärerna ha föreslagit, att den nuvarande grupperingen helt enkelt skall slopas och vid statlig beskattning lika familjeavdrag tillämpas i enlighet med för ortsgrupp I nu gällande bestämmelser. Det är tydligt och klart, vad ett slopande av nu gällande dyrortsgruppering och tillämpning av ett enhetligt system på grundval av bestämmelserna för dyrortsgrupp I kommer att betyda för de små inkomstagarna i de högre dyrortsgrupperna. Det kommer inte att innebära så mycket för dem som sitta med stora inkomster, men dem, som i denna skattetyngda tid ha små inkomster, kommer en sådan omläggning att drabba hårt.

Jag skall som jag sade i början av mitt anförande tillmötesgå talmannen och inte förlänga debatten och ber därför att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning. (Forts.)

Herr **Lundell** erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vet inte, om jag missuppfattade herr Carlströms yttrande nyss, men jag tyckte mig i hans anförande höra ett beklagande av att man ifrån andra lagutskottets och bevillningsutskottets sida sköt frågan om en utredning av dessa förhållanden på framtiden. Jag kan inte tänka mig att man kan göra på annat sätt. Menar herr Carlström, att man skulle ge sig till att göra en undersökning om levnadskostnaderna under de förhållanden som nu äro rådande? Det vore väl ganska meningslöst. En sådan undersökning får man väl ändå uppskjuta tills fredliga förhållanden ha inträtt och priserna ha kommit i ett nytt och någorlunda fast jämviktsläge.

Härefter anförde:

Herr **Sandberg**: Herr talman! Endast en kort deklaration. Då jag har deltagit i detta ärendes behandling i utskottet, vill jag säga, att jag inte kunnat finna ett bifall till motionen vara rimligt. Jag vill emellertid understryka en sats, som flera gånger tidigare har berörts, nämligen utskottets uttalande, att utskottet »icke förbisett, att förhållandena kunna komma att utveckla sig så, att en provisorisk lösning beträffande skattegrupperingen blir nödvändig i avvakten på en blivande slutlig reform». Även med beaktande av att skattegrupperingen inte är det primära i fråga om dyrortsgrupperingen, anser jag att det avsnitt av frågan det här gäller kan behöva upptagas till prövning även om man inte kan lösa dyrortsgrupperingsfrågan i hela dess vidd. Jag tror för övrigt att tiden nog får anses vara inne för en reglering, låt vara provisorisk, av hela dyrortsgrupperingsfrågan. Den nuvarande skillnaden mellan dyrorterna, i såväl löne- som pensions- och skattehänseende, är icke motiverad.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! I likhet med de föregående talarna skall även jag försöka fatta mig mycket kort, detta så mycket hellre som vi få anledning att syssla med denna fråga på nytt, när statsutskottet avgivit sitt utlåtande över motionerna i ärendet.

Då emellertid herr Olsson i Gävle och flera andra talare ha gjort gällande, att denna fråga icke går att lösa annat än i samband med den stora dyrortsgrupperingsfrågan angående lönerna, måste jag säga, att jag i denna punkt har en helt annan uppfattning. Dyrortsgrupperingen och lönesättningen äro avvägda på ett sådant sätt, att alla befattningshavare på en viss dyrort kompenseras för de ökade levnadskostnaderna genom de löner de erhålla. Sedan få de dessutom en extra favör genom denna dyrortsgruppering i fråga om skatterna, som kommer som ett tillägg till vad de förut haft. Det är detta som är synnerligen orättvist.

För att bevisa denna sak skall jag använda de siffror, som nyss nämndes av herr Arnemark. Han sade, att levnadskostnaderna i stort sett voro lika för hela landet. 1936 års lönekommitté konstaterade, som herr Andersson i Malmö nyss betonade, att det inte var så stor skillnad på levnadskostnaderna utan att den väsentliga skillnaden låg i hyreskostnaderna. Herr Arnemark sade, att i Eksjö är hyran för tre rum och kök ungefär 900 kronor och i Stockholm omkring 1,900 kronor, alltså en skillnad på 1,000 kronor. Men vilken lön har en tjänsteman, t. ex. en folkskollärare i 15:e löneklassen, på dessa båda platser? I Eksjö har han 5,451 kronor i grundlön men i Stockholm 6,816 kronor, alltså i runt tal 1,400 kronor mer. Han får alltså kompensation för den ökade hyreskostnaden och dessutom omkring 400 kronor

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning. (Forts.)

över. Därtill får han även det extra skatteavdraget, som är större än i Eksjö. Det är detta som är den största orättvisan.

Jag vill säga, att vill man ha rättvisa, behöver man inte vänta på en utredning. Här behövs ingen utredning, här föreligger en klar och tydlig orättvisa, som är uppenbar för envar. Det är därför på tiden att avskaffa densamma och icke fortfara med ett sådant orättvist system. Detta kunna vi besluta redan nu.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr Cruse: Herr talman! Denna dyrortsgruppering skall ju grunda sig på de verkliga levnadsomkostnaderna på varje ort. Den dyrortsgruppering, som vi nu ha för de statsanställda, bygger på en utredning, som socialstyrelsen gjorde för fem eller sex år sedan. Av denna utredning framgick det, att skillnaden i levnadsomkostnader mellan den lägsta och den högsta dyrortsgruppen låg mellan 40 och 50 procent. I fråga om kollektivavtal är löneskillnaden mellan dessa båda dyrortsgrupper cirka 20 till 25 procent. Detta visar, att det skett en utjämning på detta område.

Jag vill emellertid varna kollegerna från bondeförbundet att alltför mycket söka försvåra förhållandena på dyrorterna och alltför mycket söka utmana de svårast ställda här i samhället, som ni göra gång på gång. Det är inte bara Stockholm det gäller, utan det är också en Norrlandsfråga, ty många Norrlandsorter äro i dyrortsavseende fullt jämställda med Stockholm. Det är på dessa orter, där de högsta nominella lönerna utgå, som dyrtiden trycker hårdast och missnöjet i första hand kommer till uttryck. Jag tror därför att det är klokt att något dämpa ned dessa utmaningar mot de grupper, som nu bli hårdast pressade av dyrtiden.

Herr Arnemark: Herr talman! Jag vill endast bemöta det påstående, som herr Hansson i Rubbestad kom med, att löntagarna i dyrorterna äro kompenserade på två sätt. Nej, det äro de inte. Herr Hansson i Rubbestad stirrar sig blind på den nominella lönen. Men tänk efter litet närmare, herr Hansson i Rubbestad, hur det ställer sig med den där folkskolläraren i 15:e löneklassen i Eksjö respektive Stockholm. Jag tror att de siffror, herr Hansson anförde, skilja sig litet från verkligheten, beträffande Eksjölönen, men om herr Hansson drar ifrån de stadgade bevillningsfria avdragen för de bägge fallen skall herr Hansson finna, att båda dessa tjänstemän — som sig bör — bli ungefär lika skattskyldiga till staten. Det är det som är det rättvisa och fina med det nuvarande systemet, att det tar hänsyn till reallönen och icke till den nominella lönen.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Jag berörde endast de fasta lönerna, som äro fastställda i lönereglementet, när jag gjorde min jämförelse, och fick fram en skillnad på cirka 1,400 kronor i det nämnda fallet mellan Eksjö och Stockholm. Jag berörde då inte alls det större tillskott den ene får på grund av det rörliga tillägget och på grund av kristillägget, vilket gör att skillnaden blir ännu större. Om till exempel en person i den löneklass jag nämnde har omkring 5,000 kronor i Eksjö och 6,400 kronor i Stockholm, är det klart, att den som bor i Stockholm får större avdrag på sin lön. Då blir det belopp, som han skall skatta för, betydligt mindre än vad det blir för den som bor i Eksjö och som får mycket mindre avdrag. Detta säger sig självt.

Upphävande av gällande dyrortsgruppering av de skattefria familjeavdragen vid statlig beskattning. (Forts.)

Herr **Arnemark**: Herr talman! Jag ber om ursäkt, herr talman, men jag skall be att få påpeka för herr Hansson i Rubbestad, att såväl det rörliga tillägget som det nya kristillägget utgå proportionellt lika på olika fasta lönebelopp, varför det icke genom tillägg av dem blir någon inbördes förskjutning i fråga om reallönen.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Just därför att dessa tillägg utgå proportionellt lika bli de större på de dyrare orterna med de högre lönerna.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herrar Sköldén och Hammarlund avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Pettersson i Norregård begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herrar Sköldén och Hammarlund avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Pettersson i Norregård, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 148 ja och 27 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i vissa fall av i 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen stadgade tidsfrister för åtnjutande av tullfrihet; och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 42 § 6 mom. taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379); samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 124 angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 144 angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpning i vissa fall av familjepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor å lärare vid dylik skola, som förflyttas till befattning såsom folkskollärare; och

nr 33, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om årligt understöd åt sedeltryckaren K. G. Heimsoths änka.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 5.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av väckt motion om pension eller avskedsersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering.

I en inom andra kammaren väckt motion nr 141, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade herr *Hällgren* jämte fyra av kammarens övriga ledamöter hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om att till växelstationsföreståndare vid station med minst 20 abonnenter, som entledigats eller kommer att entledigas till följd av växelstations automatisering och som efter uppnådda 18 års ålder under minst 10 år innehaft anställning såsom föreståndare eller biträde vid växelstation, skall utgå antingen pension — därest vederbörande uppnått en ålder av 50 år samt, om anställningen fått fortgå, skulle vid uppnådda 55 års ålder kunnat uppvisa 15 anställningsår — med de belopp och på de villkor i övrigt, som angivas i kungl. kungörelsen den 7 december 1934 angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst (S. F. nr 585/1934)

eller eljest avskedsersättning beräknad efter 8 kronor för varje full månad vederbörande varit anställd; samt

att till växelstationsföreståndare vid station med mindre än 20 abonnenter, som entledigas till följd av växelstationens automatisering och som efter uppnådda 18 års ålder innehaft anställning som föreståndare eller biträde vid växelstation, skall utgå avskedsersättning efter sådana grunder att vid en tjänstetid av 10 men ej 15 år utgår 25 kr., vid 15 men ej 20 år 37: 50 kr., vid 20 år och därutöver 50 kr. för varje vid stationen befintligt abonnemang, dock lägst 100 kr.»

Utskottet hemställde, att förevarande motion II:141 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Leander* och *Paulsen*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motion II:141, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att till växelstationsföreståndare vid station med mindre än 20 abonnenter, som entledigades till följd av växelstationens automatisering och som efter uppnådda 18 års ålder innehaft anställning som föreståndare eller biträde vid växelstation, skulle utgå avskedsersättning vid en tjänstetid av 10 men ej 15 år med 25 kronor, vid en tjänstetid av 15 men ej 20 år med 37 kronor 50 öre samt vid en tjänstetid av 20 år och därutöver med 50 kronor, allt för varje vid stationen befintligt abonnemang, dock med lägst 100 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Paulsen**: Herr talman! Efter hand som telegrafverket automatiserar sina växelstationer, bli ju en hel del människor lediga från sina anställ-

Pension eller avskedsersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering.

Pension eller avskedersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering. (Forts.)

ningar. En del av dessa befattningshavare erhålla antingen pension eller engångsersättning, men det är en annan kategori som icke får någon, och det är växelstationsföreståndare vid stationer med ett mindre antal abonnenter än 20. Nu kan man ju tycka, att detta är ett så litet antal, att det icke är mycket att bekymra sig om de människor som ha en syssla där det endast gäller att passa upp färre abonnenter än 20. Utskottet anser ju också, att det är en bisyssla som det icke är mycket att bry sig om. Men vi skola inte glömma, att dessa människor, som ha att sköta dessa växelstationer, bo inte i storstäderna eller i industricentra utan i en ödebygd, där det icke kan samlas upp större antal abonnenter än 20. De ha en liten biförtjänst, ett litet hantverk eller annat vid sidan av sin syssla. Det betyder oerhört mycket för dessa människor att mista denna syssla. Det vore därför enligt min mening inte mer än riktigt att även de finge en engångsersättning, lika såväl som de, som ha större växelstationer.

Jag har reserverat mig till förmån härför, och jag tror också, att kammarans ledamöter, om de tänka på saken en smula, finna det riktigt och bifalla min reservation, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Gustavson** i Västerås: Herr talman! Det kan ju råda någon tvekan om huruvida staten skall lämna ersättning till personer som haft en bisyssla i statens tjänst, liksom det alltid skall vara diskussion om huruvida man skall lämna ersättning till sådana som endast en kort tid varit i statens tjänst. Under det senaste årtiondet har emellertid såväl riksdagen som statens verk inte haft några större svårigheter att ena sig om vissa grunder, som nog kunna betraktas som tämligen skäliga. I detta fall ha på telegrafstyrelsens och statskontorets förslag alla som haft en sådan befattning hos telegrafverket, att den varit deras huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla, fått antingen pension eller engångsersättning, allt eftersom telefonstationerna ha automatiserats. Endast de som haft sådana sysslor som kunna betecknas som rena bisysslor ha ställts utanför.

Jag tvivlar icke alls på att bland dem finns många människor som kunna behöva en slant. Det är en oerhörd mängd människor här i landet som ha det så ställt, att de mycket väl kunna behöva få en slant av staten. Men om utskottet ändå inte kunnat gå med på detta förslag, beror det ju framför allt därpå, att det blir en rätt ohållbar situation, om staten skall ge ersättning åt alla som mer eller mindre lösligt varit knutna till någon statlig sysselsättning under en kortare eller längre tid, när en sådan arbetsanställning förloras. Man kan icke gå hur långt som helst på den vägen. Någonstans måste gränsen sättas. Utskottet är övertygat om att den gränsdragning som man här gjort åtminstone inte kan anses vara särskilt hård och att staten nog får anses ha gjort sin skyldighet med vad som här redan har blivit åtgjort.

Såsom utskottet har formulerat sitt utlåtande, där det yrkas avslag på motionen, finns det ingenting som hindrar, att Kungl. Maj:t kan taga upp särskilt ömmande fall till behandling och där ge någon ersättning. Om man bifaller utskottets förslag, äro sålunda ändå icke alla möjligheter stängda för de personer det här är fråga om att kunna få en mindre ersättning, när de fått lämna sitt arbete.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Gustavson, att det många gånger under årens lopp förekommit, att riksdagen har beviljat engångsersättning i sådana fall som dessa. Jag vill nämna sockerkontrollörerna.

Pension eller avskedersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering. (Forts.)

De hade en tillfällighetssyssla. Det har förekommit många sådana fall där vi givit en ersättning åt människor i liknande predikament som dessa. De som det här är fråga om ha säkert lika stort behov av understöd som många andra vilka fått ett sådant.

Herr Hällgren: Herr talman! Jag har i den motion som det här är fråga om velat medverka till att riksdagens uppmärksamhet på ett samhällsproblem som vi framdeles komma att få ta litet allvarligare på. Det gäller den pågående rationaliseringen. Ofta har denna fråga diskuterats i riksdagen, och särskilt från socialdemokratiskt håll har det riktats en kritik gentemot det privata näringslivet, exempelvis industrien, för dess rationaliseringsåtgärder, som åstadkomma arbetslöshet med åtföljande otrygghet m. m. bland de förut anställda. Men här vidtager staten själv vid ett av sina företag en mycket effektiv rationalisering, under det att man tar mycket liten hänsyn till de människor som mista den syssla de förut haft vid detta företag.

När utskottets talesman säger, att det aldrig kan bli tal om att staten har några förpliktelser mot dem som ha bisysslor, så ber jag att få tillrättalägga detta litet genom att peka på vad som står på sidan 9 i utskottsutlåtandet, där utskottet säger, att enligt av telegrafstyrelsen lämnade uppgifter utgjorde vid utgången av 1938 antalet växelstationer med 35 eller flera abonnenter 1,753, med mellan 20 och 34 abonnenter 552 samt med mindre än 20 abonnenter 2,822. Då nu riksräkenskapsverket meddelat, att man för budgetåret 1941/1942 kan räkna med en inkomst för telegrafverket på 36 miljoner kronor, så äro dessa, som jag här räknat upp enligt utskottsutlåtandet, arbetsmyrorna som hjälpt till att framskapa detta resultat för telegrafverket. Vad sedan beträffar dessa 2,822 föreståndare vid stationer med mindre än 20 abonnenter, så är det ju på det sättet, att dessa äro anställda med kontrakt, där bestämmelserna föreskrivits av telegrafverket men där arvodet till föreståndarna betalas av abonnenterna. I regel utgår ingen ersättning för lokal. Deras inkomst brukar uppgå till 20, 25 å 30 kronor per abonnent och år. Om man multiplicerar denna inkomst med antalet abonnenter, kommer man upp till en inkomst på 400 eller 500 kronor per år. Men då är det också föreskrivet, att de skola vara skyldiga att tjänstgöra vid denna växelstation från klockan 7 på morgonen till 9 på kvällen sommartiden, d. v. s. 14 timmar per dygn, eller också på söndagar och under viss vintertid från klockan 8 på morgonen till klockan 8 på kvällen, d. v. s. 12 timmar. Nu säger man, att de kunna utföra annat arbete under tiden. Ja, visserligen, men de måste dock, när någon abonnent behagar ringa eller något samtal kommer från annat håll, passa växelbordet under denna tid. Det är icke sådant som man i vanliga fall kallar för en bisyssla.

Jag skall inte redogöra mer härför. Jag skulle vilja säga om utskottsutlåtandet, att det är ganska välvilligt hållet. Utskottet vill till och med tumma litet på de föreskrifter som Kungl. Maj:t utfärdat beträffande ersättningen till växelstationsföreståndare, d. v. s. växelstationsföreståndare vid stationer med 20—34 abonnenter och vid stationer med 35 abonnenter och däröver. Vad utskottet däremot av principiella skäl icke vill rubba på, det är tjänstårsberäkningen. Det är ju så med oss som komma hit till riksdagen, att vi lägga oss till med vissa principer som förut ha tillämpats, och dem söker man sedan slå vakt om. Här har telegrafstyrelsen föreslagit, att om man har tio tjänsteår och automatiseringen gjort, att man icke kunnat få 15 tjänsteår, som är förutsättningen för att erhålla pension, då skulle likväl ersättning utgå. Men så långt har icke bankoutskottet velat sträcka sig. Det hade dock funnits en väg

Pension eller avskedsersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering. (Forts.)

att gå, nämligen att i stället för pension eller understöd till sådana föreståndare lämna dem en engångsersättning. Det vore också det lämpligaste sättet att gå till väga på, när det gäller stationer med mindre antal abonnenter än 20.

Nu tycker jag inte, att hela frågan blir fullgiltigt löst genom reservanternas förslag, men jag yrkar likväl bifall till reservationen såsom en demonstration för en annan uppfattning än den bankoutskottet här har framfört. Jag tror alltså inte, att frågan är löst i och med detta utan att den återkommer. Jag skulle också vilja tro, att om frågan en gång återkommer, till och med bankoutskottet skall kunna lägga en annan syn på detta spörsmål. Det är en ganska ringa utgift för statsverket det här är fråga om, men om dessa människor — jag tänker särskilt på föreståndarna vid mindre stationer — finge någon ersättning för det mångåriga arbete de utfört till samhällets och telegrafverkets bästa, då skulle därmed lämnas bevis på en humanitet som jag tycker att samhället i detta fall är skyldigt att visa dessa människor.

I detta anförande instämde fröken *Hesselgren* och fru *Nordgren*.

Herr **Mosesson**: Herr talman! Jag vill bringa i erinran, att här sitta vi ganska många som voro med för 12, 15 år sedan och beslöto, att riksdagen skulle bevilja pension åt de regementspastorer som hade haft sina tjänster som bisysslor men som blevo av med dem vid den indragning av regementen som då skedde. De fingo en årlig pension, men här är det dock endast fråga om ett ringa engångsbelopp. Jag kommer att rösta med reservanterna.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Jag ber att få säga ett par ord, då jag är en av motionärerna. Jag vill ansluta mig till vad här förut sagts beträffande den skyldighet som man anser bör åligga staten såsom företagare vid rationaliseringar, nämligen att taga den största möjliga hänsyn till de anställda. Vi ville gärna, att staten skulle visa ett gott föredöme, när det gäller liknande fall inom det enskilda näringslivet, på den privata arbetsmarknadens område. Det är bara på några punkter, som jag vill komplettera vad förut sagts från motionärernas håll.

Jag vill erinra om att när dessa människor erhålla avsked på grund av automatiseringen, ha de i många fall kommit till den åldern, då det är mycket svårt för dem att erhålla sysselsättning på den privata arbetsmarknaden. Det är ett skäl bland andra som talar för att man skall taga den största möjliga hänsyn till denna grupp av anställda.

Jag begärde emellertid också ordet för att understryka ett par synpunkter som utskottet varit inne på och där utskottet, såsom herr Hällgren mycket riktigt anmärkte, har varit tillmötesgående mot motionärerna. Det är i två avseenden. Det ena gäller växelstationer med mellan 20 och 34 abonnenter, då årligt understöd enligt givna direktiv icke skulle lämnas. Där uttalar utskottet, att i de fall där vederbörande haft sin huvudsakliga sysselsättning vid denna anställning, är avskedsersättning icke en tillräcklig gottgörelse, utan att där skulle ett årligt understöd kunna vara motiverat. Sålunda i vissa fall ett årligt understöd även till växelstationsföreståndare vid stationer med mellan 20 och 34 abonnenter. Det är det ena fallet.

Det andra gäller ett visst hänsynstagande till stationsföreståndare vid stationer med mindre än 20 abonnenter. Beträffande stationer med mellan 20 och 34 abonnenter tillämpas alltså i allmänhet enligt reglerna endast avskedsersättning, men vid stationer med mindre än 20 abonnenter lämnas enligt dessa regler ingen avskedsersättning. Utskottet har emellertid uttalat, att arbetet vid dylika

Pension eller avskedersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering. (Forts.)

mindre stationer kan vara så krävande, att det ger full sysselsättning. I sådana fall skulle, anser utskottet, vederbörande, i detta fall telegrafstyrelsen och regeringen, ha möjlighet att ge en avskedersättning. Det är dessa två fall, som herr Gustavson ansåg vara sådana ömmande fall där hänsyn skulle tagas, även om reglerna icke strikt följdes. Emellertid ha reservanterna och även motionärerna gått något längre, då de ifrågasatt, att avskedersättning skulle lämnas, även om vederbörande växelstationsföreståndare icke haft en anställningstid av 15 år utan den endast uppgått till 10 år. När utskottets talesman här nämner om ömmande fall, vet jag icke, om man i någon mån kan räkna med en prövning från telegrafstyrelsens och regeringens sida, där anställningstiden varit 10—15 år men där ömmande fall föreligga. Jag hoppas emellertid, att telegrafstyrelsen och regeringen äga fria händer i sådana fall.

Emellertid anser jag i likhet med övriga motionärer, att det hade varit bättre med mera bestämda regler för den ifrågasatta avskedersättningen, och dessa bestämda regler finnas angivna såväl i motionen som i reservationen. Det är därför som jag för min del också vill yrka bifall till reservationen.

Herr Björklund: Herr talman! Jag förmodar, att ingen i denna kammare som känner mig tror, att jag har något emot att dessa människor som det här är fråga om skulle få en ersättning. Jag kan emellertid icke underlåta att påpeka, att om man slår in på den väg som motionärerna varit inne på och som utskottet i någon mån snuddar vid, måste detta ovillkorligen föra med sig vissa konsekvenser. Jag erinrar om att under åren 1920, 1921 och 1922 avskedade man vid statens järnvägar både familjeförsörjare och andra som varit i statens tjänst under en tidrymd av upp till 8 å 10 år, utan att det en enda gång gjordes något påpekande om att dessa människor borde få någon ersättning för den långa tjänstetid de haft, då de, märk väl, dag efter dag arbetat och haft sin fulla försörjning vid järnvägen. Nu är man här inne på en annan väg, och för all del, mitt goda hjärta säger mig, att jag också borde vara med, men jag kan inte, därför att om man beslutar detta, så blir konsekvensen därav den, att om staten anställer tillfällig personal i större eller mindre omfattning, så skall staten, i den mån som denna personal blir överflödig i statens tjänst, vara ersättningsskyldig till denna personal, när den befriar sig från densamma. Det är en oerhörd skillnad, mina herrar, mellan förhållandena i det enskilda näringslivet och omständigheterna i här föreliggande fall. Jag betonar ännu en gång, att jag inte på minsta sätt missunnar dessa människor att få en liten ersättning. Men jag tycker, att det bör vara någon reda och konsekvens i statens sätt att behandla sina anställda. Man har här utan att överhuvud taget resonera om någon slags kompensation avpoletterat familjeförsörjare och andra, som tjänstgjort dagligen i 8—10 år. Man bör då med rätt gott samvete kunna avskeda sådana, som endast haft det ifrågavarande arbetet som bisyssla. De ha ju inte haft sådan ersättning för arbetet, att de kunnat leva på densamma. Går man in för ett bifall till motionen, har man knäsat en princip, som för framtiden kan ha ganska obehagliga konsekvenser.

Herr Gustavson i Västerås: Herr talman! Det är här inte fråga om att utan kompensation skilja människor från deras huvudsakliga sysselsättning. Det är fråga om människor som haft annat arbete som sin huvudsakliga sysselsättning; det som toges från dem har endast varit en bisyssla. Möjligen gäller inte detta samtliga fall. Det kan förekomma fall, då växelstationsföreståndaren är en person, som kommit till sådan ålder, att han normalt inte utför något arbete. Det var emellertid en synpunkt som herr Andersson i Malmö

Pension eller avskedersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering. (Forts.)

framförde och som jag är angelägen att man inte blandar samman med den nu föreliggande frågan. Det gäller samhällets ställning till frågan om ersättning åt rationaliseringens offer i allmänhet. Om vi skola utvidga debatten att omfatta alla dessa vidlyftiga problem, vet jag inte var det skall sluta. Det måste väl ändå medges, att det är en väsentlig skillnad mellan att lägga ned industrier i rationaliseringssyfte, varigenom människorna berövas sina huvudsakliga sysselsättningar och tvingas att söka nytt arbete på annan ort, vilket inte alltid kan ske utan att det förflyter en ganska lång tid av arbetslöshet, och att draga in en lågt avlönad bisyssla. Om staten skulle nödgas restlöst tillämpa den principen, att den inte utan pension eller engångsersättning kunde släppa ifrån sig en människa, som den i någon form och under någon tid tagit i anspråk, skulle statens verksamhet på många områden stelnna till på ett sätt, som vore ur både ekonomiska och sociala synpunkter i högsta grad betänkligt. Staten driver ju en så omfattande verksamhet, att det är nödvändigt att den använder sig både av personer som äro heltidsanställda under kortare tid och av sådana som inneha bisysslor under längre eller kortare tid. När den ekonomiska utvecklingen eller andra förhållanden gjort deras tjänster överflödiga, måste de lämna sina befattningar. Om staten vid igångsättandet av varje företag måste tänka på att för livstiden sörja för de anställda, befarar jag att all statens verksamhet skulle bli dubbelt så dyrbar som den enskilda. Det går inte att hävda dylika synpunkter, när det gäller anställningar av denna natur. Man kommer då till resultat, som äro alldeles orimliga. Jag vill därför på det bestämdaste varna för att draga in dessa synpunkter i debatten.

Herr Hållgren: Herr talman! Även om staten gick ganska hårdhänt fram åren 1921 och 1922, så har dock staten sedan dess anlagt mera humanitära synpunkter på hithörande problem. Jag vill minnas, att herr Björklund var med år 1935, då vi gingo in för att staten skulle sörja för dem som bli arbetslösa den gång gruvdriften vid Boliden lägges ned. Det exemplet har jag brukat skryta med, när det varit fråga om statens rätt att behandla sina arbetare.

Herr Björklund säger, att den kategori människor det här är fråga om bör anses som tillfälligt anställd personal. Gentemot detta vill jag utöver vad som förut nämnts beträffande föreståndarnas arbetstid, framhålla, att de äro anställda med fleråriga, i regel minst femåriga kontrakt. Man kan alltså inte säga, att det är ett tillfälligt anställningsförhållande.

Jag vill ytterligare framhålla, att det här gäller den kategori av telegrafverkets personal, som i regel haft minst betalt för sitt arbete. Såsom framgår av en bilaga till motionen, ha telefonisterna vid centralstationerna i städerna genom sin organisation — jag kan säga, att det står även en organisation bakom motionen — fått till stånd en överenskommelse med telegrafverket, som innebär, att om en telefonist inte får en ordinarie plats efter fem års tjänstgöring utan får avsked, skall hon få en avskedersättning från telegrafverket om minst 500 kronor. Detta är ju ett prejudikat, som man bör taga hänsyn till. Jag har i min motion inte velat gå längre än att pension eller avskedersättning skulle utgå därest vederbörande innehaft anställningen under minst tio år och skulle ha uppnått en tjänstetid av femton år, därest inte automatiseringen gjort dem arbetslösa. Det finns emellertid, som jag nämnde, kategorier av telegrafverkets personal, som ha bättre betalt än dem motionen gäller och som genom kollektivavtal tillförsäkrat sig mycket större förmåner än som begäras i motionen.

Pension eller avskedersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering. (Forts.)

Herr Paulsen: Herr talman! Herr Björklund talar om i statens tjänst tillfälligt anställda personer och jämför dessa med de människor som det här är fråga om. Det finns emellertid inte den ringaste möjlighet att göra en sådan jämförelse. Det är här inte fråga om tillfälligt anställda personer. De ha varit anställda i många år, och de ha gjorts arbetslösa genom av staten vidtagna åtgärder. Det är alltså en himmelsvid skillnad mellan dessa människor och dem som herr Björklund talar om.

Herr Gustavson i Västerås: Herr talman! Ett i debatten ofta förekommande uttryck har varit att det här gäller personer, som äro anställda i statens tjänst. Jag vill emellertid påpeka, att detta inte är fallet i fråga om en stor del av dessa människor. De äro i stor utsträckning anställda av abonnenterna. Men även när det föreligger kontrakt mellan telegrafverket och den som skall sköta växelstationen, kan man många gånger ifrågasätta, om det kan anses som ett anställningsförhållande. Hur ser det nämligen ut i många fall? Jo, ofta äro de små växelstationerna inredda i ett litet rum bredvid köket i en bondgård. Den som skrivit på kontraktet är bondgårdens ägare, medan det är hembiträdet ute i köket som sköter växelstationen. Om nu växelstationen drages in, vem är det då egentligen som skulle ha ersättningen? Ja, det är väl hembiträdet. Men hon kanske har flyttat från gården, så att hon inte kan få någon ersättning. Den som får ersättningen är bonden, som aldrig skött stationen.

Jag skall inte fortsätta uppräknningen av alla de orimligheter, som skulle följa av ett bifall till reservationen. Det finns många andra sådana orimligheter. Jag tror att de exempel jag dragit fram äro tillräckliga för att visa, att staten i detta fall inte kan göra mer än den gjort.

Herr Paulsen: Ja, herr talman, jag ville bara säga, att det där exemplet med bondgården spökade även i utskottet. Jag trodde inte, att herr Gustavson skulle komma med det här i kammaren. Det är mycket sällsynt, att sådana fall förekomma. Det har påpekats, att det kunde förekomma dylika fall, men vi ha ingen garanti för att de verkligen förekomma.

Herr Björklund: Herr talman! Jag måste vidhålla gentemot herr Paulsen och herr Hällgren, att det här är fråga om tillfälligt anställda personer. Den ringa ersättning de haft för sitt arbete visar, att de haft en mycket liten arbetsuppgift att fylla. Jag har förut sagt, att jag inte på något sätt missunnar dessa människor att eventuellt få ersättning. Men jag påpekar ånyo, att man tidigare avskedat heltidsanställda personer, som varit familjeförsörjare, utan att giva dem någon som helst ersättning.

Man säger nu, att när det är staten själv som rationaliserar, bör staten vidtaga kompensationsåtgärder, som man inte anser rimligt att fordra av det privata näringslivet. Det är en betänklig brist på konsekvens. Om man tillåter det privata näringslivet att rationalisera bäst det vill, bör väl också staten — om man nu anser att staten bör i någon mån driva affärsverksamhet — få lov att rationalisera.

Man skulle kunna lägga många andra synpunkter på denna fråga än dem jag framfört, men jag skall inte uppehålla debatten längre. För mig får kammaren gärna bifalla motionen. Jag skall vara så neutral, att jag skall avstå från att rösta. Men jag har velat peka på de konsekvenser för framtiden som ett bifall till motionen kan få. Det kan vara skäl att fästa uppmärksamheten på dessa redan nu.

Pension eller avskedersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering. (Forts.)

Herr Nilsson i Landskrona: Herr talman! När denna fråga behandlades i bankoutskottet, framhölls det, att vissa felaktigheter förekommit vid tillämpningen av de utfärdade bestämmelserna om ersättning till växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av automatiseringen. Utskottet har i sin motivering bland annat yttrat: »Vad beträffar de jämkningar i tillämpningen av dessa bestämmelser, som utskottet funnit lämpligen böra komma till stånd, håller utskottet före, att dessa jämkningar kunna genomföras utan ändring av bestämmelserna.» I anslutning till denna motivering har utskottet kommit fram till sin hemställan. Men jag vill framhålla, att minoriteten inom utskottet, som var ganska stor, hade ett helt annat förslag till hemställan. Minoriteten ville inte ansluta sig till reservationens förslag, utan röstade för följande förslag till hemställan, nämligen, »att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 141, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande vad utskottet ovan anfört i fråga om tillämpningen av 1940 års bestämmelser om ersättning till växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering». I detta förslag till hemställan preciserades alltså inte önskemålen, utan man yrkade endast på en mjukare tillämpning av gällande bestämmelser. Jag hörde till den minoritet, som röstade för detta förslag, och jag kan, då proposition nu kommer att givas, inte ansluta mig till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prästs avlönning under tjänstledighet i vissa fall m. m.;

nr 27, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i häst- och fordonsanskaffningslagen; och

nr 28, i anledning av väckta motioner om ändring i 39 a § lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 7.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckta motioner om ändrade tillsättnings- och avlöningsbestämmelser för kyrkomusiker m. m.; och anförde därvid

Herr Kyling: Herr talman! Den fråga, som behandlas i detta utskotts utlåtande, brukar ju gå under benämningen »klockarfrågan». Det är en fråga,

Ändrade tillsättnings- och avlöningsbestämmelser för kyrkomusiker m. m.

Ändrade tillsättnings- och avlöningsbestämmelser för kyrkomusiker m. m.
(Forts.)

som behandlats och debatterats i riksdagen vid flera olika tillfällen. Att frågan behöver nå en lösning är också utskottet ganska enhälligt om vid detta tillfälle. Det finnes ganska många anledningar, som tyda på att frågan bör komma ur världen.

Som förhållandena äro nu måste man inse det ohållbara i att kostnaderna för avlöning åt landets organister drabba församlingarna synnerligen ojämnt. Det finnes vissa församlingar i landet, som få betala sin organist med en uttaxering av 95 öre per skattekrone och ändå endast kunna lämna en blygsam lön på 300 kronor om året. En del av församlingarna, icke minst städernas församlingar, behöva i vissa fall icke lämna mer av sitt skatteunderlag än ett öre och därunder per skattekrone. Det borde alltså vara ganska självklart, att de skattetyngda landsbygdsförsamlingarna skulle i detta fall kunna vara med om att erhålla en skatteutjämning. En möjlighet härtill vore, om denna avlöning till landets organister kunde läggas exempelvis på kyrkofonden.

Samtidigt som man skärpt kraven på våra organister och deras examination, låter man en sådan viktig fråga som denna ligga oreglerad. Det har visat sig, att genom att denna fråga icke blivit löst ett allt mindre och mindre antal examinander anmäler sig för att erhålla kvalifikation för att kunna tjänstgöra som organister. Detta kan enligt min uppfattning småningom få svåra följder, när det gäller rekryteringen av organisterna. Detta i sin tur kan bli till ganska stor skada för hela gudstjänstlivet, där kyrkomusiken intager en stor plats.

Nu säger emellertid utskottet följande: »Utskottet finner goda skäl tala för att den av motionärerna förordade utredningen bör komma till stånd så snart omständigheterna medgiva det, men anser dock att riksdagen med hänsyn till tidsläget bör avstå från att nu taga ett initiativ i denna riktning.»

Jag kommer, herr talman, icke att ställa något yrkande. Men jag vill vid detta tillfälle uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t snarast möjligt tar initiativet till utredning av denna fråga, så att densamma kommer att bli löst. Jag tror, att det blir till bättnad för framtiden.

Herr talman! Jag har icke något yrkande att framställa.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändringar i lagen den 4 oktober 1940 (nr 851) med vissa bestämmelser om livförsäkring m. m. vid krig; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Förslag till
lag om ändring
i vissa delar
av vattenlagen
m. m.*

Därvid anförde:

Herr **Ljungberg**: Herr talman! I den motion i detta ärende, som väckts av åtskilliga kammarledamöter och som jag haft äran framlägga, ha några synpunkter framhållits, framför allt i vad beträffar tillsynsorganen och deras uppgift. Vi ha vänt oss mot den dualism och jag vågar säga snålhet, som i detta avseende kännetecknar propositionen. Jag skall nu ej upptaga tiden med att i detalj påvisa dessa förhållanden. Jag kan så mycket hellre avstå därifrån.

Förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m. (Forts.)
som det förefaller mig, att utskottet i stort sett har delat motionärernas synpunkter.

I utlåtandet säges sålunda, att det inom utskottet uttalats starka sympatier för en förstärkning av den centrala tillsynen. Det synes i första hand ha varit den tvekan, som i olika yttranden yppats om formen och organisationen av den utvidgade centrala tillsynen, som nu har avhållit utskottet från att beträda en i förhållande till motionen mera positiv linje.

Jag är tacksam för detta utskottets uttalande. Jag anser mig på grund därav ha rätt att hysa den förhoppningen, att riksdagen inom en icke alltför avlägsen framtid skall få mottaga förslag i denna riktning från Kungl. Maj:t. Jag tror emellertid, att det är av vikt, att man då håller i minnet, att det är en teknisk uppgift att finna själva botemedlet mot vattenföroreningar och att man icke bör förväxla diagnosen med botemedlet.

Till slut vill jag säga några ord om hälsovårdsnämndernas ställning i gränsfallen mellan enklare och svårare föroreningsfall. Om det tillskapas en central tillsynsmyndighet med tillräckliga arbetskrafter, tror jag, att denna gränsdragning ger sig själv. Tillsynsmyndigheten får dessa fall, och myndigheten får samråda med de lokala hälsovårdsnämnderna även i tveksamma fall. Arbetsfördelningen dem emellan ger sig utan vidare åtminstone någorlunda.

Då i själva verket utskottets principiella uttalande i väsentliga delar utgör en bekräftelse på riktigheten av de synpunkter, som angivits i motionen, trots att de icke kommit till uttryck i utskottets hemställan, vill jag, herr talman, icke framställa något yrkande.

Herr Liedberg: Herr talman! Jag kunde kanske åtnöjas med vad utskottet har uttalat och vad herr Ljungberg härtill har anfört, men jag kan likväl icke underlåta att beröra åtminstone ett eller ett par av de uttalanden, som äro gjorda. Jag fäster mig då i första hand vid det, som är refererat i utskottets utlåtande på sidan 55, där departementschefen bland annat rörande eventuell inskränkning i beslutanderätten, när det gäller åtgärder mot förorening av avloppsvatten, sagt, att för en sådan inskränkning i beslutanderätten — som han anser principellt böra kunna diskuteras — måste starka praktiska skäl kunna åberopas. Han anser att sådana praktiska skäl icke ha kunnat åberopas och icke heller några missbruk.

Det må så vara, att missbruk icke har i större utsträckning förekommit och att inga större klagomål framförts, därför att man naturligtvis har sökt att komma till rätta med förhållandena genom ömsesidiga överenskommelser. Men det är ju hittills så, att det är ganska många myndigheter som ha med dessa frågors avgöranden att göra — jag kan räkna upp dem, så att kammaren kan göra sig ett begrepp om hur många det är. Det kan ju ha intresse för dem, som icke speciellt satt sig in i frågan. Det är fisketillsynsmyndigheten, det är hälsovårdsmyndigheterna, det är länsstyrelsen och det är tjänsteläkaren på orten. När alltså någon av dessa myndigheter gjort anmärkning och det från hälsovårdsnämndens sida pålagts ett företag att vidtaga vissa åtgärder, har man åtminstone haft länsstyrelsen att hänvända sig till såsom överinstans. Man har därmed åtminstone kunnat få en någorlunda grundlig *prövning* av saken. Varför har man behövt kunna draga denna prövning under denna instans? Naturligtvis icke därför, att hälsovårdsmyndigheterna i och för sig velat åstadkomma något ohägn, i alla händelser större än nöden krävde; men man har haft behov av denna instans därför att hälsovårdsnämnderna i mycket ringa utsträckning och i allmänhet nästan icke alls ha tillgång till den tekniska sakkunskap, som fordras för att kunna giva nödiga råd och anvisningar om de åtgärder, som böra vidtagas.

Förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m. (Forts.)

Å andra sidan ha teknikens framsteg på detta område, när det gäller att åstadkomma anordningar för rening av avloppsvatten, varit snabba.

Nu har man att emotse en vidgad tillämpning av lagen, och med den vidgade tillämpningen av lagen komma många kommuner, som hittills icke haft dessa problem att brottas med, att bli ställda inför att vidtaga åtgärder eller ålägga vidtagande av åtgärder. Det kommer många gånger att röra sig om stora problem och stora summor.

Det hade då varit i allra högsta grad av behovet påkallat, att man haft en sakkunnig myndighet att vända sig till. Jag har från min egen erfarenhet åtskilliga fall där man saknat en dylik, där hälsovårdsmyndigheten konstaterat vissa missförhållanden, där hälsovårdsmyndigheten har pålagt vidtagande av förbättring men där hälsovårdsmyndigheten på intet sätt kunnat ge några råd eller anvisningar om, hur den förbättringen eller dessa åtgärder skulle se ut. Man har vänt sig till länsstyrelsen. Eventuellt har man överklagat ett beslut, som man ansett ogenomförbart. Man har lika litet där kunnat få del av någon sakkunskap. Man har ibland kunnat få en dylik hos fisketillsyningsmyndigheten, i den mån den varit tillgänglig för att lösa ett sådant problem. Man har — jag tänker nu på industriella företag i landsorten såsom ett slakteri eller ett mejeri — ställts inför ett åläggande, där man vid förfrågan, huruvida saken skulle bli bra och man skulle anses ha uppfyllt sina skyldigheter efter vidtagandet av de anbefallda åtgärderna, fått svaret: Det kunna vi icke säga; det beror på hur det kommer att verka; och kanske ni komma att få nytt åläggande efter en tid igen.

Detta kan icke vara tillfredsställande. Det kan under sådana förhållanden ej vara bra, att hälsovårdsmyndigheterna, hälsovårdsnämnderna tillmätas ett i ännu större utsträckning definitivt avgörande än hittills. Det skulle innebära, att till och med en industri, låt oss säga ett slakteri eller ett mejeri, som i årtal bedrivit sin verksamhet och vars verksamhet förlagts till samhället i fullt samförstånd med samhällets myndigheter, helt plötsligt av denna hälsovårdsnämnd kan förbjudas att fortsätta sin drift utan egentlig möjlighet att vare sig få detta kanske icke tillräckligt sakligt motiverade beslut ens prövat eller få de nödiga anvisningarna till olägenheternas avhjälpande.

Jag är visserligen tacksam för utskottets utlåtande i den del, vari det ändå andas någonting av positivitet i fråga om dessa saker, men jag kan icke känna mig tillfredsställd. Jag måste för min del anföra, att *det kan överhuvud taget icke bli som det bör vara på detta område, förrän en verkligt central och sakkunnig myndighet tillskapas, som icke bara har att pröva utan även att meddela råd och anvisningar!*

Jag hoppas, att denna fråga blir beaktad av Kungl. Maj:t. Blir den icke det, är saken ej heller väl löst.

Herr Hage: Herr talman! Det framkommer ju dels av den föregående talarrens anförande och dels av de väckta motionerna, att man har tänkt sig den möjligheten, att utskottet skulle under utskottsbehandlingen ha kunnat omarbota propositionen på sådant sätt, att särskilt denna centrala myndighet, som det är fråga om, skulle komma till stånd. Nu skulle givetvis detta och en del andra saker, som yttrades i diskussionen, ha medfört en betydande omarbetning av propositionen. Det veta nog de ärade damerna och herrarna, att det är mera sällan som man i ett utskott vågar sig på en så pass vidlyftig omarbetning som här begärts. Sedan kommer därtill, att andra lagutskottet är intet statsutskott eller jordbruksutskott, och organisationsfrågor falla ju över huvud här i riksdagen antingen under statsutskottets eller under jordbruksutskottets domvärjo.

Ändrade tillsättnings- och avlöningsbestämmelser för kyrkomusiker m. m.

Från den utgångspunkten har utskottet inskränkt sig till att göra vissa sympatiska uttalanden för ett och annat av detta, som framförts i motionen, men tillika sagt, att denna sak, som nu framlagts i propositionen, är så pass brådskande, att man kan icke gärna uppskjuta den.

Skulle man gå på den linje, som motionärerna upptagit, hade det nog varit nödvändigt, såvitt jag förstår, att avslå propositionen och begära en utredning till nästa år och få en ny proposition. Men under behandlingen i utskottet har verkligen framkommit en del förhållanden, som tyda på att denna sak är brådskande. Det har inträffat en massa fall av vattenföroreningar, som visat detta. Då har utskottet icke ansett sig ha anledning att gå den vägen som motionärerna begärt, utan det har gått den väg, som framgår av utskottets utlåtande.

Jag skall från den utgångspunkten yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill passa på att i detta sammanhang säga — det kanske icke damerna och herrarna ha beaktat — att detta utlåtande är på sätt och vis en kuriositet i riksdagens historia. Det är nämligen första gången i den svenska riksdagens historia som det förekommer ett utskottsutlåtande, där sammansättningen av andrakammarhalvan till sin majoritet utgöres av kvinnliga riksdagsledamöter. Det är alltså nästan en epok. Det är visserligen sant, att detta är knutet till ett utlåtande, som kanske icke är så intressant. Men det är ju icke damernas fel. Men det är i alla fall intressant att påpeka detta.

Herr talman! Jag skall som sagt be att med denna utgångspunkt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Liedberg: Herr talman! Jag har tillåtit mig att konstatera, att omarbetningen icke är tillfredsställande. Utskottets ärade talesman påpekade, att saken är brådskande, och han motiverade därmed ett beslut, som, såvitt jag förstår honom rätt, han icke påstått vara i allo tillfredsställande. Jag vill för min del säga, att det förhållandet, att saken är brådskande, kan ej vara skäl till att åstadkomma en otillfredsställande ordning.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

*Införande av
högertrafik.*

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckta motioner om införande av högertrafik.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 110 i första kammaren av herr *Nisser m. fl.* och nr 214 i andra kammaren av herr *Lundell*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen ville besluta sådan ändring av vägtrafikstadgans kap. 3, att högertrafik infördes i Sverige hösten 1942 eller senast våren 1943.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 110 och II: 214 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Lundell: Herr talman! Frågan om övergång till högertrafik har ju på de senaste åren åtskilliga gånger varit före i denna kammare. Nu har ärendet avancerat därigenom, att riksdagen för ett par år sedan skrev till Kungl. Maj:t och begärde en utredning och framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Det är 1939 års högertrafikkommitté, som har avgivit sitt betänkande. I det betänkandet har det föreslagits

Införande av högertrafik. (Forts.)

övergång till högertrafik i Sverige våren 1943. Därvid har högertrafikkommittén huvudsakligen fäst sig vid önskvärdheten av att vi i Sverige komma att tillämpa sådana regler för trafiken, som förekomma på de allra flesta håll i andra länder. Det har diskuterats något i detta kommittéutlåtande, huruvida det skulle vara lämpligt att övergå till högertrafik under en tid med minskad biltrafik som den nuvarande eller om det skulle ske under en sådan tid, då trafiken är som livligast.

För min del vill jag säga, att det är alldeles klart för mig, att det skulle vara lämpligast att göra en sådan övergång under en tid, då trafiken är i hög grad reducerad som för närvarande. Det kan icke innebära någon särskild våda att sedan undan för undan, i den mån vi få in motorbränsle igen, bilar bliva satta i trafik. Deras förare få så småningom vänja sig vid att köra högertrafik. Dessförinnan bliva ju för övrigt i alla fall alla människor på en gång tvungna att finna sig i att *gå* i högertrafik. Alla få på en gång vänja sig vid högertrafiken.

I den motion, som väckts i denna kammare av mig och i första kammaren av herr Nisser, framhålles, att det icke i första hand är omtanke om de relativt fåtaliga bilister, som resa ifrån Sverige till utlandet eller från utlandet till Sverige, som har föranlett vårt ståndpunktstagande, utan det är tanken på cyklister och fotgängare. Det är ju för varje år åtminstone under fredliga förhållanden ett alltmera växande antal turister från Sverige, som begiva sig till utlandet, till fots eller cyklande. Även de som stanna kvar här i landet äro utsatta för faran av felkörningar ifrån utländska bilisters sida. Risker är ju större för fotgängaren än för den utländske bilisten, som ju sitter i ett motståndskraftigt skal.

Man har ibland, när man opponerat sig mot förslaget om övergång till högertrafik, pekat på de rätt avsevärda kostnader övergången skulle medföra. Kostnaderna skulle naturligtvis bliva rätt höga, men jämför man dem med de statsutgifter, som vi för närvarande laborera med, får man lov att erkänna, att det icke rör sig om mera betydande belopp. Därtill kommer ju, att man har en viss arbetslöshet att räkna med. Det planeras ju rätt vidlyftiga arbeten för att bekämpa arbetslösheten. Det kan väl då vara ganska lämpligt att att koppla in även de arbeten, som erfordras för en övergång till högertrafik, i det sammanhanget. Det heter i motionen: »De genom omläggning till högertrafik erforderliga arbetena kunde då lämpligen användas för motverkande av arbetslösheten. Flyttning av vägmärken och varningstavlor representerar över hela landet fördelade arbeten, och ändring av bussar kunde giva verkstäderna ett välkommet arbetstillskott, när monteringen av gengasaggregat börjar avtaga.»

Jag skall icke beröra denna fråga mera ingående, men jag vill framhålla, på sätt jag gjort ett par gånger förut här i kammaren att det väl knappast finnes någon — utom möjligen herr Paulsen, som står här bredvid — som tror att en övergång till högertrafik aldrig skall komma till stånd i vårt land. Jag tror för övrigt knappast, att ens herr Paulsen intager en sådan ståndpunkt. Var och en har nog klart för sig, att en övergång förr eller senare måste ske. Det blir dyrare ju längre man väntar. Kostnaderna för den förändring, som man ändå till sist måste genomföra, bliva större. Under sådana förhållanden kan det icke vara praktisk politik att för varje gång denna sak kommer före skjuta den åt sidan. Vi böra ju ändå besinna, att man har högertrafik till sjöss och högertrafik i luften samt att man till lands har högertrafik i de allra flesta länder. Det är knappast mer än Sverige och England, som fortfarande ha vänstertrafik. I Japan och något annat avlägset land har man visst också vänstertrafik såvitt icke någon ändring skett under

Införande av högertrafik. (Forts.)

senare år. Vi ha ingen direkt biltrafik mellan Sverige och England eller mellan Sverige och Japan. Nämnda främmande länder äro ju i detta avseende konservativa, men vi ha ingen anledning att följa deras exempel. Vi måste en gång genomföra en förändring. Låt oss därför göra det så snart som möjligt. Utskottet konstaterar att kommittén förordat, att — därest ej ur statsfinansiella synpunkter eller av andra skäl, som undandraga sig kommitténs bedömande, hinder möter — beslut fattas om införande av högertrafik i vårt land i enlighet med av kommittén förordade riktlinjer. Utskottet tillägger: »Över de sakkunnigas betänkande hava yttranden inhämtats från ett flertal myndigheter och sammanslutningar.»

Slutligen yttrar utskottet: »Frågan, huruvida högertrafik skall införas i vårt land, är för närvarande efter verkställd utredning föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Med hänsyn härtill anser utskottet, att riksdagen icke nu bör taga ställning till denna fråga.» Men riksdagen har ju i alla fall skrivit till Kungl. Maj:t tidigare och begärt utredning samt hemställt om framläggande av de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda. Det vore önskvärt att man ifrån regeringshåll finge en förklaring, vilka avsikter regeringen har på den punkten och om regeringen av någon anledning, som för vanliga medlemmar av riksdagen är fördold, icke för närvarande vill effektuera, vad riksdagen tidigare har begärt. Skulle det nu så vara, att regeringen icke vill uttala sig på denna punkt, så bör det beaktas, att beslut i en sådan lagfråga som denna fattas av regering och riksdag gemensamt. Vill regeringen icke säga sin mening, så är det ju icke något absolut hinder mot att riksdagen säger sin.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Den föregående ärade talaren efterlyste regeringens ståndpunkt till frågan om införande av högertrafik. Jag har ingenting emot att här meddela, hur saken för närvarande ligger till. Regeringen har beslutat att icke i år förelägga riksdagen förslag i ärendet. I de inkomna remissyttrandena har man kunnat spåra en ganska positiv inriktning. Flertalet hörda myndigheter ha uttalat sig för införande av högertrafik, men det har också rests mycket starka betänkligheter emot att införa högertrafik just nu. Särskilt har överbefälhavaren poängterat, att det icke gärna kunde vara rimligt att genomföra en i trafikhänseende så genomgripande omläggning i det osäkra läge, som nu är för handen. Påståendet, att det just nu skulle vara särskilt lämpligt att övergå från vänsterkörning till högerkörning, därför att trafiken är inskränkt, bemötes alltså från militärt håll med hänvisning till att det skulle vara en mycket dålig beredskapsåtgärd att vidtaga en trafikomläggning, när man icke vet, om icke under tiden armén till äventyrs måste ställas på krigsfot. Jag föreställer mig, att den föregående talaren med de militära insikter, han har, förstår att de skäl mot en omläggning, som anförts från militärt håll, av regeringen måste tillerkännas en utomordentligt stor betydelse. Regeringens hållning har dessutom bestämts av statsfinansiella hänsyn. Arrangemanget skulle enligt kommitténs förslag kosta 16 miljoner kronor, varav staten skulle bidra med omkring 14 miljoner kronor. Man måste väl ändå erkänna, att det finns andra ändamål, som det är mera nödvändigt att tillgodose i dessa tider.

Som motiv för en övergång till högertrafik har, bland annat av den föregående ärade talaren, åberopats, att det ur arbetslöshetssynpunkt skulle vara förmånligt att nu övergå till högertrafik. Så är icke förhållandet. Saken är nämligen den, att det mesta av de arbeten, som skulle behöva utföras vid en övergång från vänstertrafik till högertrafik, består i omändring av omnibusparken och eventuellt ombyggnad av spårvagnarna. Det gäller speciella ar-

Införande av högertrafik. (Forts.)

beten, som endast kunna utföras vid karosseri- och andra för dylik specialtillverkning uppförda verkstäder. Inom verkstadsindustrien har för övrigt icke rätt och befaras icke någon arbetslöshet. Övriga arbeten, som skulle behöva utföras, äro av så ringa omfattning, att de ur arbetslöshetssynpunkt varken göra till eller ifrån. Allra minst torde de arrangemang, som behöva vidtagas för flyttande av vägmärken och vägvisare, ha någon betydelse ur arbetslöshetssynpunkt. De måste nämligen vidtagas på mycket kort tid, och arbetena lämpa sig därför icke för arbetslösa.

Regeringen har icke principiellt fattat ståndpunkt i frågan om övergång till högertrafik, men regeringen anser det oundgängligen nödvändigt att vänta med sitt ståndpunktstagande, till dess det framtida läget kan bättre överblickas.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Frågan om införande av högertrafik har ju mycket klarnat, sedan de sakkunniga, som tillsatts för detta ärendes utredning, framlagt ett betänkande, i vilket de förordat, att vi skola övergå till högertrafik. Detta betänkande har varit ute på remiss. Flertalet av de myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig i detta spörsmål, har yrkat på en omläggning av trafiken i antydd riktning. I riksdagen har denna fråga varit föremål för prövning åtskilliga gånger, och jag är fullt på det klara med, att det kommer att bli mycket svårt att övertyga den nyvalda riksdagen om nödvändigheten av att vi anpassa våra trafikregler efter vad som gäller i de flesta övriga länder. Jag vill även denna gång understryka betydelsen av det faktum, att ju längre vi vänta med att taga itu med denna fråga, desto dyrbarare blir det att genomföra en övergång. 1934 års vägtrafiksakkunniga ha uttalat sig för övergång till högertrafik. De sakkunniga beräknade kostnaderna för övergången till 8 å 10 miljoner kronor. De sakkunniga, som nu yttrat sig, ha beräknat kostnaderna för en omläggning till 15 miljoner kronor. Varen förvissade om, att ju längre vi dröja, desto mer komma kostnaderna att ökas. Den största utgiftsposten blir den, som avser ombyggnad av omnibusparken. Den beräknas av de sakkunniga till 10.3 miljoner kronor. För omläggning av spårvagnstrafiken beräknas åtgå 3.7 miljoner kronor. I sitt till kommunikationsdepartementet avgivna remissvar har Svenska spårvägs-, buss- och förortsbaneföreningen, ett huvudsakligen kommunalt företag, som, efter vad jag förmodar, har den största omnibusparken här i landet, hävdad precis samma uppfattning, som kommit till uttryck i övriga remissvar, nämligen att det ur linjetrafikens synpunkt såväl för den reguljära omnibustrafiken som för spårvägstrafiken är ganska egalt, om man bibehåller de nuvarande körreglerna eller går över till högertrafik. När det gäller nybeställningar av busar, har man emellertid i nuvarande ovissa läge önskat att få besked om när statsmakterna ämna taga itu med lösningen av denna fråga. Jag kan ju icke bestrida, att det ligger något i de synpunkter, som statsrådet gav uttryck för i sitt svar. Man bör icke se denna fråga enbart som en kostnadsfråga. Det är klart, att den nuvarande tidpunkten med hänsyn till den låga trafikfrekvensen är lämplig för en omläggning av trafiken. Nämda förening påpekar i detta sammanhang, att så länge man icke kan få besked om, när statsmakterna ämna fatta beslut i frågan, så måste man vid nybeställningar anskaffa omnibuser, som äro konstruerade så, att de något så när lätt kunna omändras. Härav förorsakas en merkostnad av omkring 1,000 kronor per omnibus. Det är dessa synpunkter, som jag har velat erinra om. Jag tillåter mig att fästa statsrådets uppmärksamhet på angelägenheten av att man, för att undvika onödiga kostnader vid förnyandet av omnibusparken, så snart som möjligt får ett något så när klart besked från regeringen.

Införande av högertrafik. (Forts.)

Herr Hage: Vi äro flera stycken i detta utskott som deklarerat, att vi ha sympatier för en övergång till högertrafik. Men trots detta ha vi blivit eniga i utskottet om att denna gång inte ta någon ståndpunkt till saken. Det förekom ingen diskussion i utskottet, vi blevo eniga utan vidare om det utlåtande som här föreligger, och det beror på att här dock är så tydligt och klart bevisat, att denna fråga är föremål för vederbörande statsråds bearbetning. Gäller det nu frågan om när den lämpliga tidpunkten för en övergång är inne, skulle jag tro att kommunikationsministern, med hänsyn till alla de acta som nu föreligga inom kommunikationsdepartementet, väl är den som har de största förutsättningarna — efter att ha genomläst alla dessa olika handlingar, remissvar och utlåtanden — för att kunna bedöma vilken den lämpliga tidpunkten är för reformens genomförande.

Detta är ungefärligen de synpunkter som enat utskottet och som resulterat i denna avstyrkande hemställan, till vilken jag för min del ber att få yrka bifall.

Herr Paulsen: Det är ganska egendomligt vad vissa saker kan bita sig in i människors sinnen. När det för några år sedan började talas om högertrafiken var det ingen som ville lyssna på saken, men ju mer det gnoddes in i folks medvetande, ju flera ville vara med om det. Nu har herr Lundell också fastnat för saken, och han är tydligen mycket stark i tron. Men det är inte säkert att det går som herr Lundell tror, att vi tvunget skola få högertrafik. Även om man är stark i tron, kan tron komma på skam. Jag tror för min del inte att vi komma att få högertrafik ännu på många år.

Herr Nilsson i Göteborg talar om att vi »nödgas» lägga om till högertrafik. Vem i all världen nödgar oss? Är det inte människors eget påhitt detta, är det någon som »nödgar» oss till att kasta ut 15 miljoner — kanske blir det 30 miljoner också — i en tid som denna, när vi ha bättre användning för pengarna? Det blir så dyrt att ändra om vagnarna, säger herr Nilsson. Bevare oss väl, men vi få väl ändra vagnarna då, om så skulle behövas.

Nu har regeringen lyckligtvis sagt sitt ord, och det är förståndigt. Jag är belåten med det så länge.

Herr Lundell: Herr talman! Jag ber att få tacka för det omgående svar som chefen för kommunikationsdepartementet här gav på min korta fråga. Men liksom vid andra frågor har jag nog större anledning tacka för att svaret gavs än för innehållet i detsamma.

Herr statsrådet sade att han inte i år avsåg att lägga fram något förslag i ärendet. Han angav att det fanns starka remissyttranden för införande av högertrafik, men också vissa starka remissyttranden mot en sådan övergång. Tyvärr uttalade statsrådet inte själv vad han anser i ärendet och ställde inte heller i utsikt att han, när detta år gått till ända, skulle komma med något förslag. Det är ju mycket försiktigt, men det vore nog önskvärt, bl. a. på de grunder som herr Nilsson i Göteborg här utförligt redogjort för, om man för produktion av nya transportmedel finge veta, om man för framtiden bör inrikta sig på att framställa materiel för högertrafik eller om vi fortfarande skola behöva dras med vänstertrafik.

Statsrådet hänvisade till överbefälhavarens uppfattning. Den fordrar naturligtvis det största avseende, men det förefaller mig som om Ö.B., om han har denna uppfattning, åtskilligt underskattade honom underställd personals förmåga att snabbt tillägna sig en övergång till högertrafik, om sådan påbjödes. Jag skulle inte tro att det en vecka efter det att ett sådant påbud och

Införande av högertrafik. (Forts.)

motsvarande order hade utfärdats skulle behöva förekomma några felkörningar från krigsmaktens chaufförer eller några misstag från ryttare eller kuskar eller från personal till fots. Om det går att genomföra en sådan där övergång på en vecka, lär det väl finnas möjlighet att välja den veckan på sådant sätt, att man kan vara skäligen säker på att det under den tiden inte igångsättes något militärt företag emot vårt land.

Skulle en omläggning uppskjutas tills det blir fullkomligt lugn i världen, tills det nuvarande kriget har upphört, få vi räkna med att med freden kommer också möjligheten att importera bensin, då kommer biltrafiken i gång — men då ha vi också försuttit den gynnsammaste tiden för en övergång till högertrafiken.

Herr talman! Jag tror nog att överbefälhavaren kan låta jämka på sin uppfattning i denna sak. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 april 1940 (nr 199) om skyldighet att avverka ved till avsalu; och anförde därvid:

Herr Barnekow: Herr talman! Jag har varit med om utskottsbehandlingen av detta ärende. Jag har inte fogat någon reservation till utlåtandet och kommer inte heller nu att framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Utskottet har skrivit en mycket kort motivering. Det var så att inom utskottet påtalades en hel del olika förhållanden i sammanhanget och flera åsikter gjorde sig gällande, men utskottet ansåg sig inte kunna plocka upp alla dessa olika meningar i sin motivering, och vi kommo därför överens om att inte taga med något alls därav.

Det påpekande jag här vill göra är att vi nu stå inför utsikten att redan nästa höst i stor utsträckning för vedavverkningen få ta i bruk även vad vi kalla gagnvirke. Den ved som skall levereras av de olika skogsägarna måste ju beräknas efter den skogs massa, som respektive skogsägare ha. En skogsägare som har vad man anser vara en normal skog måste leverera mer än en som inte har mer än hälften av normal skogstillgång per hektar. Nu är det emellertid ofta så, att den som har den största kubikmassan om jag så får säga på sin egendom i allmänhet också har den mest välskötta skogen. Den som har den mindre kubikmassan har mindre väl skött skog, och dessutom är den i allmänhet sådan, att den inte passar för något annat ändamål än till avverkning som ved. Nu måste även den som har den prima skogen och har skött sina gallringar väl leverera till bränslekommissionen, om vi skola få tillräckligt med ved, och därom är ingenting att säga. Men det är litet hårt för honom att få släppa till sin prima skog till ved och han förlorar givetvis på det. Vi veta ju att avverkning skall bedrivas i enlighet med principerna för god skogsvård. Men det är inte god skogsvård att även avverka timmerträd till ved.

Nu har detta redan i viss mån beaktats, såtillvida att inom de distrikt i landet, där det finns barrskog — d. v. s. på de flesta håll — ha skogsägarna

Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen om skyldighet att avverka ved till avsalu.

Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)

tillåtits avverka sin skog i form av props, och denna props har då fått svara mot viss kvantitet ved, som de varit skyldiga att avverka. För denna props få de då, om den behövs till ved och det gör den, ett högre pris. Men vi ha inte kommit därhän ännu, att detta även gäller ägarna av lövskog. Om vi t. ex. tänka på våra sydligaste landskap, där boken på sina håll är förhärskande, förstår var och en att den nuvarande ordningen kan innebära en oerhörd förlust för en lövskogsägare, som skött sin skog väl och kanske bara har vackra, fina stammar, för vilka han kan få ett högt pris om han säljer virket till stock eller kubb, som det heter, för tillverkning av drittelstav och dylikt. Men för närvarande har han ingen annan möjlighet än att hugga denna prima skog till ved. Hittills under det gångna året har det inte inträffat mer än i mycket få fall, att så behövt ske, men jag fruktar på grund av vad jag hört från skogsägare med välskött egendom, att förhållandena komma att bli något annorlunda till nästa höst.

Jag har som sagt intet yrkande men har blott velat påpeka detta förhållande och understryka önskemålet från skogsägarnas sida att, om detta är möjligt, en ägare av prima lövskog i någon mån skall kunna bli förskonad från leverans av ved, eller, om han inte kan bli det, att vederbörande statsråd tager i övervägande, huruvida det inte kan ordnas på samma sätt för lövskogsägarna som för barrskogsägarna, att de få leverera varan i den form, i vilken den kan säljas på annat sätt, och sedan få den inlöst som ved.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Hansson i Skediga: Herr talman! I Kungl. Maj:ts förslag här står: »Enligt lagen åligger det ägare av skogsmark samt innehavare av avverkningsrätt att avverka ved till avsalu till den myckenhet och enligt de föreskrifter», som vederbörande kristidsstyrelse bestämmer. Underlåter ägaren detta, blir det tvångsutsyning. Även denna bestämmelse har utskottet bifallit. När man läser detta, måste man fråga sig: Vad blir det för pris på denna ved? Det är ju något som man tycker skulle vara med i detta sammanhang, men det blir nu en sak som riksdagen senare bestämmer liksom även krigskonjunkturskatten. Resultatet blir emellertid, att skogarna komma att stå glesa och tomma, och någon egentlig behållning blir det inte sedan man tagit ut vad som skall tagas ut.

Jag har ingenting att yrka i denna fråga, men när man sitter och lyssnar till en debatt som denna i dag får man vid flera tillfällen den uppfattningen, att det är de s. k. billiga orterna som så att säga få sitta emellan för att man skall få det litet bättre i de där dyrorterna. Man kan klart och tydligt konstatera, att genom lagen om tvång tages först priset, sedan skatten och så blir det slut med alltsammans, det blir ingen behållning kvar. Jag tycker att systemet är litet underligt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar i lagen den 12 april 1935 (nr 105) om bekämpande av smittsamma hujusdjurssjukdomar (epizootilag); och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande till nationalpark av det s. k. Muddusområdet i Norrbottens län.

Avsättande till nationalpark av det s. k. Muddusområdet i Norrbottens län.

I en till riksdagen den 7 februari 1941 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 62, hade Kungl. Maj:ts, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att såsom nationalpark finge avsättas det s. k. Muddusområdet i Gällivare och Jokkmokks socknar av Norrbottens län, omfattande en areal av omkring 49,975 hektar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Lövgren: Herr talman, mina damer och herrar! Jag beklagar att jag hade ledighet från riksdagsgöromålen när denna proposition framlades. I annat fall skulle jag ha väckt en motion med yrkande om avslag på densamma. Jag är ingen motståndare till naturskydd i och för sig, men jag menar ändå att det skall finnas någon rim och reson och måtta även i fråga om naturskydd.

Här föreslår man att ett område inom Gällivare och Jokkmokks socknar på 49,975 hektar skall avsättas till nationalpark. Och om det hade gått fullkomligt enligt naturskyddsföreningens önskan, skulle man ha föranstaltat om förflyttning till lämplig ort av de år 1931 till området inflyttade Karesuandolapparna, som ha rätt till renbetesmarker i dessa trakter. Nu har ju länsstyrelsen i Norrbottens län slagit vakt om dessa lapparnas intressen, och jag begagnar tillfället att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra ett tack för att han där följde länsstyrelsen och behöll lapparna vid deras rättighet till renbete, skogsfång och jakt inom detta område.

Enligt mitt sätt att se är det ganska orimligt, det som man här begär från naturskyddets sida. Det framhålls från naturskyddet, att bevarandet av representativa och såvitt möjligt orörda områden av vårt lands olika landskapstyper är dess uppgift, och det må vara. Men om man går till nästa sida i propositionen och läser domänstyrelsens utlåtande, får man veta, att på området finns det i genomsnitt 25 kubikmeter per hektar, eller i runt tal 740,000 kubikmeter till stor del rötskadad och torr skog i på grund av de stora avstånden dåligt avsättningsläge, i medeltal 9 kilometer från flottled. Nu kan man ju säga, att den avlägsna belägenheten och det stora avståndet till flottled gör, att området inte kan taxeringsvärderas till mer än 217,500 kronor, vilket är ett relativt litet belopp. Men med nutida möjligheter att under vintern anordna traktortåg finns det intet skäl, varför dessa 740,000 kbm skog skulle vara värda endast 217,500 kronor, utan jag är övertygad om att det i nuvarande stund skulle gå att få ut det tiodubbla beloppet för denna rötskadade och torra skog. Det skulle alltså röra sig om ett par miljoner kronor i stället för de 217,500 kronor, som naturskyddsföreningen talar om.

Och om det är så att skogen är rötskadad och torr, måste jag ställa mig den frågan: är detta någonting att bevara åt eftervärlden, och vad har väl skogsvetenskapen att hämta där? Jag blev uppriktigt sagt ganska förvånad, när jag under skogsveckan hörde en framstående representant för skogsindustrien så emfatiskt reklamera för denna avsättning till nationalpark, ty jag är övertygad om att om det hade rört ett område, som den enskilda industrien här i landet ägt, hade man inte varit så frikostig som vad man nu ville vara, när det gällde att flagga för ett naturskyddsintresse på det allmännas bekostnad och på

Avsättande till nationalpark av det s. k. Muddusområdet i Norrbottens län.
(Forts.)

bekostnad av befolkningen uppe i dessa mest missgynnade trakter av vårt land. Jag kan inte inse, att det finns någon rim och reson i att man skall avsätta dessa 49,975 hektar till nationalpark och förbjuda invånarna inom det inte alls så avlägsna samhället Porjus och det visserligen litet längre bort belägna samhället Gällivare att på detta område idka jakt och fiske, i den mån de ha möjlighet därtill. Skogen är rötskadad och torr och kommer att försvinna, men skulle där ändå vara någonting att hämta för skogsvetenskapen, kan ju naturskyddsföreningen begära att få avsatt ett område på låt oss säga 500 hektar för bedrivandet av vetenskapliga studier. Men vad finns det för rim och reson i att avsätta ett område på 50,000 hektar för detta ändamål?

Jag ber kammarens ledamöter att följa mig, när jag yrkar avslag på jordbruksutskottets framställning, ty jag är övertygad om att det är det rimligaste man kan göra i detta sammanhang. Under nuvarande förhållanden och med nuvarande priser kan man få ut ett miljonvärde ur skogen på detta område, och det sker ingen skada genom att man exploaterar det naturvärde den representerar. Om skogsvetenskapsmännen här nere i Stockholm vilja fara upp och studera orörd skog av detta slag, kunna de, som sagt, begära att få avsatt ett område på 500 eller 1,000 hektar. Övriga 49,000 hektar kan mänskligheten få lov att använda på det sätt, som är rimligt och förnuftigt med hänsyn till olika tider och olika konjunkturer.

Man talar om att det också vore meningen att skydda faunan på detta område, björn, lo, älg och örn. Men björn, lo och örn stanna inte där längre än lapparna med sina renar stanna. När lapparna flytta med sina renar, ha vilddjuren ingenting att äta, och då försvinna också de därifrån.

Om naturskyddsfolket får lov att råda, blir det snart på det sättet att vi få hela den lapska befolkningen att försörja, ty vetenskapsmännen komma att vilja avsätta hela Lappland till naturskyddsområden, så att samhällena däruppe, Kiruna, Gällivare och Malmberget, skulle bli små isolerade öar runtom omgivna av naturskyddsområden, som inte få beträdas av människofot. Det får väl vara någon måtta och gräns härvidlag. Avsatt gärna små områden på 500 eller 1,000 hektar — det är ganska stora områden ur mellansvensk synpunkt och fullt tillräckliga för ändamålet — till naturskyddsområden, men gör inte ett sådant våld på naturen som det skulle vara att här bifalla jordbruksutskottets hemställan.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan, och jag hoppas att kammaren följer mig, trots att det är ett enhälligt jordbruksutskott, som står bakom betänkandet.

I detta anförande instämde herrar *Hage* och *Gavelin*.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Även om jag kan medge, att det ligger något i herr Lövgrens uppfattning, kan jag dock icke finna annat än att herr Lövgren färglade den föreliggande frågan i betydande grad.

Det har från vetenskapsakademien och Svenska naturskyddsföreningen framställts begäran om att ifrågavarande område skulle avsättas till nationalpark. Detta har tillstyrkts av myndigheterna, och den proposition i ärendet, som departementschefen framlagt, har jordbruksutskottet för sin del ansett sig böra tillstyrka.

Det gäller här ett område, som till betydande del utgöres av impediment. Herr Lövgren talar om de 49,975 hektar som området omfattar, men herr Lövgren nämner intet om att av denna totala areal utgöras 1,201 hektar av

Avsättande till nationalpark av det s. k. Muddusområdet i Norrbottens län.
(Forts.)

vatten och 19,156 hektar av sankmark. Av den återstående arealen, som i och för sig är mycket stor, torde en betydande del utgöras av impediment, berg och dylikt.

Vad skogstillgångarna beträffar, ha dessa, såsom herr Lövgren mycket riktigt erinrat om, för hela området uppskattats till 740,000 kbm, vilket skulle utgöra ett medeltal av 25 kbm per hektar. Hela området, alltså både den växande skogen och marken, är nu fastighetstaxerat till 200,000 kronor. Även om man är så flott i sitt beräkningssätt, att man utgår från att marken saknar ett enda öres värde och slår ut hela taxeringsvärdet på skogen, blir det inte mer än 37 öre per kbm — jag vill inte bestrida att också detta är en tillgång. Herr Lövgren menade, att värdet var mångdubbelt större — han talade om det tiodubbla. Om så är fallet, kan jag inte finna annat än att dessa betryckta och fattiga Norrlandskommuner måste ha försummat att uppskatta skogsvärdet till ens tillnärmelsevis dess riktiga belopp, vilket jag dock har svårt föreställa mig. Jag nödgas därför åtminstone tills vidare utgå från att skogstillgångarna där äro av den karaktären, att deras värde är synnerligen litet, och är värdet det som taxeringssiffrorna ange, är man snubblande nära den gräns då skogen inte är värd mer än själva avverknings- och utdrivningskostnaderna.

Jag undrar därför, herr Lövgren, om det inte är väl optimistiskt att säga, att man av detta område snart nog skulle kunna utvinna miljonvärden. Gör man sig ett begrepp om avverkningsmöjligheterna när det gäller dessa svår-förnygrade skogar, som inte få huggas ned rubb och stubb — sker så, är skogen utan tvekan förstörd — utan där avverkningen måste ske efter skogliga principer, d. v. s. ungefär den årliga tillväxten uttagas, skall man finna, att det inte är så höga belopp, som årligen kunna utvinnas från detta område.

Även om det blir fråga om rätt betydande belopp, som kunna räknas i tusentals kronor per år, kunna dessa dock inte i och för sig ha någon större betydelse när det gäller Norrlands försörjningsmöjligheter.

Det är sant att detta område, som dock till betydande del utgöres av impediment, i hektar räknat förefaller stort. Men om man jämför det med den totala arealen av de områden, som förut avsatts till nationalparker, bli inte proportionerna så överdrivet stora som man vid ett hastigt påseende skulle kunna tycka.

Jag kan sålunda inte finna, att ett avsättande av detta område till nationalpark, vilket tvivelsutan skulle ha ett betydande värde ur vetenskapliga och naturskyddssynpunkter — kanske också ur turistsynpunkt — kan ha något större inflytande när det gäller Norrlands folkförsörjning. Skulle jag ha kunnat övertygas om det, skulle även jag ha känt mig betänksam, men, som saken nu ligger till, synes det mig, som om andra kammaren utan betänkligheter skulle kunna biträda utskottets förslag, till vilket jag yrkar bifall.

Herr Lövgren: Herr talman! Gentemot den siste ärade talaren ber jag få anförda, att dessa 700,000 kbm skog, även om de ligga ogynnsamt till, i varje fall äro värda mer än 37 öre per kbm. Med de möjligheter, som man nu har att vintertid anordna motortransporter av virket fram till avsättningsplatsen, kan man få ut mera av skogen. Det är obestridligt att det är mera pengar i detta än vad som synes av propositionen.

Man talar här om värdet ur vetenskaplig synpunkt att detta område reserveras. Men om ett par professorer från skogshögskolan resa upp under några vackra sommark dagar och tälta på området och se efter, hur barkborrarna härjat

Avsättande till nationalpark av det s. k. Muddusområdet i Norrbottens län.
(Forts.)

i den torra och rötskadade skogen, och sedan fara hem och skriva en vetenskaplig avhandling om den saken, kunna de då inte ha lika stor nytta av området, om de ha 500 eller 1,000 hektar att studera på, som om de ha de 29,618 hektar fastmark, som det här gäller?

Och varför skall riksdagen för all framtid binda sig för att på detta område ha två personer, som vakta att inga människor röra sig fritt där och jaga och fiska och nyttja området på ett förnuftsenligt sätt? Denna sak kommer att kosta pengar för staten. Avlönandet av två personer, som vakta området, går säkert till sex, sju tusen kronor om året, och därtill komma utgifterna för vetenskapsmännens studier, som nog uppgå till tre, fyra tusen kronor. På detta sätt ådraga vi oss faktiskt en kostnad på ungefär 10,000 kronor om året för all framtid i stället för att göra området nyttigt för samhället.

Låt gärna vetenskapsmännen komma tillbaka och begära att få 1,000 hektar av området för all tid framåt — det kan jag vara med om att avsätta till detta ändamål — men 50,000 hektar är på tok för mycket.

Jag tycker att andra kammaren skall följa mig i detta fall.

Herr Andersson i Löbbo: Jag skall be att få göra en replik till herr Lövgren.

Han menar tydligen att vetenskapligt arbete inte har något värde, ty han sade att de pengar, som gå till avlöning åt forskare och tillsyningsmän för nationalparker, voro bortkastade. Den uppfattningen får stå för herr Lövgrens egen räkning. Jag måste bestämt göra gällande att den skogsvetenskapliga forskningen tvivelsutan har en *mycket stor* uppgift att fylla.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag såväl därå som på Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lövgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Andersson i Löbbo, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 62 ja och 85 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

§ 14.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckta motioner.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 8—10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12, angående jordbrukets maskinlänefond.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:ts under punkten 12 av kapitalbudgeten (bil. 5) föreslagit riksdagen att till Jordbrukets maskinlänefond för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor.

Jordbrukets maskinlänefond.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 57 av herr *Andersson, Emil, m. fl.* samt II: 63 av herr *Staxäng m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta,

dels att anslaget till Jordbrukets maskinlänefond för budgetåret 1941/42 skulle upptagas till 1,900,000 kronor,

dels att erforderlig ändring av gällande författning för ifrågavarande länefond skulle vidtagas för tillgodoseende av de synpunkter, som i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt avslag å motionerna I: 57 och II: 63, till Jordbrukets maskinlänefond för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr Staxäng: Herr talman! Jag beklagar, att jag vid denna sena timme tar kammarens tid i anspråk, men kanske kammaren kan hålla mig räkning för att jag, när vi för en stund sedan behandlade ett annat ärende, där jag var motionär, inte störde kammaren med något anförande.

På den nu föreliggande punkten har jag jämte några andra ledamöter av denna kammare ävensom ett par ledamöter av första kammaren väckt en motion, där vi begärt en utvidgning av jordbrukets maskinlänefonds verksamhet. Denna länefond har ju på sin tid tillkommit för att genom lån och bidrag ge särskilt det mindre jordbruket möjlighet att rationalisera sitt arbete. När denna länefond bildades genom riksdagens beslut, begränsade man långivningen till att endast avse maskininköp i sådana fall, där maskinerna skulle användas gemensamt för flera jordbruk. Denna verksamhet har varit till mycket stor nytta. Särskilt skulle jag vilja peka på de inköp av traktorer, som

Jordbrukets maskinlånefond. (Forts.)

ägt rum för det mindre jordbruket och som varit av mycket stor betydelse, och samma goda resultat har också uppnåtts beträffande inköp av bindare. Jag vill dock i sistnämnda avseende framhålla, att om man önskar trevnad och god vänskap på landsbygden, är det inte tillrådligt att för många förena sig om inköp av självbindare. Det förefinnes ofta en viss nervositet under skördetiden, och det är därför önskvärt, att inte alltför många förena sig om en dylik maskin. För inköp av tröskverk tror jag däremot inte att denna lånefonds verksamhet har varit av någon banbrytande betydelse. Jordbrukarna ha hittills genom kollektiva sammanslutningar i stor utsträckning ordnat denna sak. För min del ställer jag mig inte alls avog mot att lånefonden får användas även för inköp av tröskverk, men som jag nyss framhöll har verksamheten på detta område inte haft samma betydelse som när det gäller inköp av andra maskiner.

Trots den betydelse, som denna lånefond hittills haft, förefinnes dock en brist när det gäller att för det mindre jordbruket åstadkomma en nödvändig rationalisering av arbetet. Det finns nämligen maskiner, som icke kunna köpas för gemensamt bruk. Det finns arbeten, som särskilt för det mindre jordbruket äro särskilt betungande, men beträffande vilka en rationalisering inte är möjlig på samma sätt som vid ett större jordbruk, nämligen arbetet med intagning av skörden och mjölkningen. Därför tillät jag mig jämte en del andra motionärer förra året att begära en utvidgning av denna lånefonds verksamhet, så att man för inköp av fläktar, hissanordningar och mjölkningsmaskiner skulle kunna bevilja lån ur denna fond även när inköpet icke skedde för gemensamt bruk. Riksdagen kunde då icke bifalla motionärernas hemställan, och jag underlät vid det tillfället att tala för bifall till motionen av det skälet, att beträffande särskilt fläktar för intagning av skörden dessa maskiner kunde användas även för gemensamt bruk, och under sådana omständigheter fanns det möjlighet att anlita lånefonden. Hissanordningar för transport av säd och hö kunna också i rätt stor utsträckning ersättas med fläktar, och därför har jag detta år begränsat motionens hemställan till att endast omfatta mjölkningsmaskinanläggningar.

Den utvidgning av lånefondens verksamhet med avseende å dessa maskiner, som jag hemställt om, grundar sig därpå att just detta arbete för det mindre jordbruket är särskilt betungande. Det mindre jordbruket har ju inte möjlighet att anställa särskild ladugårdspersonal för mjölkningen, utan husmodern får bära en stor anpart av detta arbete. Vidare har jag på begäran fått upplysningar från mjölkningsmaskinfirmor, att just det mindre jordbruket — jordbruk med sex till tolv kor — numera visar en stark stegring i fråga om inköp av mjölkningsmaskinanläggningar, då däremot de större jordbruken i stor utsträckning redan ha rationaliserat detta arbete genom användande av mjölkningsmaskiner. Vidare framhölls, att man måst begränsa avbetalningsvillkoren, så att de numera få omfatta endast en tidrymd av ett år mot en avbetalningstid förut av omkring två år. Då därtill kommer, att en mjölkningsmaskinanläggning för ett mindre jordbruk kostar omkring 1,000 kronor, det blir en för betungande utbetalning för ett dylikt jordbruk, varigenom en rationalisering hämmas och inte kan komma till stånd under nuvarande tider.

Det finns således rätt starka skäl för att man här gör denna utvidgning av lånefondens verksamhet. Man kan då fråga sig, varför jordbruksutskottet på detta ganska kalla, expeditionella sätt har avfärdat denna rimliga begäran. Utskottet hänvisar helt strikt till sin ställning förra året och säger på följande sätt: »Enär utskottet icke fann tillräckliga skäl anförda för en utvidgning av lånerörelsen till att gälla även sådana maskinella anordningar för jordbruksdrift, vilka icke kunna komma till gemensam användning, som nyss

Jordbrukets maskinlånefond. (Forts.)

sagts, ansåg sig följaktligen utskottet icke kunna biträda vad dåvarande motionärer föreslagit i nämnda syfte. Sin sålunda angivna ståndpunkt i frågan har utskottet icke funnit anledning att nu frånga.»

Jag vet mycket väl, att utskottets talesman här kommer att anföra kanske en del principiella betänkligheter, men jag vill då på förhand framhålla, att huvudprincipen i denna fråga är, att staten genom en lånefond medverkar till det mindre jordbrukets rationalisering, och denna princip är fastslagen i och med att lånefonden inrättades. En andrahandsprincip — om jag så får kalla det — är, om denna hjälp skall ges endast för inköp av maskiner för gemensamt bruk, såsom nu är fallet, eller om en utvidgning till maskiner för eget behov är möjlig att genomföra. När motionärerna begärt, att denna utvidgning av lånerörelsen skall begränsas till ett enda slag av maskininköp på ett område, där det mindre jordbruket har svårt att rationalisera sitt arbete, tycker jag att en utvidgning härvidlag inte skulle vara omöjlig utan ganska rimlig. Jag skulle nästan vilja fråga: vilket skäl skulle manne kunna rubba utskottet i denna sak? Sociala skäl, som här förefinnas, tyckas inte vara tillfyllest. Jag kan inte finna annat än att här saknas icke skäl för att göra denna utvidgning. *Vad som här tydligen fattas är bättre vilja från utskottets sida.*

Jag tillåter mig, herr talman, att med dessa ord yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Häruti instämde herr *Paulsen*.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Herr Staxäng förstår inte, varför utskottet vidhåller den uppfattning, som utskottet intog föregående år. Det är beroende därpå, herr Staxäng, att då utskottet inte fann tillräckliga skäl för bifall till en liknande motion 1940, så kan utskottet inte heller finna det innevarande år.

Den utredning, som föregick beslutet om inrättande av jordbrukets maskinlånefond, undersökte problemet, huruvida lån även skulle kunna utlämnas till enskilda jordbrukare. Utredningen kom emellertid till det resultatet, att den icke kunde föreslå utlåning till enskilda jordbrukare, och fondens användning har följaktligen blivit den, att lån utlämnas enbart till sammanslutningar eller till enskilda personer, som utlåna maskinerna till andra jordbrukare. Lånefondens karaktär är följaktligen en lånefond för gemensam maskindrift. Den är aldrig från början avsedd att vara en lånefond för enskilda jordbrukare. Om man nu skulle gå med på ett förslag om att i sådana fall, som herr Staxäng talar för, utlämna lån för exempelvis inköp av mjölkningsmaskiner, så skulle detta tvivelsutan medföra att medelsanvisningen skulle behöva bli avsevärt större än vad fallet nu är. Vad det skulle innebära i ekonomiskt hänseende, om enskilda jordbrukare finge låna för inköp av mjölkningsmaskiner, vilket kapitalbelopp som då ytterligare skulle behöva tillföras fonden, vet jag inte — det kan jag inte beräkna — men säkert skulle det erfordras ett synnerligen betydande tillskott.

Herr talmannen gav för några timmar sedan en anmaning till kammarens ledamöter att om möjligt söka fatta sig kort. Jag skall med anledning av denna anmaning be att med inskränkning till vad jag nu anfört få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Staxäng: Herr talman! Utskottets talesman återoppar den utredning, som gjordes innan denna lånefond inrättades av riksdagen. Jag har tagit del av vad utredningen säger i denna sak. Jag vill först minna om, att i den

Jordbrukets maskinlånefond. (Forts.)

motion, som föranledde denna utredning, begärdes just att även dessa maskiner och särskilt då mjölkningsmaskiner skulle omfattas av hjälpåtgärder i detta syfte från statens sida. När jag tog del av utredningen och där sökte efter de skäl, som utredningen eventuellt hade haft, då den frångick motionens hemställan, så fann jag inte ett enda sådant skäl. Det är möjligt, att det här i kammaren kan komma några muntliga upplysningar om den saken. Men jag kommer fram till den frågan: Även om utredningen vid det tillfället inte kunnat föreslå en hjälpåtgärd även för maskininköp för eget bruk, så hindrar väl inte det riksdagen att göra en sådan utvidgning, om den finner att en rationalisering genom en hjälpåtgärd från statens sida just på detta område är nödvändig för det mindre jordbruket. Jag skulle finna en sådan sak ganska naturlig.

Jag hade väntat att få höra från utskottets talesman något om de principiella synpunkterna även i övrigt. Studerar man detta betänkande med alla dess punkter, får man det intrycket, att utskottet — för att använda ett drastiskt uttryck — vispar med principerna precis som det behagar och som det lämpar sig. Vi komma ganska snart till en annan lånefond, nämligen för s. k. grästorkar. När det gäller denna lånefond saknas det inte vilja att anslå medel, trots att det redan beviljade anslaget inte på långt när gått åt, och det föreligger heller icke något hinder, såvitt jag kan se, för enskilda personer att för eget bruk anlita lånefonden.

Herr Andersson i i Löbbo säger, att pengarna icke skulle räcka till, om man gjorde denna utvidgning. Men man kan väl i viss mån införa en behovsprövning! När det gäller bidrag till täckdikning finns redan en viss behovsprövning, varvid man gallrar ansökningarna och alltså får det anslag, som står till buds, att i någon mån räcka till.

Herr Janson i Frändesta: Herr talman! Eftersom den siste ärade talaren kom in på en motion, som väcktes 1937, och den därefter följande utredningen, tvingas jag att säga några ord.

Jag väckte nämligen motionen 1937, och jag har också sedan varit med i den utredning, som kom till stånd. I denna motion voro mycket riktigt även dessa mjölkningsmaskiner medtagna, men det visade sig under utredningen, att det var omöjligt att fullfölja denna linje. Man fann, att därest man skulle gå in för att på ifrågasatt sätt hålla enskilda jordbrukare med maskinutrustning, detta skulle, även om man genomförde en viss behovsprövning, föra synnerligen långt och få långtgående konsekvenser, varför utredningen enhälligt beslöt sig för att inte fullfölja den linjen. Fastän jag varit motionär just på den punkten, fann jag mig böra ansluta mig till utredningens uppfattning. Därför har jag också, herr talman, i utskottet biträtt utskottets förslag.

Herr Staxäng: Herr talman! Jag vill gentemot den siste ärade talaren säga, att några särskilt bärande konkreta skäl emot att man här från statsmakternas sida gav ett handtag åt det mindre jordbruket för att rationalisera detta mjölkningsarbete, anförde han inte. Visserligen framhölls generellt, att staten inte kan förse den enskilde jordbrukaren med maskiner, men då man har klart för sig det faktum, att det är lättare för det mindre jordbruket att kollektivt skaffa sig ett tröskverk än att på egen hand inköpa en mjölkningsmaskinläggning, så anser jag för min del, att man inte alltför hårt får hålla på principen utan medverka till att staten i de mest ömmande fallen ger ett handtag och vidtar nödiga ändringar av ifrågasavarande låneverksamhet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan, dels ock på bifall till de

Jordbrukets maskinlånefond. (Forts.)

likalydande motionerna I: 57 och II: 63; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 17 och 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19 och 20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 21—23.

Lades till handlingarna.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25, angående lån för anskaffande av grästorkar m. m.

Under punkt 25 av kapitalbudgeten uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Lån för anskaffande av grästorkar m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

*Lån för an-
skaffande av
grästorkar
m. m.*

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 44 av herr *Andersson, Alfred, m. fl.* och II: 51 av herr *Svensson i Ljungskile m. fl.*, vari hemställts, att nuvarande lånemaximum för grästkörningsanläggningar måtte bibehållas samt att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts begäran om ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor för anskaffande av grästorkar m. m.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 44 och II: 51, till Lån för anskaffande av grästorkar m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Vid punkten hade fogats reservation av herrar *Carl Eriksson, Alfred Andersson* och *Karlsson* i Munkedal, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning till Lån för anskaffande av grästorkar m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

B. att motionerna I: 44 och II: 51 måtte anses besvarade med vad reservationerna anfört och hemställt.

Lån för anskaffande av grästorkar m. m. (Forts.)

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr talman! På denna punkt gäller det dels ett anslag på 2 miljoner kronor till lån för anskaffande av grästorkar, dels ett uttalande från riksdagens sida om ändrade grunder för dessa lån.

Som kammarens ledamöter finna, anvisade urtima riksdagen 1939 på tilläggsstat 2 miljoner kronor för detta ändamål. Av detta belopp ha, såvitt handlingarna utvisa, använts 34,000 kronor. Nu anse några inom utskottet, som ha reserverat sig på denna punkt — herr Carl Eriksson m. fl. — att då det finns rätt mycket pengar tillgängliga för ändamålet och då det under alla förhållanden måste vara diskutabelt med dessa grästorkar, det icke skulle behöva anvisas ett så stort belopp som det föreslagna, änskönt beloppet endast avser utlåning och således inte direkt är bidrag. Vid sådant förhållande och då pengarna ju i alla fall skola anvisas, anse reservanterna, att det borde kunna räcka med 1 miljon kronor och att i konsekvens därmed den begränsning av lånemöjligheterna skulle finnas kvar, som nu gäller.

Med hänsyn till den sena timmen skall jag icke ytterligare utveckla ämnet, ehuru det kunde vara lockande. Jag inskränker mig, herr talman, till att yrka bifall till den vid punkten fogade, av herr Carl Eriksson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag kan i stort sett nöja mig med att instämma i vad herr Karlsson i Munkedal anförte. När man läser vad som framhålles i motiveringen till den kungl. propositionen, måste man säga, att den är ganska svävande. Man har ingen klar uppfattning om hur mycket pengar, som kunna gå åt. Erfarenheten har närmast visat, att man i nuvarande situation icke kan driva fram denna verksamhet. De medel, som beviljats, finnas i stort sett kvar orörda. Trots detta vill man lägga 2 miljoner till de 2 miljoner, som förut finnas. Om man jämför motiveringen och förslaget på denna punkt med vad som förekommer under åtskilliga andra punkter, kommer man till det resultatet, att man härvidlag varit alldeles för frikostig. Jag tror icke, att man träder något berättigat intresse för nära, ifall man nu på nattkröken sparar 1 miljon kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Det gäller ju här ett anslag till lån för anskaffande av grästorkar m. m. Vid naturlig torkning av gräs beräknas det, att minst 20 à 25 % av näringsvärdet i form av äggvita gå förlorade. Vid artificiell torkning kan denna förlustprocent nedbringas till högst 5 %. Det är tydligt, att finnes det möjlighet att i större utsträckning åstadkomma artificiell torkning av gräs under nuvarande foderbrist, skulle detta vara av oerhört stor betydelse.

Det är riktigt, såsom de båda föregående talarna anmärkt, att det belopp, som förut ställts till förfogande, i ringa utsträckning har tagits i anspråk. Orsaken därtill torde vara dels den, att den mänskliga trögheten i detta fall liksom alltid gjort sig gällande, dels den, att det ekonomiska utbytet av konstgjord grästorkning icke är så synnerligen stort. Då fördelen ur ekonomisk synpunkt icke är så betydande, är det självfallet, att om det skall komma någon större verksamhet i gång, erfordras lån från det allmännas sida.

Det spelar kanske icke så stor roll, om vi i dag bevilja 1 miljon eller bevilja 2 miljoner kronor. Vi veta icke, huruvida det blir en större eller en mindre del av den beviljade summan, som kan behöva tagas i anspråk. Jag medger, att de nuvarande bränsleförhållandena icke inbjuda till användning av

Lån för anskaffande av grästorkar m. m. (Forts.)

grästorkar, men skulle det vara så, att förutsättningar för en betydligt utvidgad användning av grästorkningsmaskiner likväl äro tillfinnandes, är jag övertygad om att i nuvarande krissituation är det belopp, som föreslås, väl använda penningar. Det torkade gräset kan nämligen närmast betecknas som koncentrerat kraftfoder, och varje utvinning av nya näringsmedel måste själfallet nu vara i högsta grad önskvärd.

Även om jag alltså medgiver, att jag icke vet i vilken utsträckning medlen kunna komma till användning, synes det mig dock synnerligen välbetänt, att riksdagen i detta fall ställer det anslag till förfogande, som Kungl. Maj:t begärt. Är det så, att lånemedlen icke tagas i anspråk, finnas pengarna ju kvar, och ingen skada är skedd.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag tror icke, att det kan bli någon stor användning av dessa grästorkar. När man ser, att av det anslag, som beviljades föregående år, praktiskt taget ingenting tagits i bruk, varför skall man då anslå en så stor summa även innevarande år? Men detta är typiskt för utskotten i dessa tider! En motion, den må vara aldrig så väl grundad, slås ihjäl, men kommer ett förslag från Kungl. Maj:t, är man färdig att sluka alltihop.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Jag tycker, att herr Anderssons i Löbbo anförande borde närmast ha resulterat i ett avslagsyrkande. Även herr Andersson erkänner ju, att man icke vet, om dessa pengar behövas, att man icke kan vitsorda, att verksamheten är ekonomisk, och att erfarenheten icke har bekräftat, att pengar behövt tagas i anspråk. Allting talar väl för att man här kan begränsa anslaget utan att träda något intresse för nära, och då bjuder konsekvensen, att man skär ned anslaget.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp: Herr talman! Denna lånefond har tillkommit såsom en åtgärd för att trygga försörjningen. Om det blir svårare att importera äggviterikt foder, är det viktigt, att man kan genom torkning tillvarataga gräset på ett bättre sätt. Det är icke, som herr Svensson i Ljungskile sade, på det sättet, att det icke blir ekonomiskt. Med de priser, som för närvarande gälla på importerat äggviterikt kraftfoder, är det ekonomiskt att torka gräs.

Herr Svensson yttrade, att motiveringen var svävande. Det är ju icke alla, som äro lika säkra på sin sak. Jag kan icke veta — och ingen annan heller — vilken efterfrågan det kan bli på pengar i detta fall, men jag tycker icke, att det är riktigt att i en tid som den nuvarande göra det svårt att erhålla lån, ifall man vill anskaffa grästorkningsanläggningar och därmed på ett bättre sätt tillvarataga värdefullt foder, som skall ersätta sådant som man icke kan anskaffa.

Vi få också komma ihåg, att det icke är endast grästorkningsanläggningar det här gäller utan även, med den ändring, som företagits efter första beslutet, lån för uppförande av siloanläggningar. Denna utvidgning gjordes ju för att de mindre jordbrukare, som ville uppföra dylika anläggningar och därmed bättre tillvarataga äggvitan i fodret, skulle kunna få tillfälle härtill. Ingen vet om det erfordras 1 eller 2 miljoner för att tillgodose behovet, men jag tycker, att det är bättre att vara på den säkra sidan.

Lån för anskaffande av grästorkar m. m. (Forts.)

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Jag yttrade mig icke alls på det sätt herr Svensson i Ljungskile påstod. Jag sade, att jag icke visste, huruvida medlen skulle komma till användning. Det vet jag verkligen icke. Men jag gjorde gällande, att för den händelse det skulle visa sig möjligt att i större utsträckning få till stånd grästorkningsanläggningar, detta vore av mycket stor betydelse i nuvarande krissituation. Ingen olycka har skett ur statsfinansiell synpunkt sett, om pengarna icke komma till användning. Det viktigaste härvidlag är, att vi medverka till att på ett bekvämt och ändamålsenligt sätt kunna åstadkomma en utökning av vår kraftfoderförsörjning. Varje ansträngning i det hänseendet är utan tvekan av stor vikt och betydelse.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag erkänner gärna, att om man kunde åstadkomma en kraftig ökning av vår kraftfoderförsörjning och framför allt kunde bidra till lösandet av äggviteproblemet, vore det värt att göra uppoffringar härför. Men när det är på det sättet, att det har förbrukats inalles 34,500 kronor sedan anslaget beviljades år 1939, och då man vet, att arbetsförhållandena äro svåra, att bränslekostnaderna stiga och att man ändå har kvar 3 miljoner kronor till denna saks realiserande — ja, då tror jag, att man kan säga, att man redan är på den säkra sidan.

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr talman! Det har på något sätt bjudit reservanterna emot att på denna punkt ställa pengar till förfogande, pengar som kanske icke komma att gå åt, medan man på många andra punkter får snåla och spara, även när det gäller låneanslag för behov, som äro betydligt starkare än det föreliggande. Skall det vara någon mening med dessa grästorkar och skall det bli möjligt att göra dem ekonomiskt bäriga, måste de placeras på områden, där jorden är bördig och där sålunda jordbrukarna i regel torde vara tämligen väl ekonomiskt situerade. För dessa skulle man alltså ställa pengar till förfogande, pengar, som kanske icke gå åt. Reservanternas sunda förnuft säger, att här kan man utan någon som helst våda spara 1 miljon kronor.

Det är givet, att man kan ställa den fråga statsrådet här ställde: vem vet, om det går åt 1 miljon kronor? Nej, det är klart, att det vet man inte. Men vi anse, att man kan härvidlag spara 1 miljon. Av de för ett och halvt år sedan anvisade 2 miljonerna äro ju endast 34,000 kronor använda.

Jag vill vidare erinra därom, att man på driftsbudgeten anvisat 200,000 kronor såsom ränteförlust på just denna låneverksamhet. Då säger oss vårt sunda förnuft, att kan man minska lånevolymen, är det icke alldeles uteslöst att kunna spara något på de 200,000 kronor, som anvisats på driftsbudgeten. Detta tycka vi reservanter är en tacknämlig uppgift, då vi fortfarande tro, att det kan göras utan någon som helst skada för jordbruket och för folkförsörjningen, som det nu så ofta heter.

Jag skulle kunna anföra ytterligare skäl för att kammaren härvidlag bör följa reservationen, men jag vill icke upptaga tiden längre.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile erkände i sitt sista anförande, att vore det bara så, att pengarna komme till användning, skulle det även enligt herr Svenssons mening vara av stor betydelse. Då vill jag ställa den frågan till honom: kan herr Svensson vara så tvärsäker på att förhållandena icke komma att ändras? Är den omständigheten, att lånemedlen tills dato icke i större utsträckning tagits i anspråk, något bevis för att icke i framtiden motsatsen kan inträffa? Skulle herr Svensson då icke vilja medverka till att vi i dag ställa så stort belopp till förfogande, att vi gardera oss

Lån för anskaffande av grästorkar m. m. (Forts.)

mot anslagsbrist, för den händelse den enligt bådas vår uppfattning lyckliga omständigheten skulle inträffa, att det blir möjligt att realisera den stora och värdefulla uppgiften?

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Herr Karlsson i Munkedal sade, att grästorkarna måste förläggas till tämligen goda jordbruksbygder, ty annars vore det icke ekonomiskt lönande att anlägga dem. Vidare menade han, att de jordbrukare, som skulle ha anläggningarna, då också voro ekonomiskt så väl-situerade, att de kunde klara sig utan dessa lån. Hur kan herr Karlsson veta, att de jordbrukare, som ha bättre jordar, äro välsituerade? Jag tycker tvärtom, att erfarenheten visar, att ju bättre jordarna äro, dess större äro skulderna på jordbruken. Jordens beskaffenhet bevisar praktiskt taget ingenting i detta avseende.

Sedan framhöllo både herr Svensson i Ljungkile, herr Karlsson i Munkedal och herr Paulsen, att man icke har någon klar uppfattning om huruvida lånen verkligen komma att utnyttjas och att man därför, då man icke vet detta, icke borde anvisa så mycket pengar. Jag skulle vilja fråga herrarna: hur många gånger har icke riksdagen anvisat pengar utan att veta, om de skulle gå åt eller icke? Detta anslag får väl ses ur den synpunkten, att det som så mycket annat är i viss mån en försvarsberedskapsåtgärd. Det är, herr Karlsson i Munkedal, en åtgärd för att göra oss självförsörjande. När vi en gång förra året här i riksdagen debatterade ett tämligen stort anslag — det var på 5 miljoner kronor — för exploatering av en mosse i Kristianstads län, anfördes det från vissa håll, att man icke skulle resa något motstånd mot saken, eftersom det var ett experiment och man måste söka sig fram för att så småningom kunna bli självförsörjande på alla områden. Det är sak samma här också. Mina herrar! Ni skola icke vara så självsäkra. Det kan hända mycket, innan pengarna gå åt. Kanske komma ni att ångra er, om ni nu sätta spärren för denna sak.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Janson** i Frändesta: Herr talman! Jag har svårt att förstå, varför herr Svensson i Ljungkile så kraftigt talar emot detta anslag. Det är ett anslag till jordbrukets fromma, det kunna vi väl i alla fall vara ense om. Såvitt jag begriper, kan det icke gå bättre ur jordbrukets och hela folkförsörjningens synpunkt än att dessa 2 miljoner verkligen komma till användning. Det är givet, att om vi skulle få fram grästorknings- och siloanläggningar till belopp motsvarande detta belopp, skulle det verkligen ha en icke ringa betydelse för vår foderäggviteförsörjning. Herr Svensson vet lika bra som jag, att det är på den punkten, som det kan komma att knipa ganska allvarligt. Det skulle vara till stor nytta, om vi kunde skarva till våra foderkakor med detta högvärdiga, äggviterika foder.

När herr Karlsson i Munkedal här söker att i detta sammanhang konstruera upp ett motsatsförhållande mellan små och stora jordar, är jag icke alls med på noterna. Både i småbrukarnas ladugårdar och i de större jordbrukarnas ladugårdar behövs det väl äggviterikt foder. Jag förstår icke, varför grästorkarna skulle behöva utnyttjas just på bördiga områden. Det är väl snarare så, att det är på de mindre bördiga jordbruken man bedriver foderväxtodling i förhållandevis större omfattning och det är där anläggningarna skola användas.

Vidare är det förutsatt, att man skall kunna bilda föreningar för utnyttjande av grästorkar. Det är alltså icke förbehållet några större jordbrukare eller bolag att använda dessa pengar. Herr Karlsson kan åka hem till Bohuslän

Lån för anskaffande av grästorkar m. m. (Forts.)
och söka sätta i gång en sådan förening. Det tror jag förresten vore en tacknämligare gärning för jordbruket än att söka stjälpa detta anslag.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Herr Andersson i Löbbo frågar, om jag kan vara så säker på att icke dessa pengar behövas. Ja, en sådan fråga kan man ju ställa i vilket sammanhang som helst, beträffande vilka summor som helst och i fråga om snart sagt vilket ändamål som helst. Man kan emellertid — om man ser på vad som här hänt och på de föreliggande omständigheterna — säga, att alla sannolika skäl tala för att detta stora anslag icke behövs.

Det är väl ändå icke meningen, att man skall bevilja anslag bara därför att man vill tillgodose varje än så avlägsen teoretisk möjlighet att pengarna skola komma att gå åt. Beviljar man anslag på det sättet, tar man bort varje maximigräns i fråga om lånens storlek, då finns det ju anledning att begrunda även den statsfinansiella sidan av saken — i vart fall om man skall fortsätta på andra områden på samma sätt som här.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Det sista av herr Svenssons i Ljungskile anförande kunde jag icke förstå, såvida det nu icke innebar, att denna fråga icke prövats tillräckligt, och att man därför borde löpa vissa risker.

Herr Svensson i Ljungskile erkände emellertid nyss, att det vore av mycket stort värde, om detta kunde få en ännu större utbredning. Jag skulle vilja hemställa till dem, som ha gott om tid att skriva i dagspressen, att de även ville upplysa allmänheten om vilket stort värde detta har. Detta vore säkerligen ur folkförsörjningssynpunkt bättre än att man nu försöker minska anslaget så att tillräckliga medel kanske icke stå till förfogande, när de behövas.

Jag är övertygad om, att det i så fall skulle finnas de, som med rätta skulle kunna rikta anmärkning mot jordbruksdepartementet för att man icke på det hållet genom tillräckliga bidrag främjat denna verksamhets utveckling. Enligt min mening är det mera fog för den anmärkningen än för den, att för mycket pengar eventuellt funnits tillgängliga.

Härtill kommer emellertid att även siloanläggningarna kunna få del av dessa lån. Skulle lånen icke gå åt, herr Karlsson i Munkedal, då gå icke heller de medel åt, som påförts driftsbudgeten. Pengarna tas sålunda icke i anspråk utan tillföras statskassan, utan att staten behöver lida någon förlust. Det hela är en beredskapsåtgärd som så många andra.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile angav som ett bärande skäl för sitt ståndpunktstagande att det icke gått åt mer än 34,000 kronor av detta anslag.

Förhållandet är nu det att dessa grästorkar äro en tämligen ny sak. Och som tidigare är sagt äro de i viss mån ett experiment. Försöken igångsattes så sent som 1939, och som vi veta äro människorna i allmänhet tämligen konservativa. De hoppa icke så lätt på allt nytt, utan de vilja gärna pröva sig fram. Jag tror nog, att herr Svensson i Ljungskile vet, att jordbrukarna äro lika konservativa i fråga om nyheter som han själv i detta avseende.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag skulle vilja erinra herr statsrådet om, att det finns andra anslag än dessa, som äro viktiga för folkförsörjningen, t. ex. anslaget till bidrag för förstärkning av ofullständiga jordbruk. Detta är ju en verksamhet, som står direkt i livsmedelsproduktionens tjänst. I det fallet finnas ineliggande ansökningar till belopp av över fem

Lån för anskaffande av grästorkar m. m. (Forts.)

miljoner kronor, medan anslaget i fråga tillåter en tilldelning av bidrag med endast halva detta belopp. Här finnas, efter vad man fått veta, inga innerliggande låneansökningar, men likväl begäres ett i mycket hög grad ökat anslagsbelopp.

Gentemot herr Pettersson i Dahl skulle jag vilja säga, att om människornas konservatism gjort att efterfrågan begränsats till 34,000 kronor under det första året, så är det troligt att konservatismen håller i sig, så att tre miljoner kronor komma att räcka det andra året.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag kan ju säga den siste ärade talaren, att även om lånesumman hittills är begränsad till 34,000 kronor, så ha torkanläggningar för åtskilligt större belopp kommit till utförande i vårt land. Även om alltså anläggningar tillkommit utan lån från staten därför att pengar kunnat skaffas på annat sätt, kan lånebehovet hastigt utvecklas.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkt 25:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 26—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion om anslag till odlingsbidrag åt arbetarsmåbrukslångtagare; och anförde därvid

Herr Ericsson i Sörsjön: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att försöka förmå kammaren att medverka till någon ändring i det utlåtande, som utskottet här kommit med, utan endast för att rikta några ord till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet.

Utskottet hänvisar här till det förhållandet, att frågan om odlingsbidrag till arbetarsmåbrukslångtagare överlämnats till egnahemsstyrelsen för utredning. Utskottet säger också, att denna utredning bör bedrivas så skyndsamt som möjligt. Jag är givetvis tacksam för att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet expedierat den tidigare begärda utredningen i förevarande fråga, och givetvis är jag tacksam mot utskottet för att det sagt, att denna utredning bör bedrivas så skyndsamt som möjligt. För min del vill jag

*Anslag till
odlingsbidrag
åt arbetarsmå-
brukslångta-
gare.*

Anslag till odlingsbidrag åt arbetarsmåbrukslångtagare. (Forts.)
 emellertid säga, att någon utredning om den sak, som det här är fråga om, egentligen icke är nödvändig. Jag kan ju bara hänvisa till det förhållandet att vi sedan ett flertal år tillbaka ha bestämmelser rörande statsbidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. Det är onödigt att göra den här saken mera vidlyftig och invecklad än den egentligen är. Enligt min mening kan frågan lösas både praktiskt och ändamålsenligt därigenom att man låter arbetarsmåbrukslångtagarna erhålla rätt till odlingsbidrag utan återbetalningsskyldighet i enlighet med de bestämmelser, som nu äro gällande för innehavare av ofullständiga jordbruk. Om man förfar på detta sätt, blir frågan om odlingsbidrag åt arbetarsmåbrukslångtagare löst utan vidare, och jag hemställer därför till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, om han icke skulle vilja vara villig att taga de av mig anförda synpunkterna under övervägande skyndsammast möjligt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bidrag till jorddelningsförrättningar m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om tillskapande av en institution med auktoriserade mätningsmän m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 230, hade herrar *Sandberg* och *Svensson* i Ljungskile hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om utredning rörande tillskapandet av en institution med auktoriserade mätningsmän m. m., ävensom om framläggande för riksdagen snarast möjligt av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att motionen II: 230 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Johnsson* i Kastanjegården.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Johnsson* i Kastanjegården: Herr talman! Som kammaren finner har jag till detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation. Detta har skett framför allt därför att jag icke kunnat finna att utskottet fäst tillbörlig vikt vid det nuvarande mätningmannaväsendets olyckliga verkningar.

Utskottet har avstyrkt bifall till motionen — vilket med hänvisning till pågående prövning av byggnadssakkunnigas förslag naturligtvis, om man så vill, kan försvaras — men därjämte uttalar sig utskottet på sådant sätt om mätningmannaväsendet, att sakfrågan helt och hållet skjutes i bakgrunden. Det är mot detta jag måste vända mig.

Tillskapande
av en institu-
tion med
auktoriserade
mätningsmän
m. m.

Tillskapande av en institution med auktoriserade mätningsmän m. m.
(Forts.)

Min erfarenhet är i varje fall den, och den delas av massor av människor i alla delar av landet, att den känsla av rättslöshet som den måste känna, vilken nu går åstad att bygga, den känslan hindrar i mycket stor omfattning en utveckling av byggnadsverksamheten. Denna rättslöshetskänsla, denna den enskildes, jag skulle nästan vilja säga vanmakt inför fackföreningarnas mäktiga mätningsmän, är i praktiken sådan att man helst så länge som möjligt undviker någon byggnadsverksamhet.

Utskottet talar om arbetsdomstolen och riksskiljenämnden. Detta är med förlov sagt ingen tröst för den som känner var skon klämmer i detta fall. Vad motionen avser är ju att trygga en smula rätt åt den enskilde medborgare som vill bygga. Men tvist kan icke, så vitt jag förstår, av någon enskild dragas inför arbetsdomstolen. Detta är ju avgörande, men dessutom är det väl ändå icke så, att vanligt folk, som planerar ett litet bygge, i sina kalkyler tar med möjligheten att kunna processa med fackföreningarna inför arbetsdomstolen i Stockholm och riksskiljenämnden. Tror man detta, då felbedömer man läget ganska ordentligt, det vill jag säga.

Nej, förhållandet är detta, att så länge mätningsmännen äro enväldiga gent emot småfolket, som behöver bygga någonting åt sig, så länge drar sig allmänheten i hög grad för att sätta i gång byggen. Mätningssmannaväsendet, sådant det nu är, är så impopulärt i de vidaste kretsar att det i hög grad lägger hämsko på en sund utveckling på byggnadsmarknaden och stryper företagsamheten.

Herr talman! Jag har velat anföra detta, som jag anser måste klart och utan omsvep sägas ut i detta sammanhang.

Herr Sandberg: Herr talman! Trots den sena timmen ber jag att få ta kamarens tid i anspråk några ögonblick.

Den motion, som här föreligger, syftar ju till åstadkommande av en sådan ordning beträffande mätningsförfarandet inom byggnadsverksamheten att båda parterna skola bli likvärdigt representerade. Så är i många fall för närvarande icke förhållandet.

Jag kan instämma i vad den föregående ärade talaren nyss anförde i fråga om olägenheterna på detta område. Utskottet yttrar sig nu som om det här gällde en anordning, som framför allt eller i huvudsak vore avsedd att nedbringa byggnadskostnaderna på landsbygden. Motionen berör visserligen också den saken, men frågan om mätningen är icke enbart en landsbygdsfråga utan har avseende å byggnadsverksamheten överhuvud taget. I fråga om förhållandena på landsbygden vill jag dock gärna i det här sammanhanget framhålla, att jag delar den uppfattning, som framkommit i byggnadskostnadssakkunnigas utlåtande, nämligen att det är nödvändigt att en organisation tillskapas för landsbygdens arbetsgivare, vilken kan hävda deras intressen och ingå avtal med den andra parten. Tydligt är också att, om och i den mån ackordssystemet kommer till användning på landsbygden, prislistor måste upprättas som passa för landsbygdens förhållanden, enkannerligen med tanke på lantmannabyggnaderna och deras konstruktion. Detta måste betraktas som ett oeftergivligt villkor. Nu förordar man för övrigt timlön för byggnadsarbete på landsbygden. Jag skall icke vidare gå in på denna sak. Jag tror emellertid, att även om man kan åstadkomma för landsbygden lämpliga kollektivavtal, en anordning med auktoriserade mätningsmän kan ha en uppgift att fylla även på landsbygden, om den nämligen får en lämplig utformning.

Mätningförfarandet har hittills ingalunda varit i allo tillfredsställande. Detta framhålls eller medgives också i en del av de över motionen avgivna

Tillskapande av en institution med auktoriserade mätningsmän m. m.
(Forts.)

yttrandena. Riksförbundet landsbygdens folk framhåller med hänvisning till byggnadskostnadsakkunnigas betänkande, att det av byggnadsarbetareförbundet lanserade ackordssystemet mött stark oppositionen, som föranletts av påtagliga övergrepp, och socialstyrelsen påpekar, att oorganiserade byggnadsföretagare och tillfälliga byggherrar ofta sakna tillgång till sakkunskap i fråga om ackordsprislistornas tillämpning och att de därför bliva — såsom i motionen framhållits — ej sällan nödsakade att förlita sig på motpartens avgörande. Detta kan ju icke vara tillfredsställande förhållanden. Här finns tydligen ett behov av sakkunskap, en sakkunskap, som kan tjäna båda parterna.

Svenska byggnadsindustriarbetarförbundet framhåller sålunda, att fördelen med sakkunniga mätningsmän är påtaglig för arbetsgivare, som sakna skyddet av en organisation med av organisationen upprättade kollektivavtal. Och även landsorganisationen säger, att det icke skall bestridas, att särskilt jordbrukare och egnahemsbyggare på landsbygden i många fall kunna vara i behov av sakkunnigt biträde vid mätningen.

Olika meningar ha emellertid gjort sig gällande om bästa sättet att kunna nå ett gott resultat. Man har ju i flera fall kommit fram till ett avstyrkande utlåtande, även om man, såsom jag visat, haft åtskilliga erkännande ord att säga. Utskottet framhåller nu bl. a., att ett införande av auktoriserade mätningsmän skulle innebära ett sönderbrytande av nuvarande ordning, vilken ordning innebär att tvister om ersättningar enligt avtal avgöras av skiljenämnd eller av arbetsdomstolen. Den auktoriserade mätningsmannen skulle då få den domsrätt som nu tillkommer nämnden och arbetsdomstolen. Den långt framskridna tiden förbjuder mig att ingå på något närmare resonemang om den saken. Jag vill emellertid erinra om att i motionen förutsatts, att användandet av auktoriserade mätningsmän skulle vara beroende på ena eller båda parternas önskan. Och för det fall en kommande utredning skulle visa, att det hela lämpligen bör ordnas så att en auktoriserad mätningsman endast användes efter bäge parternas överenskommelse, och det alltså är fråga om en frivillig sak, kan man väl icke ha så mycket att erinra emot att vederbörande mätningsman får den domsrätt, som i annat fall komme att utövas av de nyss nämnda organen.

Utskottet säger vidare, att om mätningsmans avgörande skulle begränsas till fall, som falla utanför nämnda myndigheters, d. v. s. arbetsdomstolens och riksskiljenämndens, behörighetsområde, synes dessa mätningsmäns avgörande icke kunna få någon praktisk betydelse. Jag vet inte riktigt vad utskottet syftar på, om utskottet anser, att antalet fall skulle vara ringa, eller om utskottet menar, att man måhända från arbetarsidan skulle söka hindra, att anordningen med auktoriserade mätningsmän kommer till användning antingen genom särskilda avtal mot detta eller genom att kräva kollektivavtal. Jag tycker dock, att det inte borde anses omöjligt, att en institution med auktoriserade mätningsmän kunde tillvinna sig det förtroende, att parterna ofta frivilligt komme överens om att begagna sig av denna. Det skulle säkert i många fall synas parterna rimligt, att så skedde, och därigenom skulle den nuvarande bristen, att ena parten saknar tillgång på sakkunnig hjälp, vara undanröjd.

Utskottet anför för övrigt, att hela komplexet om byggnadsverksamhetens organisation är föremål för statsmakternas prövning, och man menar, att då måste man också beakta den sak vi fört på tal i vår motion. Det är ju av värde att konstatera, att utskottet anser, att även denna sak skall tagas i beaktande vid den fortsatta prövningen av byggnadsverksamhetens organisation. Jag kan emellertid å andra sidan icke se, att detta förhållande, att byggnadsverk-

Tillskapande av en institution med auktoriserade mätningsmän m. m.
(Forts.)

samhetens organisation är föremål för statsmakternas prövning, bör hindra, att man genom att skriva till Kungl. Maj:t särskilt understryker önskvärdheten av att den här ifrågavarande saken ytterligare utredes och omprövas.

Det är många detaljer, som man här skulle vilja gå in på, men det skall jag på grund av den sena timmen icke göra. Jag vill bara erinra om att i alla fall sådana myndigheter som egnahemsstyrelsen och byggnadsstyrelsen äro bland dem, som ha tillstyrkt en utredning i motionens syfte, och byggnadsstyrelsen har därvid antytt en enligt dess mening lämplig utformning av anordningen. Även landsorganisationen säger, att den har ingenting emot auktoriserade mätningsmän, som frivilligt anlitas gemensamt av båda parterna.

Jag vill, herr talman, betona, att den sak, det här är fråga om, är av mycket stor vikt, och den är värd att närmare prövas genom en utredning. Jag ber alltså att få yrka bifall till motionen.

Herr Nilsson i Stockholm: Herr talman! Jag skall villigt medge, att motionen vid ytligt genomläsande därav verkar i och för sig ganska bestickande. Med anledning av vad herr Johnsson i Kastanjegården anförde, nämligen att det på sina håll i landet finns en ganska utbredd olustkänsla inför den rättslöshet, som enligt hans förmenande skulle råda på detta område på grund av de enväldiga mätningsmännens uppträdande, så måste jag säga, att det kanske ligger någonting i påståendet, att så skulle vara fallet. Fråga är emellertid, om man inte där har gjort sig skyldig till en felsyn och en begreppsförvirring, i det att det nog i första hand är mot ackordssystemet som sådant man reagerar och mindre mot själva mättningsförfarandet i och för sig, även om det är mättningsmännen, som genom omständigheternas makt befinna sig i skottgluggen.

Motionärernas motivering kan, som sagt, möjligen anses bestickande. Men inför sakkunskapens tunga artilleri, som har mobiliserats av de instanser som haft frågan på remiss, måste man dagtinga. Av dessa instanser ha flera olika skäl anförts mot den i motionen ifrågasatta utredningen.

Motionärerna åsyfta, enligt vad jag kan förstå, på förbilligande av byggnadskostnaderna på landsbygden, vilket i och för sig är ett legitimt önskemål. Det är bara frågan om man uppnår syftet med de föreslagna åtgärderna. Ackordssystemet, hävda många, är roten till det onda. Men i hur stor utsträckning förekommer detta ackordssystem? Motionärerna påstå, att det så gott som undantagslöst tillämpas. Det torde emellertid vara en lindrig överdrift. Byggnadskostnadssakkunniga ha nämligen i sitt betänkande lämnat statistiska uppgifter angående ackordsarbetets relativa förekomst för murare, träarbetare och grovarbetare, och dessa uppgifter ge vid handen, att ackordssystemets andel av den redovisade totala arbetstiden visserligen varierar högst avsevärt — det skall erkännas — inom de olika facken och på de olika orterna, men att i stort sett antalet ackordstimmar för de tre egentliga byggnadsfacken inte uppgår till hälften av hela antalet arbetstimmar. Statistiken, som inom parentes sagt svenska byggnadsindustriförbundet svarar för, avser emellertid förhållandena i större städer och i tätt bebyggda samhällen. Det ger anledning att antaga, att ackordsarbetet i övriga delar av landet inte på långa vägar har vunnit så stor tillämpning som i dessa tätt bebyggda samhällen.

Beträffande ackordssystemets fördelar och nackdelar så har utskottet inte ansett sig ha någon anledning att yttra sig däröver. Vi veta, att det praktiseras på många håll inom arbetslivet. Vi veta också, att det är ett system, som från början har framdrivits av arbetsgivarparten, och i allmänhet är man tillfreds därmed. Nu ha emellertid byggnadskostnadssakkunniga på grund av

Tillskapande av en institution med auktoriserade mättningsmän m. m.
(Forts.)

vissa stora omkostnader och därmed förbundna olägenheter krävt överenskomelse om tillämpning av timlön vid byggnadsarbete på landsbygden tills vidare. Det är klart, att det är en utväg, och man kan naturligtvis tänka sig översyn av nu gällande prissättning, och man kan kanske också tänka sig en omredigering av nu gällande prislister. Men det måste i det sammanhanget vara en felsyn att, även om mättningsförfarandet är behäftat med vissa brister, tro att en reformering av detsamma skulle åstadkomma avsevärd sänkning av nämnda omkostnader. Det är ju, herr Sandberg, i själva verket att kräva att ett golv skall sopas, när man i grund och botten önskar en omläggning av detsamma. Man borde kunna visa åtminstone ett enda fall, där övergrepp skett. Så är emellertid inte förhållandet. Endast allmänna påståenden ha gjorts. Det är möjligt att övergrepp ha ägt rum. Det är en sak, som vi inte haft möjlighet att kontrollera, men vi ha, som sagt, inte erhållit ett enda exempel att peka på. Det är riktigt, som här sagts, att R. L. F. i sitt yttrande gjort gällande, att påtagliga övergrepp ha ägt rum. Emellertid, herr Sandberg, skall jag i det sammanhanget be att få erinra om att R. L. F. slutat med att yrka avslag på motionen med motivering, att man ser vissa möjligheter att genom organisationerna själva ordna det bättre på denna del av arbetsmarknaden än som tidigare varit fallet. Vi äro eniga om, att det uppenbarligen är av stor vikt, att uppmätning vid ackordsarbete kommer att ske rättvist och betryggande. Det kan emellertid ske redan nu med organisationernas hjälp. Gentemot detta kan kanske den invändningen göras, att de oorganiserade arbetsgivarna, de enskilda byggherrarna, inte anlita sådana mättningsmän. Men av vilket skäl? Av kostnadsskäl, tror jag. Frågan är, om de slippa dessa kostnader genom den föreslagna anordningen.

Det är klart, att mot en anordning med opartiska auktoriserade mättningsmän inom byggnadsindustrien finns i och för sig ingenting att erinra, men den får inte någon större betydelse, för så vitt inte mättningsmännen erhålla rättslig fullmakt. Det är också detta motionärerna önskat. De ha sagt, att uppmätningens resultat genom lagbestämmelser bör göras bindande. Men vilka konsekvenser skulle en sådan ordning komma att leda till? Det skulle bli konsekvenser, som äro oförenliga med de principer, som för närvarande äro rådande med nuvarande arbetsrätt. Den enskilde mättningsmannen skulle, som vi ha påtalat i vårt utlåtande, få en domsrätt, som hittills endast utövats av domstol och skiljenämnd. Frånsett, att ett dylikt förfarande skulle stöta på många praktiska svårigheter, skulle säkerligen ett sådant summariskt domstolsförfarande icke stå i överensstämmelse med rådande svenska rättstraditioner. Det är ur den synpunkten, som det hela är ytterst betänkligt. Herr Sandberg var inte riktigt på det klara med vad vi mena med uttalandet i slutet av vårt utlåtande beträffande mättningsinstitutionens möjligheter att utöva någon större betydelse, därest inte mättningsmännen erhöile rättslig fullmakt. Därmed avses, herr Sandberg, att därest mättningsmännen inte hade en sådan auktoritet, så skulle deras verksamhet i själva verket bli betydelselös, därför att den oorganiserade byggmästaren visserligen kunde anlita en auktoriserad mättningsman, men om det bleve tvist om mättningsförfarandet, komme han ändock att stå i den situationen, att tvisten skulle gå vidare till arbetsdomstolen eller riks-skiljenämnden, och då hade han i själva verket inte vunnit något på det hela.

Herr Sandberg nämnde byggnadsstyrelsen och dess uttalande. Jag vill understryka, att byggnadsstyrelsen visserligen i allmänna ordalag givit sin tillstyrkan till motionen, men endast under förutsättning att de här berörda parterna skulle visa sig villiga att godtaga en sådan ordning. Nu ha emellertid dessa parter i själva verket visat en mycket stor ovilja. Jag kan nämna, att

Tillskapande av en institution med auktoriserade mätningsmän m. m.
(Forts.)

bland de avstyrkande befinna sig för det första socialstyrelsen och därjämte praktiskt taget alla de parter, som ha med denna verksamhet att göra. Sålunda avstyrkes motionen av Sveriges lantbruksförbund, landsorganisationen, riksförbundet landsbygdens folk, svenska arbetsgivareföreningen, svenska byggnadsindustriförbundet och samverkande byggnadsfackförbunden. Parterna ha sålunda i detta sammanhang visat sig ytterst kallsinniga.

Därtill kommer slutligen, som vi anført i vårt utlåtande, den utredning, som just nu pågår och som gäller byggnadsverksamhetens organisation och rationalisering. Herr Sandberg undrar vad vi mena med den saken. Vi mena, att man där kommer att taga upp just det problem, som, enligt vad jag tror, herr Sandberg velat komma åt, men som han med den motion, som han framlagt, i själva verket icke kommer åt.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag om avstyrkande.

Herr Liedberg: Herr talman! Det ligger något beaktansvärt i motionen, bland annat därför att den i alla händelser pekar på ett förhållande, som inte är tillfredsställande. Jag kan varken vitsorda eller förneka huruvida det har begåtts felaktigheter, när det gäller mätningssystemet. Men jag kan vitsorda, att mätningssystemet innebär i närvarande stund i många fall ett sådant kineseri, att ofta varken byggherrar, byggmästare eller ens arbetare behärska eller förstå det, utan det är mätningsmannen ensam som kan det. Att detta skapar irritation och otrevnad säger sig självt. Herr Johnsson i Kastanjegården har påtalat mätningssystemets olyckliga inverkan beträffande byggnadsverksamheten på landsbygden, eller rättare sagt, han har påtalat, att utskottet inte tillräckligt beaktat detta. Med anledning därav vill jag säga, att det knappast torde ha ålegat utskottet att i samband med denna motions behandling så mycket sysselsätta sig med den saken. Emellertid bör det vara tillåtet att i denna debatt säga, att mätningssystemet och ackordssystemet i sin nuvarande tillämpning verkar i allra högsta grad ödeläggande på byggnadsverksamheten på landsbygden. Det må vara, att det kanske förhåller sig så, som herr Nilsson i Stockholm säger, nämligen att det är ett system som från början knäsatts av arbetsgivarparten — det känner jag inte så noga till — men så mycket vet jag, att det i närvarande stund i de flesta fall är arbetarparten, som påfordrar det. Jag tror, att skola vi få sunda förhållanden i byggnadsverksamheten på landsbygden och framför allt få i gång denna verksamhet på sådant sätt, som är nödvändigt för landsbygden och för hela landet, måste här reformeras och det ganska kraftigt. Ett bifall till motionen skulle lätt kunna skapa intrycket, att man därmed har ställt allt till rätta. Jag tror, att det är bättre att förenkla proceduren vid byggen på landsbygden, särskilt när det gäller mindre byggen. Det är enligt min mening en bättre väg att gå fram på!

Herr Lundell: Herr talman! Jag hade inte alls tänkt lägga mig i debatten, men då jag av inläggen från flera håll funnit, att kunskapen om det verkliga läget på detta område är mycket bristfällig, vill jag säga ett par ord. Av dem, som haft ordet i denna fråga, är det, såvitt jag kan finna, icke någon mer än herr Nilsson i Stockholm som talat om hur saken verkligen ligger till. Jag får lov att säga, att jag är mycket förvånad över denna framstöt mot mätningmännen. Jag finner det alldeles missriktat att klandra fackföreningarnas mätningmän. Jag har aldrig hört någon anklagelse mot att de skulle mäta falskt, utan de mäta efter de avtalade ackordstaxorna.

Skall det göras någon framstöt här, skall den göras mot ackordstaxorna, som

Tillskapande av en institution med auktoriserade mätningsmän m. m.
(Forts.)

herr Nilsson i Stockholm har framhållit. Mot dem är naturligtvis en framstöt i allra högsta grad befogad, om man vill åstadkomma lägre byggnadskostnader, och den är efter mitt förmenande så mycket mer befogad som dessa ackordstaxor ju intaga en särställning bland alla ackordstaxor, som förekomma i olika fack. På ackord kan man arbeta i vilket fack som helst, fastän man kanske inte har så detaljerade taxor, som man fått i byggnadsfacket. Dessa ackordstaxor i byggnadsfacket intaga en särställning så till vida, att det alltid eller åtminstone i 99 procent av fallen blir dyrare för byggherren vid ackordsarbete. Det är sällsynt, att det inte blir ackordsöverskott. Dessa ackordstaxor äro utarbetade på sådant sätt att de inte stå i naturligt sammanhang med timlönerna. En ackordstaxa bör göras på sådant sätt, att arbetaren tjänar mer, när han arbetar efter ackordstaxa än med timlön, men samtidigt bör den vara så gjord, att även arbetet per styck för arbetsgivaren blir billigare. Annars är det ingen mening för honom att vara med på en sådan ackordstaxa. Inom verkstadsindustrien är det naturligtvis alltid på det sättet.

Att det nu har blivit rådande så onaturliga ackordstaxor inom byggnadsindustrien beror ju därpå, att arbetsgivarna inom denna industri icke ha ansett sig ha någon avgörande anledning att göra motstånd mot det starka trycket från arbetarsidan. Byggmästaren har ju kunnat taga ut merkostnaden av husköparen, som i sin tur kunnat taga ut den av hyresgästerna. Såvitt jag vet är det ett enastående förhållande här i Skandinavien, att man har så högt liggande ackordstaxor inom byggnadsfacken. Åtminstone i åtskilliga länder i Europa avlönas byggnadsarbetarna på ungefär samma nivå som arbetarna inom andra fack. Här i Sverige ligga emellertid lönerna på sådan nivå, att arbetarna, om de hade arbete hela året om, skulle få ungefär tredubbelt mot arbetare i andra fack. Vad som skall ändras är därför ackordstaxorna.

Vad herr Nilsson i Stockholm yttrade var kanske icke alltigenom riktigt eller välgrundat. Han påstod, att ackordsarbete förekommer i så liten omfattning. I städer och samhällen uppgick det endast till hälften av antalet arbetstimmar, och på landsbygden utgjorde ackordsarbetet en säkerligen ännu mindre andel. Den siffran kan nog i och för sig själv vara riktig, men anledningen till detta förhållande är ju, att det är så dyrt att bygga nytt och att man därför föredrar att reparera det gamla i det längsta. Vid reparationer tillämpas emellertid som regel icke ackordstaxor. Reparationer gå alltså efter timpenning, men nybyggnader efter ackord. Om man genom olämpliga ackordstaxor åstadkommer, att arbetet blir för dyrt, så minskas ju benägenheten att utföra nybyggnader. Särskilt på landsbygden, där man tämligen nyligen har börjat praktisera dessa ackord, verka de fullständigt prohibitivt mot nybyggnader. Därför blir ackordsarbete ganska sällsynt på landsbygden i jämförelse med arbete mot timpenning. Detta förhållande kan emellertid tydligen icke anföras såsom argument för att ackordstaxorna bibehållas oförändrade, i det de skulle ha så liten betydelse på landsbygden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, vilken ju är alldeles riktig.

Herr Sandberg: Herr talman! Med anledning av vad bland annat herr Lundell nu senast yttrade vill jag erinra om att jag i början av mitt förra anförande mycket bestämt betonade, att särskilt vad gällde förhållandena på landsbygden den mest angelägna åtgärden var att skapa en förhandlingsduglig organisation och att få till stånd en reformering av de ackordstaxor, som där gälla. Jag har för min del icke alls uttalat mig mot varje användande av ackordssystemet. Det tror jag icke man kan göra. Om man exempelvis läser vad bygg-

Tillskapande av en institution med auktoriserade mätningsmän m. m.

(Forts.)

nadskostnadssakkunniga ha anfört skall man finna, att där lämnas en del verkligt groteska exempel på till vilka kostnader de nu gällande ackordsprislorna ha lett, då det gällt att utföra vissa arbeten för lantmannabyggnader.

Jag är angelägen om att understryka detta, för att man icke möjligen skall tro, att jag har en annan uppfattning beträffande de åtgärder, som närmast böra komma i fråga för landsbygdens vidkommande, då det gäller byggnadsverksamheten, än den uppfattning, som åtskilliga talare här nyss fört fram. Vi motionärer ha emellertid förmenat, att det likväl icke skulle vara ur vägen att undersöka, om det finns någon väg att underlätta tillgången på sakkunskap för parterna, när det gäller byggnadsverksamheten, enkannerligen då kanske närmast för arbetsgivarparten.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

Till bordläggning anmälades jordbruksutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor jämte i ämnet väckta motioner.

§ 19.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fullföljande av universitetsbibliotekets i Uppsala om- och tillbyggnad m. m.; och

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare bidrag för budgetåret 1940/41 till nedbringande i vissa fall av avgifterna till ljus- och vedkassan vid allmänna läroverk; samt

från bevillningsutskottet:

nr 147, i anledning av väckta motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i vissa fall av i 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen stadgade tidsfrister för åtnjutande av tullfrihet; och

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 42 § 6 mom. taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379).

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.39 på natten.

In fidem
Sune Norrman.